

OLENDAR

GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE.

1927

PLATNICE IN ZAGLAVJA MESECEV RISAL SAŠA ŠANTEL

Z DOVOLJENJEM KNEZONADŠKOFIJSKEGA ORDINARIJATA V GORICI

Goriška Mohorjeva družba

Serijska 16000

Srečka št. 15888

Dne 1. januarja 1927. bo odbor Goriške Mohorjeve družbe izžrebal številko, ki bo objavljena takoj po novem letu v domačem časopisju. Kdor bo imel koledar z izžrebano številko, mora poslati srečko **do 15. februarja 1927.** družbinemu odboru v Gorici, Corso Verdi št. 1, ki mu bo izplačal **1000 (tisoč) lir.** Do srečkanja imajo pravico samo **udje** Goriške Mohorjeve družbe.

Goriška Mohorjeva družba ima v zalogi sledeče knjige :

Koledar 1927	L. 4—
<i>Kumičič</i> , Jelkin nageljček, kmečki roman	3—
Luč v temini (knjiga opisuje pot peterih velikih duhov k Bogu) „	2—
Kolački, otroška čitanka	2—
<i>Meško</i> , Legende o sv. Frančišku As. „	2—
=====	
Koledar 1926	3—
<i>Louis Bertrand - Ivan Rejec</i> , San- guis martyrurum, roman iz mu- čeništva prvih kristjanov	4—

Socialna čitanka	3—
<i>Jaklič</i> , Nevesta s Korinja, domača povest	2—
Koledar 1925	15—
Na Indijo, zgodovinski roman	5—
Gospodarska čitanka	8—
<i>Jaklič</i> , Preužitkarji, povest iz doma- čega življenja	3—

Po pošti za vsako knjigo 50 stot. več
za inozemstvo 1 liro več.

KOLEDAR

GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE

ZA NAVADNO LETO

1927

UREDIL VENCESLAV BELE

8414/1927

1126

**IZDALA IN ZALOŽILA GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA
NATISNILA „KATOLIŠKA TISKARNA“ V GORICI**

(1126)

Navadno leto 1927

ima 365 dni; med temi je 52 nedelj in 8 zapovedanih praznikov med tednom. Prvi dan leta je sobota.

Tekoče cerkveno leto se je začelo s 1. adventno nedeljo, 28. novembra 1926.

Prihodnje cerkveno leto se začne s 1. adventno nedeljo, 27. novembra 1927.

Občno in državno leto se začne na novega leta dan, 1. januarja 1927.

Godovinska števila za l. 1927.

Zlato število: 9 || Solnčni krog: 4 || Nedeljska črka: B
Epakta: XVII || Rimsko število: 10 || Letni vladar: Venera

Letni časi.

Pomlad se začne 21. marca ob 15. uri 59^m popol.

Jesen se začne 24. septembra ob 2. uri 17^m zjutraj.

Poletje se začne 22. junija ob 11. uri 22^m zjutraj.

Zima se začne 22. decembra ob 21. uri 18^m zvečer.

Pomni: V koledarju je naveden srednje-evropski čas; za goriški meridian bi bil krajevni čas 6¹/₂ minut kasneje.

Mrki solnca in meseca v letu 1927.

Leta 1927 mrkne solnce 3 krat, mesec 2 krat.

Prvi solnčni mrk dne 3. januarja, viden v Avstraliji, južnih delih Vel. oceana in v južni Ameriki. Pri nas neviden. — *Drugi solnčni mrk* dne 29. junija; začetek ob 5. uri zjutraj, konec ob 9. uri 45. min. — Popolni mrk viden na Irskem, preko Angleške, severnega dela Škandinavije in ob severnem obrežju Azije. — Pri nas se bo videlo približno dve tretjini solnčnega premera pokritega. — *Tretji delni solnčni mrk* dne 24. decembra bo viden le ob južnem polarniku, pri nas neviden. — *Prvi mesečni mrk* dne 15. junija bo viden v Ameriki v Velikem oceanu in v Avstraliji. Pri nas neviden. — *Drugi mesečni mrk* dne 8. decembra, začetek ob 16. uri 52 minut popoldne, konec ob 20. uri 18 minut zvečer. Mrk bo viden v Avstraliji, Aziji, Afriki, Evropi in severni Ameriki.

Cerkveni zapovedani prazniki so razen navadnih nedelj še sledeči:

Novo leto ali obrezov. Gospodovo, sobota, 1. jan.

Sv. Trojica, nedelja, 12. junija.

Sv. Trije kralji ali razglašenje Gospodovo, četrtek, 6. januarja.

Sv. Rešnje Telo, četrtek, 16. junija.

Sv. Jožef, ženin D. M., sobota, 19. marca.

Sv. Peter in Pavel, apostola, sredo, 29. junija.

Velika noč ali vstajenje Gospodovo, ned., 16. aprila.

Vnebovzetje Marije Device, ponedeljek, 15. avg.

Kristusov vnebohod, četrtek, 26. maja.

Praznik vseh svetnikov, torek, 1. novembra.

Binkošti ali prihod sv. Duha, nedelja 5. junija.

Brezmadežno spočetje Mar. Device, četrtek, 8. dec.

Božič ali rojstvo Gospodovo, nedelja, 25. dec.

Ti prazniki so v koledarju rdeče tiskani.

Pepelnica ali začetek posta je v sredo, 2. marca. — Od božiča do pepelnice je 9 tednov in 3 dni ali 66 dni.

Cerkveni prepovedani časi.

Obhajati ženitve je prepovedano od 1. adventne nedelje do božiča, in od pepelnice do velikonočnega ponedeljka.

Kvatre.

I. kvatre, spomladanske ali postne 9., 11., 12., marca.

II. „ poletne ali binkošne 8., 10., 11., junija.

III. „ jesenske 21., 23., 24. septembra.

IV. „ zimske ali adventne 14., 16., 17. decembra.

Posti.

1. Dnevi zgolj zdržka, ko se ne sme uživati mesnih jedi, pač pa se sme večkrat na dan do sita najesti. Znamenje v koledarju *.

2. Dnevi zgolj posta, ko se sme uživati meso, pa se sme le enkrat do sita najesti. Znamenje v koledarju †.

3. Dnevi strogega posta, ko se ne sme uživati mesnih jedi in tudi ne več ko enkrat do sita najesti. Znamenje v koledarju ††.

Glede postnih olajšav naj se vsak vernik ravna po predpisih svoje škofije.

Običajni civilni prazniki.

1. Vse nedelje. — 2. Novo leto. — 3. Sv. Trije kralji. — 4. Vnebohod. — 5. 20. septembra. — 6. Vsi svetniki. — 7. 4. novembra. — 8. Božič. — Za Trst tudi dan Sv. Justa.

Državni prazniki s samo dopoldanskim delavnim urnikom.

8 januarja: Rojstni dan kraljice Helene. — Pustni četrtek, ponedeljek, torek — Vel. četrtek — Vel. sobota — Vel. pond. — 2. aprila — 20. julija — 18. avg. — 15. sept. — 2. okt. — 2. nov. — 11. nov. — 20. nov. — 24. dec. — 31. dec.

Latinska in slovenska imena mesecev.

I. Januar — Prosinec.	VII. Julij — Mali srpan.
II. Februar — Svečan.	VIII. Avgust — Veliki srpan.
III. Marec — Sušec.	IX. September — Kimaveč.
IV. April — Mali traven.	X. Oktober — Vinotok.
V. Maj — Veliki traven.	XI. November — Listopad.
VI. Junij — Rožnik.	XII. December — Gruden.

Znamenja za lunine izpremene.

Maj ☾, prvi krajec ☾, ščip ali polna luna ☽, zadnji krajec ☾

Vremenske napovedi.

JANUAR	od 1. do 2. sneg in vihar	od 3. do 9. jasno in mrzlo pri se- verozahodnem vetru, dež ali sneg pri južn. ali jugozahod. vetru	od 10. do 16. izpremenljivo, raje lepo	od 17. do 25. jasno in mrzlo	od 26. do 31. sneg in vihar
FEBRUAR	1. sneg in vihar	od 2. do 8. dež pri zahodnem, sneg pri vzhodnem vetru	od 9. do 15. jasno, hud mraz, razen če piha južni veter	od 16. do 23. izpremenljivo raje lepo	od 24. do 28. jasno in mrzlo pri se- verozahodnem vetru, dež ali sneg pri južn. ali jugozahodn. vetru
MAREC	od 1. do 2. jasno in mrzlo pri se- verozahodnem vetru, dež ali sneg pri južn. ali jugozahodn. vetru	od 3. do 9. jasno in mrzlo pri se- verozahodnem vetru, dež ali sneg pri južn. ali jugozahodn. vetru	od 10. do 17. dež in sneg	od 18. do 25. mrzlo z močnim vetrom	od 26. do 31. dež in sneg
APRIL	1. dež in sneg	od 2. do 8. sneg in vihar	od 9. do 16. jasno, hud mraz, razen če piha južni veter	od 17. do 23. dež	od 24. do 30. lepo
MAJ	od 1. do 7. veliko dežja	od 8. do 15. izpremenljivo raje lepo	od 16. do 23. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru.	od 24. do 29. izpremenljivo	od 30. do 31. lepo
JUNIJ	od 1. do 6. lepo	od 7. do 14. izpremenljivo	od 15. do 21. izpremenljivo	od 22. do 28. veliko dežja	od 29. do 30. izpremenljivo
JULIJ	od 1. do 6. izpremenljivo	od 7. do 13. lepo	od 14. do 20. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru	od 21. do 27. izpremenljivo	od 28. do 31. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru
AVGUST	od 1. do 4. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru	od 5. do 12. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru	od 13. do 18. dež	od 19. do 26. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru	od 27. do 31. izpremenljivo
SEPTEMBER	od 1. do 3. izpremenljivo	od 4. do 10. veliko dežja	od 11. do 17. veliko dežja	od 18. do 24. dež	od 25. do 30. lepo
OKTOBER	od 1. do 3. lepo	od 4. do 9. mrzlo, večkrat dež	od 10. do 16. lepo pri severnem ali severozah. vetru, dež pri južnem ali južno- zahodnem vetru	od 17. do 24. izpremenljivo raje lepo	od 25. do 31. izpremenljivo raje lepo
NOVEMBER	1. izpremenljivo raje lepo	od 2. do 8. izpremenljivo raje lepo	od 9. do 15. izpremenljivo	od 16. do 23. izpremenljivo	od 24. do 30. mrzlo z močnim vetrom
DECEMBER	1. mrzlo z močnim vetrom	od 2. do 7. sneg in vihar	od 8. do 15. jasno in mrzlo pri se- verozahodnem vetru, dež ali sneg pri južnem ali južnozah. vetru	od 16. do 23. jasno, hud mraz, razen če piha južni veter	od 24. do 31. sneg in vihar

JANUAR

1	Sobota		Novo leto. Obrezovanje Gospodovo.
2	Nedelja	1	Po novem letu. Ime Jezusovo; Makarij.
3	Ponedeljek	☉	Genovefa, d.; Anter, pp.; Florencij, šk. m.
4	Torek		Tit, šk.; Izabela, kr.; Benedikta, m.
5	Sreda		Telesfor, p. m.; Emilijana, dev.; Simeon, st.
6	Četrtek		Sv. Trije kralji. Razglašenje Gospodovo.
7	Petek	*	Valentin (Zdravko), šk.; Lucijan, m.
8	Sobota		Severin, op.; Erhard, šk.; Adela.
9	Nedelja	2	I. po Razl. Gosp. Sv. Družina; Jul. in Basilica.
10	Ponedeljek	☽	Agaton, p.; Kundislav, sp.
11	Torek		Higin, p.; Salvij, m.
12	Sreda		Ernest, šk.; Arkadij, m.; Alfred, op.
13	Četrtek		Hilarij (Veselko), c. uč.; Feliks (Srečko) Nol.
14	Petek	*	Veronika Mil., d.; Bogomir, Iveta.
15	Sobota		Maver, op.; Pavel, pušč.; Habakuk, pr.
16	Nedelja	3	II. po Razgl. Gosp. Praznovanje Imena Jezus.
17	Ponedeljek	☉	Anton, pušč.; Sulpicij, šk.; Diodor, m.
18	Torek		Sv. Petra stol v Rimu; Priska, d. m.
19	Sreda		Pavlin, šk.; Kanut, kr.; Marij in tov. m.
20	Četrtek		Fabijan in Sebastijan (Boštjan), m.; Neofit, m.
21	Petek	*	Neža (Janja), d. m.; Fruktuoz, šk.
22	Sobota		Vincencij (Vinko) in Anastazij, m.
23	Nedelja	4	III. po Razgl. Gosp. Zaroka Mar. Dev.
24	Ponedeljek		Timotej, šk.; Babila, m.
25	Torek		Sp re o b r n j e n j e s v. P a v l a ap.; Mar. m.
26	Sreda	☾	Polikarp, šk. m.; Pavla, vd.; Aberik, šk.
27	Četrtek		Janez Zlatoust, šk., c. uč.; Vitalin, p.
28	Petek	*	Julijan, šk.; Flavijan, m.
29	Sobota		Francišek Salezij, šk., c. uč.; Valerij, šk.
30	Nedelja	5	IV. po Razgl. Gosp. Martina, d.; Janez Mil.
31	Ponedeljek		Peter Nol., sp.; Marcela, vd.

Izpremeni meseca.

☉ Mlaj 3. ob 21. uri 28 m. zvečer. ☽ Ščip 17. ob 23. uri 27 m. zvečer.
 ☽ Prvi kr. 10. ob 15. uri 43 m. popold. ☾ Zadnji kr. 26. ob 3. uri 5 m. zjutraj.

Solnce stoji v znamenje vodnarja dne 21. ob 2. uri zjutraj.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji:

1. Nedelja: Povratek iz Egipta. Mt. 2, 19–23.
2. Nedelja: Dvanajstletni Jezus v templju. Lk. 2, 42–52.
3. Nedelja: O ženitnini v Kani Galilejski. Jan. 3, 1–11.
4. Nedelja: Jezus ozdravi stotnikovega hlapca. Mt. 8, 1–13.
5. Nedelja: Jezus pomiri vihar na morju. Mt. 8, 23–27.

Davki:

Izobešeni so seznami davkoplačevalcev. Dobro jih preglej!

FEBRUAR

1	Torek	Ignacij (Ognjeslav), šk. m.; Brigita, d.
2	Sreda	Svečnica. Darovanje Gospodovo.
3	Četrtek	Blaž, šk.; Oskar, šk.
4	Petek	Andrej Korz., šk. Janez od Brito, m.
5	Sobota	Agata, d. m.; Ingenuin in Albuin.
6	Nedelja	6 V. po Razgl. Gosp. Tit, šk.; Doroteja, d. m.
7	Ponedeljek	Romuald, op.; Rihard, sp.
8	Torek	Janez Mat., sp.; Juvencij, šk.
9	Sreda	Ciril Aleks., c. uč.; Apolonija, d. m.
10	Četrtek	Školastika, d.; Viljem, pušč.
11	Petek	* Lurška Mati Božja; Adolf, šk.
12	Sobota	Sedem sv. ustanoviteljev; Evlaliya, d. m.
13	Nedelja	7 I. predp. Katarina Riči, d.; Gregor II. p.
14	Ponedeljek	Valentin (Zdravko), m.; Avksencij, op.
15	Torek	Favstin in Jovit, m.; Jordan, sp.
16	Sreda	Onezim, šk.; Julijana, d.
17	Četrtek	Donat in tov. m.; Kristijan, m.
18	Petek	* Simeon, šk.; Flavijan, šk.; Heladij.
19	Sobota	Julijan, m.; Konrad, pušč.
20	Nedelja	8 II. predp. Elevterij, šk. Sadot in tov. m.
21	Ponedeljek	Eleonora, kr.; Irena (Miroslava), Maksim., šk.
22	Torek	Sv. Petra stol v Antijohiji; Abilij, šk.
23	Sreda	Peter Dam., šk.; Romana, d.; Siren, m.
24	Četrtek	* Matija (Bogdan), ap.; Sergij, m.
25	Petek	Valburga, d.; Viktorin in tov. m.
26	Sobota	Marjeta Kort., sp.; Matilda, d.
27	Nedelja	9 III. predpepelnična. Leander, šk.; Baldomir šk.
28	Ponedeljek	Roman, ap.; Rajmund, sp.

Izpremeni meseca.

☾ Mlaj 2. ob 9. uri 54 min. dopold. || ☽ Ščip 16. ob 17. uri 18 min. popoldne.
 ☾ Prvi kr. 9. ob 0. uri 54 min. zjutraj. || ☾ Zadnji kr. 24. ob 21. uri 42 min. zvečer.

Solnce stopi v znamenje rib dne 19. ob 17. uri popoldne.

ZAPISNIK

Nedeljski evangellji:

6. Nedelja: Prilika o pšenici in ljujki. Mt. 13, 24—30.
7. Nedelja: O delavcih v vinogradu. Mt. 20, 1—16.
8. Nedelja: Prilika o šejavcu in semenu. Lk. 8, 4—15.
9. Nedelja: Jezus ozdravi slepca. Lk. 18, 31—43.

Davki:

Prvi obrok plačaj od 10.—18. Sicer doplačaš kazen!

M A R E C

1	Torek		Pust. Albin (Belko), šk.; Hadrijan, m.
2	Sreda	††	Pepelnica. Simplicij, pp.; Henrik Suzo, sp.
3	Četrtek	• †	Ticijan, šk.; Kunigunda, ces.; Andrej, m.
4	Petek	††	Kazimir, sp.; Lucij, pp.
5	Sobota	†	Janez Jožef od Križa, sp.; Friderik, sp.
6	Nedelja	10	I. postna. Perpetua in Felicita, m.
7	Ponedeljek	†	Tomaž Akv., c. uč.
8	Torek	†	Janez od Boga, sp.; Filemon, m.
9	Sreda	††	Kvatre. Frančiška Rim., vd.; Pacijan, šk.
10	Četrtek	› †	40 mučencev; Makarij, šk.
11	Petek	††	Kvatre. Sofronij, šk.; Heraklij, m.
12	Sobota	††	Kvatre. Gregorij Vel., pp.; Bernard, šk.
13	Nedelja	11	II. postna. Rozina, vd.; Evfrazija, d.
14	Ponedeljek	†	Matilda, kr.; Evtihij, m.; Pavlina.
15	Torek	†	Klemen Mar. Dvorak, sp.; Longin, m.
16	Sreda	†	Hilarij in Tacijan, m.; Heribert, šk.
17	Četrtek	†	Patrik, šk.; Jedert, d.
18	Petek	• ††	Ciril Jeruz., c. uč.; Edvard kr.; Salvator.
19	Sobota	†	Jožef, ženin Marije Device.
20	Nedelja	12	III. postna. Feliks in tov. m.; Niketa, šk.
21	Ponedeljek	†	Benedikt, op.; Serapion, šk.
22	Torek	†	Benvenut, šk.; Lea; Katarina Gen.
23	Sreda	†	Viktorijan, m.; Jožef Oriol.
24	Četrtek	†	Gabriel, nadangel.
25	Petek	††	Oznanenje Marije Device.
26	Sobota	◐ †	Emanuel, m.; Ludger, šk.
27	Nedelja	13	IV. (sredpostna). Janez Dam., c. uč.
28	Ponedeljek	†	Janez Kapistran, sp.; Kastva, m.
29	Torek	†	Ciril, šk.; Bertold, sp.
30	Sreda	†	Janez Klimak, op.; Angela Fol.
31	Četrtek	†	Modest, šk.; Benjamin, m.

Izpremeni meseca.

☉ Mlaj 3. ob 20. uri 25 m. zvečer. ☽ Ščip 18. ob 11. uri 24. m. dopold.
 ☾ Prvi kr. 10. ob 12. uri 3 m. opoldne. ☾ Zadnji kr. 26. ob 12. uri 35 m. opoldne.

Solnce stopi v znamenje ovna dne 21. ob 16. uri popoldne.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji:

10. Nedelja: Jezus trikrat skušan. Mt. 4, 1—11.
11. Nedelja: Jezus se na gori izpremeni. Mt. 17, 1—19.
12. Nedelja: Jezus izžene hudiča iz mutca. Lk. 11, 14—18.
13. Nedelja: Jezus nasiti pet tisoč mož. Jan. 6, 1—15.

Davki:

Od 1.—8. preglej seznam dodatkov k direktnim davkom!

APRIL

1	Petek	††	Hugo, šk.; Teodora, m.; Venancij, šk.
2	Sobota	• †	Frančišek Pavl. sp.; Marija Eg. sp.
3	Nedelja	14	V. postna (tiha). Rihard, šk.; Abundij, šk.
4	Ponedeljek	†	Izidor, šk.; Cozim, pušč.; Plaho, menih.
5	Torek	†	Vincencij Fer., sp.; Zenon, m.
6	Sreda	†	Sikst I., pp.; Celestin I., pp.
7	Četrtek	†	Herman J., sp.; Eberhard, pušč.; Epifanij, šk.
8	Petek	††	Marija Devica 7 žalosti; Albert, šk.
9	Sobota	› †	Marija Kleofa; Demeter, m.; Krescencija, d.
10	Nedelja	15	VI. postna (cvetna). Mehtilda, d.
11	Ponedeljek	†	Leon Vel., pp.; Belina, d.
12	Torek	†	Zenon, šk.; Julij I., pp.
13	Sreda	†	Hermenegild, m.; Ida, d.
14	Četrtek	†	Veliki četrtek. Justin, m.
15	Petek	††	Veliki petek. Helena, kr.
16	Sobota	½ ††	Velika sobota. Benedikt Jož. Labre.
17	Nedelja	16	Velika noč. Vstajenje Gospodovo.
18	Ponedeljek		Velikonočni ponedeljek. Apolonij, m.
19	Torek		Leon IX., pp.; Ema, vd.
20	Sreda		Marcelin, šk.; Neža (Janja); Teodor.
21	Četrtek		Anzelm, c. uč.; Bruno, sp.
22	Petek	*	Soter in Gaj, pp.; Leon, šk.
23	Sobota		Adalbert (Vojteh), šk. m. (Jurij, m.)
24	Nedelja	17	I. povelikonočna (bela). Jurij, m.
25	Ponedeljek		Marko, ev.; Evodij in tov. m.
26	Torek		Mati Božja dobrega sveta; Klet in Marcel.
27	Sreda		Peter Kanizij; Peregrin, duh.; Cita, d.
28	Četrtek		Pavel od Križa, sp.; Vital, m.
29	Petek	*	Peter, m.; Robert, op.; Antonija, d. m.
30	Sobota		Katarina Sijenska, d.; Marijan, m.

Izpremeni meseca.

• Mlaj 2. ob 5. uri 24 m. zjutraj. | Ščip 17. ob 4. uri 35 m. zjutraj.
 › Prvi kr. 9. ob 1. uri 21 m. zjutraj. | Zadnji kr. 24. ob 23. uri 21 m. zvečer.

Solnce stopi v znamenje bika dne 21. ob 4. uri zjutraj.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji!

- 14. Nedelja: Judje hočejo Jezusa kamenjati. Jan. 8, 46—59.
- 15. Nedelja: Jezus prihaja slovesno v Jeruzalem. Mt. 21, 1—9.
- 16. Nedelja: Jezus vstane od mrtvih. Mk. 16, 1—7.
- 17. Nedelja: Jezus se prikaže pri zaprtih durih. Jan. 20, 19—31.

Davki:

Drugi obrok davkov plačaj od 10. — 18. Do 9. pa vložil morebitni rekurz proti odmeri davka, ki je bil naznanjen v januarju!

MAJ

1	Nedelja 18	II. povelikonočna. Jakob in Filip, ap.
2	Ponedeljek	Atanazij, c. uč.; Sekund, m.
3	Torek	Najdenje sv. Križa; Mavra, m.
4	Sreda	Varstvo sv. Jož.; Florijan (Cvetko), m.
5	Četrtek	Pij V. pp.; Irenej, šk.; Angela, m.
6	Petek *	Jan. Evang. pred latin. vrati; Judita, m.
7	Sobota	Stanislav, šk.; Gizela, kr.
8	Nedelja 19	III. povelik. (Var. sv. Jož.); Prik. Mih. nadang.
9	Ponedeljek	Gregorij Nac., c. uč.; Beat, sp.
10	Torek	Antonin, šk.; Gordijan in Epimah, m.
11	Sreda	Mamert, šk.; Sigismund, kr.
12	Četrtek	Pankracij in tov. m.; Nerej in Ahilej, m.
13	Petek *	Servacij, šk.; Peter Regalat, sp.; Glicerija.
14	Sobota	Bonifacij, m.; Paskal I., pp.
15	Nedelja 20	IV. povelikonočna. Izidor, km.; Zofija, m.
16	Ponedeljek	Janez Nepomuk, m.; Ubald, šk.
17	Torek	Pashal Bajl., sp.; Maksima, d.
18	Sreda	Erik, kr.; Venancij, m.; Feliks, sp.
19	Četrtek	Peter Celestin, pp.; Ivo, sp.; Pudencijana, d.
20	Petek *	Bernardin Sien.; Bazila, d. m.
21	Sobota	Feliks (Srečko) Kantal., sp.; Valent, m.
22	Nedelja 21	V. povelikonočna (križeva). Emil (Milan), m.
23	Ponedeljek	Deziderij (Željko), m.; Janez de Rossi, sp.
24	Torek	Marija Devica pomočnica kristjanov.
25	Sreda	Urban I., pp.; Gregor VII., pp.
26	Četrtek	Kristusov vnebohod. Filip Nerij, sp.
27	Petek *	Beda Častitljivi, c. uč.; Janez I., pp.
28	Sobota	Avguštin, šk.; Viljem, op.
29	Nedelja 22	VI. povelikonočna. Marija Magd. P., d.
30	Ponedeljek	Feliks, I., pp.; Ferdinand, kr.
31	Torek	Angela Mer., d.; Kocijan in tov. m.

Izpremeni meseca.

☾ Mlaj 1. ob 13. uri 40. min. popold. || ☽ Ščip 16. ob 20. uri 3 min. zvečer.
 ☾ Prvi kr. 8. ob 16. uri 27 min. popold. || ☾ Zadnji kr. 24. ob 6. uri 34 min. zjutraj.
 ☾ Mlaj 30. ob 22. uri 6 min. zvečer.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 22. ob 3. uri zjutraj.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji!

- 18. Nedelja: Jezus dobri pastir. Jan. 10, 11—16.
- 19. Nedelja: Jezus napove svoj odhod. Jan. 16, 16—22.
- 20. Nedelja: Jezus obeta učencem Sv. Duha. Jan. 16, 5—14.
- 21. Nedelja: Jezus uči o moči molitve. Jan. 16, 23—30.
- 22. Nedelja: Jezus govori o pričevanju Sv. Duha. Jan. 15, 26—104.

Davki:

Vloži prošnjo za znižanje davka ali pa za oprostitev, če nisi več v službi, če ne opravljaš več obrti ali pa če moreš kako opravičiti zahtevo po znižanju!

JUNIJ

1	Sreda	Juvencij, m.; Kaprazij, op.
2	Četrtek	Marcelin, m.; Peter in Erazem, m.
3	Petek *	Klotilda, kr.; Oliva, d.; Pavla, d. m.
4	Sobota ††	Kvirin, šk.; Frančišek Karač., sp.
5	Nedelja 23	Binkošti. Prihod sv. Duha. Bonifacij, šk.
6	Ponedeljek	Norbert, šk.; Bertrand, patr.; Artemij, m.
7	Torek)	Robert, op.; Sabinijan, m.
8	Sreda ††	K v a t r e. Medard, šk.; Maksim, šk.
9	Četrtek	Marija, Mati milosti; Primož in Felicijan, m.
10	Petek ††	K v a t r e. Marjeta, kr.; Bogomil, šk.
11	Sobota ††	K v a t r e. Barnaba, ap.; Marcijan, m.
12	Nedelja 24	I. pobink. Presv. Trojica. Jan. Fak., sp.
13	Ponedeljek	Anton Padovanki, sp.; Akvilina, d.
14	Torek	Bazilij, c. uč.; Elizej, pr.
15	Sreda ☉	V i d, Modest in Krescencija, m.
16	Četrtek	Presveto Rešnje Telo. Frančišek Reg. sp.
17	Petek *	Adolf, šk.; Lavra, d.; Ciriaka in Muska.
18	Sobota	Efrem Sir., c. uč.; Marko in Marcel, m.
19	Nedelja 25	II. pobinkoštna. Gervazij in Protazij, m.
20	Ponedeljek	Silverij, pp.; Florentina, d.; Nova, sp.
21	Torek	A l o j z i j (Vekoslav), sp.; Alban, m.
22	Sreda (	Pavlin Nol., šk.; Ahacij, m.; Nicej, šk.
23	Četrtek	Agripina, d. m.; Eberhard, šk.
24	Petek *	Srce Jezusovo. Janeza Krst. roj. Kres.
25	Sobota	Viljem, op.; Henrik, šk.; Prosper, šk.
26	Nedelja 26	III. pobink. Kronanca svetogor. Jan. in Pav., m.
27	Ponedeljek	Hema, vd.; Ladislav, kr.
28	Torek	Irenej, šk.; Leon II., pp.
29	Sreda ☉	Peter in Pavel, apostola.
30	Četrtek	Spomin sv. Pavla, ap.

Izpremeni meseca.

☾ Prvi kr. 7. ob 8. uri 49 m. zjutraj. ☾ Zadnji kr. 22. ob 11. uri 29 m. dopold.
 ☿ Ščip 15. ob 9. uri 19 m. zjutraj. ☿ Mlaj 29. ob 7. uri 32 m. zjutraj.

Solnce stopi v znamenje raka dne 22. ob 11. uri dopol.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji:

- 23. Nedelja: Jezus govori o Duhu in o ljubezni. Jan. 14, 23–31.
- 24. Nedelja: O usmiljenju. Lk. 6, 36–42.
- 25. Nedelja: Prilika o veliki večerji. Lk. 14, 18–24.
- 26. Nedelja: Prilika o izgubljeni ovci. Lk. 15, 1–10.

Davki:

Od 10.–18. Plačaj tretji obrok davka I

JULIJ

1	Petek	*	Presv. Rešnja Kri; Teobald, pušč.
2	Sobota		Obiskovanje Mar. Device; Oton, šk.
3	Nedelja	27	IV. pobink. Leon II. pp.; Heliodor, šk.
4	Ponedeljek		Urh, šk.; Berta, d.; Lavrijan, šk.
5	Torek		Ciril in Metod, slov. blagovestnika.
6	Sreda		Izaija, kr.; Bogomila; Dominika (Nedeljka).
7	Četrtek	☾	Vilibald, šk.; Pulherija (Lepa), d.
8	Petek	*	Elizabeta, kr.; Kilijan, šk.
9	Sobota		Anatolija, d.; Veronika, d.
10	Nedelja	28	V. pobink. Amaliya, d.; Felicita.
11	Ponedeljek		Pij I., pp.; Olga; Sidronij, m.
12	Torek		Mohor in Fortunat, m.; Janez Gualb.
13	Sreda		Anaklet, pp.; Evgenij, šk. m.
14	Četrtek	☉	Bonaventura, c. uč.; Just, m.
15	Petek	*	Vladimir, kr.; Henrik, cs.
16	Sobota		Devica Marija Karmelska. (Škap.)
17	Nedelja	29	VI. pobink. Aleš, sp.; Marcelina, d.
18	Ponedeljek		Kamil Lelijski, sp.; Friderik, šk.
19	Torek		Vincencij Pavl., sp.; Aurea (Zlata).
20	Sreda		Marjeta, d. m.; Hijeronim Emil, sp.
21	Četrtek	☾	Prakseda, d. m.; Daniel, pr.
22	Petek	*	Marija Magdalena, spok.; Teofil, m.
23	Sobota		Apolinarij šk.; Liberij, šk.
24	Nedelja	30	VII. pobink. Kristina, d. m.; Roman, m.
25	Ponedeljek		J a k o b (Radoslav) star., ap.; Krištof, m.
26	Torek		A n a, mati Marije Device; Valent, m.
27	Sreda		Pantaleon, m.; Natalija, m.
28	Četrtek	☉	Nazarij in tov. m.; Viktor (Zmagoslav), m.
29	Petek	*	Marta, d.; Beatrika (Blažena), m.
30	Sobota		Abdon in Senen, m.; Julita, m.
31	Nedelja	31	VIII. pobink. Ignacij (Ognjeslav) Lojol., sp.

Izpremeni meseca.

☾ Prvi kr. 7. ob 1. uri 53 m. zjutraj. || ☾ Zadnji kr. 21. ob 15. uri 43 m. popold.
☉ Stip 14. ob 20 uri 23 m. zvečer. || ☉ Mlaj 28. ob 18. uri 36 m. zvečer.

Solnce stopi v znamenje leva dne 23. ob 22. uri zvečer.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji:

- 27. Nedelja: O čudežnem ribjem lovu. Lk. 15, 1—11.
- 28. Nedelja: O farizejski pravičnosti. Mt. 5, 20—24.
- 29. Nedelja: Jezus nasiti štiri tisoč mož. Mk. 8, 1—9.
- 30. Nedelja: O lažljivih prerokih. Mt. 7, 15—21.
- 31. Nedelja: Prilika o krivičnem hišniku. Lk. 16, —9.

Davki:

Objavljeni so dodatki k direktnim davkom. Vloži utok proti odmeri davka od premičnega bogastva (dohodnine), ako se ti zdi to opravičeno.

AVGUST

1	Ponedeljek	Vezi sv. Petra, ap.; Makabejski bratje.
2	Torek	Porcijunkula; Alfonz Ligt., c. uč.
3	Sreda	Najdenje sv. Štefana, m.; Lidija, vd.
4	Četrtek	Dominik (Nedeljko), sp.; Janez Viannei.
5	Petek	Marija Snežnica; Ožbalt, kr.; Afra, m.
6	Sobota	Gospodovo spremenjenje; Sikst II., pp.
7	Nedelja 32	IX. pobink. Kajetan, sp.; Donat (Darko), šk.
8	Ponedeljek	Ciriak, Larg in Smaragd, m.; Miro, šk.
9	Torek	Roman, m.; Peter Faber; Emigdij, šk.
10	Sreda	Lavrencij, m.; Hugo, šk.
11	Četrtek	Tiburcij, m.; Suzana, m.; Filomena, d. m.
12	Petek	Klara, d.; Hilarija (Veselka), m.
13	Sobota	Hipolit in Kasijan, m.; Janez Berkman.
14	Nedelja 33	X. pobink. Evzebij, sp.; Anastazija, d.
15	Ponedeljek	Vnebovzetje Mar. Dev. Veliki Smaren.
16	Torek	Joachim, oče Mar. Dev.; Rok, sp.
17	Sreda	Hiacint, sp.; Julijana, d.; Emilija, d.
18	Četrtek	Helena (Jelena), cs.; Agapit, m.
19	Petek	Ludovik, Toloz., šk.; Julij, m.
20	Sobota	Bernard, op. in c. uč., Samuel, pr.
21	Nedelja 34	XI. pobink. Ivana Fr. Šantalska, vd.
22	Ponedeljek	Timotej, m.; Hipolit, šk.
23	Torek	Filip (Zdenko) Benic., sp.; Viktor, šk.
24	Sreda	Jernej, ap.; Ptolemej, šk.
25	Četrtek	Ludovik, kr.; Genezij, m.
26	Petek	Zefirin I., pp.; Samuel, m.
27	Sobota	Jožef Kalas., sp.; Gerhard, šk.
28	Nedelja 35	XII. pobink. Avguštin, šk.; Hermes, m.
29	Ponedeljek	Obglavljenje Janeza Krst.; Sabina, m.
30	Torek	Roza Lim., d.; Feliks (Srečko), m.
31	Sreda	Rajmund (Rajko), sp.; Izabela, d.

Izpremeni meseca.

☽ Prvi kr. 5. ob 19. uri 5 m. zvečer. ☾ Zadnji kr. 19. ob 20. uri 55 m. zvečer.
 ☿ Ščip 13. ob 5 uri 37 m. zjutraj. ♀ Mlaj 27. ob 7. uri 46 m. zjutraj.

Solnce stopi v znamenje devince dne 24. ob 5. uri zjutraj.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji!

- 32. Nedelja: Jezus joka nad Jerúzalemom. Lk. 19, 41—47.
- 33. Nedelja: Prilika o farizeju in cestinarju. Lk. 18, 9—14.
- 34. Nedelja: Jezus ozdravi gluhonemega. Mk. 7, 31—37.
- 35. Nedelja: Prilika o usmiljenem Samaritanu. Lk. 10, 23—27.

Davki:

Od 10.—18. plačaj četrti obrok davkov.

SEPTEMBER

1	Četrtek	Egidij (Tilen), op.; Verena, d.
2	Petek	* Štefan, kr.; Maksima, m.
3	Sobota	Eufemija, Tekla, Erazma, Doroteja, m.
4	Nedelja » 36	XIII. pobink. Angelska; Rozalija, d.
5	Ponedeljek	Lavrencij Justinjo, šk.; Vktorin, šk.
6	Torek	Caharija, pr.; Hermogen, m.
7	Sreda	Marko in tov. m.; Regina, d. m. Bronislava.
8	Četrtek	Rojstvo Marije Device. Mali Šmaren.
9	Petek	* Peter Klaver, sp.; Gorgonij, m.
10	Sobota	Nikolaj Tolet., sp.; Pulherija, cs.
11	Nedelja ☉ 37	XIV. pobink. Ime Marijino.
12	Ponedeljek	Macedonij, šk.; Gvido, sp.
13	Torek	Notburga, d.; Frančišek Kald., sp.
14	Sreda	Povišanjesv. Križa; Ciprijan, šk. m.
15	Četrtek	Nikomede, m.; Porfirij, m.; Melitina, m.
16	Petek	* Ljudmila, vd.; Kornelij in Ciprijan, m.
17	Sobota	Rane sv. Frančiška; Lambert, šk. m.
18	Nedelja ☾ 38	XV. pobink. Sedem žalosti Mar. Dev.
19	Ponedeljek	Januarij, m.; Konstancija, d. m.
20	Torek	Evstahij in tov. m.; Kandida, d. m.
21	Sreda	†† Kvat re. Matej, ap. in ev.; Jona, pr.
22	Četrtek	Tomaž Vilan., šk.; Mavricij, m.
23	Petek	†† Kvat re. Lin, pp.; Tekla, d. m.
24	Sobota	†† Kvat re. Marija Dev., rešiteljica jetnikov.
25	Nedelja ☀ 39	XVI. pobin. Kleofa, sp.; Firmin, šk.
26	Ponedeljek	Ciprijan in Justina, m.; Vigili, šk.
27	Torek	Kozma in Damijan, m. Kaj, šk.
28	Sreda	Venčeslav, kr.; Lioba, d.; Marijal, m.
29	Četrtek	Mihael, nadang.; Evtihij, m.
30	Petek	* Hieronim (Jerko), c. uč.; Terezika Deteta Jez.

Izpremeni meseca.

» Prvi kr. 4. ob 11. uri 45 m. popol. ☾ Zadnji kr. 18. ob 4. uri 30 m. zjutraj.
 ☉ Ščip 11. ob 13. uri 54 m. dopold. ☼ Mlaj 25. ob 23. uri 11 m. zvečer.

Solnce stopi v znamenje tehtnice dne 24. ob 2. uri zjutraj.

ZAPISNIK

Nedeljski evangelijski!

- 36. Nedelja: Jezus ozdravi deset gobavih. Lk. 17, 11–19.
- 37. Nedelja: O božji previdnosti. Mt. 6, 24–33.
- 38. Nedelja: Jezus obudi mladeniča v Najmu. Lk. 7, 11–16.
- 39. Nedelja: Jezus ozdravi vodeničnega. Lk. 14, 1–11.

Davki:

Pred 20. se razobesijo sezname oseb, ki so podvržene davku od premoženja bogastva.

OKTOBER

1	Sobota	Remigij. šk.; Areta, m.; Ludovika, vd.
2	Nedelja 40	XVII. pobink. Rožen venska. Angeli var.
3	Ponedeljek	Kandid, m.; Evald, m.
4	Torek	Frančišek Seraf., sp.; Edvin, kr.
5	Sreda	Placid in tov. m.; Gala, vd.
6	Četrtek	Bruno, sp.; Fides (Vera), d. m.
7	Petek	* Marija Devica kraljica rož. venca; Justina, d.
8	Sobota	Brigita, vd.; Simeon, sp.; Benedikta, d.
9	Nedelja 41	XVIII. pobink. Dionizij, Rustik, Elevation, d.
10	Ponedeljek	Frančišek Borgija, sp.; Ludovik, sp.
11	Torek	Nikazij, šk. m.; Firmin, šk.
12	Sreda	Maksimilijan, šk.; Serafin, sp.
13	Četrtek	Edvard (Šlavoljub), kr.; Koloman, m.
14	Petek	* Kalist, pp.; Burkhard, šk.
15	Sobota	Terezija, d.; Brunon, šk.
16	Nedelja 42	XIX. pobink. Posvečevanje cerkva; Gal, op.
17	Ponedeljek	Hedviga, kr.; Marjeta Mar. Alakok.
18	Torek	Luka, ev.; Just, m.; Julijan, pušč.
19	Sreda	Peter Alkantara, sp.; Etbin, op.
20	Četrtek	Janez Kancij, sp.; Felicijan, m.
21	Petek	* Uršula in tov. m.; Hilarijon, op.
22	Sobota	Kordula, d. m.; Marija Šaloma.
23	Nedelja 43	XX. pobink. Severin, šk.; Klotilda, d. m.
24	Ponedeljek	Rafael, nadang.; Kristina, m.
25	Torek	Krizant in Darija, m.; Krispin, sp.
26	Sreda	Evarist, pp.; Amadej (Bogoljub).
27	Četrtek	Frumencij, šk.; Sabina, m.
28	Petek	* Simon in Juda, apostola.
29	Sobota	Narcis, šk.; Ida, d.; Hiacin, m.
30	Nedelja 44	XXI. pobink. Alfonz Rodriguez, sp.
31	Ponedeljek	Volbenk (Volkoslav), šk.; Lucila, d.

Izpremeni meseca.

» Prvi kr. 4 ob 3. uri 2 m. zjutraj. « Zadnji kr. 17. ob 15. uri 32 m. popold.
 ☿ Štip 10. ob 22. uri 15 m. zvečer. ☿ Mlaj 25. ob 16. uri 37 m. popold.

Solnce stopi v znamenje škorpiljona dne 24 ob 11. uri dopoldne.

ZAPISNIK

Nedeljski evangelijski:

40. Nedelja: O največji zapovedi. Mt. 22, 24–26.
41. Nedelja: Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mt. 9, 1–8.
42. Nedelja: Prilika o kraljevi ženitnini. Mt. 22, 1–14.
43. Nedelja: Jezus ozdravi sina kraljevega človeka. Jan. 4, 46–53.
44. Nedelja: Prilika o kraljevem računu. Mt. 18, 23–35.

Davki:

Plačaj peti obrok davkov od 10–18!

NOVEMBER

1	Torek	Vsi svetniki.
2	Sreda	Spomin vernih duš.
3	Četrtek	Just, m.; Viktorin, šk.; Hubert, šk.
4	Petek	Karel Borom., šk.; Vital in Agrikola, m.
5	Sobota	Caharija in Elizabeta; Emerik, sp.
6	Nedelja 45	XXII. pobink. Lenart (Lenko), op.
7	Ponedeljek	Prosdocim, šk.; Engelbert, šk.;
8	Torek	Bogomir, šk.; Klavdij, m.
9	Sreda	Teodor (Božidar) m.; Teofil (Bogoljub), m.
10	Četrtek	Andrej Avelin., sp.; Trifon, m.
11	Petek	Martin (Davorin), šk.; Mena, m.
12	Sobota	Martin, pp.; Livin, šk. m.; Kunibert.
13	Nedelja 46	XXIII. pobink. Stanislav Kostka, sp.
14	Ponedeljek	Jozafat Kunčevič, šk.; Serapion, m.
15	Torek	Leopold (Levko), kr. Jedert, d.
16	Sreda	Edmund, šk.; Otmar, op.
17	Četrtek	Gregorij Čudodelnik šk.; Viktorija, m.
18	Petek	Odon, op.; Evgenij, sp.; Hilda.
19	Sobota	Elizabeta, kr.; Poncijan, pp.
20	Nedelja 47	XXIV. pobink. Feliks (Srečko) Val., sp.
21	Ponedeljek	Darovanje Mar. Dev.; Kolumban, sp.
22	Torek	Cecilija, d. m.; Maver, m.
23	Sreda	Klemen (Milivoj), pp.; Felicita, m.
24	Četrtek	Krizogon, m.; Janez od Križa, sp.; Flora, d.
25	Petek	Katarina, d. m.; Jukunda m.
26	Sobota	Konrad šk.; Silverster, op.
27	Nedelja 48	I. adventna. Valerijan, šk.; Virgilij, šk.
28	Ponedeljek	Gregorij III., pp.; Jakob in Marke, sp.
29	Torek	Saturnin, m.; Gelazij, pp.; Demetrij, m.
30	Sreda	Andrej (Hrabroslov). ap.; Konstancij, sp.

Izpremeni meseca.

☽ Prvi kr. 2. ob 16. uri 16 m. popol. || ☾ Zadnji kr. 16. ob 6. uri 28 m. zjutraj.
 ☿ Štip 9. ob 7. uri 36 m. zjutraj. || ♊ Mlaj 24. ob 11. uri 9 m. dopold

Solnce stopi v znamenje strelca dne 23. ob 8. uri zjutraj.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji:

- 45. Nedelja: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega!“ Mt. 22, 15–21.
- 46. Nedelja: Jezus obudi Jajrovo hčer. Mt. 9, 18–26.
- 47. Nedelja: O razdejanju Jeruzalema. Mt. 24, 15–36.
- 48. Nedelja: O poslednji sodbi. Lk. 21, 25–33.

Davki:

Počitek!

DECEMBER

1	Četrtek	Eligij, šk.; Natalija (Boženka), d. m.
2	Petek	Hromacij, šk.; Bibijana, d. m.
3	Sobota	Frančišek Ksaver, sp.; Lucij, šk.
4	Nedelja 49	II. adventna. Barbara, d. m.; Peter Hriz.
5	Ponedeljek	Saba, op.; Krispin, m.
6	Torek	Miklavž (Nikolaj), šk.; Azela, d.
7	Sreda	Ambrozij, šk.; Agaton, m.
8	Četrtek	Brezmadežno Spočetje Marije Device.
9	Petek	Peter Forezij, šk.; Levkadija, d. m.
10	Sobota	Lavretanska Mati Božja; Melhiad.
11	Nedelja 50	III. adventna. Damaz, pp.; Hugolin, pušč.
12	Ponedeljek	Sinczij, m.; Epimah, m.; Maksencij, m.
13	Torek	Lucija, d. m.; Otilija, d.; Avksencij, m.
14	Sreda	Kvatre. Spiridijon, op.; Nikazij, šk.
15	Četrtek	Kristina, d.; Jernej, šk.
16	Petek	Kvatre. Evzebij, šk. Albina (Zora), d. m.
17	Sobota	Kvatre. Lazar, šk.; Vivina, d.
18	Nedelja 51	IV. adventna. Gracijan, šk. Vunibald.
19	Ponedeljek	Urban V., pp.; Favsta, vd.
20	Torek	Evgenij in Makarij; Kristjan.
21	Sreda	Tomaž, ap.; Glicerij, m.
22	Četrtek	Demetrij in Honorat, m.; Flor, m.
23	Petek	Viktorija (Zmagoslava), d. m.; Dagobert.
24	Sobota	Adam in Eva; Irmina, d.
25	Nedelja 52	Božič. Rojstvo Gospodovo.
26	Ponedeljek	Štefan, prvi mučenec.
27	Torek	Janez Evangelist, ap.
28	Sreda	Nedolžni otročiči. Kastor, m.
29	Četrtek	Tomaž, šk.; Kalist, m.
30	Petek	Evgenij, šk.; David, kr.
31	Sobota	Silvester, pp.; Melanija.

Izpremeni meseca.

D Prvi kr. 2. ob 3. uri 15 min. zjutraj. || C Zadnji kr. 16. ob 1. uri 4 min. zjutraj.
 Š Ščp 8. ob 18. uri 32 min. zvečer || Mlaj 24. ob 5. uri 13. min. zjutraj.
 D Prvi kr. 31. ob 12. uri 22 min. opoldne.

Solnce stopi v znamenje divjega kozla dne 22. ob 21. uri zvečer.

ZAPISNIK

Nedeljski evangeliji:

- 49. Nedelja: Janez Krstnik v ječi. Mt. 11, 2—10.
- 50. Nedelja: Janez Krstnik pričuje o Jezusu. Jan. 1, 19—8.
- 51. Nedelja: Janez Krstnik poklican v prerokovanje. Lk. 3, 1—6.
- 52. Nedelja: Božični evangeliji.

Davki:

Od 10-18 plačaj zadnji obrok davkov. V tem mesecu daj vidimirati obrtno dovoljenje.

Himna v čast Sv. Cirila in Metoda

*Brata v dvore rajske svetle sprejeta,
za naš narod, vero borilca sveta,
stebra, luč Slovanov zdaj vsi častite,
vsi ju slavite!*

*Vžgala luč sta z rajskim sveteča žarom
Čehom, Moravanom in pa Bulgarom,
k Petru sta privedla Slovanov čete,
zmotam otete.*

*Gnala ju gorečnost je verskovžgana
in ljubav do dedov iz samostana,
rajski mir da drugim bi pridobila,
mir sta pustila.*

*Venčana vidva se zasluge vencem
solzne prošnje spolnita vse Slovencem:
treba pač, da drage nam dane dare
čuvata stare.*

*Treba, da od Vaju prižgano vero
pleme slavsko čuva zvesto vsaktero,
in kar podaril je vstanovitelj,
Rim bo hranitelj....*

Simon Gregorčič.

NAŠI MOŽJE

MATEVŽ RAVNIHAR.

Po spisu Jož. Kovačiča, duhovna tržaške škofije, sestavil V. Š.

MADEVŽ Ravnihar se je rodil 20. septembra 1776. na Vačah na Kranjskem.

Njegov oče Jurij je bil ubožen; razen bajtice je imel le malo zemljišča, zato se je preživljal večinoma s šivanjem kmetijskih oblačil; pa je vendar dovolj zaslužil, da je mogel z ženo Nežo in edinim sinom Matevžkom skromno živeti. Sin je po vaških pašnikih krave pasel, tičem nastavljal, brinje otepal in si s tem prihranil marsikatero petico.

Ob tistem času je na Vačah pastiroval kape lan Jurij Stendler, posebno pobožen gospod, ki je kmalu spoznal, da je Bog podaril Matevžku prav razumno glavico. Zato pa je tudi stare nagovarjal, naj bi sina v šole poslali. Bogaboječa mati, kateri je bil edinec močno pri sreči, je bila v velikem strahu, da bi se utegnil Matevžek v mestu popačiti, zato se za šolanje ni dosti menila. Očetu pa, ki je bil brihten in razumen mož, je šla po glavi misel, ki mu jo je bil utrnil go spod kaplan. Pa kaj, ko še za sol ni bilo denarja! Tedaj mu je kaplan obljubil, da bo sinku po moči pomagal. In bil je mož beseda. Prav zato pa ni rajni škof svoje žive dni pozabil blagosrčnega dobrotnika.

Matevžek, bova šla!

Nekega dne, ne da bi bil materi kaj povedal, prime oče dečka za roko ter pravi: »Matevžek, bova šla!« Rečeno, storjeno. Pelje ga v Ljubljano, kjer

ga pripravi v stanovanje k nekemu znanemu kramarju.

V malih nemških šolah je dostikrat stradal. Revček ni mogel nekoč pri kosilu jesti osmojenega soka; kruha ni imel, beliča v aržetu tudi ne, tako je ves božji dan stradal. V tej sili steče k neki pekinji ter ji pravi: »Mati! Lepo vas prosim, dajte mi

žemljo za dva solda; ali danes denarjev ne gleš tam; jih bom pa posšteno prinesel, brž ko oče v Ljubljano pridejo.« Dobrosrčnica ne zine in mu da debelo žemljo. Kmalu za tem pride oče na obiske ter izroči sinu nekaj krajcarjev. Vestni deček hiti k pekinji ter ji pomoli dva solda: »Mati, tu imate svoj denar za žemljo, ki ste mi jo bili upali, pa vas prav lepo zahvalim, da ste tako dolgo čakali.« Dobra žena pogleda fantiča in mu odvrne: »Ne, ljubček moj, imej solde, pa v molitvi me ne zabi.« To obnašanje pekinje si fant globoko vtisne v srce.

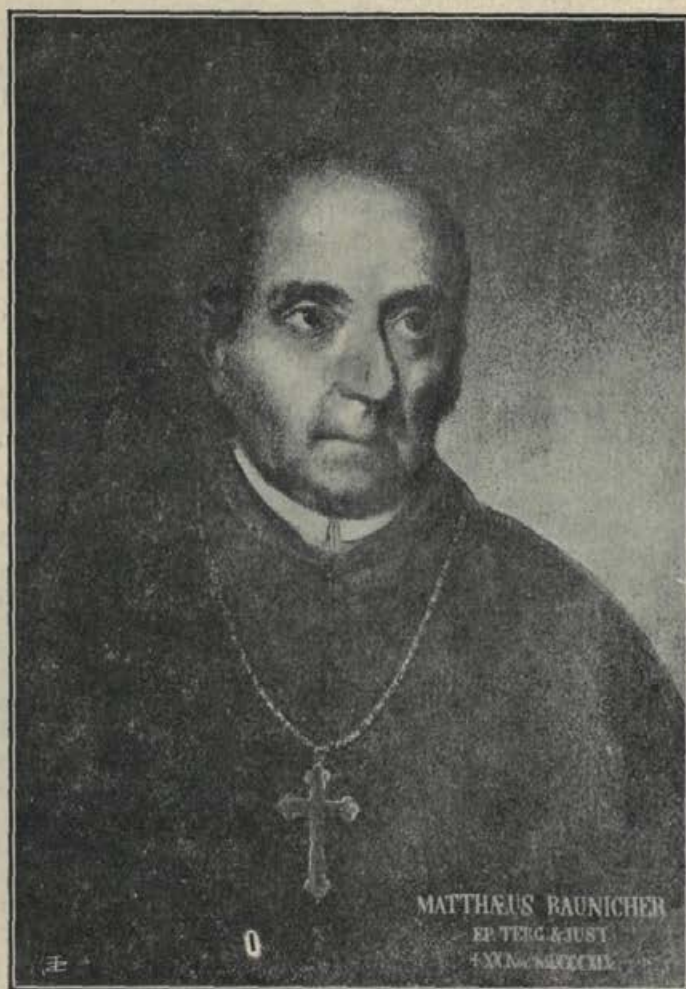
V črni šoli.

Ko je Matevžek z izvrstnim uspehom dovršil nemške šole, je prestopil v latinske šole, v katerih se je močno odlikoval. Naloge iz nemškega v latinski jezik je prestavljal tako dobro, da je prekosil vse součence, tudi tiste, ki so bili grofovskega rodu in so imeli doma imenitne učitelje. Odsihmal ni več

stradal, zakaj bogata gospoda se je zanj pečala, da bi ga pridobila za učitelja svojim sinovom. V črni šoli je bil Matevž domači učenik v hiši kranjskega deželskega glavarja grofa Jurija Hohenwarta.

V ljubljanski duhovščnici.

Ko je učakal Matevžek 23. leto, je vedro stopil v lemenat, ki ga je kar v treh letih dovršil, ne v

Matevž Ravnihar.

štirih, kakor se je to vselej godilo; tako je bil nadarjen. Ko je imel prestopiti iz drugega v tretji letnik, je zmanjkalo profesorja pravoverstva (dogmatike). In kaj se je zgodilo? Nekaj takega, kakor nikdar prej ne slej. Visoke časti vredni možje so spoznali, da bi bil Ravnihar za to sposoben in da bi se mu moglo s polno zaupljivostjo poveriti to učilstvo. Zato so mu svetovali, naj se pripravi na izpraševanje. In res se je skušnja tako slavno obnesla, da je dokončal tretji in četrti letnik v enem letu in so ga imenovali za učenika pravoverstva. Da bi pa ne postal prej učenik kakor mašnik, kar bi bilo nekaj čudnega, so ga hiteli posvetiti in meseca julija 1802. je Matevž zapel prvo sveto mašo.

Učenik Matevž.

25 let je bil gospod Matevž učenik pravoverstva v ljubljanski duhovščnici. Med tem pa je tudi poučeval krščanski nauk na višji latinski šoli; ob nedeljah je imel študentovsko pridigo. Krepko in ob

Vače, rojstni kraj škofa Ravniharja.

kratkem je govoril, prost vsake govorniške obreklosti; ali njegove besede, ki so prišle iz srca, so zopet šle v srce. Ves njegov nastop je živo pričeval, da ne išče druge časti kakor edino v križu našega Odrešenika. Ob enem pa je bil 21 let vodja ljubljanskega lemenata. Njegovo obnašanje je bilo tako prijazno in odkritosrčno, da so ga bogoslovci imeli za očeta; pri isti mizi je ž njimi jedel, jih v njih sobah obiskoval ter se ž njimi razgovarjal kakor oče s sinovi. Njegovi učenci so bili tudi tile imenitni rojaki: Andrej Golmajer, poznejši škof in nadškof v Gorici, Anton Peteani, škof v Poreču, Jernej Legat, škof tržaški in koprski, Friderik Baraga, škof v Severni Ameriki.

Ko so prekucije v letu 1809. spravile tudi kranjsko deželo pod francosko oblast, so nove postave vse domače šolstvo prenašale, tako da so na obširnosti sicer pridobile, pa ne na dobroti in notranji veljavi. Ravniharja, ki je bil že učenik pravoverstva, so imenovali za nadzornika šol. Ravniharju se moramo zahvaliti, da je slovenska šolska mladina tudi ob času Francozov ostala pri svojem blagem in nespačenem duhu.

Slovenski pisatelj.

V letih 1815. do 1817. je Ravnihar izdajal »Zgodbe svetega pisma za mlade ljudi«, o katerih lahko trdimo, da dotlej še ni bila izšla knjiga s tako čisto

slovenščino. Že v uvodu teh knjig piše Ravnihar: »Res je sicer, da moje bukve niso zavoljo slovensščine, ampak zavoljo lepega nauka pisane. Pa kdo nima raje, da se mu košček belega kruha poda iz lepe rute po perilu, kakor pa iz umazane cunj? Jelite, še jedli bi ga ne? Ravno tako spakodrana beseda lep nauk priskuti. Ne le mi Slovenci, ampak šestdesetim milijonov Slovanov pridejo naše bukve v roke, in grdo je, jelite, če nam očitajo, da smo Slovenci vso besedo skazili?«

Ravnihar je na novo izdal »Sveto mašo in krščansko premišljevanje iz svetega pisma za vsak dan mesca«, nadalje »Krščanski nauk z vprašanji in odgovori«, ki je bil najboljši katekizem. V vseh spisih je Ravnihar pisal najbolj čisto slovenščino. Ravnihar je slednjič poslovenil Moizesove knjige in novi zakon do pisma sv. Petra, a ti spisi niso prišli na svetlo.

Slovenski jezik v šolah.

Ravniharju gre posebna zahvala, da smo si Slovenci v tistih časih v Ljubljani pridobili učilstvo slovenskega jezika. Ravnihar je bil tisti mož, ki se je v tej zadevi prvi obrnil na veljaka, barona Žigo Cojsa, in pa slavnega učenjaka Jerneja Kopitarja. In res se je zgodilo, da je na posredovanje teh dveh mož cesar Franc ustanovil leta 1817. stolico za slovenski jezik in je zavezal bogoslovce drugega letnika, da so se učili domačega jezika. Sadovi te uredbe so se prav kmalu pokazali. V pridigah so se duhovni čedalje bolj ogibali tuje jezikovne sodrge in na svetlo so dajali knjige v dobri slovenščini. Ravnihar je bil leta 1820. na znamenitem sestanku na Dunaju, kjer se je v družbi s Kopitarjem, Dobrovškom in Metelkom posvetoval o potrebi novega slovenskega pravopisa, da bi se tako Slovani bližali polagoma enotnemu pisanju.

Šolski opravnik.

Leta 1827. je cesar Franc imenoval Ravniharja za cesarskega svetovavca in za šolskega opravnika pri c. kr. primorskem poglavarstvu v Trstu (malo pred vojno deželni šolski nadzornik. dandanes »proveditor« ali šolski skrbnik). Slovo iz Ljubljane je bilo kaj ginljivo. Prijatelji so ga spremili tja do Vrhnike.

Novo službo je opravljal naš rojak sila vestno, v splošno zadovoljstvo, tako da so ga spredniki visoko obračevali in cenili, učenci pa spoštovali in ljubili.

»Moj Matevž bo še škof«.

Ni bil še dolgo v Trstu, ko dobi pismo od salcburškega nadškofa, osebnega prijatelja Avguština Gruberja. Novica je bila kratka: Cesar želi, da Ravnihar zasede stolico tarnovske škofije v Galiciji. Ravnihar se ni dosti pomišljal ter je odgovoril, da ne more sprejeti te časti, ker ima pri sebi bolnega 70-letnega očeta in da ima cesarstvo dosti bolj vrednih mož za tako visoko mesto. Nadškof Gruber mu je v pismu odgovoril, da ne bo dolgo, ko bo vendarle Ravnihar moral sprejeti škofovsko čast. In tako se je tudi zgodilo.

Tržaški škof Anton Leonardič je umrl in tudi koprski škofija, ki je bila tedaj še samostojna, je obudovala. Dne 18. septembra 1830 je cesar imenoval našega rojaka za škofa združenih škofij. Tako je bil Ravnihar prvi tržaško-koprski škof. Smrt papeža Pija VIII. in politične prekucije so zakasnilo posvečenje novega škofa, tako da je bil Ravnihar oklican šele 30. septembra 1831 in posvečen 18. decembra istega leta v ljubljanski Veliki cerkvi.

Ko je 45 let poprej oče Jurij peljal sina v ljubljanske šole, je ob slovesu Vačanom rekel: »Moj Matevž bo še škof.« Oče Jurij, dobro si preroval!

Oče je živel še 9 let s sinom škofom in je umrl v 94. letu častitljive starosti.

Prekucije v Evropi.

Osemnajsto stoletje je zadnja desetletja hiral med strašnim viharjem, oltarji in prestoli so se rušili v prah in pepel. meje kraljestev in cesarstev so se ravnale samo po volji boginje Vojske, od vseh strani so pljuskali valovi v čolnici svetega Petra. To so bili bolni, rekli bi, po vseh žilah dušnega in telesnega bitja omamljeni in zastrupljeni časi.

Opica Evropa, ki je kakor sestradana pijavka s polnim duškom srebala francosko bogotajstvo in lotrnijo, je morala prestati strašno grenko skušnjo: prav s Francoskega je pridrvel vihar, ki je Evropi od enega do drugega konca pretresal osrčje, s človeško krvjo napajal njene gore, ravnine, morje, planine in soteske; na tisoče vdov in sirot je zajokalo, obupani starši so hiral; francoski vihar je sadil siromaštvo in zmotnjave, izpodjedal je edinost med dušnim pastirjem in čredo in zatiral kali slehrne pobožnosti. Kar je mornarju na visokem morju zvezda vodnica, ob morju pa v nočnih urah svetilnica na bregu, to je ljudstvu v časih stiske dušni pastir velike pobožnosti in globokega uma.

Popačenost sveta.

Žalostne čase so učakale naše dežele v začetku 19. stoletja. Dobo pred sto leti je prelepo opisal naš zgodovinar, blagopokojni dekan tomajski, monsinjor Matija Sila, v knjižici »Zgodovina Trsta in okolice«. Takole piše Sila: »Po smrti škofa Inzaghija je cesar Franc imenoval slovečnega pisatelja slovenskega Jurja Japelja za tržaškega škofa. Veseli glas, da je izvoljen tržaškim škofom, najdega na mrtvaškem odru; umrl je namreč v Celovcu, kjer je bil korar, 11. dan oktobra 1817. Jurij Japelj je prvo duhovsko službo opravljal kot kapelan pri cerkvi novega sv. Antona v Trstu polnih 12 let. Tržaška škofija je obudovala do leta 1821.

Razuzdanost, popačenost in nevednost je zavladovala tudi mej prostim ljudstvom, kajti ni bilo škofa niti sposobnih dušnih pastirjev. Po Istri so bili še glagolaši, to so duhovniki, ki so brali mašo po staroslovensko (glagolsko) in so bili kot sluge kacega duhovnika se malo čitati naučili, pa jih je škof posvetil. Od pridig in krščanskega nauka ni duha ni sluha. Po mestih so si najeli za post kacega inostranega pridigarja. Po Krasu so pa bili v nekih

duhovnijah talijanski duhovniki, ki niti jezika svojih ovčic niso poznali, in jih je moral cerkovnik učiti, kaj naj oznanjajo.«

Zadnji škof tržaški Ignac je umrl leta 1803., koprski škof Bonifacij je umrl 1810. in do škofa Leonardisa, ki je bil posvečen leta 1821., sta bili obe škofiji brez glavarja, čez 20 let! Kdo ne bi pri tem mislil na sveto pismo, ki pravi: »Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce čede.«

Neki drugi pisatelj je podobno popisal tiste razmere: »Pod Francozom je duhovščina v znanju bogoslovja čuda zaostajala. In temu se more največ prilastiti, da se duhovniki in njih kristjanske ovčice glede poznanja potrebnih božjih resnic niso ločili dosti eden od drugega. Da je le duhovnik maševal, zakramente delil in znal nekaj molitev, za kaj več ni nihče vprašal. O pridigah ni duha ni sluha. Ljudstvo, ki je bilo v tem zrastle, je bilo s tem zadovoljno in si je mislilo, da tako mora biti, da je bilo od nekdaj tako in da drugače sploh biti ne more in ne sme. Temu primerno je bilo življenje, kar zadene vero in obnašanje. Žalostno!

Škof Leonardis, ki je vladikoval od leta 1821., je sicer s krepko roko šel na delo, a zaradi pomanjkanja duhovščine ni mogel v osmih letih kdo ve koliko storiti. Umljivo je torej, da ni bilo škofovanja Ravniharjevo mikavno in lahko. Malo je bilo delavcev v vinogradu Gospodovem, kar pa jih je bilo, so imeli vsi sila pičle dohodke, ponekod nobenih, vrhu tega pa so imeli nepristojna stanovanja. »Ti boš kamen kuhal« se glasi star pregovor, kadar gre za reči, ki so sploh nemogoče. »Ti boš kamen kuhal« si je Ravnihar spočetka ponavljal.

Da se je škof globoko zavedal težkega položaja škofije, je razvidno iz prvega nagovora, ki ga je imel škof Ravnihar na duhovnike. Takole je govoril: »Vam pa posebno na srce polagam, in sicer v imenu Jezusa Kristusa, ki bo iz Vaših rok tirjal duše, tudi tiste, ki bodo mogoče po Vaši nemarnosti pogubljene, Vam torej polagam na srce in Vas rotim ter prosim, da ob nedeljah in zapovedanih praznikih oznanjujete božjo besedo; pri raznih mašah pridigujte evangelij, pri farnih mašah pridigujte in popoldne razlagajte krščanski nauk za odrasle in za mladino. In tudi v šolah ne zanemarite godne mladosti.«

Toda vse to se je zdela velika novotarija, ne le ljudstvu, amak tudi duhovnom. Velik krik nastane, češ: »Zakaj toliko pridig? Ali ni sama sveta maša zadosti?« Toda tički so kmalu utihnili, ko so spoznali, da kraljevi orel noče poslušati njihovega žvrgolenja.

Dobri pastir.

Če je Ravnihar zvedel, da se ta ali oni duhovnik ne more prehraniti s pičlimi dohodki, ali da nima za selitev dovolj denarja, je bilo več ko gotovo, da mu je škof pomagal.

Duhovni so bili tako revni, da si niso mogli niti potrebnih knjig nakupiti. Pa je škof nakupil množino koristnih knjig, zlasti pouk za spovednike, ter jih zastonj razdelil med duhovnike.

Pri posvetitvi mladih novih mašnikov je nekoč takole govoril: »Imejte vedno Boga pred očmi; modri, trezni in ponižni pred njim hodite, ker du-

hoven, ki hudo stori, je hujši od hudiča; zakaj naklon hudiča je vselej zgolj hudobija, ali naklon služabnika božjega mora že po svojem imenu biti samo to, kar je božjega.«

Za preprosto življenje.

Pri obiskovanju duhovnij ali pri birmovanju je škof Ravnihar prepovedal streljanje z možnarji. Dejal je: »Grom topiča gre le posvetnim poglavarjem, škofu gre le glas zvonov.« Prav tako je prepovedal vse nepotrebne pojedine, ki so bile običajne ob takih slovesnih prilikah.

Neutruden delavec.

Svoje vsakdanje opravilo je začel škof z molitvijo in nato je imel za vsak dan natančno določen načrt za delo, s katerim se je pečal včasih kasno v noč; pripetilo se je, da vso noč ni legel in da ga je zarja prehitela, preden je mislil na spanje.

Za prostost Cerkve.

Kadar je veljalo za resnico in pravico, se je škof Ravnihar vselej moško in stanovitno obnašal. Znan je njegov izrek: »Ne pometajte mi svete vere in ne storite je sužnje!« Kadarkoli se mu je bilo treba potegniti se za vero, se je zvesto držal svetega pisma: »Boga je treba bolj slušati ko ljudi.« Močno je Ravnihar obžaloval, da je bila Cerkev z državo tako tesno združena in da škofje niso mogli tako nastopati kakor bi bilo treba. Evo, kako je Ravnihar večkrat tožil: »Recite, kar hočete, nekdanji časi so bili za Cerkev boljši ko sedanj. Včasih so se mogli škofje za prostost Cerkve pogovarjati ter so oblastnikom resnico v obraz povedali, zdaj pa je vse z verigo zategnjeno. O da bi se kdaj škofom dovolil zbor; mislim, da bi vsaj nekateri prosto govorili in bi toliko krivega vsaj deloma poravnali.«

Krščanska ljubezen in usmiljenje.

Nekoč se je zgodilo, da se je obhajala velika noč isti čas pri katoličanih in pri Grkih. Po ostri zapovedi so se morali za »glorijo« na veliko soboto oglasiti najprej zvonovi v katoliških cerkvah in za njimi šele grški zvonovi.

Topot pa so grški zvonovi bolj zgodaj oznanili »glorijo«. Katoličane je to naravnost razkačilo. Poglavarji grške cerkve so se tega ustrašili in so šli k cesarskemu namestniku, da se opravičijo. Namestnik jih sprejme nemilo in reče, da mora pač po postavi ravnati, vendar pa naj gredo najprej k škofu. To so tudi storili. Škof jih sprejme z vso prijaznostjo; moške razloži zadevo, da je vsega le sam zvonar kriv in da so ga že odpustili iz službe. Škof vpraša: »Kakšen pa je sicer ta mož? Kako se obnaša?« Odgovor se glasi, da je prav dober človek, da ima že družino in da zgledno živi. »No« — reče škof — jaz bom pozabil, kar se je danes zgodilo, vendar pa mi morate nekaj obljubiti. Grško odposlanstvo je zadovoljno prikimalo. Škof nadaljuje in beseduje: »Dajte zvonarju spet kosček kruha, ki ste mu ga vzeli; sprejmite ga zopet v službo, pa — ostanemo prijatelji.«

Zagovornik našega jezika.

Škof Ravnihar je imel gorečo ljubezen do slovenskega jezika in to ljubezen je ohranil do smrti. Sam je kot škof pripovedoval resnično dogodbo: »V V . . . je bilo v neki krčmi več meščanov. Ko so se do sita najedli in napili, so jeli zabavljati čez slovensko deželo in slovenski jezik. Pri isti mizi je na drugem koncu sedel neki stotnik. Ta poslušal to narodno žlobudranje; kar na enkrat se vzdigne ter udari s pestjo ob mizo, da je vse zažgalo; nakar je rekel: Jaz pa tako velim, da je vsakdo, ki se sramuje svoje dežele in materinega jezika, nevhvaležen in zarobljen cepec in naj bo še tako imenitna oseba. — Vsi obmolknejo, kakor da bi jih kdo s kropom poparil; vrli nemški stotnik pa se vsede in jé. Na zadnje se prijazno poslovi od nemih družnikov.«

»Rajniki prerok«.

Ravnihar je bil sila učen človek in je rad o tem govoril, kar se po svetu godi. Nekoč je pri mizi dejal: »Gospodje! Približujejo se velike stiske. Mi stojimo na ognjeniku, ki bo ogenj bljuval. Neka nezgodna soparica nastopa po našem svetu. Na to brezvetrije mora vihar prihrumeti. Avstrijsko cesarstvo čakajo hudi časi.« In prav je imel. Pa kolikokrat je Ravnihar bodočnost pogodil. Ni čuda, da so mu po smrti rekali le »rajniki prerok«.

Ravnihar je umrl 20. novembra 1845. v 70. letu starosti. Kako je bil čislán ne le pri nas, ampak po širokem svetu, nam najbolje pričajo naslednje zanimivosti. Kmalu po smrti je izšel življenjepis Ravniharjev v slovenskem in nemškem jeziku in zgodovinar doktor Peter Kandler ga je prestavil na italijanski jezik. Uredništvo francoskega časopisa »Le necrologe universel du XIX siècle«, ki popisuje življenje imenitnikov, je trikrat zahtevalo od tržaškega škofijstva, naj mu pošlje podatkov. Glavni urednik Saint-Maurice Cabany je sklenil živopis takole: »Noben človek ne zasluži bolj ko rajnik Ravnihar priti v to veliko knjigo, v kateri so zapisane vse imenitne osebe sedanjega stoletja.«

Komu bi srce ne poskakovalo od veselja, ko čuje, kako je tuj narod počastil slavnega Slovenca! Slava velikemu našemu rojaku!

JOSIP KOCIJANČIČ.

KMALU bo 50 let, odkar je umrl znameniti slovenski skladatelj Josip Kocijančič. V XII. letniku glasbene revije »Novi akordi«, zvezek 3—4, l. 1913 v »Kocijančičevi številki« (o priliki 35 letnice K. smrti) sta izšla dva članka iz peresa Janka Lebana in dr. Gojmirja Kreka, ki jasno osvetljujejo Kocijančičevo življenje in delovanje. Iz teh dveh temeljitih člankov in iz spomina moje matere, ki je Kocijančiča osebno poznala, povzamem sledeče podatke: Josip Kocijančič, sin Petra in Marije Kofol se je rodil v Kanalu ob Soči 16. marca 1849. Njegovi stariši so bili preprosti, nepremožni kmetje; razven Josipa so imeli še dva sina Karla

in Petra; (poslednji je utonil kot 13 leten deček v Soči) ter hčer Katarino (pozneje omoženo Pampler). Šolal se je Kocijančič najprej na domači šoli v Kanalu, kjer je bil izredno marljiv učenec; radi svoje pridnosti je bil vedno vpisan v »zlate bukve«. Devetletni deček izgubi očeta Petra in stric Martin pošlje bistrornega fanta v šolo v Gorico. V goriško gimnazijo je stopil l. 1860. ter je maturiral l. 1869. Bil je na gimnaziji dijak srednje vrste. Po dovršeni gimnaziji je prišel Kocijančič na Dunaj ter se vpisal na vseučilišču kot jurist. Na Dunaju se mu je godilo pač kakor večini naših visokošolcev: boriti se je moral s pomanjkanjem in lakoto. Tudi bolezen mu ni prizanašala. Zvest prijatelj in pomočnik v sili mu je bil rožnejši notar Ignacij Gruntar. Učenje pa Kocijančiču ni bilo posebno po godu, glasha ga je veliko bolj zanimala. Eno leto je študije prekinil ter prišel domov v Kanal, potem se zopet vrnil na Dunaj in pozneje se vpisal na vseučilišču v Gradcu, kjer je napravil tudi prvi izpit. (l. 1876.) Ker pa ni imel od doma zadostne podpore, je prišel domov v Kanal, kjer je stopil v službo kot koncipijent pri notarju dr. Kollerju in pozneje (l. 1878) kot koncipijent pri notarju dr. Gršaku v Ormožu. Pri nekkih orožnih vajah na Opčinah pri Trstu pa se je močno prehladil in obolél. Skušal se je sicer zdraviti, vendar je pešal bolj in bolj; lotila se ga je jetika. Vrnil se je domov in stanoval pri bratu Karlu v hiši št. 86, po domače pri Čibeju. Ko mu je bilo vedno slabše, je prosil brata, naj mu da sobo nad kovačijo — brat je bil namreč kovač — v hišici št. 81 na Brajdi, kjer je še vedno pisal note. Prepisal je ranjki Kocijančič ogromno število skladb. Jaz sem hranil do vojne tri debele zvezke Kocijančičevih not. Pred smrtjo je daroval te tri zvezke mojemu ranjkemu očetu, ki je bil učitelj in organist v Ročinju in s katerim sta bila velika prijatelja. Zelo pogosto ga je prihajal obiskovat v Ročinj. Prepisoval pa je Kocijančič vse vprek: cerkvene in svetne, slovenske, nemške in latinske skladbe, da tudi par dolgih latinskih maš je med njimi. En zvezek nosi napis: *Cerkvene viže. Pesmi v tej kranski šprahi, spisal Jos. Kocijančič Čebej. 1867. po Kr. rojstvu. Ilustriral Jos. Čebejev. (Je namreč par okrasov zelo primitivno risanih s peresom).* Druga dva zvezka sta brez napisa. Žal, da se je ohranil samo en zvezek, druga dva zvezka sta se med vojno izgubila. Izvirnega Kocijančičevega dela v teh zvezkih ni nobenega, tudi narodne pesmi ni nobene. Doma je Kocijančič vedno pešal, kašljal ga je mučil bolj in bolj. Dva dni pred smrtjo ga je prevzela ponoči slabost. Bruhnil je kri. Sluteč, da se mu bliža smrt, povabil je k sebi svoje tovariše mladeniče ter jim resno in ginljivo govoril, da so se vsi jokali. Konečno jim je rekel: »Tudi jaz nisem hotel ničesar vedeti o Bogu, toda zdaj sem se predrugačil! Ako kdo izmed vas tudi tako misli, kakor sem jaz nekda, naj dobro pomni, da je le v Bogu naša zaslomba in rešitev.« Prijatelj in sošolec Ivan Kodrè, ki je takrat služboval kot kaplan v Kanalu, ga je izpovedal in previdel. Potem je Kocijančič zopet bruhnil kri in izdihnil — star šele 29 let. Bilo je to 10. aprila 1878.

Na kanalskem pokopališču pri Sv. Ani, kjer počiva njegovo truplo, stoji na njegovem grobu spomenik v obliki kamenitega obelisksa. Na spomeniku stoji napis:

JOSIP KOCIJANČIČ

Rojen 16. marca 1849,

Vmrli 10. aprila 1878.

Ko zvezde luč, poprej nikdar poznane,
prisvetil nam tvoj duh je iz noči!
Al tebi so le kratke ure dane —
za taboj zgodaj nam oko rosi
na grob, kjer tvoja struna mila
je umolknila!

Kanalska čitalnica.

Kocijančič je bil krasen mladenič, bolj visoke, vitke postave, temnoplavih las, ki so se mu v obilnih kodrih usipali na pleča. Nosil je male kose, ketne brčice in srednje veliko brado (barbin). Običajno je nosil svetel cilinder na glavi in ves njegov nastop je kazal nenavadnega človeka — umetnika. Vrh tega je bil kaj živahnega temperamenta, vedno šaljiv in vesel, dasi sta mu velikokrat razrivala dušo žalost in obup. Govoril in pisal je tri jezike (slovensko, nemško in italijansko) ter bil v obče vanju skrajno ljubezniv. Živel pa je v večnih denarnih zadregah in gošdilo se mu je res tako, kakor pravi Prešeren o pesniku, da »živi in umrje brez denarja«...

Josip Kocijančič.

Zdaj pa pogledjmo Kocijančičevo delo. Za petje se je navdušil že zgodaj, že v prvih gimnazijskih letih. Že mlad dijak je poučeval svoje sošolce v petju. Ustanovil je dijaški pevski zbor (včasih do 100 članov), ki je nastopal o raznih prilikah. Kot dijak — šestošolec je v Kanalu ustanovil — Čitalnico. Tudi v Kanalu med domačini je imel svoj pevski zbor. Ko je bil v službi pri Dr. Kollerju v Kanalu, je imel poleg zbora še izboren kvartet, da mu ga ni bilo para na Slovenskem, niti v sami Ljubljani ne. Kocijančič je bil sam izboren baritonist obsežnega glasu. Gospod Janko Leban (V Kocijančičevi številki »Novih akordov«) trdi, da je bil Kocijančič najboljši pevovodja svoje dobe na Slovenskem. Bil je čudovito tankega posluha in na svoje pevce je vplival z nekako čarovniško močjo, da so peli pod njegovim vodstvom čudovito lepo.

Kocijančičevih pianissimo, naraščanja in padanja i. t. d. ni mogel niti približno izvajati kak drugi zbor. Bil je pa tudi silno strog pevovodja. Dokler ni šlo vse izborno — ni nastopal.

Velika zasluga Kocijančičeva je tudi ta, da je leta 1874 v Gorici prvi sprožil misel o »Slavcu« to je o pevskem zboru cele Goriške. Izprva je to društvo uspevalo sijajno, posebno, ko sta živela še skladatelj Avgust Leban (tudi Kanalec) in Anton Hribar, ki sta bila duša goriškega Slavca. Priredilo je to društvo koncert v goriškem gledališču s slovenskimi skladbami in l. 1876 je nastopilo na dan sv. Jerneja (ta dan je velik sejem v Gorici) v cerkvi sv. Ignacija na Travniku. Moški zbor »Slavca« je štel takrat 150 grl. Vsa Gorica je strmela nad prekrasnim petjem slovenskega društva. Moj ranjki oče, izboren pevec, se je vedno z navdušenjem spominjal teh znamenitih nastopov.

Radi razmerno kratkega življenja se Kocijančič ni mogel kot skladatelj dosti udeleževati. Kot prvo delo je izšla zbirka »Slovenske narodne pesmi«. Nabral in za moški zbor upravitel Josip Kocijančič. I. zvezek. Založil Ignacij Kovačič. Lastnina založnikova. Natisnil Em. Stary in dr. v Pragi, (27 strani v 8°). Ta zbirka je izšla najbrže proti koncu leta 1876. Druga zbirka narodnih, tudi za moški zbor postavljenih pesmi nosi naslov »Slovenske narodne pesmi«. Nabral in za moški zbor upravitel Josip Kocijančič, II. snopič. Založil Ignacij Kovačič. Lastnina založnikova. Kamnopolisalna Jos. Blasnikova v Ljubljani. (22 strani v 8°). Ta zbirka je izšla najbrže koncem leta 1877 ali pa začetkom l. 1878. Ti dve zbirki sta glavno in najvažnejše, ker trajno in veljavno delo Kocijančičevo. Pri Kocijančiču je narodna pesem priprosta, res v narodnem duhu postavljena, takšna kakor bi jo zapeli kmetjski fantje. Priprosto otožna je, kjer poje o žalostnih dogodkih, odkrito vesela, kjer poroča o veselih trenutkih življenja. Kocijančič je bil napram narodni pesmi tako vzorno objektiven, da ni našel veliko primerov, v katerih bi bile poznejše obdelave srečnejše od njegovih (Dr. Gojmir Krek v Kocij. številki Novih akordov).

Kocijančičeve izvirne pesmi so izšle v zbirki: »Čuti v napevih«. Vglasbil in neomahljivemu narodnjaku gospodu Ignaciju Gruntarju, c. kr. bilježniku, posvetil Josip Kocijančič. Lastna založba. Tiskala Klein in Kovač v Ljubljani. L. 1881. (24 strani v 8°). Obsega 8 moških zborov. Izmed teh pesmi so bolj znane pri nas »Slovo« (»Le nocoj še luna mila) ponatisnjena v zbirki moških zborov Glasbene Matice v Ljubljani in »Popotna« (Danes tukaj, jutri tam) ponatisnjena v Aljaževi pesmarici družbe sv. Mohorja v Celovcu. Druge so več ali manj padle v morje pozabljenosti. Kocijančičeve skladbe so priproste v harmonizaciji in melodiki, vendar ne preenočilne, v formalnem obziru kaj malega pomanjkljive. Kar pa je glavno: dobro je zadeto povsod razpoloženje vsebine pesnitve. (Dr. Goj. Krek l. e.). V svoji dobi so te skladbe popolnoma dosegle svoj namen: budile so naš narod ter mu ogrevale ljubezen do petja in izobrazbe ter ga tako dovedle na pot samozvesti.

Ignacij Leban = Batujski:

SPOMINI NA SIMONA GREGORČIČA.

(K dvajsetletnici pesnikove smrti.)

S pesnikom S. Gregorčičem sem se seznanil kot dijak šestošolec l. 1883, ko je praznoval svojo štiridesetletnico. Odklanjal je sicer vsako slavnost, a kljub temu se je zbralo na prijaznem Gra-

Simon Gregorčič.

dišču, kjer je takrat služboval kot vikarij, o priliki njegove štiridesetletnice mnogo njegovih ožjih prijateljev in družega občinstva. Takratni tamošnji učitelj Anton Bešl je priredil na bližnjem gostilniškem dvorišču domače slavje, h kateremu je bil povabljen tudi Simon Gregorčič. V začetku se je vabilu ustavljal; ko je pa slišal, da sta prišla k temu slavlju tudi dva štajerska dijaka iz Mozirja in mu prinesla v dar krasen album s

podpisi, se pesnik ni mogel več braniti in je prišel k prireditvi. Poleg drugih veljakov so prišli ta dan na Gradišče pesnikov prijatelj zgodovinar Simon Rutar, takrat po vsem Primorskem znani pevovodja in profesor petja na goriški gimnaziji Anton Hribar in mnogi drugi. Pri tej slovesnosti ni smelo manjkati tudi nas — dijakov, ki smo marsikatero zapeli. Naslednji dan smo se prišli posloviti od obeh štajerskih tovarišev, ki sta bila oni večer pesnikova gosta. Ob tej priliki sem se seznanil z ljubljanim pesnikom, s katerim sem občeval potem nepretrgoma do njegove smrti. Ker sem imel priliko kot njegov mnogoletni prijatelj dodobra spoznati njega in njegov značaj, zato sem napisal te vrstice, v katerih hočem pokazati predvsem Gregorčiča kot duhovnika, kajti ravno ta stran njegove postave je nekoliko premalo in deloma tudi napačno razsvetljena. Naj bi ti skromni zapiski pripomogli k boljšemu in objektivnejšemu spoznavanju našega pesnika.

Simon Gregorčič je bil lepe, precej visoke postave, imel je jasen, ljubeznjiv pogled, iz katerega je odsevala odkritosrčnost. Kdor ga je poznal, ga je moral vzljubiti. Zlasti so ga imeli radi verniki povsod, kjer je služboval kot dušni pastir. Poznalo se mu je, da ni imel posebno trdnega telesnega zdravja.

Ljubil je ljudstvo in čutil z njim. Kakor v svojih pesmih tako je tudi v vsakdanjem življenju in v osebnem občevarju razodeval zelo nežno čustvovanje. Kjerkoli je mogel, je pomagal, tolažil, bodril. Mnogi njegovih duhovljanov se spominjajo še danes njegovih izrekov, ki so bili včasih poučni, včasih pa svarilno pikri. Vedno je govoril ljubeznivo, s prijaznim smehljajem in z odkritosrčnostjo.

Dolžnosti, ki mu jih je nalagala dušnopastirska služba, je opravljal vedno z vnemo in vestno natančnostjo, tako da mu je nadškof Andrej Gollmayr poslal pohvalni dekret. Njegovo posebno veselje pa je bila šola. Ko je bil že bolhen in se je bil odpovedal službi brez pokojnine ter živel v nedobrih gmotnih razmerah, smo ga nekateri ožji prijatelji pregovorili, da je sprejel zopet službo za nekaj mesecev z namenom, da bi dosegel potem vsaj majhno pokojnino. Ob tej priliki sva se mu ponudila dva bližja duhovnika, da mu bova pomagala v službi, kolikor nama bo le mogoče. To ponudbo je sprejel s pristavkom: »Lahko mi bosta opravljala pisarniške posle, delala račune, pomagala spovedovati, toda krščanskega nauka v šoli ne pustim.« Dvakrat na teden je hodil teš v šolo takoj po maši, ker ni hotel gubiti časa s tem, da bi hodil zajutrkovat v domačo hišo, ki je bila precej oddaljena. Ko je imel dekan svojo vizitacijo, je povabil Gregorčič tudi mene zraven. Bil sem navzoč tudi pri izpraševanju iz krščanskega nauka. Otroci so bili zbrani v cerkvi. Izpraševal jih je sam Gregorčič. Strmel sem nad njegovo spretnostjo pri izpraševanju. Vprašanja je zastavljal tako, da mu je vsak otrok moral pravilno odgovoriti.

Gregorčičeve pridige¹ so ljudje vedno zelo pazljivo poslušali. Pri pridigi — kakor sploh pri vsakem govoru — je držal glavo nekoliko na stran nagnjeno in le redko je uprl svoj pogled v poslušalce. Zdelo se je, kakor da bi sproti zajemal svoje lepe misli iz svojega srca. Njemu najbolj priljubljeni govori so bili govori o vzgoji. Nekaj takih spisanih govorov mi je pokazal pri neki priliki. Žal, da so se ti njegovi govori med vojsko vsled vlage tako pokvarili, da so danes popolnoma uničeni in za vedno izgubljeni, ker jih ni mogoče čitati. Ravno iz teh govorov bi se dal najvernejše posneti pravi duh Gregorčičev v dušnem pastirstvu.

Kakor sem že omenil, je bil Gregorčič zelo nežnega čustvovanja, a pri vsem tem se je znal vedno tako premagati, da ni nikoli nikogar žalil. To vidimo zlasti v znani »Obrambi«,² v kateri z milimi izrazi odbija preostro kritiko, ki je zadela njegove pesmi. Pri nekem obisku se je glede tega nekoč izrazil: »Če bi bil jaz tak kakor Aškerc, bi že bilo, a jaz ne morem tako pisati kakor on v pesmi »Pegaz in osel.« Bolelo ga je prav posebno,

da so ga kritikovali kot duhovnika, ko se vendar ni zavedal, da bi bil v svojih pesmih napisal kaj takega, kar bi se ne skladalo z duhovskim stanom.

Odkritosrčnost je bila njegova prelepa lastnost; zato je zahteval odkritosrčnosti tudi od drugih. Včasih je prosil ta ali oni: »Vzemi me s seboj, ko pojdeš obiskati Gregorčiča!« Vzel sem ga, toda če je Gregorčič spoznal, da dotična oseba ni odkritosrčna in zanesljiva, je takoj obrnil pogovor na navadne reči in ni kazalo drugače, kakor da smo se kmalu poslovili. Ako mu je bila pa družba pogodu, je bil obiska zelo vesel in v razgovoru navadno duhovito šaljiv. Kar je nosil v srcu, je imel tudi na jeziku.

Za vsako najmanjšo dobroto je bil zelo hvaležen. Posebno je cenil v tem oziru župnika Vrhovnika iz Trnovega pri Ljubljani, ki mu je pošiljal večkrat mašne intencije. Posebno je čislal tudi ljubljanskega župana Hribarja in notarja Ignaca Gruntarja, ki je bil založil I. zvezek njegovih »Poezij«. Meni je pisal večkrat o priliki kakega malega daru; tako n. pr.: »Srčna hvala za zlato kapljico! Kaj jaz Vam? Nakladate mi z do brotami breme! Bog stokrat povrni.« (Gorica, 1906.) Drugič zopet: »Predragi g. prijatelj! Pre doli ste; dar na dar! A s kakim vzdarjem naj se odzovem? Ko bi vedel, iz srca rad. Bog povrni sto tero! Vam vedno iskrenovdani S. Gregorčič.« (Gorica, 28. 2. 1906.)

Zelo je cenil značajne može. Silno ga je bolela neznačajnost, ki jo je pokazal ta ali oni s tem, da se je izneveril svoji službi ali stanu ali stranki ali prepričanju, ki ga je imel prej. Preden sem vstopil v bogoslovje, sem se šel posloviti tudi od njega. Dolgo sva sedela in govorila o raznih zadevah. Slednjič vstanem, da bi odšel. Tedaj mi je podal pesnik roko, me pogledal tako presunljivo, kakor da bi hotel videti v moje srce ter me resno vprašal: »Torej Vi mislite vstopiti v bogoslovje?« — »Res«, odgovorim; »toda saj veste, kako težko je, odločiti se za nov stan.« — »Torej resnično?« — »Da!« — Ko vidi mojo odločnost, reče še: »Dobro! Ostanite mož! Z Bogom!«

Tu naj omenim domnevo mnogih, češ da Gregorčič ni imel poklica za duhovski stan in da je vstopil prisiljen v bogoslovje. Kar se tega tiče, ni zini nikdar niti besedice, ki bi kazala, da ni srečen kot duhovnik, dasi mi je pravil marsikateri dogodek iz gimnazije, bogoslovja in iz svojih dušnopastirskih služb. To pa je večkrat omenil, da je čutil vedno veselje do starih jezikov, latinščine in grščine, in da bi bil rad poslušal predavanja na vseučilišču. A dasi ni videl nikoli vseučilišča, je vendar prav dobro obvladal ta dva jezika. Nekoč sva govorila o njegovih pesmih in tedaj sem mu omenil pesem »Moj črni plašč«, ob katero so se nekateri spotikali. Rekel je: »Le dobro premislite to pesem in takoj spoznate, da je to apoteza duhovskega stanu.« Gregorčič je čutil globoko v svojem srcu, kaj je duhovnik.

Sovraštva ni imel do nikogar, tudi ne do svojega najhujšega kritika. V veseli družbi ga je nekdo vprašal: »Kaj bi storili, če bi Vas sedaj obiskal dr. M.?« Malo je pomislil in na to brž odgovoril: »Sprejel bi ga.« Res, da pri svoji nežno

¹) Da so te pridige, o katerih govori (glej dodatek!) tudi prevz. knez nadškof, popolnoma pokvarjene, je izjavil uredniku tudi g. prof. Ivančič.

²) »Obramba« proti kritiki I. zv. »Poezij« je bila natisnjena prvotno v »Ljubljanskem Zvonu« in je potem izšla v posebni knjižici l. 1882. Sedaj je ta »Obramba« ponatisnjena v IV. zv. »Poezij« na str. 119. ss.

občutljivi naravi ni mogel lahko pozabiti tistih hudih udarcev, ki mu jih je prizadela preostra kritika njegovih prvih poezij; saj po tisti kritiki ni skozi deset let ničesar pisal. V tistem času se je posebno pečal s svetopisemskim Jobom in se kot duhovnik z njim tolažil. To je bilo povod, da ga je pozneje začel prevajati. Prevajal je naglo, a vendar je naletel na nekatere težkoče, zlasti na mestih, kjer nastopajo Jobovi prijatelji, kakor mi je pozneje pravil. Ko sem ga večkrat povpraševal, kako bo z Jobom, ali bo kmalu, mi je vedno odgovarjal: »Job je polen gob.« Mislil je pri tem tudi nase. Malo pred smrtjo je dovršil prevod in mi poklonil lepovezan iztis v dar.

Kakor vsak duhovnik je tudi Gregorčič zelo spoštoval svoje starše. Posebno je bil vesel, ko ga je obiskal že stari oče. Mati mu je bila umrla pred več leti. Prišel sem nekoč na Gradišče; med razgovorom mi pravi pesnik: »Veste, moj oče je tukaj! Pokličem ga.« Ko je prišel, pravi: »Poglejte, kako je še čvrst. Pa veste, da mi pravi »moj hlapec?« Nekoliko začudeno sem pogledal, on pa pristavi: »In pravijo, da nismo vsi Slovani en narod. Vi razumete češki; kaj se pravi po naše »hlapec?« Odgovorim: »Otrok, deček!« »Vidite, mi imamo v svojem jeziku češke besede, ki jih književniki ne poznajo.« — Oče je ponovil: »No, ja, saj si moj hlapec!« — To je izraz izpod Krna. — Svojega očeta se je vedno spominjal tudi po njegovi smrti. Ob priliki smrti mojega očeta mi je pisal: »Predragi prijatelj! Ako je res, kar sem slišal — sprejmite iskreno moje sožalje. To rej Vaš in moj v enem letu. Bog jima daj lep prostor tam gori. Vesele (si possibile) praznike in srečno novo leto! Vaš stari S. Gregorčič. (Decembar, 1905.)

Da bi se bil pritoževal za svojo osebo, tudi ko se mu je gmotno slabo godilo, ga ni nikdo slišal. Radi bolehnosti je večkrat s težavo opravljal svojo službo, zato se ji je bil odpovedal in se preselil na svojo pristavo, ki jo je imel na malem gričku poleg Gradišča. Kupil jo je bil prav po ceni, dal tam izkopati in zasaditi vinograd in sadna drevesa ter si tam sezidal tudi svojo hišo. Mislil je, da bo tu v miru in samoti preživel še preostala leta svojega življenja. A ni bilo tako. V začetku je res pridelal še precej vina; pozneje pa je postalo obdelovanje dražje, medtem ko je cena vina padla; zraven tega so pritiskale še vremenske neznade.

Nekateri njegovih prijateljev smo opazili njegovo gmotno zadrego in smo mu začeli prigovarjati, naj bi zopet sprejel službo na Gradišču. Ko je bil namreč odšel na Srednje tedanji vikar, sedanjí dekan v Renčah, jé bilo ostalo Gradišče brez dušnega pastirja, ker je S. Gregorčič živel kot zasebnik na svoji pristavi in se je bil že prej odpovedal svoji službi, kakor omenjeno. Na naše prigovarjanje, naj bi službo zopet sprejel, je vedno odgovarjal: »Ne morem; pa saj bi mi tudi ne dali službe!« Tu naj omenim, da je bil tedanji knezonadškofijski kancler M. Kr. zinil par ne-
previdnih besed, za katere je bil izvedel Gregorčič. Imenovani gospod je sicer umel pisarniške posle, a glede izobrazbe se ni posebno odlikoval,

najmanj pa v poznanju slovenskega jezika in slovstva. Vzrok, da smo Gregorčiču svetovali, naj bi sprejel službo, je bila pokojnina, katere ni mogel doseči brez službe. V tem oziru smo se bili dogovorili tudi z okr. zdravnikom dr. Aleksandrom Zenkovičem, ki je obljubil, da bo Gregorčiču pomagal, samo če sprejme službo za nekoliko mesecev. Tudi s knezonadškofo Zornom sva govorila jaz in tedanji prvaški župnik Josip Poljšak. Knezonadškof je bil takoj pripravljen, podeliti mu službo, samo bal se je, da bi ne vrnil imenovanja; zato je zahteval od naju, naj mu prej naznana izjavo S. Gregorčiča, ali bi res sprejel službo. Takoj prihodnji dan se napraviva h Gregorčiču. S seboj sva vzela še dornberškega župnika Lovreta Ivančiča, katerega je Simon zelo čislal, zlasti še zato, ker sta bila podkrnska rojaka. Ko smo dospeli na pristavo, nas je bil Gregorčič silno vesel. V tem veselem razpoloženju smo se razgovarjali o marsičem. Slednjič si namignemo, da bi izprožili vprašanje o službi. Takoj smo naleteli na odpor, ker smo se dotaknili stare rane. Ako bi ne bili mi vsi trije njegovi ožji prijatelji, gotovo bi se bil s tem končal naš obisk, a kot prijatelji nismo odnehali in smo ga na vse mogoče načine prepričevali. On je vedno odgovarjal: »Ne morem; kako bi mogel sprejeti službo od onih, ki so me krivo sodili!« Mi pa le nismo odnehali in jaz sem mu odločno zatrjeval, da ima knezonadškof vse drugačno mnenje o njem, da ga visoko spoštuje in da ne odobrava tako ostre kritike ter da je pripravljen podeliti mu službo. Nismo odnehali, dokler se ni vdal; z največjim samozatajevanjem je izpregovoril: »Ker me vi, ožji prijatelji, tako silite, sprejemem; a s pogojem, da mi sam knezonadškof (t. j. brez svetovalcev) podeli službo!« Mi smo mu odločno zatrjevali, da se to zgodi. Ko je videl, da se ne more več ustavljati, je še pristavil: »Bodi! Iz prijateljstva do vas!« — in solza mu je zdrknila po licu. Še sedaj se živo spominjam tega ganljivega prizora.

Ko sem prišel domov, sem takoj pisal knezonadškofu, ki je res poslal imenovanje že prihodnji dan župniku v Prvačino. Tako je Simon Gregorčič zopet služboval na Gradišču s pomočjo naš bližnjih sobratov. Po nekaterih mesecih je vložil prošnjo za pokojnino, ki so mu jo takoj podelili; a tu se je pojavila zopet velika neprilika. Določila se mu je kot pokojnina zelo majhna letna svota, ker je primeroma malo časa še služboval. Ko je zapazil to tedanji šempeterski dekan Anton Hvalica, se je napotil h kardinalu Missiji, kateremu je razložil vso zadevo. Kardinal je bil radovoljno pripravljen posredovati pri namestništvu v Trstu za višjo pokojnino, katero so Gregorčiču tudi v resnici naklonili. Tako je imel Gregorčič vsaj nekaj gotovih letnih dohodkov.

Kmalu potem je dobil pravico domačega oltarja, tako da je smel doma maševati. Te pravice je bil zelo vesel, ker mu je bila pot v cerkev na Gradišču, kamor je hodil maševat, precej odaljena. Sedaj mu je bilo treba še oltarja in vse za maševanje potrebne oprave. Omenil sem mu, da bi se vse to dobilo morda pri dediču pokojnega kamenjskega župnika Sovdata. »Bomo vi-

deli,« je rekel. Čez malo dni mi je pisal: »Vedoč, da ste dober in vstrežljiv, prosim lepo, da bi blagohotno pogledali, kako je s pokojnega g. župnika Šovdata domačim oltarjem in mašno obleko. Ali je še spodobna in po kateri ceni bi jo dediči hoteli odstopiti? Ni treba, da dotičnikom poveste, kedo bi bil kupec; ta bi bil jaz, ker sem dobil dovolitev doma maševati. Drug teden v torek ali sredo popoldne (31. 8. ali 1. 9.) prišel bi z gosp. župnikom iz Prvačine po odgovor. Srčen pozdrav! Vaš stari S. Gregorčič. (27. 8. 1897).«

Takoj sem izvršil narečilo, pogodil se za oltar in vso drugo potrebno mašno opravo ter mu to naznanil s pripombo, da se mora vsa oprava pregledati, oprati in zraven napraviti še nov vijolčast plašč, ki je manjkal. Ko je bilo vse v redu, sem mu dal vse prepeljati na Gradišče. Ker ga pa nisem mogel hitro obiskati osebno mi je pisal:

Bog v novem Vam letu
daj sreče obilo na svetu...!
Pripominam: zdaj imam denar
ter lahko Vam plačam domači altar;
Račun mi torej dpošljite;
Še boljše: Vi sami ga sem prinesite!
Bog in narod!

31/12. 97. S. Gregorčič.

Prišel sem k njemu. Kako veselje! Najprej me je spremil k oltarju. »Glejte, vse imam pripravljeno že za jutrišnjo mašo.« — Tega njegovega oltarja me sedaj spominja lepa vaza z naslikanim ciklamom. Po njegovi smrti sem prejel dve taki v dar; eno so mi žalibog razbili.

Poudariti moram, da je opravljal S. Gregorčič vsa svoja duhovska opravila z največjo zbranostjo. Brevirske molitve je molil preišljeval. Natanko je vedel pomen psalmov; zlasti mu je ugajal 118. psalm, ki je bil objavljen v njegovem prevodu v Veselovi knjigi »Psalmi« in ga je pesnik pozneje dodal popravljenega ob koncu v knjigi »Job«. V brevirju je poznal poleg psalmov tudi pomen vseh spevov ali himnov. Treba je pridnega študija in bogatega znanja, da more človek dobro doumeti vse to. Ko sem ga nekoč obiskal z brevirjem v roki, mi ga je vzel in rekel: »Začnimo prevajati na slovensko!« Njemu je šlo to prav lahko in gladko, jaz pa sem le počasi iskal primernih izrazov.

Kako zelo je ljubil petje, mi ni treba omenjati. V Kobaridu je poučeval kot kaplan poleg narodnega tudi cerkveno petje. Še danes hranim nekatere njegove prepise raznih cerkvenih in svetnih skladb, ki mi jih je podaril pri svojem odhodu v Gorico.

Tudi prevod ene njegove cerkvene pesmi hranim. V naši župniji (v Batujah) je pel v cerkvi do začetka svetovne vojne vedno le moški zbor. V Foersterjevi cerkveni pesmarici (I. del) je skladba »Coeleste lilium« samo z latinskim besedilom, jaz pa bi bil rad imel slovensko. To je bilo pred drugo izdajo iste pesmarice, v kateri se nahaja sedaj slovensko besedilo. Pri nekem obisku sem prosil Gregorčiča, naj bi prevedel dotično pesem. Ni bil naklonjen za prevajanje; vendar po kratkem premisleku je rekel: »Za Vas naredim, pa s pogojem, da prinesete tudi pesmarico z napevom.« Prevod se glasi:

Nebeška lilija, snežne belote
In nedotaknjena v cvetu lepote!
Popolne čistosti velik čudež si ti.

Sveti Alojzij!

Kdor te bo prosil kdaj, róko, v pomoč mu daj,
Kedar nevarnost mu dušna grozi.

Ker te nedolžnega nisem posnemał,
Zdaj za spokornost naj bi se vnamał.
Prosi, izgled ti moj, da kot učenec tvoj

Tebi sledim:

Bil sem pač grešnik prej, pa ko spokornik slei
Naj se za grch solzim, pred njim bežim.

Zdaj pregrešljivosti hčem slovo dati,
Čut poželjivosti vedno brzdati;
Služil bom le Bogú, nikdar pa več svetú.

In sklenem to:

Večnega bom slavil, z deli ga bom častil.
Dokler ne vsplava mi duša v nebo.

Dostavil je: 4/5 1900. P. n. Latinski tekst enoličen, rime slabe. Skušal sem nekoliko v prevodu izboljšati — a do popolnosti dolga je pot. Srčno pozdravljeni. Vaš stari S. Gregorčič.«

Nekoč mu je nekdo rekel, zakaj ne bi spesnil tudi kakšno cerkveno pesem. Odgovoril mu je v popolnem prepričanju: »Za potrebo imamo dovolj cerkvenih pesmi; druge so nam zdaj bolj potrebne.«*)

S. Gregorčič je imel posebno spoštovanje do sedanjega knezonadškofa dr. Frančiška Sedeja. Ob njegovem škofovskem posvečenju in vstoličenju mu je poklonil prelepo odo. Dne 25/3. 1906 je poslal tudi meni en izvod, v katerem je že dostavil s svinčnikom še 3., 7. in 11. kitico, kakor je sedaj nastisnjena v IV. zvezku njegovih »Poezij«. Pripomnil je: »Predragi prijatelj! Vesele velikonočne praznike! Dpošiljam Vam ob enem pesem nadškofu iz druge redakcije; s prvo nisem bil zadovoljen — ta bo popolnejša in bolj zaokrožena. Srčen pozdrav! Vaš stari S. Gregorčič. 13/4. 1906.«

Knezonadškofu Sedeju je zaupal prevod Joba, kateremu je Prevzvišeni napisal strokovni uvod. Ravno tako je nameraval izročiti njemu prevod žalostink preroka Jeremije, o katerem mi je pisal malo pred smrtjo (20/10. 1906): »Moj Jeremija bo kmalu zvršen, — še 4 biblijske verze, pa je! Aljažu sem poslal njegovo molitev, da jo vglasbi; dal Bog, dá se mu posreči.«

Gregorčič je prav rad občeval z redovniki, zlasti ko je bival v Gorici. Pogosto je zahajal k očetu tom kapucinom, pa tudi v frančiškanski samostan na Kostanjevici, a tja bolj poredkoma radi strme poti. Tudi samostan v Sv. Križu je obiskoval.

—:—

Čas je, da zaključim svoje spomine na ljubljene pesnika, ki je imel toliko lepih lastnosti kot človek in kot duhovnik, da je bilo nekaj posebnega občevati z njim.

Naj sledi tu še napitnica, ki jo je govoril dne 31/7. 1904 na shodu cerkvene zaščitnice sv. Ane v Batujah v družbi sosednjih duhovnikov. Našla se je bila med njegovo zapuščino. Poslal mi jo je

*) Gledé cerkvenih pesmi glej dodatek uredništva.

v prepisu profesor Josip Ivančič. Pod pesmijo je datum 30/7. 1904 ob 10. zvečer. S. G. Na vrhu pa 31/7. 1904.

Besed le malo mnogo pa občutkov.
Občutkov srčnih v meni se zbudi.
Ko vstaja dragih mi spomin trenutkov,
Ko samotarja hodil si vzradavati Ti!
Prijetli mi najdražji že so umrli,
In mnog nezvest me bil je zatajil.
Ti zlata duša pa, Ti drug moj vrli,
I v težkih dneh si vedno zvest mi bil!
Občutkom mnogim Ti besedic malo
V oddušek boš pač dovolil?
Nebo naj Ti ljubezen verno bi plačalo.
Ki zame v srci Ti si jo gojil!
Priatelj, ki si danes godovnjak:
Naj srečen slednji bo življenja Ti korak!

—:—

Dodatek uredništva: G. Leban je bil mnenja, da bi utegnili biti pesem sv. Alojzija edina Gregorčičeva pesem te vrste. Ker piše predvsem o Gregorčiču kot duhovniku, naj tu dodam, kar marsikomu še ni znano in je tudi drobtinica za boljše spoznavanje Gregorčiča, duhovnika. Gregorčič je iz brevirja poslovenil tudi dve himni v čast Sv. Cirilu in Metodu; prva je himnus »Ad Matutinum«, ki začne: »Sedibus coeli nitidis receptos...« in druga je himnus: »Ad Laudes«, ki začne: »Lux o decora patriae, Slavisque amica gentibus...«, ki je bila natisnjena v »Danici« od 30. VI. 1905. Župnik Vrhovnik mu je namreč pisal dve leti prej (30. V. 1903)... »Ali kaj poješ? Ko bi se kdaj oglasila na Tvoji duhovni struni kaka pobožna pesem (n. pr. kakršna je vnebohodna svetodušna v Tvojem III. zv.) ali bi je ne hotel nakloniti »Danici«, ki ji je lastnik in urednik Tvoj istiniti častilec rodoljubni gosp. Msre Tomo Zupan?«... Himnus »Oj domovine naše žar...« je začel Gregorčič prevajati kar na brevirskem vložku. Enega teh dveh prevodov prinašamo na uvodnem mestu Koledarja, drugi naj sledi tu:

Svetemu Cirilu in Metodu.

Oj domovine naše žar,
slovanskih svetih bratov par,
gorko, srčno pozdravljena,
za god glasno proslavljena!

Slave je vaju Rini vsprejel,
kot oče sina je objel,
in lepše vama venec zdaj,
krepča, množi njegov sijaj.

Šla do neznanih zemelj sta,
tam veri dela temelj sta,
in njim, ki kril jih mrak je zmot,
odkrila sta k Resnici pot!

Gob dušnih jih otela sta,
v njih ogenj svet zavnela sta,
in kjer je rastel trn, plevel,
nebeški cvet je rasti jel.

Zdaj tam v nebeških dvorih sta
in pa v svetnikov zborih sta,
od tam Slovence branita,
za vero, dom ohranita!

In ker naš narod razdružen je,
in zmotam raznim služen je,
spet bodi složnost mu, prostost,
mu vera rasti in krepost!

Presveta pa Trojica Ti
nam z ognjem rajskim srca vžgi,
da stalno hodimo to pot,
ki vrl jo je Ciril - Metod.

Od prevzvišenega knezo nadškofa goriškega je urednik Koledarja prejel Gregorčičev rokopis sledeče pesmi:

V čast sv. Štefanu.

Oj sveti Štefan pomočnik —
Češčen mi vsak dan bodi,
Slavé, veliki ti svetnik,
Naj te ljudje povsodi.
Za sveto vero svojo kri
Pretil si prvi Ti!

Trpljenje bló ti je sladkó,
Ko si pod kamni umiral,
Odrto stalo je nebó
Ti vanj si se oziral,
Tam angeljev je zbor krilat
Ti pletel venec zlat.

Odtam so te pozdravljali
Duhóv presrečni zbóri,
In zlat so stol pripravljali
Ti v sredi svoji góri —
Ko srečo tóliko si zrl,
Kaj rad bi ne umrl?!

A zdaj pa slaven si svetnik
Med družbo ti nebeško,
Ko končal si kot mučenik
Življenja borbo težko;
Da bi končali tudi mi
Jo srečno kakor ti!

Veliko čast si zadobil
Na zemlji in na nebi;
O da bi pomočnik nam bil,
Da gor bi prišli k tebi,
Da vživali bi sveti raj
S teboj na vekomaj!

Iz pisma, ki ga je pisal Prevzvišeni, naj posnamemo in dodamo k spominom g. Lebana še sledeče: »... sem začel s pesnikom bolj intimno obče- vati še le tedaj, ko je jel prevajati ps. 118 po hebrejščini, in pozneje, ko se je na moje prigovarjanje lotil Joba po izvirniku, torej zadnja leta njegovega življenja. Tedaj sva govorila navadno le o Jobu in Jeremiji in tudi o narodnih zadevah... Po njegovi smrti so mi prišle v roke njegove pridige (v rokopisu), ki so zelo praktične, večinoma moralne vsebine, ker dogmatik menda ni bil. Svetoval sem, naj se izdajo tiskane, a profesorji bogoslovja v Gorici so bili temu nasprotni. Sedaj jih hrani prof. Ivančič. Iz njih bi se dal posneti Gregorčič kot duhovnik. — Pred smrtjo se je spovedal pri P. Linu, kapucinskem gvardianu, in se dal obhajati. Dva dni pred smrtjo mi je poslal po niem zadnji pozdrav... Da je bil dober in veren duhovnik, sem spoznal iz njegovega neomadeževanega življenja in govorjenja...«

Ker omenja g. Leban, kako je Gregorčič dobro razumel psalme in da je prevedel psalm 118, ki je zelo dolg, naj omenim, da je Gregorčič poslovenil l. 1889 Ps. IV., nadalje odlomek iz Ecl. 41 ss. — V rokopisni zapuščini, ki jo hrani g. prof. Ivančič, so ohranjeni poleg Jeremijevih žalostink tudi prevodi sledečih psalmov z datumi njih postanka:

Ps. VI. — 25/403. Ps. XXXI. — 26/403. Ps. XXXVII. — na nekem pismu od 30/4/03. Ps. L. —

16/6/03. Ps. CXXIX. — 24/4/03. Ps. CXLII. — 22/7/03. Ps. CI. — 30/7/03. Pesnik jim je dal skupen naslov: Spokorni psalmi. Te psalme je prevajal v sredini l. 1903. potem, ko je bil dokončal delo pri Jobu. V l. 1906 je poslovenil Jeremijeve Žalostinke, ki so danes še v rokopisu. K tem žalostinkam je napisal epilog z naslovom: »Jeremiji preroku — Domoljubu«. Ta pesem je bila priobčena v Kolektoru Družbe sv. Cirila in Metoda l. 1907. Tam piše župnik Vrhovnik: »Na prigovarjanje višjega škofa dr. Frančiška Sedeja se je lotil (Greg. namreč) prevajanja preroka Jeremije. Odlomek tega dela je prinesla »Gorica« konec vinotoka pod naslovom »Molitev Jeremije, velikega preroka in domoljuba«. Prvega listopada (1906) mi je pisal: »Žalostinke so že vse poslovenjene v rimanih kiticah; le pile jim še manjka tu pa tam, — pa vem, kje. Prihodnji teden jih ponesem nadškofu. Kot epilog k žalostinkam dodam kratko »odo na Jeremijo — domoljuba«. — Bila je to zadnja pesem in ob njej zadnje pismo, ki mi je došlo od nepozabnega velikega pesnika...«.

Kakor je bil napisal prej k »Jobu« uvod goriški knezonadškof, tako je pripravil za »Jeremijeve žalostinke« uvod prof. Mons. Trinkan iz Vidma in je goriški nadškof ta uvod pregledal. Sedaj čakajo Žalostinke obelodanjenja in mi čakamo — Žalostink.

Gregorčičeve svetniške pesmi, Job, Jeremija in Spokorni psalmi nam poleg raznih pesmi na različne škofo in duhovnike pač najlepše ilustrirajo njega kot duhovnika. V izpopolnitev te slike približujemo še maloznano Gregorčičevo pesem, ki jo je objavila prvič »Goriška Straža« od 22/7/25. Naš prepis je bolj točen v 24. 25. verz. V knjigi se ta pesem bolj razširi in lepše ohrani:

Novomašniku Nikolaju Sedeju v spomin 6. avgusta 1904.

Ni v žitje resno vstop lahan!
Skrbnó ga motri pametnják,
pripravlja nanj se dan na dan, —
bezskrbno plane vanj — bedák.
Ni v žitje vstop lahan,
posebno v tak resnoben stan,
odkoder je izhod zaprt,
odkoder pot odpré le smrt...
Življenje ni cvetlični vrt,
bolj pust je kraj, nepreorán,
ne preskrbljen z gredicami,
s plevelom, trnjem naseján
bolj kot s cveticami.
Tak svet je ta! — Kam greš, pač veš,
a plašiti se nič ne smeš.
Premislil prvi si korák,
zvršil boš slednji kot možak.
Med svet ti živa greš pomlád,
načrtov polhen, polhen nad,
Ni slab ta svet, le nezorán
in vrlih delavcev želján;
svet treba preorati bo,
ga treba nasejati bo.
Ti boš neutruden mu oráč,
Ti bodeš umen mu sejač.
Pri delu bodeš se potil
in znoj iz lica bo Ti lil;
znoj s čela pa obrisal boš
kot korenine kmetske mož —
češ: kar sejal sem na spomlad,
v jeseni dá stoterén sad!

Po leti bo vihar grozil,
nebó mnog črn oblak bo kril
in Tebe rad in ves Tvoj trud
bi vničil srd nevihte hud.
Mar tresel boš se, se solzil?...
Nikar solzá, strahú! Pogum!
Ne stre vsega viharjev hrum!
Še po viharju zrnja kaj
ostane pač za vekomaj:
to dalje se plodilo bo,
stoterén sad rodilo bo.
Kar seješ Ti, — iz roda v rod
nebeški bo množil Gospod,
Ti setve vendar boš vesel:
Ne misli nase blagi mož;
i Ti za druge delaš boš,
za druge boš orál, sejal; —
če drug pa tu bo snopje bral,
vse zrnje to pa Tebi
Bog spravi tam na nebi.

To pesem je pesnik zložil, recital in dal tudi natisniti v 100 izvodih ob novi maši imenovanega.

R. K.:

TRIJE BRATJE LEBANI, znameniti Kanalci.

KANALSKA dolina ima precejšnjo vrsto mož, ki so se proslavili kot kulturni delavci. Med nje moramo šteti tudi tri brate Lebane, Avgusta, Antona in Janka.

Oče jim je bil Valentin Leban, zgleden učitelj v Kanalu. Valentin Leban se je rodil l. 1809 v Gasbriah pri Tolminu. Žena mu je bila Terezija, po rodu Malničeva, po domače Kafitirjeva iz Kanala, rojena 1822. Bila je sestra Franca Malniča, po domače »Flegarja«, ki je skozi 50 let županoval v Kanalu.

Iz zakona se je rodila zaslužna trojica Lebanov. Avgust Leban se je rodil v Kanalu 5. septembra 1847. l. Deček je kazal že v rani mladosti bistro glavico in nenavadno veselje do glasbe. Ko je dovršil osnovno šolo v Kanalu, je vstopil na goriško gimnazijo, na kateri je bil vsa leta odličnjak. Meni da že v II. šoli je prišel v Werdenbergov institut, nazvan po domače »malo semenišče«. Tu je našel priliko, da se je učil muzike, za katero je bil vnet z vso dušo. Brenkal je marljivo na klavir, bil vnet pevec, cerkven in posveten, pa tudi orgljanja se je učil. Med tem se je okrog l. 1859. Avgustov oče Valentin preselil v Gorico kot učitelj na tedanjo normalno, ki je kasneje bila prekrščena v c. kr. vadnico.

Tedanji semeniški vodja Razpet je pošiljal štiri za glasbo nadarjene gojence k organistu Schreiberju generalbasa se učiti. Schreiber je bil posebno Avgustu zelo naklonjen, ker je spoznal njegov nenavadni glasbeni talent. Avgust je silno napredoval ne le v šoli nego tudi v glasbi. Že v malem semenišču se je marljivo pečal s študijami, posebno mu je bila klasična filologija priljubljen predmet. Vodil je petje med tovariši ter se že poskušal v komponiranju. Avgusta sedmošolca se je lotila huda prsna bolezen, bruhal je kri. Zato je šel k roditeljem, da bi okrevale. Ker je še vedno bolehal,

ni mogel obiskovati osme šole. A proti koncu šolskega leta toliko okreva, da gre z drugimi sošolci k maturi, ki jo je dobro izdelal ob sklepu šolskega leta 1867/68.

Dasi še vedno slaboten, bi bil rad šel na Dunaj na vseučilišče študirat klasično filologijo in nadaljevat glasbene študije. Toda tega ni mogel zaradi šibkega zdravja in vsled pomanjkanja gornjih sredstev. Zato vstopi na goriško učiteljsko šolo, ki ga z odliko dovrši v enem letu. Nato je služboval kot učitelj in organist 3 leta v Sovodnjah pri Gorici in nekaj mesecev v Ajdovščini. Toda že decembra meseca 1872 l. imenuje naučno ministrstvo Avgusta za učitelja na c. kr. vadnico v Gorici. Prišel je prav na mesto svojega očeta, ki je stopil v pokoj, odlikovan z zlatim zaslužnim križcem.

Avgust Leban.

Kot učitelj se je Avgust s tem večjo vnemo lotil uglašbljevanja. Rajni njegov prijatelj in rojak Josip Kocijančič je že prej na Dunaju nekatere Avgustove skladbe pokazal slovečemu glasbeniku Tovačovskemu, na kar je veliki glasbenik vzkliknil: »Za Boga, to je velik talent! Tega mladeniča mi pripravite na Dunaj le za dva meseca, ali še manj, jaz ga bom brezplačno učil in videli boste, da bode iz njega skladatelj na čast slovenskemu narodu.« Tovačovski je potem Avgustu pisal. Ta tako laskava izjava slavnega glasbenika je vzpodbudila rajnega dr. Lavriča, da je prigovarjal nekim mecenom, naj bi Avgusta poslali v praški konservatorij, kar se pa žal ni zgodilo, niti ni Avgust mogel iti k Tovačovskemu. Zato je po Avgustovi smrti po pravici pisal hrvatski glasbenik, prof. Kuhač: »Škoda, da ni imel učitelja ali vsaj prijatelja od stroke, ki bi mu bil svetoval, kako naj to in ono vrši in komponira. Priznati se mora, da je bil za glasbo srečno disponiran in si je pravec izbral, ki se večinoma približuje narodni naši glasbi.« In skladatelj Anton Foerster se je izrazil o Avgustovih zborih: »Ti zbori so dobri, prav dobri in imajo več duha nego mnoge druge pesmi drugih skladateljev, že popevane.« Ed. Hanslick, svetovno znani muzikalni kritik, pa se je po Avgustovi smrti o njegovih skladbah izrazil, »da kažejo gorko čuvstvo in lep melodijozni talent. Da je živel in se dalje vadil, bi se bil najbrže do večjega povzpela.«

Kot učitelj na vadnici v Gorici je Avgust imel mnogo dela. Porabljali so ga zaradi njegove izobraženosti tudi kot učitelja slovenščine na učite-

ljišču; nekaj časa je učil slovenščino tudi v V. razredu goriške realke. Poučeval je pa tudi po premožnejših hišah klavir, uril pevske zборе in prav pridno komponiral. Takrat so imeli v Gorici pevsko društvo »Slavec«. Pesnik Simon Gregorčič mu je zložil himno »Slavčev spev«, katero je Avgust komponiral. O Jernejem 1876. l. je »Slavec« sijajno nastopil z Oberhofferjevo mašo op. 19. v cerkvi sv. Ignacija. Stopetdeset pevcev broječi zbor je vodil učitelj Anton Hribar, orglal pa je Avgust. Zvečer pa so nastopili v goriškem gledališču. »Slavčev spev« je napravil silovit efekt. Navzočni dr. Lavrič je od ginjenosti jokal...

Avgust za svojega življenja ni izdal ničesar, nego le kako cerkveno pesem v »Učit. Tovarišu« ali kako pesem za mladino v »Vrtcu«. L. 1878. pa hudo oboli. Dobil je sušico v sapniku. Po enoletnem trpljenju je še kot samec izdihnil 30. maja 1879. l. V zapuščini Avgustovi je bilo lepo število skladb. Marsikaj je pa imel razposojenega med prijatelji, ki pa skladb niso vrnili. Dolžnost do tičnikov bi bila, da vrnejo izposojene skladbe še živemu bratu Janku, kateri hrani še nekaj Avgustovih skladb. Po smrti Avgustovi je Janko v tisku izdal sledeče Avgustove skladbe: I. *Pet cerkvenih pesmi* za moški zbor, II. *Glasi iz Primorja*, moški in mešani zbori, III. *Pobožni vzdih*, latinska maša za mešani zbor, IV. *Skladbe Avgusta Armina Lebana*, 1., 2. in 3. zvezek, obsegajoč moške, mešane zборе in dva samospeva. Nekaj Avgustovih cerkvenih moških zborov je Janko Leban priredil za mešani zbor ter jih izdal med svojimi skladbami z navedbo Avgustovega avtorstva.

Kritika je bila ugodna, posebno so ugajali mešani zbori. Ti napevi so taki, da se jih le kolikaj izurjeni pevci in pevke brez posebnega truda lahko nauče. Posebno je ugajala pesem »Slovo od domovine« in samospeva »Ostani mu, ostani zvesta« in »Vojaku«.

O njegovi latinski maši »Pobožni vzdih«, katero so celo Italijani imenovali »una messa stupenda«, je pisala kritika v »Slovanu« 1885. da je zložena v edino splošno ugajajočem narodno-cerkvenem duhu in da kaže gorak čut in lep melodijski talent. Znani glasbenik Danilo Fajgelj piše o tej maši: »Harmonizacija je na kakih mestih naravnost drzna, a povsem pravilna ter kaže, s kakšno lahkoto je Avgust Leban premagoval harmonijske zapieke brez škode lepoglasja. Maša je vredna, da jo pridno studiramo.« Hrvat prof. Vjekoslav Hranilović imenuje Avgusta klasika zborne muzike.

Z Avgustom Lebanom smo izgubili Slovenci lep glasbeni talent, ki bi bil postal zvezda na glasbenem obnebu, ako bi mu bile razmere ugodnejše in če bi ne bil umrl tako mlad!

* * *

Anton Leban se je rodil v Kanalu 30. novembra 1849. l. Po dovršeni osnovni šoli je vstopil v takratno šestrazredno goriško realko. Ob koncu šol. leta 1867. je dovršil z lepim uspehom 4. šolo ter vstopil na goriško učiteljsko šolo. Dovršivši takratno preparandijo je nadomestoval obolelega očeta Valentina na normalki, ker službe ni mogel dobiti. Nato je dobil učiteljsko službo v Medani v Brdih pri Gorici. Od tam je šel učiteljevat v Mozirje pri

Celju na Štajerskem. Od tega kraja si je bil privzel pisateljsko ime »Mozirski«. Kasneje je dobil učiteljsko službo v Ribnici v slovenjgraškem okraju na Štajerskem. Ker je imel na Štajerskem hude borbe z nemškutarji, se je vrnil v domovino in učiteljeval v Sežani na goriškem Krasu. Od tu je prišel za nadučitelja v Komen pri Nabrežini, kjer je ostal nad 30 let.

Anton Leban.

Anton Leban je bil navdušen narodnjak in šolnik prve vrste. Bil je dolgoleten predsednik učiteljskega društva za sežanski okraj in zastopnik učiteljstva v sežanskem okraju. Bil je sotrudnik raznim listom, kakor: »Slov. Narodu«, »Soci«, »Edinosti« itd. Pisal je tudi v mladinska lista »Vrtec« in »Zvonček«. Vendar je bil v prvi vrsti pedagoški pisatelj. Pisal je poučne članke v »Slovenskega učitelja«, v »Šolo«, v »Učit. Tovariša« in v »Popotnika«. Njegovih pedagoških člankov je nebroj. Od l. 1881. do 1898. je priobčeval v šolskih

poročilih štirirazrednice v Komnu vsako leto kak primeren spis, namenjen staršem, otrokom ali šoli. Dobro bi bilo, vse pedagoške spise Antonove, ki so raztreseni po raznih pedagoških časnikih in že omenjenih šolskih poročilih, zbrati in izdati v posebni knjigi. Tako bi si dobili pravo in vredno sliko Antona Lebana — pedagoga.

Anton Leban je imel veliko knjižnico in je bil zelo načitan. Citate je iztresal kakor iz rokava.

O vojni se je Anton Leban, takrat že upokojen, z ženo in hčerko preselil v Stično na Dolenjskem, kjer je živel nekaj let. Smrt soprogina v Stični ga je silno pretresla. Od tedaj se ga je še bolj lotevala huda bolezen na jetrih in trpel je tudi mnogo pod pritiskom duševne potrtosti. Nenadoma je izdihnil 11. marca 1925 popoldne, v 76. l. svoje starosti. Zapustil je edino hčerko, zdaj učiteljico v Begunjah pri Cerknici na Notranjskem.

Najmlajši, edino še živeči sin Valentinov je Janko Leban. Rodil se je v Kanalu 21. aprila 1855. Ko je njegov oče dobil službo c. kr. učitelja, je Janko prišel v Gorico v 4. letu svojega detinstva. Ko je dosegel šolagodnost, mu je bil prvi učitelj oče Valentin sam. Kasneje mu je učiteljeval g. Simčič, a 4. razred je z odličnim uspehom dovršil na normalki v Gorici pod g. Antonom Hribarjem. Potem je dovršil nekaj razredov na goriški gimnaziji. Že zgodaj se je odlikoval po svoji marljivosti pri učenju in nadarjenosti za glasbo. Prvi muzikalni pouk je dobival pri svojem bratu Avgustu

v Werdenbergovem zavodu, kamor se je hodil učiti klavirja. Tudi mu je brat ocenjeval prve pesmi. Kot mlad študent je bil že organist v Gorici, najprej pri sv. Antonu starem, pozneje pri novem. L. 1870. je Janko Leban priobčil svojo prvo pesem: »Tožba ptice« v »Jadranski Zarji« ter tako nastopil javno svojo literarno pot. Tretješolec gimnaziji je l. 1871. izdal svojo knjižico »Pesmi in

povesti na poskusnjo.« Ta knjižica 16 letnega dečka je zbudila precej pozornosti. Dr. Lavrič je mladega pisatelja pozval pred sé, ga bodril ter mu plačal tiskarske stroške. V tem je Janko vstopil na učiteljišče. Prvi in drugi tečaj učiteljišča je dovršil v Gorici. Potem se je iz Gorice preselil v Koper ter tam dovršil 3. in 4. tečaj in napravil maturo 30. julija 1877. l. Že takrat je Janko sodeloval skoraj pri vseh slovenskih časopisih. Pisal je povesti, pesmi in druge poučne razprave. Kasneje je

tudi pri »Družbi sv. Mohorja« bil sotrudnik. Tako je n. pr. v Koledarju priobčil pesem »Slabi časi«, v »Slovenskih večernicah« pesem »Drvar«, »Turki v Begunjah pri Cerknici«, »Star vojak«, »Ob uri duhov« itd. Obelodanil je tudi več knjig, zlasti takih za mladino. Splošno znane so njegove »Iskrice«, pesmi in povesti za mladino v treh zvezkih. O njih mu je pisal sam Josip Stritar: »Iskrice so mi prav po volji; v priprosti obliki podajajo otrokom dobrih nauk ter jim blažijo srce. Le tako dalje; želim Vam lepega uspeha, Vam na vse selje in narodu v korist.«

Nadaljne izdaje Jankove so: »Dva brata«, povest za mladino »Veseljje in žalost«, Mladini primerne knjige in spisi so nadalje: »60 malih povesti«, »Sto beril«, »Mirko Poštenjakovič«, »V domačem krogu«, »Na različnih potih«, »Pri Vrbovem čevem Grogi«, »Milutin Oblokar«, »Zaupaj na Boga v vsaki potrebi«, »O petdesetletnici Josipa Kocijančiča v »Novih akordih« l. 1913. zvezek 3.—4. in dr.

Poučni sta Lebanovi knjigi: »Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli«, katero je vrlo ugodno ocenil ravnatelj Wiesthaler in »Človek, v pogledu na njegovo telo in dušo«, in vzgojna knjižica »Otrok«. Posebna zasluga Jankova je, da je v slovenski in nemški knjigi opisal junaka domačina »Andreja barona Čehovina«, ki je pri vojnih od navadnega prostaka napredoval do stotnika in si je v vojnah l. 1848.—49. pridobil baronstvo. Ta knjiga je vzbudila občno pozornost ter

Janko Leban.

bila povod, da se je Čehovinu postavil v domačem kraju v Branici pri Vipavi spomenik, ki je stal 5000 K.

Janko Leban je znan tudi kot spreten prevajavec. Slovenil pa je iz nemščine, hrvaščine in italijanščine. Znanemu pokojnemu zdravniku, specialistu za pljučne bolezni, dr. Pogačniku je poslovenil koristno knjigo: »O jetiki« in enak hrvatski spis dr. Dežmana je poslovenil za »Družbo sv. Mohorja«. Nadalje je v slovenskem prevodu izdal romana: »Ljudmila« in »Prokletal« Za »Proketo« se je občinstvo kar trgalo. V rokopisu ima Janko še več neizdanih stvari. O priliki izide tudi njegova »Antologija« kot nadaljevanje v zalogi »Učit. tiskarne« izhajajočih »Slovenskih pesnikov in pisateljev«.

Janko Leban je tudi glasbenik. Kot tak je priobčeval svoje skladbe v prilogah »Vrtca«, »Glasbene Zore« in v »Novih Akordih«. Katoliška (zdaj Jugoslovanska) bukvarna je izdala njegovo »Zbirko cerkvenih pesmi, za mešani zbor« in »Došmače glase«, cerkvene pesmi za mešani zbor.

Sv. Očetu Benediktu XV. je tudi spesnil in uglasbil himno, za kar je dobil blagoslov in zahvalo iz Rima.

Omenjeno je že, da je po smrti Avgusta Lebana izdal nekatere njegove skladbe. Izdal je še nekaj drugih skladb, več stvari pa ima še v rokopisu.

Znamenito je, kako je sodil o Jankovih »Cerkvenih pesmih« sloveči kritik prof. dr. Gojmir Krek. (Glej »Novi Akordi«, X. letnik, zvezek II., Ljubljana 1. marca 1911.) »In kot nekakega Riharja drugega — si parva licet componere magnis — pozdravljamo Janka Lebana, kakoršen se nam predstavlja v predležeči zbirki. Iz nje nam veje nekaj čudovito naivnega, naravnega, kljub melodični odvisnosti in primitivni harmonizaciji vendar nekaj novega, kakor bi spomladni jug pihal čez zaspansko zimsko polja in prinašal s seboj dišave cvetočih krajev. Kdor si je prihranil potrebno mero naivnega shvatanja, se bo čutil ob teh prisrčnih, ljubkih zvokih prestavljenega v tiho belo cerkvico na samotnem holmu, pozlačeno po neovirano tekočih solnčnih žarkih, sredi Boga hvaleče narave, in tako milo mu postane pri srcu, kakor bi nadvse do brotljivo roka božala težko, mukapolno njegovo glavo.

Pozna se, da prihaja ta — in parenthesi brezhibna — glasba iz resnično pobožnega, vernega srca, in tako se ti smelo utihotaplja tudi v tvoje srce. Jedli na svetu večje hvale za cerkveno-glas-

beno delo ali sploh za kako muzikalno delo? V tej smeri si želimo posnemanja! Oba dela bosta pri tem pridobivala, glasba in cerkev!»

Janko Leban je 21. aprila 1915 praznoval 60 letnico svojega rojstva in 45 letnico slovstvenega delovanja. Ob tej priliki je prinesel »Ilustr. Glasnik« v Ljubljani v št. 43. podobo jubilarne, ko je bil v 30. letu starosti, katero objavljamo tudi mi in podobo Jankovo kot šestdesetletnika. Leta 1920, pa je Leban praznoval 50 letnico slovstvenega delovanja. Vsi časopisi so se spominjali tega dogodka in mladinski list »Vrtec« je prinesel njegovo podobo, omenivši, da je Janko Leban že v prvem letu pristopil kot »Vrtec« sotrudnik in da po 50 letih še deluje pri njem, gotovo brezprimerno redek dogodek. Slovenci so se spominjali sivo-

Kanal po vojni.

lasega jubilara na razne načine, naklonjevala mu denarne nagrade. Tudi Kananci so napravili v Kanalu zbirko ter mu naklonili denarno nagrado.

V letu 1925. je praznoval svojo sedemdesetletnico — in še danes sodeluje pri raznih listih.

Naj povzamemo tu na kratko Janka Lebana živ-

ljenski tek. Po maturi je dobil službo podučitelja v Komnu pri Nabrežini. Obenem je tam bil cerkveni organist. Iz Komna je prišel za šolskega upravitelja v Lokev pri Divači. Iz Lokve je prišel za šolskega upravitelja v Avber v sežanskem okraju. Iz Avberja se je preselil leta 1891. na Kranjsko in sicer v Begunje pri Cerknici za šol. upravitelja. Odtod je prišel 1896. l. na Trebelno pri Mokronogu, s Trebelnega pa na Bukovico nad Škofjo Loko l. 1906. Tu je bil l. 1911. upokojen, odsluživši 34 let, šele 56 let star. Janko Leban je bil poročen, žena mu je umrla 1921. l. po 38 letnem zakonu in ga pustila brez otrok. Pot. t. zapuščen in osamel je dobil zavetje v bolnici usmiljenih bratov v Kandiji, kjer živi še danes.

Zaradi neustrašene odločnosti in odkritosrčnosti je moral Janko pod Avstrijo mnogo pretrpeti. Avstrijski birokratizem mu je dal čutiti trdo pest. Premetali so ga iz kraja v kraj ter pošiljali nad njega šolske nadzornike. Ko je ležal Leban bolan na očeh v ljubljanski bolnici, mu dojde pričetkom oktobra 1911. l. vest, da je — upokojen in vržen iz stanovanja! To je bilo plačilo za njegovo vsestransko delavnost! A še ne dovolj gorja! Živečega v bedi v mokrotnem, nezdravem kmetiskem stanovanju je sredi februarja 1916. l. zadela kap na možganih, vsled katere mu je ohromela desna roka in noga, da še danes težko piše in hodi. Smrt blage njegove soproge ga je potlačila še bolj. In vendar rodoljubni mož še danes ni odložil peresa!

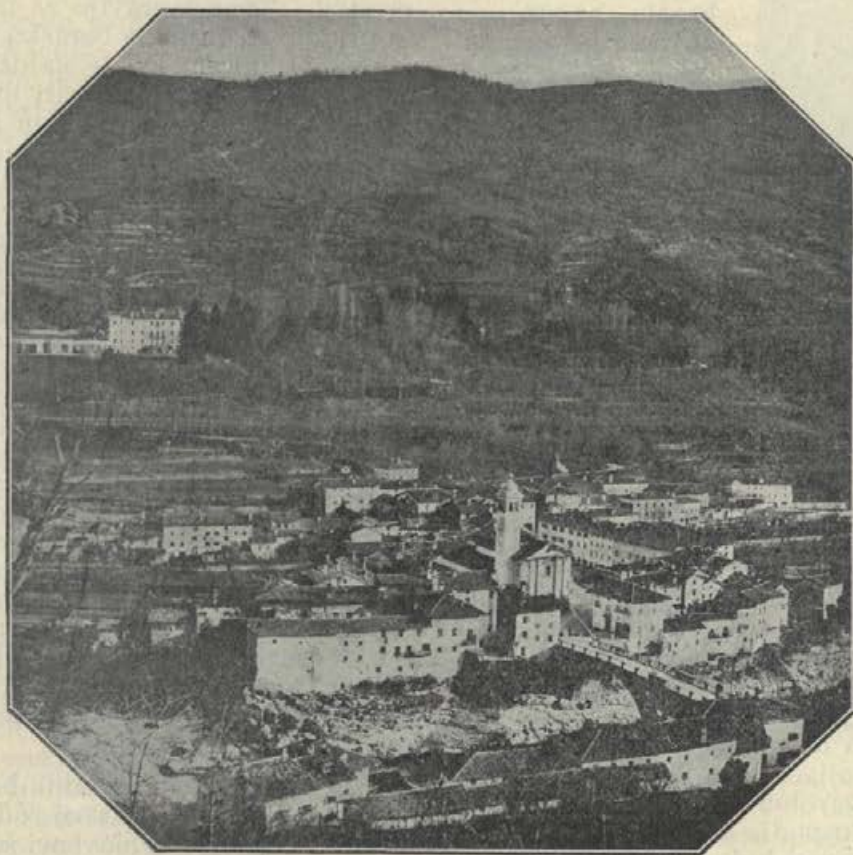
»Vrtec« je po pravici pisal o petdesetletnici njegovega pisateljstva: »Med tistimi jeklenimi vztrajnimi naturami, ki hlepe za svojim mladostnim vzorom krčevito, da jih ne odtrgajo od njega ne premenjene časovne razmere, ne betežnosti starosti, ne bridke izkušnje. ima svojega zastopnika tudi mladinsko slovstvo v nadučitelju Janku Lebanu.

Pol stoletja poteče te dni, kar je prvič zastavil

svoje delo na gredicah »Vrtčevih« in od tedaj je še zmerom delaven v prid mladine« . . .

Leban je vendar dosegel nekaj priznanja. Podeljen mu je bil red sv. Save V. reda.

Skončujem to razpravo z besedami, ki jih je napisala »Mladika«, na str. 68 letnika 1920: »Janko Leban je vzor in vzgled železne delavnosti sedanjemu rodu, ki beži pred resnim delom!«

Kanál pred vojno.

Janko Leban:

Moj dom.

(L. 1875.)

*Kjer prelepe so doline,
polne pisanih cvetic,
kjer uživati miline
petja ti je dano pfic;*

*kjer so kraji hriboviti,
Soča jaderno šumi,
in čez Sočo most slaviti
že od davnih let stoji;*

*kjer ovočja se dobiva,
vinska trtica rodi,
blago ljudstvo kjer prebiva,
ki slovensko govori;*

*kjer dekleta so cvetoča
kakor zora miljena,
kjer ljubezen vlada vroča
in edinost blažena:*

*ondi dom je moj predragi,
ondi tržič je Kanál,
ondi biva kraj preblagi,
kjer svoj narod sem spoznal.*

ANTON MARTIN SLOMŠEK.

NA 26. novembra 1925 je preteklo stopetindvajset let, odkar se je porodil na kmečkem domu Slomu pri Ponikvi nad Celjem Anton Martin Slomšek.

Anton Martin Slomšek.

Še dandanes pripovedujejo stari ljudje na Ponikvi, da so videle ob njegovem rojstvu ženske na nebu znamenje, ki je kazalo na to, da postane novorojenček še velik gospod. In niso se motile.

Mladi pastirček, ki je bosonog pasel ovce pri ponijski podružnici sv. Ožbalda, je dosegel v življenju škofijsko palico in vodil slovenski narod tako, da je ostal njegov spomin med Slovenci živ, kakor morda nobe-

nega drugega in da se njegove pesmi prepevajo in se bodo prepevale po slovenskih brdih in ravninah, koder se glasi slovenska beseda.

V mladih letih je okusil veselje in bridkosti kmečkega fantiča. Dasi so bili njegovi roditelji zelo premožni, vendar oče, pravi tip slovenskega kmeta, ni hotel dati sina študirati češ: Prvorojenec je in doma naj bo. Z osornostjo je skušal izbiti fantiču iz glave veselje do knjig in do šole. Ko sta nekoč orala z očetom na njivi, potegne sinko večkrat iz žepa šolsko knjigo, ki jo je bil vzel s seboj, a ko oče to opazi, zarohni: »Kmet boš tukaj in delal boš; le mestni gospodje nosijo bukve s seboj. Nikdar več ne smeš vzeti bukvic na delo!« Dečku so se udrle debele solze in bridko je potožil dobri materi in blagemu kaplanu Prašnikarju, da ga oče noče dati v šole.

Mati je že obupovala, ni pa obupal Prašnikar. Na materino prošnjo se napoti k očetu in mu prigovarja toliko časa, da se oče omehča. O veliki noči leta 1814. je odšel mali Slomšek v celjske šole, kjer je pridno in vestno študiral.

Dasi je bil Slomšek z imovitega doma, vendar se mu za njegovih dijaških let ni dobro godilo. Precej trdi oče mu je od nekdaj dajal rajši premalo nego preveč; še manj se je pa pobrigal zanj, ko mu je umrla prva žena in se je dve leti kasneje oženil na novo. Z vso ljubeznijo se je trudil za mladega zapuščenega dijaka kaplan Prašnikar, ki je nado mestoval svojemu ljubljencu umrlo mater in ga vsestransko podpiral.

Po končanih študijah, med katerimi se je seznanil tudi s Prešernom, je stopil Slomšek v celovško bogoslovnico. Takrat je vladala povsod v javnem in uradnem občevarju nemščina. Že na

gimnaziji je Slomšek sam zase pridno študiral materin jezik in ves srečen je bil, ko je smel tudi v bogoslovju poučevati tovariše v materinščini. Tako lepo je govoril o mili slovenski besedi: »Med vsemi jeziki mora biti Slovincem najljubši naš materinski jezik. Kdor svoj materinski jezik zavrže, ter ga pozabi in zapusti, je podoben zmedenemu pijancu, ki zlato v prah tepta, ker ne ve, koliko škodo si dela. Slovenski starši, ki slovensko znajo, pa svojih otrok ne učijo slovenskega jezika, so nehvaležni hišniki, ki zapravijo svojim otrokom drag biser, ki so jim ga izročili dedi. Taki očetje in matere so podobni gospodarjem, ki svoje očetno gospodarstvo prodajo, denar zapravijo za tuje nepotrebne lišpe in pridejo slednjič na beraško palico. Slovenski jezik! Tebe hočem kakor najdražji spomin svojih staršev hvaležno spoštovati in ohraniti, za tvojo čast in lepoto skrbeti, kolikor premorem, v slovenskem jeziku hočem do svoje poslednje ure najrajši hvaliti Boga; v tej materini besedi hočem učiti ljubljene Slovence in želim kot hvaležni sin svoje drage matere, da — kakor je bila moja prva beseda slovenska — tako naj bo slovenska tudi moja poslednja!« (»Drobtinice« l. 1849.)

Tako je pridigal in navduševal Slomšek svoje rojake ob severni jezikovni meji kot kaplan v Novi cerkvi nad Celjem in kot duhovni vodja v celovski bogoslovnici. Vlada ga je radi odločnega značaja imela na piki in opetovano je bil celo pod policijskim nadzorstvom. Vkljub temu, da je bil glavni nagib vsega Slomškovega delovanja, tudi narodnega in književnega, v prvi vrsti povzdiga verskega življenja med ljudstvom, je vendar nestrašeno in odločno zagovarjal narodne pravice pri vladi. Ko je zvedel, da je radi tega pod policijskim nadzorstvom, je pozneje, ko je bil škof, samozavestno šel na Dunaj k ministru ter mu brez strahu dejal: »V svesti sem si, da ravnam prav, in zato se ne bojim vse evropske policije!«

Ta neustrašeni narodni borec je bil pa velik nele v navdušenju za svoj rod, temveč tudi v delu zanj. V tistih časih Slovenci še nismo imeli pravih šol in slovenska knjiga je bila prava redkost. Izobraženstvo je bilo po večini odtujeno narodu in njegovemu jeziku, med ljudstvom pa so bili ob pomankanju šol redki, ki bi znali brati in pisati. Te žalostne razmere so pa Slomška še bolj navdušile, da se je z vso vnemo oprijel snovanja šol. Kjer je mogel je snoval nedeljske šole, kjer so se otroci zbirali v nedeljo po maši in se učili pisati in čitati. Takrat ni bilo po vaseh šol v današnjem zmislu. Največ so si prizadevali po župnijah za šole duhovniki, njih pomočniki v šoli pa so bili šolniki organisti. Oni otroci, ki so bili bliže vasi in niso bili zaposleni doma, so prihajali v takozvano delavniško šolo po trikrat na teden, drugi pa v nedeljsko šolo. Koncem leta se je vršilo vpričo staršev javno izpraševanje in oni, ki so najodličneje odgovarjali, so dobili lepe nagrade. Ker je Cerkev imela pri šoli največ zaslug, zato je tudi škof imenoval izmed duhovnikov šolskega nadzornika, kateremu so bile podrejene vse šole v škofiji. Leta 1844. je postal višji šolski nadzornik zaslužni Slomšek in istočasno je bil imenovan za kanonika lavantinske škofije.

Z vso vnemo se je lotil šolskega vprašanja tako, da ga po pravici imenujemo pravega očeta in voditelja slovenskih šol. Prehodil je celo škofijo, obiskal vsako šolo, delal na to, da so se gradile nove šolske stavbe in dajal navodila učiteljem in duhovnikom. Glavno njegovo delo pa je bilo pisanje slovenskih učnih knjig. Človeku srce igra veselja, ko čita njegovo knjigo: »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Tako nazorno, domače in urejeno še ni bila sestavljena nobena učna knjiga med Slovenci. Dvojno lastnost imajo vse Slomškove knjige: Pisane so preprosto, polne najlepših zgledov in nauk ter globoko posegajo v versko življenje. Take so bile tudi Slomškove pridige. Iz vseh krajev je drlo ljudstvo k njegovim propovedim, ker je govoril »kakor bi rožice sadil«. Ni čuda, če so se njegove pesmice, katerim je redno tudi sam dal melodijo, razširile po vsej deželi in jih še danes zelo radi prepevamo. Kdo ne pozna n. pr. znanih Slomškovih pesmi: »En hribček bom kupil«, »Glejte, že solnce zahaja«, »Preljubo veselje« itd. Kdor vzame v roke »Drobtinice«, ki jih je izdal l. 1846, mora občudovati neumorno pridnost in prijetno poljudnost, s katero je znal ljudi privleči le Slomšek.

Prišlo je leta 1846. V tem letu je bilo izpraznjeno mesto lavantinske škofije, ki je do tedaj imela sedež v Št. Andrežu v labodski dolini na Koroškem, ker je k tej škofiji spadala nele Štajerska, temveč tudi del Koroške. Ugibali so, kdo bo novi škof. Vse oči so se obračale na Slomška, ki je imel takrat 46 let, a obenem so vedeli, da je skoro brezupno, želeli si Slovenca na tako odlično mesto. To pot pa je Bog hotel drugače. Salcburški nadškof, od katerega je bila odvisna lavantinska škofija, je zelo cenil Slomška ter ga radi njegovih sposobnosti odločil za škofa.

Kot blisk se je raznesla ta vesela vest po vsej Sloveniji. Zvonovi vseh cerkva so slovesno zvonili, na gričkah so zagoreli kresovi, tedanji slovenski list »Novice« je prinesel navdušen pozdrav. Skratka: celi narod se je radoval. Z zaupanjem v božjo pomoč se je lotil škof Slomšek težkega dela in skušal povsod varovati koristi Cerkve in naroda. Prepotoval je vso škofijo, pridigal navdušeno in prepričevalno, delal od ranega jutra do pozne noči. Dvoje zelo velikih zaslug si je pridobil škof Slomšek: Preložil je 1857. leta s papeževim dovoljenjem sedež škofije v srce štajerske Slovenije — v Maribor. Ustanovil je s koroškim rodoljubom Andrejem Einspielerjem leta 1852. »Društvo sv. Mohorja« v Celovcu. Ta družba je postala prekoristna učiteljica slovenskega ljudstva in mu je tekom obstoja podarila nešteto lepih knjig.

Delo in napor sta utrudila neumornega apostola. Šel je še leta 1862. v Rim, da se pokloni sv. Očetu in prosi blagoslova za Slovence, a s potovanjem se je vrnil slab. Dne 24. septembra se mu je bolezen shujšala. Poklical je k sebi duhovnike in ožje prijatelje, prejel pobožno svete zakramente za umirajoče in se med litanijami krčevito stresel ter izdihnil svojo veliko dušo.

Slomškova smrt je globoko pretresla ves narod. Vsi listi so se ga spoštljivo spominjali, po vseh cerkvah so molili za njegov večni mir.

Naš narod ga ni pozabil. Vkljub dolgi dobi živi njegov spomin med ljudstvom. Njegove knjige, nauki, resnice in zlasti njegov zgled pa budi in dramatično Slovence, opominjajoč jih očetovsko, naj ohranijo zvestobo sveti veri in milemu narodu.

SLOMŠKOVI BISERI.

Kdor ljubi domovino...

Kdor ljubi svojo domovino, se bo vsega veselil, kar povišuje srečo domovine; srce ga bo bolelo, če jo zadene nadloga in nesreča; vse njene prigodke bo občutil v srcu. Prerok Jeremija je občutil v srcu vse nadloge svoje domovine in je v svojih žalostnih pesmih žaloval nad njenim razdejanjem. Jezus je jokal nad Jeruzalemom.

Kdor svojo domovino ljubi, ji iz vsega srca želi, kar je zanjo dobrega in koristnega. Svojo domovinsko ljubezen izkazujemo tedaj tudi s tem, da ji iz srca želimo vse dobro in koristno.

Prva dušna paša.

Čedne pesmi so otrokom prva dušna paša. Mati, ki otroku lepo poje, mu goji žlahtno srce, z milimi glasovi mu žlahtni občutljaj. Kdo bi pozabil vse svoje žive dni ljubeznivega petja ljube matere ali pa skrbne pestunje, katero dete željno posluša pa tudi hitro poizkuša, poprej ko izreče ata ali mama. V naročju matere je prva in pa za človeka najimenitnejša šola: detetu se to vtisne v mehko, nežno srce, kar bo storilo nekdanj moža. Kako veselo smo sedeli otroci pozimi krog kolovratov pa vlekli na uho mile stare pesmi o svetem Juriju, ki je kupil zelen plašč, ali pa o treh rimskih deklicah, ki so hodile na božjo pot, katere so nam peli rajna mati. Veliko solnc je od tiste srečne dobe potonilo v večnost; še me veseli mladostno petje.

Tri važne reči.

Tri reči imej vedno pred očmi: božje oko, ki vse vidi; uho božje, ki vse sliši, in pa tisto knjigo, v katero piše Bog vsako tvoje dejanje. Samo enkrat na dan prav premisli te tri reči in ne boš grešil.

Štiri visoke šole.

Človek ima štiri visoke šole, po katerih se izšola in obravna: občevarje z ljudmi, lastna izkušnja, knjige in pa božja beseda. Kdor se tovariši s poštenimi ljudmi, obrne v dobro, kar si poizkusi, bere le poštene knjige, dni in noči premišljuje božjo besedo, si nabere zaklad modrosti, ki mu ga nihče ne bo odvzel.

Zlate resnice.

Kjerkoli je največja sila,
tam je božja roka mila.

Mladine najlepša lepota je ta:
nedolžnost, ponižnost pa žlahtnost srca.

IVAN CANKAR.

Ob petdesetletnici njegovega rojstva.

ŠEST let je poteklo, kar je šel v grob največji pisatelj slovenskega naroda, Ivan Cankar. Pa vendar je še med nami, ves mlad in živ. Letos, ko je poteklo 50 let, kar je bil rojen v siromašni bajtici, se ga ves slovenski narod spoštljivo in ponosno spominja velikega svojega sinu, Ivana Cankarja.

Ivan Cankar.

Ivan Cankar je v kratkih črtah sam orisal svoje življenje takole:

»Rojen 10. maja 1876. na Vrhniki. Kdor pozna Vrhniko in njeno okolico, jo bo nešteto krat ugledal v mojih knjigah. Vse polno je v knjigah, posebno pa v manjših črticah spominov na otroška leta, na mater, na uborbo in tesnobno življenje v malih trgih na deželi.

Leta 1888. so me poslali študirat v ljubljansko realko. Godilo se mi je tako, kakor se pač

godí siromašnim dijakom z dežele. To življenje je narisano v mnogih novelah. Z veseljem se spominjam iz tistih časov edinole na svoje profesorje, posebno pa na učitelja slovenščine, Fr. Levca, ki svojih učencev ni pestil s slovnico, temveč jih je učil ljubezni in spoštovanja do jezika. —

Po maturi (l. 1896.) sem se odpravil na Dunaj, tehniko študirat. — — — Leta 1897. mi je umrla mati.

Leta 1898. sem prišel vdrugič na Dunaj, pa se nisem več vpisal na tehniko, temveč sem se čisto udal literaturi. Odtlej sem živel na Dunaju celih 11 let ter napisal tam večino svojih knjig. Iz mnogih odseva življenje slovenskih umetnikov doma in v tujini. Iz drugih življenje ljudstva v bednih delavskih okrajih velikega mesta.

Leta 1909. sem dal Dunaju slovo. Odtlej sem romal križem po slovenskih krajih, stanoval pa sem največ na Rožniku, kar se pozna mnogim črticam zadnjih let. — — —

Dodati moramo k temu opisu zunanjega življenja še to: Doživel je svetovno vojno. Tekom vojne je zelo trpel. Bil je več mesecev zaprt na ljubljanskem Gradu, ker so ga avstrijske oblasti nje osumile, da je sovražnik Avstrije. Še bolj pa

je trpelo njegovo nežno in ljubeče srce, ko je gledal veliko morijo slovenskih fantov, vojne strahote, bedo, krivice, grozno ponižanje človeka. Iz te bolečine je zrastle zadnja in najlepša njegova knjiga: »Podobe iz sanj«. Komaj mesec dni po razsulu Avstrije — 11. decembra 1918 — je v Ljubljani umrl.

Ivan Cankar nam je zapustil trideset knjig, poezije, črtic, pesmi, dram, ki jih je spisal s srčno krvjo. Iz rodne grude, iz slovenskega življenja je črpal novo, nesluteno lepoto, ki jo sprejemamo iz njegovih spisov. Ivan Cankar je ustvaril dovršen, melodijozen, prožen in krepak slog in je visoko dvignil naš književni jezik.

Ivan Cankar je bil vedno glasnik pravice. Njegove najlepše knjige preveva globoko usmiljenje do ponižanih, siromakov, razžaljenih, zatiranih. Iz bajte je prišel in oznanjal, da bo nekoč zasijala zarja onega dne, ko bodo vsi majhni in ubogi postali veličani. V svojih spisih je slikal življenje in trpljenje hlapca Jerneja, zatiranega delavca, služkinje, matere mučenice, sirot, zavrženih ubožcev. Ivan Cankar je največji umetniški zagovornik socialne pravice pri Slovencih.

Ivan Cankar se je vse življenje bojeval za resnico. Zato je v svojih spisih z brezobzirno roko razkrival laž in bičal hinavščino. Priznati moramo, da ni vedno prave zadel. Toda vsekdar ga je gnala k delu želja, priboriti zmago resnici.

Ivan Cankar je z vsega srca ljubil slovensko ljudstvo. Zato ga je bolelo, ko je videl grehe in hibe svojega naroda. Vzel je bič in je neusmiljeno bil po tistih, ki narod zastrupljajo z lažjo in prevaro. Bil je ko zdravnik, ki reže od zdravega teslesa, kar je gnilega. Z vsem svojim bitjem se je trudil, da se ves narod dvigne na višine, kjer je življenje bolj čisto, resnično in lepo.

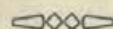
Svoji materi — in vsem dobrim slovenskim materam — je postavil v svojih spisih prelep spomenik. V leposlovnem delu pričujočega Koledarja boste našli črtico o materi, znamenje, ki ga je Cankar postavil materi na grob.

Pot, ki jo je hodil Ivan Cankar, je bila trda in težka. Vse življenje je iskal resnico. Dolgo jo je iskal. Zadnja leta je našel Boga. Kam je merilo vse njegovo hrepenenje, to nam je razodel v svoji zadnji knjigi. Prva beseda v tej knjigi je Pravica, zadnja beseda iz razklanega srca iztisnjena je: Bog!

Ivan Cankar je napisal pretresljivo izpoved o svojem delu:

»Moje delo je knjiga ljubezni — odpri jo, domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin. Dal sem ti, kar sem imel; če je bilo veliko ali malo, Bog je delil, Bog razsodi. Dal sem ti svoje srce in svoj razum, svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje — kaj bi ti še dal!«

Ivan Cankar je dal slovenski domovini vse kar je imel. Njegov spomin ne bo zatemnel. Ogenj, ki ga je užgal, bo svetil, dokler bo slovenska govornica živa.

Dr. JOŽEF KRŽIŠNIK.

DNE 25. januarja 1926, v solnčnem zimskem jutru, so nesli v grob truplo doktorja Jožefa Kržišnika, dekana v Trnovem na Notranjskem. Umrl je na naglem, po šestdnevni bolezni. Padel je ko krepak hrast, ki je še v smrti lep in veličasten. Žalostno so peli zvonovi po bistriški dolini, odzvanjali so jim tovariši s Pivke in daleč po Reški dolini je šlo tožno zvonjenje. Šest tisoč ljudi, ki so se zbrali iz vse Notranjske, je spremljalo Jožefa Kržišnika k večnemu počitku. Ta dan se je izkazalo, kako je ljudstvo cenilo moža, ki je četrto stoletja bodril in učil slovensko ljudstvo na Notranjskem.

Jožef Kržišnik se je rodil v kmečki hiši pri Svetem Lenartu nad Škofjoloko dne 21. marca 1865. Starši so poslali brihtnega dečka študirat v Ljubljano. Tu je našel mladi študent prijetno in dobro družino. Seznanil se je z Janezom Evangelistom Krekom, ki je pozneje dozorel v glavnega voditelja katoliškega gibanja med Slovenci. Sklenila sta trdno prijateljstvo, ki ju je vezalo do zadnje ure. Jože je prav dobro študiral. Ni se učil samo tega, kar je šola zahtevala, ampak še mnogo več. Posebno rad je študiral slovanske jezike. Ruski jezik, češko in hrvatsko je znal gladko govoriti in pisati. Za jezikoslovje vnetega dijaka je bodril veliki slovenski pisatelj in jezikovni mojster Franc Levstik. Levstik je večkrat povedal, da upa, da bo mladi Kržišnik kedaj nadaljeval njegovo delo na polju slovanskega jezikoslovja.

Ko je mladi študent dokončal latinske šole, je odšel na Dunaj, kjer je začel študirati jezikoslovje. Nabral si je bogato in globoko znanje. Na Dunaju je ostal tri leta. Njegovi sošolci pripovedujejo, da je bil sila marljiv, resen študent, ki je zgledno lepo živel sredi šumnega vlemesta in skvarjene družbe. Znal je pa biti duhovit, šaljiv in tudi šegavo zbadljiv, da je zabaval vse tovariše. Na Dunaju je začel premišljevati o svoji bodočnosti. Lepa in slavna pot je bila odprta pred njim, če bi postal profesor. Mahoma pa je začutil, da ga Bog kliče k oltarju. Njegova mati je vroče in brez prenehanja prosila Boga, naj sin postane duhovnik. Visokošolec Kržišnik je leta 1887. vstopil v duhovsko semenišče. Po štirih letih tihe, a globoke priprave je prejel dne 25. julija 1891 mašniško posvečenje.

Dobrih sedem let je mladi duhovnik pasel duše na Štajerskem. Storil je tam sila mnogo dobrega, zakaj srce mu je gorelo od hrepenenja, da bi rešil duše in pripeljal ljudi k Bogu. Poslednja njegova služba v mariborski škofiji je bila na Dobrni. Ljudje so bili dobri. Toda nič se niso zavedali svojih dolžnosti do naroda. Vsi so bili Slovenci, a so srčno želeli, da bi postali Nemci. Poslali so vladi prošnjo, naj jim postavi nemško šolo. Gospoda Kržišnika je to nemčurstvo zelo bolelo. Neke nedelje stopi na prižnico in začne govoriti. Pridigal pa je tokrat v francoskem jeziku. Ljudje debelo gledajo in začno mrmrati. Ko je dr. Kržišnik francosko pridigo končal, je dodal po slovensko: »To

liko kot ste vi zdaj razumeli mene — toliko bodo razumeli vaši slovenski otroci nemškega učitelja.«

Nemški gorečniki so Kržišniku to pridigo hudo zamerili. Nemški nacionalni poslanci v dunajskem državnem zboru so postavili na notranjega ministra zahtevo, da mora Kržišnik zapustiti svoje mesto. Vlada mu je počela delati tolike sitnosti, da je res zapustil lepo štajersko deželo. Prišel je 1. 1899. v Trnovo pri Ilirski Bistrici kaplanovat. Čez dve leti je bil imenovan za župnika in dekana v Trnovem.

Dr. Jožef Kržišnik.

Na tem mestu je ostal do smrti — petindvajset let. Četrto stoletja je vneto in brez nehanja delal za posvečenje in rešenje duš — za časno blaginjo revnega ljudstva — za svetlejšo in boljšo bodočnost svojega naroda.

Ko je prišel dr. Kržišnik v Trnovo, je bilo mlado katoliško gibanje na Slovenskem v prvem poletu. Mladi doktor Krek je potoval od vasi do vasi, ustanavljal prosvetna društva, posojilnice, mlekarke zadruge; predaval je, učil kmečko mladino, da se mora izobraziti in si vzajemno pomagati, ker le tako bo kmečki stan zdrav ostal. Ta klic doktorja Kreka in njegovih tovarišev ni bil zaman. Cele vasi, celi okraji so se predramili, društva so rastla, društveni in zadrugni domovi so vstajali. Po vsej slovenski zemlji so se mladi duhovniki z vso vnemo lotili katoliškega prosvetnega

dela. Med prvimi sodelavci Krekovimi gre mesto doktorju Kržišniku. Zakaj on je dolga leta vodil ljudsko delo na Pivki in v bistrškem okraju.

Dr. Kržišnik je sodeloval pri ustanovitvi Posojilnice v Trnovem, pomagal je, da so po Pivki zgradili več zadrug. Organiziral je vse kmečke občine v Kmečki zvezi, ki je izvršila sila mnogo kornistnih del. Kmečka zveza je od vlade in deželnega odbora izposlovala podporo za veliko vzorno drevesnico, ki ji je načrte izdelal dr. Kržišnik; podporo za ceste, za pogozdovanje, za slovensko šolstvo. Dr. Kržišnik je sodeloval pri ustanovitvi »Rafaelove družbe«, ki ima namen, skrbeti za izseljence. Videl je, kako se zorna in dobra slovenska dekleta iz Notranjske izseljujejo v velika tuja mesta. Povežejo culico in gredo s težkim srcem, zakaj doma, na kamenitem Krasu, ni kruha za vse. Koliko teh naših deklet se zgubi! V mestih ne najdejo prave, poštene družbe in polagoma se skvarijo, pozabijo na dom, mater in Boga. Dekan dr. Kržišnik se je zelo zavzemal, da bi posebna društva skrbela za slovenske služkinje v Trstu in na Reki. Podprl je Dekliško Marijino družbo v Trstu, ko je ustanovila »Dom svete Marte«, zavod, v katerem najdejo slovenske služkinje stanovanje in hrano, dokler jim vodstvo ne najde primerne službe pri poštenih, dobrih rodbinah. Tako se je dekan dr. Kržišnik prav z nežno materinsko skrbjo trudil, da bi rešil slovenska dekleta pred propastjo.

Doktor Kržišnik je bil vrl voditelj kmetov, ki so ga spoštovali, cenili njegov bistri svet, mu popolnoma zaupali. Vzgojil si je vrsto izobraženih gospodarjev, ki so pozneje vodili gospodarske in politične organizacije v bistrškem okraju.

Predvsem pa je bil dekan dr. Kržišnik duhovnik po božji volji. Bil je spovednik tisočerim. V fari je imel nad 8000 duš, pa je večino sam spovedal. Že njegova spovednica je bila nekaj posebnega. Imela je police, na katerih sta stali dve vrsti knjig. Dekan je v spovednici cele ure molil in bral ter čakal, da pride kaka duša k spovedi. Še leta 1925 je dr. Kržišnik v postnem času hodil spovedovat po vsej Pivki in globoko v Slovensko Istro. Pa je imel že šestdeset let! Pokojni dekan je bil tudi spovednik v samostanu čč. šolskih sester v Trnovem.

Posebno rad je dr. Kržišnik imel otroke. Znal jim je ljubko in mično govoriti, da so ga kar za maknjeno poslušali. Njegove izvirne kateheze, ki so ostale v rokopisu, so pravi biseri. Pisane so je drnato, plastično, v klenem jeziku Levstikovega kova. Otroci so ga zelo vzljubili in ga spremljali, kjer so ga le srečali. Delal je še l. 1925 v šoli več ko poklicni učitelj; imel je 27 tedenskih ur pouka. Le tak zdrav hrast je mogel vse te napore prenesti.

Največja njegova želja je bila, da bi se vse slovenske družine zbrale pred Bogom, da bi verno in lepo živlele. Za to je ustanavljal verske organizacije, Marijine družbe za žene in dekleta; Apostolstvo mož je ustanovil v fari leto dni pred smrtjo in štelo je nad 200 mož. Najbolj ljuba pa mu je bila Mladeniška Marijina družba. »Hočem vas prepričati, da tudi fantje ljubijo Devico — Mater Marijo in da se tudi oni lahko oklenejo Marijine družbe!« je večkrat pravil sobratom. Za njegovo krsto je stopalo 30 fantov s svetinjcami v gumbnicah. To so bili »njegovi fantje« Marijini družbeniki.

V osebnem občeivanju je bil dr. Kržišnik poseben človek. Ljubeznjiv, šaljiv in neskončno do brega srca je bil; vse, kar je imel, je razdal, tako da je umrl brez premoženja. Bil je sila gostoljuben; in bilo je nekaj posebnega, poslušati ga, ko je z velikanskim znanjem in duhovito razlagal svoje načrte, ali pa ko je na zemljevidu kazal, kako veliko bodočnost ima Rusija in z njo slovanstvo.

Zadnja leta je dekan dr. Kržišnik zelo trpel. Par dni pred smrtjo so uvedli proti njemu preiskavo. Grozili so mu, da ga s silo izženejo z Notranjskega. No, dr. Kržišnik ni nikoli klonil, ampak se je trdno in brezobzirno držal svojih načel. V času najhujšega preganjanja je po kratki bolezni zatisnil oči. Ob njegovi smrtni postelji je stala 89 letna mamica, ki si ga je bila izmolila od Boga za duhovnika.

Prišel bo čas, ko bomo o delu in postavi doktorja Jožefa Kržišnika govorili bolj obširno. Notranjsko ljudstvo je svojemu vodniku že postavilo prelep spomenik v svojih srcih, spomenik ljubezni in hvaležnosti. Imenu doktorja Jožefa Kržišnika ohranimo časten spomin, načelom, za katera je živel in delal, ohranimo trdno zvestobo!

IZ MINULIH ČASOV

POTOVANJE GROFA ŽIGE HERBERŠTAJNA PO RUSIJI PRED ŠTIRISTO LETI.

SIGISMUND Herberštajn je bil po rodu in mišljenju sicer Nemec, po materi pa je prešla tudi slovenska kri v njegove žile. Dobro je znal in cenil slovenski jezik in v slovenski zgodovini zasluži še posebno radi tega častno mesto, ker si je pridobil naslov »drugega razkritelja Rusije«. Njegova rodbina je prišla iz Gornje Štajerske, kjer je ob Bistrici stal grad Herberštajn. Od tam je prišla ta rodbina na Kranjsko in v Istro in stopila v sorodstvo z znamenitim rodbinami Logarjev in Kacijanarjev. Andrej Herberštajn, ded Sigismundov, je bil glavar postojnski in kraški

in gospodar gradu Lupoglava v Istri. Andrejev sin Lenart, ki je podedoval očetovo dostojanstvo in dobil v fevd graščino vipavsko, se je oženil z Barbaro, hčerko Nikolaja Logarja. Imela sta več sinov, pa nobeden izmed njih se ni tako proslavil kakor Sigismund (Žiga).

Žiga se je porodil v naši lepi Vipavi dne 24. avgusta l. 1486. Lepota vipavske doline mu ni nikdar šla iz spomina in še v poznih letih je rad pripovedoval prijateljem na cesarskem dvoru o svojem rojstnem kraju. — Prvi pouk je dobival v Vipavi, kjer je takrat bila župnijska šola. Poleg drugih potrebnih reči se je učil s posebno vnemo slovenskega jezika. Sam pripoveduje o tem: »Slovenščina mi je delala v mladosti mnogo preglavice. Moral sem preslišati mnogo priimkov, kakor: »Sclaf«, »Khadrotz« in druge.« Višjo znanstveno in viteško izobrazbo je dovršil na Dunaju. V osemnajstem letu starosti je bil popolnoma izobražen viteški mladenič. Leta 1506. se je odlikoval že v vojski proti Ogrom; pozneje v vojski proti Benečanom, kjer se je izkazal v Istri in v Furlaniji spretnega, pogumnega poveljnika. Za njegove zasluge ga je cesar Maksimilijan leta 1514. odlikoval z viteštvom in ga imenoval za dvornega komisarja. Proti Turkom se je vojskoval pod poveljništvom Janeza Kacijanarja leta 1532. Leta 1537. je dosegel zase in svoje potomce baronsko čast. V ta stan ga je po-

vzdignil cesar Ferdinand I. Bil je sicer plemenitaš od nog do glave, vendar ni preziral preprostega ljudstva, ampak se celo ponašal s tem, da so bili njegovi predniki kmetje in tako ubogi, da je sedmero bratov imelo samo po ene hlače in da je devetero hčerâ imelo za doto le en plašč, in rekel je sam o sebi: »Ako bi delal s plugom moj oče ali jaz sam, ne bi zamolčal tega.«

Grof Žiga Herberštajn.

V dvorni službi, kjer je ostal do svoje smrti l. 1566., je imel Herberštajn največ dela z diplomatičnimi poslanstvi. Skozi sedem in trideset let je skoraj vsako leto potoval, včasih tudi po dvakrat. Obhodil je skoraj vso Nemčijo, Dansko, Poljsko, Rusko, Špansko, Ogrsko in Sedmograško. Ker je izhajal iz štajerske rodbine in se vedno čutil Štajerca in ker je bil odličen govornik, ga je l. 1519. izvolil štajerski deželni zbor, da je šel kot štajerski zastopnik skupno s kranjskimi, koroškimi, tirolskimi in avstrijskimi poslanci na Špansko, kjer so se imeli pokloniti novemu cesarju Karlu V. in ga prositi, da jim potrdi stare deželne pravice in svoboščine. Herberštajnovi zgovornosti in diplomatični bistroumnosti se je posrečilo, da je poslanstvo dobro opravilo svojo nalogo. Ob tej priliki je Herberštajn prepotoval tudi Italijo. Iz Beljaka so odšli čez Trbiž, Treviso, Benetke, Padovo, Bolonjo, Firence v Rim, kjer se je poslanstvo poklonilo papežu Leonu X. Iz Rima so odpotovali v Neapel in po zelo viharnem morju v Bar-

celono na Špansko, kjer je bival cesar. Vrnili so se skozi Francijo in Savojo, skozi Turin, Milan, Verono, Vicenco domov. Potovanje je trajalo 7 mesecev in 10 dni.

Herberštajn ni potoval samo kot diplomat, ampak tudi kot skrben opazovalec dežele in ljudi. Podnebje, rastline, živalstvo, kovine, vera, jezik, šege, vlada, trgovina, obrt, zidava hiš, vse to ga je zanimalo in vse si je skrbno zapisoval. To opazovanje bitja in žitja narodov tedanjega časa je za nas bolj važno kot zasluge, ki si jih je pridobil v politiki. Razkril je strmečemu svetu skrivnosti vzhodne Evrope in si zaslužil naslov »dr drugega razkritelja Rusije«. Sicer so prišli že pred Herberštajnom na Rusko diplomati, trgovci in taki ljudje, ki so tamkaj iskali svoje sreče. Tudi ruski poslanci so bili že poprej obiskali Evropo. Njihova pripovedovanja in poročila so bila vir za poznavanje Rusije. Toda ta poročila so bila zelo površna in mnogokrat nezanesljiva. Herberštajn šele je razkril Rusijo v pravem pomenu besede, ker je podal obširno in hkrati podrobno sliko dežel in ljudi, ki so jih zapadni Evropejci poznali komaj po imenu. Do tega pa mu je pripomoglo edino le znanje slovenskega jezika, ki je ruskemu ne le soroden, temveč tudi zelo podoben. S pomočjo slovenščine se je v kratkem času naučil ruščine in tako neposredno iz žive in pisane besede spoznaval deželo in narod. O tem, kar je v Rusiji videl in doživel, je tudi mnogo pisal. Izmed spisov, ki se nanašajo na Rusijo, je omeniti sledeče: »Razlaganje ruskih reči« (»Rerum Moscovitarum commentarii«); »Moskovija, glavno mesto Rusije« (»Moscovia, die Hauptstadt der Reissen«). Tudi v svojem življenjepisu (»Raitung und Anzaigen meines Lebens un Wesens«) se bavi mnogo s svojimi ruskimi potovanji. Kako željno so tedaj čitali te knjige, nam pričajo mnogi ponatisi v latinščini in nemščini in pa prestave v druge jezike. Ruski carici Katarini II. se je zdela »Moskovija« tako zanimiva, da jo je ukazala iznova natisniti v izvorni obliki. Cesar Maksimilijan I. je rad poslušal svojega poslanca in spretnega pripovedovalca, pozno v noč, da ga je spanec premagal. Tudi za nas, ki Rusijo precej dobro poznamo, eni kot očitvidci, drugi kot poslušavci ali pa braveci, je Herberštajnov pripovedovanje še vedno zelo zanimivo. Zato hočemo navesti nekaj drobtin iz njegovega potopisa.

V Moskvi.

Skozi Krakov, Vilno, Novgorod, po suhem in po mokrem, na konju in na saneh je po prestanih silnih težavah in nevarnostih srečno došel s svojim spremstvom dne 18. aprila l. 1518. v Moskvo, ki je bila glavno mesto ruskega velikega vojvode in carja Ivana Vasiljevega. Dali so mu moža, ki mu je moral skrbeti za živčje in druge potrebe. Ta pristav, kakor so ga imenovali Rusi, je imel zelo veliko moč in oblast. Kadar so prišli v kak samostan in menihi niso hoteli dati, kar je terjal pristav, je ta vzdignil bič in menihi so pokorno slušali.

V Moskvi so odkazali Herberštajnu neko prazno hišo, v katero so šele spravljal mize in klopi. Okna so prevlekli s tanko mrežo, ki je bila namesto stekel. Pristav je imel nalogo, da mu je preskrboval vsakdanjo jed in pijačo, ki je bila sledeča: Velik kos govejega mesa, kos slanine, živo ovco, živega in mrt-

vega zajca, šest živih piščancev, zelja, ječmena, sira. To je dobival vsak dan. Po enkrat na teden so mu prinesli dovolj soli, popra in žafrana. Vse to so mu dovažali na kolih, kakršna so bila pri njih v navadi. Ob postnih dneh so mu donášali mrtvih rib in mnogo na zraku brez soli posušenih jeseter, rib, ki jih je posebno veliko v ruskih vodah. Dobival je tudi majolčico žganja, ki ga Rusi pred obedom radi pijejo, in poleg tega še trojne medice in dvojnega piva. V hišo so mu postavili plemiče, da so varovali njega in hišo in pazili na to, da ni mogel nihče brez njih vednosti k njemu ali od njega. Služabniki so pometali stanovanje, ga kurili, zaklepali; nekateri so imeli opraviti v hlevu, drugi v kuhinji, tretji so cepili drva. Kar je Herberštajn s seboj pripeljal, n. pr. postelino opravo, steklenice, kozarce itd., so mu pustili. Za konje so mu dajali obilo krme. Ko je nekega dne sam kupil nekaj živih rib, se jim je zdelo to zelo za malo, češ da je to sramota za carja. Od tistega dne so mu pošiljali živih rib.

Pred ruskim carjem.

Dne 21. aprila je imel stopiti prvič pred carja. Že večer poprej mu je to naznanil tolmač z besedami: »Jutri stopiš pred carja!« Zgodaj zjutraj je zopet stopil tolmač pred njega z besedami: »Danes boš pred gospodom!« In potem mu je to v tretje sporočil tako: »Imenitni gospodje prihajajo po tebe, počasti jih in pojdi jim naproti!« Prihajali so krasno oblečeni možje in veliko služabnikov za njimi. Ko so razjahali, ga je tolmač še enkrat pozval, naj jim gre naproti in jih sprejme s častjo. Herberštajn je storil to, kolikor se mu je zdelo potrebno. Rusi so bili zelo radovedni, kakšen je poslanec cesarjev. Zaprli so trgovine in delavnice in hiteli gledat slovesni sprevoz. Toliko naroda se je zbralo, da je bilo vse belo od kalpakov, t. j. pokrival za glavo. S težavo se je prerinil sprevoz skozi veliko gnečo do carskega stanovanja, ki je bilo samo že veliko kakor mesto. Pred dvorom so stali ljudje, ki so bili tem lepše oblečeni, čim bližje stopnicam so stali. Prav do stopnic ni smel jezdit nihče, ker je imel to pravico edino le car; toda Herberštajn se ni zmenil za to navado in je prignal svojega konja kolikor mogoče blizu stopnic. Tu je razjahal in šel peš navzgor do obstavka, kjer so bila vrata v cerkev sv. Mihajla. Tu ga sprejmeta dva svetovalca velikega kneza, sežeta mu v roko ter ga poljubi, potem ga spremljata eden na njegovi desni in drugi na levi; oni pa, ki so šli ponj v prenočišče, so spoštljivo odstopili. Ko se bližajo sobam, pristopita dva druga in ga sprejmeta kakor prva dva, ki sedaj odstopita. Tako se je godilo, dokler niso došli do prve dvorane. Pred njo so sedeli plemenitaši in njih otroci; vsi so bili oblečeni z dobrimi suknenimi oblačili. Nobeden se ni ganil. Tisti pa, ki so bili v dvorani, so bili že drugače napravljeni; lesketali so se v svili in zlatu. V drugi dvorani tik carjeve sobe je mrgolelo mladih vojvod, dvornikov in raznih služabnikov. Vsi ti so bili še bogatejše opravljeni; biseri in dragulji so se bleščali na njihovih kalpakih. Iz te dvorane so prišli pred carja. Car, veliki knez Ivan Vasiljevič, je sedel z vso carsko častjo in mogočnostjo za eno ped višje kot drugi. Njemu na straneh so bili dva njegovih bratov in njegov svak, sin nekega tatarskega kralja, okoli njih pa množica vojvod, svetovalcev in uradnikov.

Razen carja, njegovih bratov in svaka vsi vstanejo, ko stopi cesarjev poslanec Herberštajn v prostorno dvorano. Spodobno pozdravi carja, ko se mu približa; car sam pa mu pokaže z roko poldrugo ped visok, pregrnjen stolček in mu reče: »Tu sem stopi k stolčku!« Poslanec začne svoj pozdrav. Ko imenuje ime svojega cesarja, vstane car, prestopi podnožnico in vpraša: »Je-li zdrav naš brat Maksimilijan, izvoljeni rimski cesar in najvišji kralj?« Herberštajn odgovori, da je njegov gospod dobrega zdravja. Car zopet sede in posluša govor do konca. Potem mu poslanec izroči pisma, car pa veli: »Podaj mi roko. Kako si potoval?« Po ruski šegi mu poslanec odgovori: »Po božji in Tvoji milosti srečno. Bog ohrani Tvojo milost še dolgo!« Sedaj mu ukaže šesti, potem pokliče tolmača ter mu pove nekaj na uho. Ta zašepeta poslancu, naj naznani, kar ima povedati. Prišel pa je zato, da bi ruskemu carju ponudil prijateljstvo cesarjevo ter ga hkrati prosil, naj se spravi s poljskim kraljem Sigmundom, s katerim je bil v hudem in dolgem sovraštvu. Herberštajn takrat še ni znal rusko

Razvaline vipavskega gradu, kjer so gospodovali grofje Herberštajni.

govoriti, zato mu je pomagal tolmač, ki je tolmačil po dve ali tri besede zaporedoma. Ker je pa ruščina slovenščini tako zelo podobna, je precej razumel.

Ko je Herberštajn končal svoj govor, zopet sede in car reče: »Žiga, jedel boš moj kruh z menoj!« Drugi so povabili na carjevo povelje v goste njegovega tovariša Janeza Turna in ostale služabnike. Stopili so v dvorano, kjer je bilo pripravljeno kosilo. Car, njegova brata, svak in svetovalci so sedeli za posebno mizo. Njim nasproti je bila miza pogrnjena za poslanca in njegovo spremstvo. Na mizah so stale zlate posode kisa, popra in soli. Ko je vstopil v obednico Herberštajn, so vstali vsi razen carja, njegovih bratov in svaka, kakor pri sprejemu. Veliki knez je zopet z roko pokazal, kje je poslančev sedež. Herberštajn se je po njihovi šegi priklonil carju in vsem, ki so vstali. Potem je sedel in nekoliko dalje od njega njegovi ljudje. Car položi sedaj strežaju na dlan tri podolgate kosce kruha in ukaže, naj jih nese poslancu. Strežaj stopi k Herberštajnovi mizi in zakliče tolmaču, ki je stal vedno poleg: »Žiga, car Vasiljevič, kralj in gospod vseh Rusov in veliki vojvoda, Ti pošilja milostljivo ta kruh od svoje mize.« Poslanec vzame kruh, ga položi pred se na mizo ter se prikloni carju in vsem, ki so z njim vred vstali. Potem prinese pečene labode, dva ali tri postavijo

pred carja. Ta zabode vanje, najbrž zato, da poskusi, kateri je mečji. Koj za tem jih odnesó ven in zunaj razkosajo. Perutnice in bedra so došla carju, njegovima bratoma, svaku in cesarskemu poslancu; drugi so dobili ostale kose. Pri tej kakor tudi pri vsaki drugi jedi se je godilo zopet tako kot poprej s kruhom. Car je prvi jemal iz posode, nekoliko pokušal, potem dajal bratoma, svaku in Herberštajnu in vselej je bilo treba priklanjati se na vse strani, da so poslanca že začela kolena boleti in toliko bolj, ker je pojedina trajala skoraj pet ur. Naposled je prišel vendar konec in poslanec je smel vstati. Car mu je namignil, naj odide. Pristopili so spremljevalci in ga peljali v prenočišče. S seboj so pa vzeli še veliko pijače v srebrnih posodah z namenom, da bodo še pili. V poslančevi hiši so prav po domače sedli krog

mize in začeli popivati. Ko jim je pa Herberštajn povedal, da ne more več, so moške odšli.

Tako so v Moskvi sprejeli pred štiri sto leti prvega Vipavca, ki je prišel tja.

Herberštajn se ni takoj posrečil namen njegovega poslanstva. Car namreč ni hotel miru skleniti s poljskim kraljem Sigmundom, ako ga sam zanj ne

prosi. Trikrat je poslal Herberštajn v tej zadevi svojega spremljevalca Janeza Turna k poljskemu kralju. Obotavljanje poljskega kralja je napravilo veliko zamudo. Ta čas je porabil Herberštajn, da je opazoval navade, šege in življenje Rusov, ogledoval njih poslopja, obrtniške in kmetijske izdelke itd. Tudi ruskega jezika se je kmalu toliko naučil, da mu ni bilo več tako potreba tolmača. Zaradi tega so ga radi imeli carjevi dvorniki in sam car, ki je občeval z njim po domače kakor s starim znancem.

Kako je opisal ruski narod.

V svojih spisih nazivlje Herberštajn z imenom »Rus« vse Slovane, ki rabijo slovanski jezik in so pravoslavne vere. Ta beseda pa se pri njem ne ujema z imenom »Moskvičan«, ki mu označuje le Velikoruske, podložnike velikega kneza moskovskega. »Slovenski« jezik sega po Herberštajnu zelo daleč in sicer ga rabijo Dalmatinci, Bošnjaki, Hrvati, Istrani, Primorci ob Adriji do Furlanije, Kraševci, Kranjci, Korošci do Drave, Štajerci štiri milje doli pod Gradcem, ob Muri do Donave. Iz poslednjih podatkov je razvideti, da je bila naša jezikovna meja na severu skoraj ista kakor dandanes. Onstran Save in Drave našteva Herberštajn med slovanskimi rodovi Mize, Srbe, Bolgare in vse prebivalce tja do Carigrada;

na severu imenuje Čehe, Lužičane, Moravane, Šlezijce, Slovence ob Vagi in mnogo rodov od Vage dalje na Ogrskem, potem Poljake, Ruse in Cirkase ob Crnem morju. Tudi ob Labi na Nemškem so se nahajali ostanki Slovanov, ki so bili nekdanji gospodarji teh krajev.

Zemlja Rusov, pravi Herberštajn, se začenja kmalu za Krakovom, blizu »sarmatskih gor« (Karpotov) in se razprostira ob Dnjepru in Dnjestrju doli do Črnega morja. Proti severu sega do Ledenega morja, do Švedske in do dežel ob Baltiškem morju. V verskem oziru so katoličani le Litvani in Žmudi, ki imajo pa poseben jezik; med njimi se nahaja mnogo »Rusov« (t. j. pravoslavni). Rusi imajo dva vladarja, kralja poljskega in velikega kneza moskovskega — carja. Herberštajn je imel nalogo, ta dva sprijazniti.

Obširno popisuje Herberštajn ruski dvor v Moskvi in dvorsko življenje, ki je bilo uravnano po orientalskem vzorcu. Veliki knez, ki je bil vladar poljedelskega naroda, je živel sredi svojih podložnikov kakor grajščak med svojimi kmeti. Njegov stolni grad je bil Kreml, obdan z močnim obzidjem; na široko okoli so ga obdajali na mesto meščanskih hiš kmečki domovi. Vsa zemlja je bila lastnina knezova, ki jo je smel deliti po svoji volji in je neomejeno gospodaril nad vsemi podložniki. Herberštajn se je čudil veliki oblasti kneževi, ki se nikakor ni mogla primerjati cesarjevi na Zapadu. A neki Rus Simeon ga je poučil, rekoč: »Žiga, našemu gospodu se mora drugače služiti nego tvojemu.« — Zelo rad opisuje rusko nošo in večkrat predstavlja samega carja, kako sedi na prestolu, opravljen v dolg kaftan, ki je obrobljen s kožuho. Na glavi ima visoko kučmo, enako obšito s krznom, noge pa tiče v turških, spredaj navzgor zakrivljenih črevljih. — Izredno so zanimali Herberštajna verske in cerkvene razmere med Rusi. Splošno ne hvali posebno razmer pravoslavne cerkve in zlasti graja, da je preveč odvisna od carja. Tudi mu ni všeč, da so si tisti, ki so imeli voliti metropolit, izbrali za to dostojanstvo samotarja, suholičnega in bradatega moža, ne pa učenega, ki bi svet in razmere dobro poznal. O razliki med katoličani in pravoslavni pravi, da je v verskem oziru majhna; kljub temu je sovražil Rus katoličana bolj kot mošamedanca.

Kot dober kristjan je šel Herberštajn na dan velike Gospojnice v cerkev, in sicer v pravoslavno, ker katoliške nobene ni bilo. Bila je to cerkev sv. Mihajla. Tu je videl marsikaj nenavadnega in čudnega. V njej je pogrešal naših klopi, zato je bila pa nastlana z velikimi, okornimi vejami. Pri edinem oltarju je bila služba božja. Metropolit (višji škof) je držal v rokah palico, na katero se je opiral. Na glavi je imel pokrivalo, ki je bilo okrašeno s svilenimi in zlatimi podobnicami. Lepo so bili napravljeni tudi drugi duhovniki in leviti. V procesiji so nosili podobe sv. Petra, Miklavža in nadangelja Mihaela. Ljudje so padali na obraze, vpili, jokali in molili. Pri tej cerkveni svečanosti so bili pričujoči car, njegovi prvi služabniki in druge imenitne osebe.

Eden in trideset tednov je bival Herberštajn v Moskvi. Mnogo je videl in skušal v tem času: kar se mu je zdelo spomina vrednega, je zapisal, da tudi njegovi potomci izvedo, kaj je mož doživel v tuji deželi.

Pri odhodu ga je car bogato obdaroval z drago kožuho in belih podlasic in sobolov, ki jih krznarji največ prejema iz Rusije. Daroval mu je tudi obilo okusnih suhih rib, ki se imenujejo beluge. Posebno je bil Herberštajn vesel lepih, belih konj in sani, ki jih je tudi prejel v dar. Na pot se mu je pridružil ruski poslanec s svojim služabništvom. Šel je s Herberštajnom, da bi se v imenu ruskega carja poklonil nemškemu cesarju in mu vrnil pozdrav. Pot je bila zelo težavna. Morali so pod milim nebom v visokem snegu in hudem mrazu korakati čez zamrznile reke in pretrpeti mnogo drugih neprijetnosti, ker so bile takrat ceste zelo slabe. Od Smolenska do meje jih je spremljalo nad dve sto jezdecev. Potem so se peljali čez reko Berezino. V Troki, štiri milje od Vilne, so ogledovali v zverinjaku mogočne ture, velikanske živali, ki so najbolj podobne našim bikom. V Krakovu se je Herberštajn sešel s poljskim kraljem. Dalje so potovali skozi Moravsko, Avstrijsko, Zgornje Štajersko, Solnograško na Tirolsko, kjer je 22. marca l. 1518. v Inomostu stopil pred svojega cesarja. Ta je zvesto poslušal, kar mu je vestni poslanec pripovedoval o življenju in navadah tujega ruskega naroda.

Drugo potovanje v Rusijo.

Šest let pozneje je potoval Herberštajn drugič na Rusko. Iz Dunaja je odrinil 12. januarja l. 1526. Ustavil se je najprej v Krakovu, kjer niso nič kaj prijazno sprejeli ne njega in ne ruskih poslancev, ki sta se pridružila Herberštajnu, ko sta se vračala iz Španije. Tja sta bila šla v imenu ruskega carja pozdravljat cesarja Karla V. Močno je medlo, ko so zapustili glavno mesto poljsko. Potovanje ni bilo nič prijetno. Na saneh so se peljali skozi Lublin, Berzec, Slonim, Minok, Borisov; pred mestom Smolensk jim je prišel naproti imeniten gospod, da jim bo v spremstvo. Na cvetno soboto jih je povabil na obed. To je bila čudna gostija pod milim nebom, v visokem, mehkim snegu. Temu gospodu se ni nič kaj mudilo; vsakih par milj je ukazal, ustaviti se in prenočiti. Tega dolgočasnega potovanja so se kmalu naveličali Herberštajn in njegovi tovariši. Zato je zapovedal, ne oziraje se na druge, kar naprej jo udariti. Ko so mu očitali, da se ne spodobi v tuji deželi potovati po svoji glavi, jim je odgovoril, da so izrejeni v hišah in ne med divjimi zvermi in da so vajeni spati pod streho. Tako so jo ubrali proti volji Rusov pred mesto Smolensk, ki pa je bilo takrat že leseno. Prvo noč niso mogli več v mesto in so morali prenočiti v kmečkih kočah pred mestom. V Smolensku so se mudili deset dni, ker so čakali odgovora iz Moskve, kamor so naznanili, da so blizu. Sneg je med tem skopnel, reke in potoki so narasli. Treba je bilo šele popravljati mostove, ki so bili poškodovani od velikega vodovja; ponekod ni bilo niti mostov niti brvi in morali so se prevažati na brodovih, ki so jih spletli iz gostih vej. Pristavi, ki so jih imeli voditi po varnih potih v gorka prenočišča, so jih vlačili le bolj po obširnih hostah in večkrat so morali prenočevati v mokroti. Konj niso niti mogli voditi s seboj, peljali so jih po dolgih ovinkih za njimi.

Dne 26. aprila l. 1526. je Herberštajn drugič zagledal Moskvo. Z veliko častjo so jih sprejeli pol milje pred mestom, bogato obdarovali in potem pe-

ljali v stanovanje. Dne 1. maja jih je car pogostil. Takrat se je mudil Herberštajn pet mesecev pri Rusih. Tako je imel zopet lepo priliko, premišljevali in opazovati njih življenje in mišljenje. In te priložnosti ni zamudil, temveč jo dobro porabil sebi in drugim v prid. Kar je videl in slišal, je vse zapisal. Kako pridno se je bavil z rusko zgodovino, nam priča to, da je našel star ruski letopis, ki je silno važen za rusko zgodovino. Dne 12. oktobra je s spremstvom zapustil »sveto« Moskvo, kakor jo imenujejo pravoslavni Rusi, in odrinil v Smolensk, Dobrovno, Vilno, Grodno po reki Nemen, kjer je bil tak mraz, da bi bil Herberštajnu, kakor sam poroča, skoraj nos odmrznil, potem čez Poljsko, Moravsko na Češko v Prago, kamor so dospeli 13. februarja l. 1527. Ruski poslanec, ki je prišel za njimi, se je začudil, ko je zagledal prelepo »zlat« Prago, in vzkliknil: »To ni grad, to ni mesto, to je kraljestvo.« To začudenje nam priča, kako je morala biti Moskva takrat še preprosto mesto.

Dasi je Herberštajn prepotoval skoraj vse evropske dežele in kraljestva, mu je bila Rusija najbolj pri srcu. Od nje je največ naznanjal strmečemu svetu, ki mu je bila takrat ruska država skoraj nepoznana. Spoznal je njeno važnost in imenitnost, katero bode še dosegla. V njegovi »Moskoviji« je zelo obširno poglavje o zemljepisni Rusiji, ki ga pojasnjuje pridejan zemljevid. Vodi čitatelje po vsej Rusiji do Sibirije, od Črnega do Ledenege morja. Razen Rusije je popisal tudi sosednje dežele.

Zanimati nas morajo njegove besede v predgovoru »Moskovije«, tembolj ker prihajajo iz peresa rojenega Nemca. Ko je še enkrat poudaril, koliko žalitev je moral preslišati zaradi učenja slovenščine, pristavlja, da mu je slovenski jezik pomagal skozi vse slovanske dežele in skozi pol Evrope.

Te besede je zapisal pred štiri sto leti globokoizobraženi mož, ki je bil po rodu in vzgoji Nemec, po stanu baron, po službi cesarjev poslanik, po vsem svojem značaju pravi vitez.

Franc Rupnik:

BOJ MED AVSTRIJCI IN FRANCOZI PRI RAZDRTEM.

Mogočni, trivoglati Nanos, ki strmi s svojim skalnatim nosom proti jugu, je mejnik treh svetov. S širokim severnim hrbtom se naslanja na alpski svet; v njegova skalnata, redko poraščena rebra na jugovzhodu se zaganja mrzla kraška burja; v jugozahodno stran pa se upira toplo italijansko solnce, da se ob vznožju cedi sladka vinska kapljica.

Prav pod Nanosovim nosom leži 577 m nad morjem prijazna vas Razdrto. Brž nad vasjo loči višina 598 m (»Žingarica«) pivsko in vipavsko dolino, višine nad Razdrtom pa so tudi razvodje med Sočo in Donavo, med Jadranskim in Črnim morjem. Zaradi svoje znamenite zemljepisne lege je Razdrto z okolico tudi zgodovinsko zanimivo.

Tukaj nameravam opisati, kako so se pred nekaj več kot sto leti bojevali pri Razdrtem Avstrijci

in Francozi. Gotovo bo zanimalo naše moze in fante, ki so prestali divjanje in strahote svetovne vojske, kako so se vršili boji pred dobrimi sto leti, podnanoškemu ljudstvu pa bo s tem podan en list domače zgodovine.

Ko so po krvavi francoski revoluciji leta 1789. polagoma nastajale sovražnosti med Francijo in mnogimi evropskimi državami, je spomladi l. 1797. znameniti francoski vojskovodja Napoleon Bona-

parte, ki je postal l. 1804. francoski cesar, premagal vso gorenjo Italijo in nenavadno hitro korakal proti avstrijskim deželam. 16. marca je njegova vojska prekorčila Tilment (Tagliamento), 18. marca je stala na Goriškem, 20. je zavzela že Gorico. Odtod je prodirala pod vodstvom generala Bernadotteja dalje na Kranjsko. Dne 23. marca — tako je zaznamoval hrenoviški župnik Peter Alberti v mrliški knjigi — okoli 4. ure popoldne so prišli prvi francoski huzarji iz Vipave po Rebrnicah in zasedli Razdrto in Ubelsko. Na Razdrtem so zaplenili vozno pošto, ravno v Trst namenjeno. Še tisti večer so začeli pleniti zlasti po Ubelskem, kar so nadaljevali še v naslednjih štih

rih dneh, tako da so pustili ubeljskega kurata Antona Mogoroviča in ljudstvo v velikem pomanjkanju in revščini. Odtod so šli dalje na Postojno in Ljubljano, ker se jim je avstrijska vojska brez boja umikala. Ravno v tistih mesecih so razsajale po naših vaseh hude osepnice, ki so med otroki neizprosno morale; zato je prebivalstvo francosko zasedbo tem težje občutilo. Da so imeli ljudje pred Francozi velik strah, nam kaže hrenoviška mrliška knjiga, kjer najdemo, da so v mesecu aprilu trikrat pokopali v Predjami umrle otroke vaščani sami »zaradi divjanja Francozov« (»ob grassationes Gallorum«). Sicer pa soglašajo takratna poročila v tem, da so francoski poveljniki splošno pomirjevali ljudstvo in vojakom strogo prepovedovali delati ljudem kakoršnokoli silo. Vas Ubelsko se je morala torej posebno pregrešiti proti Francozom, da so jo tako stiskali. Dne 8. maja so se francoske čete zopet umaknile skozi Razdrto proti Italiji.

V jeseni 1805. se je vnela nova vojska med Avstrijo in Francijo. In zopet so se avstrijske čete umikale pred francoskimi. Takrat so začeli z vso naglico kopati jarke pri Razdrtem in utrjevati višino Goli vrh (709 m). Tako je n. pr. samo v dneh od 6. do 9. novembra delalo skupaj 1086 delavcev in 52 vozov iz vipavske doline, Krasa in podnanaške okolice. (Po ohranjenem zapisniku). V dneh po 15. novembru sta dve avstrijski diviziji zasedli te postojanke, ena pa se je utaborila med Razdrtim in Postojno (naštevanje drugih postojank opustimo). A pritisnila je huda in mrzla zima in je prisilila armadnega poveljnika nadvojvodo Karla, da je opustil trajno obrambo teh postojank. Na drugi strani pa mu je grozila tudi nevarnost, da bi ga Francozi ne odrezali od ostalih avstrijskih čet. Zato se je čez nekaj dni umaknil čez Ljubljano na Štajersko. Dne 23. novembra so prišle prednje straže Francozov drugič na Razdrto in naslednji dan so odšli dalje proti Postojni, kmalu za njimi pa se je pomikala glavna vojska z generalom Massenom. Koncem februarja l. 1806. so se zopet umaknili v Italijo. Čeprav je ta zasedba trajala komaj nekaj nad dva meseca, je ostala prebivalcem vsled mnogih rekvizicij v neprijetnem spominu. (Po Dimitzu).

Ker je ob teh francoskih navalih avstrijska vojaška uprava spoznala, da je hribovje pri Razdrtem kot zvezna točka tržaške in goriške ceste velikega vojaškega pomena, je pričela — kakor je bilo že povedano — že l. 1805. utrjevati hrib Goli vrh. Po celotnem na veliko zasnovanem načrtu je hotela vojaška uprava zgraditi močno utrjeno črto od strmih Nanosovih pečin čez Goli vrh tja do višin vzhodno od Senožeč. Na ta način bi bila sovražniku zaprta pot tako iz Vipavske doline kakor iz Krasa. Delo pa je le počasi napredovalo vsled raznih težkoč, največ — kakor navadno — ker je bilo premalo denarja. Tako se je prvotni veliki načrt le v malem izvršil, samo na Golem vrhu, in še tukaj nepopolno.

Ko je l. 1809. v mesecu maju francoska vojska tretjkrat prodirala za umikajočo se avstrijsko armado proti Soči, so bile utrdbe nad Razdrtim komaj za silo pripravljene za brambo, čeprav je bilo

ob nekaterih časih na delu celo do 3000 ljudi, in je bil v zadnjem času vodstvu na razpolago še en bataljon deželne brambe in 500 novincev. Mnogo je škodovalo utrdbam, ker je segal gozd na nekaterih mestih tik do nedovršene okopa in celo v glavni fronti je bil komaj 25 korakov oddaljen od okopov. Vendar bi mogle čete tudi v teh nepopolnih utrdbah dolgo časa kljubovati celo mnogo močnejšemu sovražniku, ker je bila edina točka, s katere bi mogel sovražnik, ki je prodiral iz vipavske doline, škodovati s svojimi topovi — namreč vrh Žingarice — v krepkem območju utrdbenih topov. Ena in, kakor bomo videli, usodna slabost teh naprav na Golem vrhu pa je bila, da niso utrdili tudi višin, ki se dvigajo severno od vipavske ceste, kamor topovske krogle iz utrdb niso mogle seči.

V tistih letih, ko je bilo treba državam zastaviti vse sile, da bi premagale vedno drznejšega Napoleona, se je sprožila v Avstriji misel, da bi pomnožili redno armado z deželno brambo; res so jo ustanovili s cesarskim patentom dne 9. junija 1808. Deželna bramba je bila sestavljena iz vseh za orožje sposobnih moških od 18. do 45. leta starosti — seveda brez onih, ki so služili v redni vojski —, razdeljena po posameznih deželah in še po okrožjih. Za bivšo kranjsko deželo je bila razglašena ustanovitev dne 1. julija 1808., že 4. julija so se začeli nabori. 16. julija je že vkorakalo 372 prostovoljcev iz postojnskega okraja (prvi v deželi) z godbo k orožnim vajam v Ljubljano. Toda kljub vsemu navdušenju ni mogla deželna bramba nuditi državi velike pomoči. Bila je namreč slabo opremljena (dali so moštvo stare, od redne vojske že davno zavržene puške, muškete) in tudi premalo izveščana in urejena. Zlasti kranjska deželna bramba je bila takrat na glasu, da zelo zaostaja za goriško in tržaško, čeprav je bilo v vojaških krogih dobro znano, da je dajala kranjska dežela že od nekaj najboljših vojakov. (Strobl, Die Landwehr anno neun.) Največ krivde na tem so imeli deželna vlada in okrožni glavarji, ki so se brigali za deželno brambo malo več kot nič. Ugledu deželne brambe je veliko škodovalo tudi to, da so brambovci v velikem številu uhajali, čim so se bližali domačim krajem.

A vrnimo se k francoski vojski l. 1809.!

Poveljnik na kranjskem, hrvaškem in primorskem ozemlju, hrvaški ban podmaršal grof Ignacij Gyulai (izgov. Žulaj), je imel ukaz, braniti soško fronto in se v sili umakniti najdalje do Ljubljane. Ker se je pa on takrat mudil na Koroškem, ga je ob Soči nadomestoval podmaršal Zach. Ko je ta v dneh 14. in 15. maja uvidel, da ne more zabraniti francoskemu generalu Macdonaldu prehoda čez Sočo, se je umaknil v utrjene postojanke pri Razdrtem, kamor je došel 16. maja. Tukaj je namestaval Macdonaldovo prodiranje kar mogoče dolgo zadrževati.

Podmaršal Zach si je takoj ogledal utrdbe na Golem vrhu in z bridko grozo zaznal, da je prejšnji dan neki topniški častnik vsled napačnega poročila, češ da so avstrijske čete ob Soči sovražniki zajeli, od 10 trdnjaviških topov ukazal 5 zabiti in jih vreči s podstavkov.

Vseh utrd na Golem vrhu je bilo pet: na obeh vrhovih po ena večja, dve ob stari cesti na Dolenjo vas, in ena nad staro tržaško cesto (na hribu nad Školjem v Smolevem). Ostanke utrd in okopov so še danes precej ohranjeni in lahko opazujemo, kako nepopolno je bilo delo. Najmanj dogotovljena je bila utrdba ob robu gozda nad cesto v Dolenjo vas, kjer niti enega topa niso mogli postaviti. Najmočnejše so zgradili sicer malo utrdbo prav ob imenovani cesti, a je bila preveč oddaljena od drugih.

Z vsa naglico so se pripravljali za brambo. Na mestih, kjer so bile utrdbе še odprte ali jarki preplitvo izkopani, so napravili barikade z vozovi, topovskimi podstavki in deskami. Tri utrdbе proti vipavski cesti so bile izročene majorju Cazzanu, dve v Smolevem pa majorju Ogrizoviču. Sedlo med obema vrhnjima utrdama je zasedel drugi novomeški brambovski bataljon. Cela ta posadka je štela 1853 mož. Hrana ji je bila določena: 2000 kruhov, 11 sodov moke in 10 volov; a niso vse zaloge pravočasno spravili v utrdbе.

Dva brambovska bataljona, in sicer 1. postojnski in 2. goriški, sta pa dobila ukaz, posesti višino nad vipavsko cesto po pobočju Nanosa in tam ustaviti sovražnika. Oba tržaška in 2. postojnski bataljon pa so ostali južno od Razdrtega v rezervi.

V dnevnem povelju Zachovem je bilo vojaštvu obljubljeno, da bo ban Gyulai poslal v kratkem znatno pomoč, zato morajo braniti utrdbе do skrajnosti.

Dne 17. maja ob 2. uri zjutraj je odrinil general Broussier po ukazu višjega poveljnika Macdonalda s svojo divizijo iz Vipave proti Razdrtemu. Ob 5. uri so dospeli prednji oddelki do črte na Nanosovem pobočju, ki so jo branili brambovci. Te so nameravali najprej napasti in si tako priboriti prost prehod do Razdrtega. Postojnski in goriški brambovci so se postavili tako krepko nasproti, da je padlo tam 260 Francozov, ne da bi pri tem trpeli Avstrijci kake izgube. Vendar se je posrečilo nekaterim oddelkom 92. francoskega pešpolka, da so splezali na Nanosovo skalovje in začeli od tam streljati doli na avstrijske brambovce, tako da so bili ti prisiljeni še pred 6. uro umakniti se proti vasi. Topovi, ki so streljali iz utrd, so pač za branili Francozom, da niso mogli po cesti dalje, a napadalcev gori v skalovju niso dosegali. Vse drugačen bi bil položaj, če bi bilo utrjeno tudi pobočje Nanosa.

Z višine, ki so jo zavzeli, so mogli Francozi natančno ogledati avstrijske utrdbе in kako so razpostavljene čete. General Broussier je sklenil utrdbе obkoliti: 92. polk naj zasede Razdrto; 84. polk pa je poslal preko zahodnega pobočja Golega vrha na tržaško cesto, da prežene Avstrijce iz tamošnjih postojank; glavni del divizije pa naj še začasno ostane v rezervi ob vipavski cesti.

Medtem je vzel major Cazzan novomeški brambovski bataljon, na katerega se ni mogel zameniti v notranjost svoje utrdbе, zunaj pa je namestil oddelek svojega rednega vojaštva. 84. francoski polk je med 8. in 9. uro napadel avstrijske brambovce onkraj tržaške ceste, ki so se hitro umak-

nili. Podmaršal Zach je uvidel, da se širi francoski obroč od obeh strani proti razdrški vasi, zato je odrinil z vsem vojaštvom, kar ga ni bilo v utrdah in na sedlu Golega vrha, po 9. uri iz Razdrtega proti Postojni. Vendar so zasledujoči Francozi ujeli še kakih 200 mož in eno havbico. Utrdbе in posadka na Golem vrhu pod poveljstvom majorja Cazzana so bile prepuščene usodi. Francozi so jih popolnoma obkolili. Major Cazzan je po znanem Zachovem povelju sklenil vztrajati do skrajnosti.

Še dopoldne so se oddelki 84. francoskega polka na Slemenih vzhodno od Golega vrha pripravili, da napadejo utrdbо nad staro tržaško cesto. Udrli so z višine navzdol proti utrdbi. Ker so iz obeh vrhnjih utrd streljali s topovi nanje, so za hip iskali zavetja ob vzhodnem pobočju utrdbе (za Školjem), odkoder so jo nameravali naskočiti. V utrdbi sami si v začetku niso vedeli pomagati, ker s topovi, ki so imeli prenizke podstavke, niso mogli streljati čez okope. Tedaj pa je poročnik Böhm postavil tri poljske topove na okope in ne meneč se za sovražne krogle otvoril na napadalce tako hud ogenj, da so se ti hitro umaknili in iskali zavetja za Slemen, odkoder so začeli z napadom. Poročnik Böhm in dva vojaka so bili mrtvi, dva pa ranjena.

V prvih popoldanskih urah je hotel general Broussier obnoviti napad, a to pot s topništvom.. Tudi to se jim ni posrečilo. Nekaj topov, katere so Francozi postavili na vipavski cesti in z njimi otvorili ogenj, so nekateri dobro merjeni strelj iz utrd hitro prisilili k molku. Splošnega napada, ki je bil ukazan za 5. uro popoldne, ni bilo, ostalo je le pri precej močnem topovskem ognju. Z nočjo pa je pojemalo tudi streljanje, ki je okoli polni desete ure popolnoma nehalo.

Posadka v obkoljenih utrdah je ostala celo noč pod orožjem. Prepričana je bila, da bo sovražnik ponoči ali v zgodnjem jutru obnovil napad. Munijska zaloga se je zelo zmanjšala, na vsako strelno orožje so mogli povprečno računati le še 10 do 12 strelcev. Ban Gyulai, ki se je takrat že nahajal na Dolenjskem, je dobil poročilo o odbitem francoskem napadu, nakar je odposlal nekaj zaupnikov, ki naj bi majorju Cazzanu sporočili, da z ozirom na celotni položaj ne more poslati nobene pomoči, naj reši torej posadko kakorkoli more. A nobeden teh odposlancev ni došel v trdnjavo. Major Cazzan je torej še vedno upal na rešitev. Zato tudi razumemo njegovo vztrajnost. Ko je namreč zjutraj ob 7. uri prišel k utrdam francoski odposlanec (parlamentar) z zahtevo, naj se udajo, sicer jih bodo čez eno uro napadli, je major Cazzan zahtevo kratko in malo odbil. Okoli 9. ure je prišel sam general Broussier in skušal poveljnika pregovoriti k predaji, češ da je vsako nadaljno upiranje brezuspešno, a on je odgovoril, da bo vzdržal do poslednjih moči.

Zagroženega napada na utrdbе pa ni bilo ne ta dan in ne pozneje. Francozi so pač že spoznali, da se trdnjavi ne da lahko priti do živega. Iskali so pa prilike, kako bi spravili konjenico in topove mimo Golega vrha čez Žingarico na Razdrto. Medtem ko se je Broussier pogajal, je zdirjala konjenica po cesti na Razdrto, ne da bi počil kak

strel. S topovi seveda ni šlo tako. V naglici so napravili zasilno pot preko Nanosovega pobočja; in celih 36 ur so se trudili in potili, da so po ti poti prepeljali 12 topov na cesto vzhodno od Razdrtega. Do 20 konj so morali vpreči pred en top, da so zmagali strmine. Major Cazzan je moral vse to mirno gledati; s svojimi topovi tega premikanja ni mogel zabraniti; da bi iz utrdb udaril s četami nanje, za to so bile moči premajne.

Položaj avstrijske posadke je postajal vedno hujši. Zaloga živil je ginila in tudi pitne vode je začelo primanjkovati. Tretji dan (19. maja) je zopet prišel odposlanec s pismom, podpisanim od generala Macdonalda. Francoski poveljnik je v tem pismu obljubil posadki prost prehod do avstrijskih čet pod pogojem, da se ne bodo bojevali do izmenjave; v slučaju pa, da se v teku ene ure ne udajo, jim je zagrozil z naskokom. Major Cazzan je udajo zopet odklonil. Ker je v pretekli noči odposlal nekega brambovskega korporala (za plačilo mu je obljubil svetinjo) skozi francoske čete v Ljubljano k banu Gyulaiu, je sedaj predlagal 24 urno premirje, da more dobiti navodil iz Ljubljane; a Francozi so ta predlog odbili. Upal pa je še vedno na banovo pomoč. Zato je vojaštvu ukazal, naj se pripravijo za skrajno obrambo. Iz treh utrdb na pobočju Golega vrha je pritegnil vojaštvo in orožje v dve vrhni utrdbi, da bi tako lažje vzdržali do rešitve. Napovedanega napada zopet ni bilo.

Četrty dan (20. maja) je major Cazzan razdelil vojakom zadnji kruh. Vode niso imeli nič več. Moštvo je bilo od neprespanih noči in pomanjkljive prehrane oslabiljeno. Poveljnik je sprevidel, da ne bo pričakovane pomoči in rešitve, zato je poslal svojega poslanca k generalu Macdonaldu s pogoji za predajo. Ker je bil Francozom obupen položaj posadke dobro znan, Macdonald ni hotel več dovoliti vojaštvu prostega odhoda.

Dne 21. maja, bila je ravno nedelja, ob 6. uri zjutraj je zapustila posadka utrdbe in v slovesnem sprevedu z godbo na čelu korakala navzdol proti Razdrtemu. Najprej en poljski top, za njim en bataljon vojaštva, nato drugi poljski top in topničarji s prižganimi topovskimi užigalniki, za njimi vse ostalo vojaštvo. Francozi so z nekim spoštovanjem gledali ta spreved in ga niso motili na poti. Šele na vasi so se ustavili in odložili orožje. Častniki so bili takoj izpuščeni in so se smeli s svojo prtljago prosto odpeljati do avstrijskih postojank, moštvo pa so odvedli v vojno ujetništvo v Palmanovo. 2000 mož in 15 topov je prišlo takrat Francozom v roke. Ko so Francozi takoj po predaji Avstrijcev pregledovali utrdbe, so našli precej veliko zalogo municije, za katero seveda branilci, ki so jo tako zelo pogrešali, niso vedeli. To je bilo mogoče le na ta način, da so graditelji utrdb prej odšli, predno je prišel na Razdrto Zach s svojimi četami, in so takratnemu voditelju utrdb pozabili naznaniti, kje je skrita municijska zaloga.

V vseh štirih dneh boja so imeli Avstrijci le majhne izgube: 1 častnik in 2 vojaka mrtvi, 2 častnika in 38 mož ranjenih; dočim so pa po izpovedi ujetih častnikov izgubili Francozi več kot 400 mož. Če pomislimo, da je v utrdbah na Golem vrhu četa

1853 mož kljubovala štiri dni armadi okoli 8000 mož in jo zadržala na pohodu, vidimo, da je bila ta bitka precej velika in pomembna.

V noči od 22. do 23. maja so zasedli Francozi Ljubljano; Notranjsko in Gorenjsko je prišlo v njihovo oblast. Ban Gyulai se je s svojimi četami umaknil na Dolenjsko, kjer jih je urejeval in izpraznjene vrste skušal napolniti z novim moštvom. V zadnjih dneh mu je zlasti deželna bramba skoro popolnoma odpovedala. Ob umikanju Zachovih čet od Razdrtega čez Cerknico na Višnjo goro je moštvo brambovskih oddelkov kar trumoma dezertiralo, potem pa se skrivalo in ropalo po tamkajšnjih gozdovih in vaseh. Zato so bile kranjska, goriška in tržaška deželna bramba razpuščene: moštvo, kar ga je še bilo, so odvzeli orožje in ga odpustili domov, častnike pa, ki so se priglasili za nadaljno službo, so prideli redni vojski. Le tržaškim častnikom se je posrečilo, da so zopet zbrali razkropljeno moštvo in sestavili en bataljon prostovoljcev, ki so se pozneje odlikovali. Nekaj novih moči pa je dobil ban Gyulai na Hrvaškem, kjer so zbrali oddelke črne vojske (hrvaška insurekcija), od katerih pa tudi ni mogel veliko pričakovati, ker so jih tvorili večinoma nedorastli mladeniči in starčki.

En tak oddelek hrvaških huzarjev pod vodstvom majorja grofa Orsiča je bil poslan, da izčisti Reko. Ker pa Orsič tam ni našel francoskih čet, jo je udaril proti Notranjskemu. V Lipi je zvedel, da je nastanjen v Vipavi oddelek francoskih huzarjev. Hajdi nadnje! Dne 20. junija so ti hrvaški huzarji na poti zašli in prišli na Ubeljsko pod Nanosom. Tu jih je sprejel takratni župan Matevž Premrov, (ki so mu vaščani pozneje nadel časten priimek »Cesar«, kakor se še danes rabi pri hiši) in jim postregel. Ker so mu Francozi ravno prejšnji dan odvzeli veliko živeža in tudi sena, je pokosil svoj vrt, da je nakrmil konje, lačne huzarje je nasitil z žganci in kislim zeljem, grofu Orsiču pa je prinesel hleb domačega kruha in polič vina. Potem pa jih je po varni poti peljal na Nanos, kjer so prenočili. Drugi dan je ta četa po Nanosu udarila na Vipavo in tam zajela oddelek francoskih huzarjev: enega častnika, 40 mož in 26 konj. Šele ko je italijanski poveljnik Bertolotti zasedel postojnski okraj, je pregnal drzne hrvaške huzarje.

Po mnogih porazih je bil avstrijski cesar Franc I. prisiljen, skleniti mir z Napoleonom. V mirovni pogodbi je moral prepustiti cesarju Napoleonu Kranjsko, del Koroškega, Goriško, Trst, Istro in Hrvaško. Vse južnoavstrijske dežele je Napoleon združil v pokrajino Ilirijo z glavnim mestom Ljubljano.

Napoleon je uvedel v vsem javnem življenju naše dežele temeljite preosnove. Prebivalstvo je bilo splošno nezadovoljno z novimi gospodarji, ker je silno trpelo vsled vsakovrstnih rekvizicij. Moralo je pomagati pri prevažanju vojaštva, odvzeli so mu glavno gospodarsko moč, živino. Poleg tega je avstrijski papirnat denar izgubil veliko na vrednosti. Francoska vlada je bila prisiljena že v decembru 1809. znižati kurz avstrijskih bankovcev

na 25 odstotkov, 10. januarja 1810. pa celo na eno šestino prvotne vrednosti. (Po Dimitzu.). Znamenito je to, da so Francozi začeli uvajati slovenski jezik v šole. Hoteli so tudi odpraviti tlačanstvo. Zato so bili mnogi slovenski izobraženci te dobe (na primer pesnik o. Valentin Vodnik) odločno na strani Francozov.

Ni namen tega spisa, naštevati razne preosnove v francoski Iliriji, omenim naj le še izpremembo v politični pripadnosti Razdrtega z okolico. Gosposčina Razdrto z vasmi Razdrto, Veliko in Malo Ubelsko in del Hruševja je kot poseben otok sredi kranjske dežele pripadal Goriški. To ni bilo v tistih časih prav nič čudnega, a vzroka taki mešanici še ne morejo pojasniti. Z odloko 29. decembra 1809. je generalni intendant ilirskih provinc grof Douchy odločil »celo ozemlje gosposčine Razdrto« od Goriškega in ga priklopil kranjski deželi in sicer postojanskemu okraju. (Po izvirni listini.).

Leta 1813. se je dvignila cela Evropa zoper Napoleona. Premagali so ga zaporedoma v več bitkah; Napoleonova zvezda se je bližala zatonu. Sredi avgusta 1813. se je avstrijska vojska od vseh strani bližala Iliriji. Francozi so se po hudih bojih povsod poraženi umikali. Dne 28. septembra so bili tepeni pri Cerknici. Francoski podkralj Evgen se je preganjan od Avstrijcev pomikal po tržaški cesti iz dežele. Dne 2. oktobra je bil glavni stan francoski na Razdrtem, 4. oktobra pri sv. Križu na Vipavskem. V bojih med Avstrijci in Francozi je dne 27. septembra avstrijski ritmojster Piezger med Ubelskim in Razdrtim na Selih napadel Francoze, a ti so naval odbili in Avstrijce razkropili. Ljudsko izročilo ve povedati, da je v tem boju na Selih padel avstrijski poveljnik. Pet huzarjev in dva pešca so pribežali na Ubelsko, kjer jih je sprejel zopet ubelski župan Matevž Premrov in jih po skrivni poti peljal v varno zavetje (v »votlo steno«) blizu cerkve sv. Brikciji na Nanosu, kjer jih je osem dni preskrboval s hrano; po odhodu Francozov dne 4. oktobra pa je šel ponje in jih peljal k avstrijski armadi.

Po odhodu Francozov niso več pokale puške in topovi okoli Razdrtega razen ob vojaških vajah.

V. Belè:

IZ MRTVAŠKE KNJIGE.

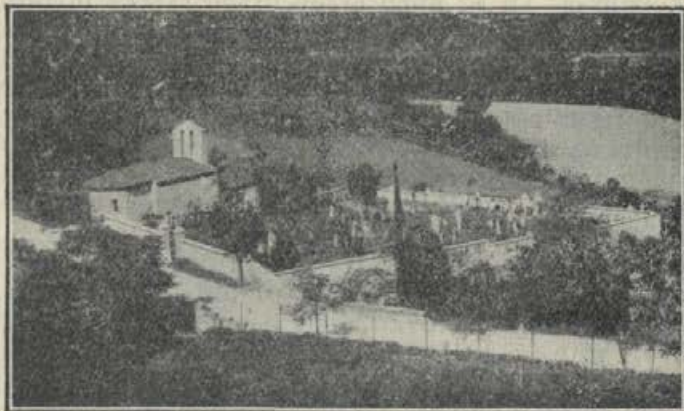
(Drobtinice iz zgodovine kanalske župnije.)

Punt za pokopališče.

Da bodo naslednje zgodovinske drobtinice bolj umljive, naj omenimo, da je najvišji dvorni dekret od 14. avg. 1772 začel urejevati zanemarjene razmere pokopališč, ki so se nahajala po večini okrog cerkve in s cerkvijo vred po mnogih krajih v sredi vasi. Tudi niso bila pokopališča povsodi ograjena in ker so bila obkrožena od hiš, so vodili preko pokopališč poti in prehodi. Tako je bilo tudi v Kanalu, kjer se je razprostiralo pokopališče okrog

cerkve, ki je stala na levem bregu Soče v sredi trga. Vse hiše, ki so obkrožale pokopališče okrog cerkve, so bile cerkvena last; to so bile hiše, znamenovane pozneje s hišnimi številkami: 26, 27, 28, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 80, kakor je poudarjal tedanji župnik Jožef Kompare v spomenici, ki jo je poslal 20. decembra 1782 okrožni prefekturi. Razen teh hiš je bila tudi takozvana »gasa« last cerkve.

Z ozirom na gorinavedeni odlok in na naredbe, ki so bile z njim v zvezi, je začel sodnik dr. Andrej

Pokopališče pri podružnici sv. Ane v Kanalu.

Franzon boj za premestitev kanalskega pokopališča od župne cerkve k podružni cerkvi sv. Ane. Ljudstvo se je temu do skrajnosti upiralo. Tudi tedanji župnik ni bil s tem zadovoljen; vendar se je on — dasi nerad — legalno uklonil oblastvenim naredbam.

Župnikoval je tedaj v Kanalu Jožef Kompare, ki se je rodil 9. marca 1735 v vipavskem Lokavcu in je bil v mašnika posvečen v nemškem Gradcu 31. maja 1760. Bil je doktor sv. pisma, apostolski protonotar in ravnatelj goriškega semenišča. V Kanalu je pastiroval od 23. novembra 1776 do svoje smrti 24. decembra 1786. Ta župnik je poudaril cerkvi hišo št. 42 kot stanovanje za prvega kaplana s pogojem, da se opravlja zanj ustanovna sv. maša.

V starih časih so imele plemenitaške in gosposke družine, ki jih je bilo v Kanalu precej, svoje grobnice v farni cerkvi in v zadnjem času najbrže neposredno okrog cerkve. Duhovnike so pokopavali v grobnici pod oltarjem rožnega venca. Zadnji duhovnik, ki je bil pokopan v tej grobnici, je bil Tomaž Draščik, ki je bil skozi 18 let drugi kaplan kanalski in je dosegel čast petinskega častnega kanonika. Rodil se je v Bodrežu pri Ivanovih in je umrl 27. februarja 1777 ob poldrugi uri zjutraj v starosti 74 let in 2 mesecev. Ta je bil v vrsti duhovnikov — kolikor se je dalo dognati iz matičnih knjig — 24., ki je bil pokopan v tej grobnici. Ko je začel boj za novo pokopališče, je pač slutil tedanji župnik, da bo on osamljen na novem pokopališču. Duhovnik Joannes Tolmar, ki je umrl 5. februarja 1782, to je sredi bojev za novo pokopališče, je bil pokopan v grobnici Leona Neuwalda in ne več v duhovski grobnici. Ta Tolmar

je bil kanalski rojak iz družine, ki je stanovala za cerkvijo, pa je drugje pastiroval in je potem doma umrl.

Ako si predstavljamo lego pokopališča, ki je obkrožalo cerkev, kamor je ljudstvo zahajalo vsaj vsako nedeljo in praznik, ako vpoštevamo nadalje, da je bilo s posebno pijeteto navezano na ta sveti, starodavni kraj, na ta ljubljena grobišča in na skupne družinske grobnice, v katerih so počivali celi rodovi, potem še le moremo prav razumeti silni odpor ljudstva proti premestitvi pokopališča. Tu so imeli svoje drage rajnike in tudi svoje starodavne družinske pravice; sedaj se je bilo treba ločiti od pokojnih svojcev in odpovedati se starim pravicam. Na novem pokopališču se je bilo treba potegovati za nove pravice, graditi nove grobnice in počivati proč od prednikov. Brez dvomno so se plemenitaši in gosposke rodbine tudi upirale, zato je imelo drugo ljudstvo za odpor tem več poguma. Tudi župniku ta premestitev ni bila ljuba; to se jasno razvidi iz njegovih zapiskov v mrtvaški knjigi in je bilo to tudi čisto razumljivo zaradi spoštovanja do tisočletnega svetega kraja in pa zaradi prognanstva iz skupne grobnice in proč od cerkve, kar ga je čakalo po smrti. On je bil prvi duhovnik, ki je imel biti pokopan na novem pokopališču. Pri tej misli ga je moralo obhajati neprijetno čuvstvo osamelosti.

V mrtvaški knjigi je pustil o tem boju za pokopališče sledeče zapiske, ki so ohranjeni samo še v kroniki, ker je bila mrtvaška knjiga po vojski vničena:

»Dne 7. aprila 1778 je dr. Andrej Franzon zahteval, da se mora vsled najvišjega odloka premestiti pokopališče. (K temu doda Kompare opombo, ki kronologično prehituje naslednje, pa hoče pokazati na čudno postopanje sodnikovo.) Dne 27. julija 1780 je isti doktor zahteval od goriškega sveta dovoljenje za premestitev pokopališča, toda ne več zaradi najvišjega odloka, temveč pod pretvezo skrajne potrebe, ker je staro pokopališče sredi trga.

Dne 30. maja 1778 je dal ukaz, da se mora začeti z gradbo novega pokopališča in sicer pod neodpušljivo kaznijo 25 fl. za vsako sosesko. (To so bile vasi, ki so rabile pokopališče in so imele starešine ali župane, ki so se po latinsko imenovali »decani«.)

Dne 9. julija 1778 se je ponovil odlok, ki ga je imenovani izdal 30. maja pod kaznijo, ki je pa ni nikoli izterjal. Tako se je zljubilo šaliti se s soseskami in jih z norčevanjem razdražiti k odporu zoper vsakega predstojnika. Dne 4. decembra 1778 je ponovil isti odlok pod kaznijo kakor zgoraj.

Dne 9. julija 1778 so predložili štirje župani ugovor, da se nikjer v tukajšnjih občinah ne zahteva premestitev pokopališč, ki se nahajajo v vaseh, kot samo v Kanalu. Hoteli so reči: Ako bi bil to najvišji odlok, kakor trdi to sodnik v svoji zahtevi od 7. aprila 1778, ki hoče le po svoji volji premestitev pokopališča, bi se zahtevala izvršitev tega odloka povsodi, toda ne zahteva se nikjer: torej ne zahteva najvišji odlok, naj se premesti pokopališče. Toda nevpoštevajoč ta ugovor štirih

županov je hotel sodnik doseči svoj namen, ne kakor branitelj Kanalcev, temveč postopajoč kakor sovražnik nasproti nasprotnikom.

Vsa zadeva je počivala skozi dve leti. (Glej zgoraj podatke iz l. 1780.) Dne 16. februarja 1782 je izšel odlok goriškega sveta (to je bil glavarstveni svet, ki je bil sestavljen iz osmih svetovalcev pod predsedništvom glavarjev in je imel v rokah sodnijsko in politično oblast). Ta odlok, ki je bil izdan z ozirom na pismo Franca Ksav. Hoffmanna, ranocelnika, ni vpošteval, da je bilo pismo polno lažnjive zvijačnosti. Pravi namreč:

a) da je to najvišji cesarjev odlok, da se premesti pokopališče; toda ta ni bil nikdar objavljen, tudi nikdar uveljavljen, dasi se je večkrat zahtevala ta izvršitev;

b) pravi, da je pokopališče sred trga. Toda to nič ne dè, ko so skoraj povsodi tod pokopališča v vaseh.

c) pravi, da so noč in dan odprta pota čez pokopališče. Je res; a ta se lahko zaprejo in preprečijo. Toda to ne diši gosp. Franc. (ranocelniku Fr. Ks. Hoffmannu), zato ker je njegova hlet odprta na cerkveno zemljišče;

d) pravi, da svinje izgrebajo mrtvaške kosti. Ni res. A tudi če bi bilo tako, bi se pokopališče lahko zaprlo, da bi svinje ne mogle na pokopališče. Toda temu zaprtju se upirajo tri hiše: Tolmar štev. 53, Kocijančič štev. 43 in Hoffmann zaradi svojih hiš in kleti, katerih vrata so odprta na pokopališče. (Hoffmann je bil ranocelnik pod št. 32.);

e) pravi: ker sta odprti na pokopališče dve gostilni, povzroča to onesnaženje pokopališča po pijancih in ponočnih potepih. Toda k temu: če bi bilo to res, bi se morali gostilničarji, ki imajo proti ces. odredbam ob takih časih gostilne odprte, pozvati pred tukašnje sodišče, da se kaznujejo, kakor zaslužijo, in bi jim trebalo zapovedati, da ali obrnejo drugam svoja vrata, ki so napačno na pokopališče odprta, ali pa da na vsezgodaj očistijo pokopališče, ki bi utegnili biti tako ponesnaženo;

f) pravi: to ni primeren kraj za mrliče, ki se morajo po krščansko pokopati. Toda laže na svojo lastno glavo: Je bil primeren skozi tisoč in več let, zakaj bi sedaj ne bil?

g) toda pravi: zemlja ni dovolj globoka, zadene se takoj na trdo skalo. Zopet laže. To je soseske razdražilo do skrajnosti in zato so, da bi dokazali, da je zemlja povsem dovolj globoka, proti prepovedi izkopali za pokojno Marijo Sovič 7½ čevljev globok grob in še niso prišli do skalnatih tal. Toda Bog nas varuj!

h) pravi, naj pride kužna bolezen, kaj bo tedaj s kanalskim trgovom? Klaverni ranocelnik, ne bere ces. naredb, kako pomagati proti temu zlu.

Sodnik je iz odloka goriškega sveta dve točki izvršil, eno pa opustil. Zaukazal je, naj se zgradi drugje pokopališče in prepovedal je pokopavati na starem; molči pa popolnoma o tem, da se ima staro zapreti in zgraditi zaradi prehoda ljudi in živali, kar vse obsega odlok goriškega sveta, predložen 29. aprila 1782.

Dne 10. maja je bila obravnava in meni je bilo od sodnije po g. Baselliju (baron Pavel Baselli je

bil okrožni glavar goriški) pod raznimi kaznimi zapovedano, da moram blagosloviti novo pokopališče. Toda ker podložnikom ni bil nikdar razglašen ces. odlok, ki ga je postavil sodnik v svoji naredbi od 7. aprila 1778, so opustili delo, ki jim je bilo naloženo in ko je umrla Marija Sovič, so jo proti prepovedi pokopali na starem pokopališču. (Ta Marija Sovič, žena Ivana, je bila zadnja pokopana na starem pokopališču 9. junija 1782.)

Sodnija jih je ovadila kot nepokorneže (morda celo kot uporneže) višji oblasti. Tako se prikaže zvečer 11. junija 1782 Pavel Baselli s 40 vojaki, ki so bili opremljeni s 24 opremami (municijami) za vsako puško. Znamenje, da so bili ovajeni kot uporniki oni, ki so se sklicevali na cesarja in cesarski odlok.

Dne 12. junija je nekatere zvezane vrgel v ječo. Jaz sem ta dan blagoslovil že ograjeno pokopališče in odšel potem v Dornberg, kamor sem bil že namenjen. Dne 13. junija 1782 je dal Pavel v moji odsotnosti podreti obzidje starega pokopališča in je 27 mož zvezal v verige in jih vrgel v ječo, med njimi so bili tudi trije župani, in sicer iz Morskega, iz Ajbe in iz Vrha, in je tako povzročil opustošenje, ki ga vidiš...

Dne 13. junija 1782 je gospod okrožni glavar Pavel baron pl. Baselli, ki ga je bil semkaj poklical kancler Ant. Braunitzer pl. Braunthal, tolminski rojak, s 40 vojaki, ki jih je pripeljal iz Gorice s seboj, divjal, divjal, pravim, najprej proti živim, ki jih je vklepal v ječo in obsojal na vse mogoče stroške ter jih silil, da morajo v dveh dneh zgraditi novo pokopališče. Potem je izvajal svojo več kot sovražno surovost nasproti mrličem, ki so bili nedavno tu pokopani, s tem da je dal porušiti obzidje starega pokopališča in tako prepustil mrličem živalim, ki so jih teptale z nogami in izkopavale iz grobov; tudi cerkev samo, ki jo je odprl, je prepustil živalim.

Ali ni sveto in pobožno mislil na pokojne, g. Baselli?

S tem je zapis župnika Kompareta končan. Razvidno je iz njega, s kako nevoljo ga je navdajalo to nečloveško postopanje. Čez Kanalice ne reče nobene besede, ker je sam držal z domačini; toda iz vsega postopanja oblasti se da sklepati, da je moral biti odpor zelo silen in živahen, sicer bi ne bilo prišlo toliko ljudi v ječo.

V farni kroniki stoji dodatno k temu poročilu še sledeča pripomba:

Med ljudmi živi poročilo, da ni hotel nihče prvi prepeljati zemlje iz starega na novo pokopališče. Vendar, pravijo, se je Valentin Zidarič iz Morskega opogumil in prvi prepeljal tja zemljo. Cesar so se drugi bali, je njega zadelo: prvo delo na novem pokopališču je opravil — zase, prvega mrliča: zares je bil on prvi pokopan pri sv. Ani dne 23. junija.

Od 1782 do 20. sept. 1857 je bilo pri sv. Ani pokopanih 3311 in do konca leta 1862. zopet 212. tako znaša število pokopanih od 1782 do 1862 3523 mrličev. Duhovniki so pokopani v tem času vsi zraven kapele razen župnika Perica, ki je bil pokopan na sredi pokopališča pod velikim križem.

Žalostna smrt vojaških beguncev.

L. 1859. je bila velika vojna v Italiji s Piemontem in Francozi zaradi Lombardije. V tej vojni je zgubila Avstrija eno izmed najlepših dežel. Hudo je bilo v tej vojni vojakom Italijanom, ki so se morali za Avstrijo boriti proti svojim krvnim bratom. Zato je lahko razumljivo, da jih je takrat veliko pobegnilo. Tak prehod za vojaške begunce je bil tudi Kanal zaradi mosta čez Sočo. V mrtvaški knjigi je ohranjen spomin na to. Bolj natanko poročilo je ohranjeno v zapiskih bivšega kanalskega cerkovnika Valentina Kofola, ki je bil sam priča teh dogodkov. On poroča:

»Italijanski vojaki so dezertirali, utekali od svojih čet, bežali so iz vojske in se skrivali, kamor le mogoče. Tako so tudi semkaj prišli. V nedeljo (?) junija ob 4. uri zjutraj jih je marširalo kakih 40 mož čez trg po Kanalu, bili so vsi oboroženi. V Desklah so poprej krčmarja sklicali in se okrepčali in potem šli dalje proti Kanalu, kakor že povedano. Od tukaj so šli čez hrib proti Zapotoku. Ko je takratni politični komisar Ignac Mally to zvedel, je dal hitro povelje, naj možje, ki so za to, primejo kakršnokoli orožje in gredo čez hrib za njimi. Res je šlo kakih 12 mož. Ti so jih videli ob 3. uri opoldne ležati na hribu Žarščina nad Zapotokom. Da, gledali so ti naši možje kakih 40 oboroženih vojakov, pa le gledali in jih videli, da so vstali in jo udarili čez mejo Idrijo na Italijansko. Ali ni bilo to smešno, kakih 12 mož, in med njimi očetov in priletnih, pošiljati za 40 oboroženimi vojaki!

Ker so videvali po hribih sem ter tja več takih vojakov, ki so bežali iz vojske, je vojaštvo poslalo semkaj eno kompanijo vojakov; Hrovati so bili prišli, da so tukaj razgledavali, branili in lovili begunce.

Tako so v noči pred sv. Rešnjim Telesom ulovili štiri take vojake in jih na dan sv. Rešnjega Telesa med prvo sv. mašo na robu pod tukajšnjim mostom ustrelili in jih okoli 9. ure na vozičku, da je vse krvavelo od njih, peljali čez trg in jih pri sv. Ani zunaj pokopališča pokopali. Ko je takratni gosp. fajmošter J. Budau zvedel o tem in da ni ubitih vojakov nihče prej spovedal, je bil prav žalosten, tembolj, ker je bil usmiljen gospod.

To leto 1859. je bila procesija sv. Reš. Telesa izostala. Fajmošter dekan ni dovolil; pa tudi vojaški poveljnik je to zabranil, ker je bilo okoli po hribih mnogo vojaških beguncev ter bi se lahko med procesijo kaj nedostojnega zgodilo.

Na osmi dan so zopet enega vojaka begunca obsodili na smrt. Tudi tega so ustrelili zunaj pokopališča pri sv. Ani in ga tam pokopali. Tega nesrečnega pa je fajmošter Budau prej spovedal.

Kak strah je bil tukaj med ljudstvom! Kako pa, kjer je vojna! Vojaki, ki so bili tukaj na straži (kontroli), so hodili po trgu in tako tudi po zemljišču v vrsti po en mož in so držali v rokah vedno napeto puško. Ponoči se je vsakteri bal iz hiše. Vojakov je bilo polno na straži. Ko se je kdo

približal, je vojak zavpil: »Haltberdo!« in na to je bilo odgovoriti: »Guter Freund!« Ako bi nič ne odgovoril in le šel dalje, bi ga ustrelili. Res, strah je bil to videti.

Italijanski vojaki, takrat še avstrijski, se niso hoteli bojevati s svojimi rojaki, zato so raje bežali iz vojne, ko se je avstrijski cesar Franc Jožef I. bojeval na Italijanskem s kraljem Viktorjem Emanuelom in tistega leta zgubil Lombardijo.

Toliko poroča Kofol.

V mrtvaški knjigi kanalske fare stoji zapisano sledeče:

Italijanski vojaki, begunci, ustreljeni po vojnih zakonih:

Dne 23. junija 1859, na praznik sv. Reš. Telesa, zjutraj, na skalah pod mostom v Gorenji vasi: Peter Nasivero, poddesetnik; Franc Gamindi, Anton Polluz, Dominik Morendi, prostaki; ti ležijo pokopani zadaj za pokopališčem sv. Ane.

Dne 26. junija 1859, v nedeljo med osmino sv. Reš. Telesa, v Lohkih na Banjšicah pri sv. Duhu: Mark Jacomini, Danijel Foraboschi, prostaka; pokopana za pokopališčem iste kuracije.

Dne 30. junija 1859, na osmino sv. Reš. Telesa, po opravljeni spovedi, je bil ustreljen pri sv. Ani in pokopan tam poleg svojih tovarišev: Ivan Abram Pocheto, prostak iz Carpano pod Feltre, okr. Belluno.

Naj počivajo v miru!

Janko Leban:

Spomin.

Krog vaških ostrešij že mrak se lovi,
za mizo pri jedi družina sedi.

V slast danes večerja nikomur ne gre,
kot bili bi nemi, tako vsi molče...

Vse tiho, le ura na steni tik-ták
razmerno razglaša v večerni se mrak...

Molk oče prekine, potoži takó:
»Pri srcu mi danes takó je hudó!

Naš Janez odšel je na fronto na boj.
Ubožec, sam Bog vé, kako je s teboj!

Že dolgo ni pisal, po njem ni sledú,
to silno skrbi mé, ne da mi miru!«...

To rekši utihne priletni možak,
sočutno pogleda iz družbe ga vsak...

Izproži se ura, odbije mi pet...
Hú!... To je kot kose mrtvaške žvenkét!...

Pri zadnjem udarcu obstane na máh,
na uro vsak zre mi zlousten in plah...

A zdajci na okno potrka nekdo,
izprva prav lahko, močnejše nató...

Spet javi se oče: »Ven, Minka, poglej,
najbrže k nam hoče naš sosed Jernej!...«

In Minka odpirat takoj odhiti,
a kmalu se vrne, tako govori:

»Nikogar ni zunaj, takó Vam povem,
a kdo li je trkal, tegá ne umem!«...

Očetú iz prsi prikrade se vzdih...
Odgovor zamolkel, plašán mi je, tih:

Oj čujte, vam pravim, to bil je spomin!
Oj Janez predragi preljubi moj sin!...«

Vsa družba zbledi, da pretresa jo mraz,
na slednjem obrazu je groze izraz...

Čez dva dni pa oče že pismo dobi,
poročnik mu piše, to v pismu stoji:

Oj, oče, Vaš Janez bil vrl je vojak,
kot lev se še včeraj boril je junak;

ko zvéčer odbila baš ura je pet,
ta sin vaš je padel od krogle zadet.«...

NAŠA ZEMLJA

Jakob Soklič:

KLANEC V ISTRI.

(O tristoletnici.)

JAKO zanimiva je vožnja po železnici iz Trsta do Kozine. Ko zapusti vlak tržaško mesto, vidiš lepo in rodovitno zemljo do Boršta. Nato vlak zavije v same skaline, kraški svet te pozdravlja. Čimbolj se bližaš Herpeljam, hujši je Kras. Ko se voziš tako po Krasu, opaziš na desni lepo dolino, vso v zelenju, veliko nasprotje kraškemu kamenju. Sredi te doline se dviga majhen griček, ki sredi zelenja skriva belo cerkvico in lep župnijski dvorec. Griček obkroža venec lepih hiš. To je Klanec.

Zanimiva je lega Klanca. Kakor klin brdne, rodovitne zemlje sega v kraško istrsko pokrajino. Pri Prešnici in Petrinjah se spet že začne pravi trdi Kras. Ker leži Klanec v dolini, ima polno klancev — odtod njegovo ime.

Pokrajinska lega je napravila Klanec važen že v davni zgodovini. Važen je kot prehodnišče tudi dandanes, ker skozi Klanec te pelje državna cesta iz Trsta v Pulj.

Prvič se Klanec omenja v zgodovini 25. julija 1361. Ta dan je bila izdana neka listina, iz katere razvidimo, da so se potegovali za Klanec Benečani in Tržacani. V tej listini se imenuje klanška cerkev cerkev sv. Petra na Modrasu. Iz te listine so tudi Italijani vzeli sedanje uradno ime za Klanec: S. Pietro di Madrasso.

To lepo ime izvira iz narodne pripovedke, ki še dandanes živi v fari. Na griček, kjer sedaj stoji cerkev sv. Petra, se je v davnih, davnih časih hodil gret velik, ostuden modras. Vsej okolici je popil vodo in bila je v nevarnosti tudi reka Rižana, da jo popije. V tej stiski se je ljudstvo obrnilo za pomoč k sv. Petru, ki je prišel iz nebes in s svojimi ključi ubil to grozno pošast. V znak hvaležnosti so mu postavili prebivalci malo cerkvico, ki je kaj kmalu zaslovela po celi Istri. Bila je božja pot. Posebno je slovelo pokopališče okoli cerkvice. Kdor je količkaj premogel, se je pustil pokopati

pri sv. Petru. Dokazano je, da so bili pokopani v Klanecu ljudje iz Lipe pri Jelšanah, iz Kopra, iz Brezovice itd. Tudi pod sedanjo cerkvijo, ki je bila sezidana na mestu prejšnje l. 1659., je pokopanih mnogo odličnih oseb, med njimi tudi mejni grofje Gravisi iz Kopra.

Težki časi so šli čez Klanec. Turki so večkrat divjali čez ozemlje sedanje klanške fare. L. 1470. je drvela turška vojska skozi Istro, požgala Klano, Lipo, Podgrad in potem vse naselbine do Bazovice. Šest let pozneje, l. 1476., je prišla za Klanec še hujša

Starodavna lipa pred cerkvijo v Klanecu.

turška nadloga. Vse vasi so opleni kruti Turki in z veliko silo pridrveli pred sočerski grad, kjer je bival gospodar cele pokrajine. Turki so zmagali. V tistem času so se ljudje zatekli na griček pri Černotičah, kjer so sezidali majhno cerkvico in jo utrdili, napravili nekaj grad. Še dandanes nosi ta grič ime Gradiščica. Turka so pregnali in pozneje so na tem gričku sezidali večjo cerkev na čast Materi Božji Snežnici. Posebno sta se trudila za to stavbo černotiška cerkvena starejšina Gobina in Škorja, ki sta ovekovečila svoje ime z napisom nad vrati. O nadaljnjih napadih turške vojske ne moremo več poročati, pač pa so naše vasi dosti trpele od Uskokov. Večni boji Uskokov z Benečani so naši fari prizadeli marsikako gorje. Tako poroča v svojem poročilu vicegeneral istrski Bernard Tiepolo, da so l. 1618. Uskoki divjali po Prešnici in požgali Podgorje. Sploh je podgorska vas največ trpela od Uskokov, ki so se radi zatekali v gozdove pod Slavnikom in od tam nadlegovali

okoliške vasi. V letih 1615. do 1630. je bilo Podgorje trikrat požgano. Tudi vas Černotiče je silno trpela v tisti dobi in je bila l. 1615. opustošena.

6. januarja l. 1627. je bila v Klanecu ustanovljena kaplanija, ki je obsegala sedem vasi: Klanec, Beko, Ocizlo, Petrinje, Prešnico, Podgorje in Černotiče. Prvi duhovnik je bil Gregorij Lavrika, ki je ostal v Klanecu do l. 1656. Pod drugim (Andr. Meriša) se je sezidala sedanja cerkev. Tretji je bil domačin Ivan Filipič, ki je celih 38 let vodil domačo duhovnijo. Danes je v Klanecu 38. duhovnik. Duhovniki so v Klanecu ostajali radi dolgo časa, a pod Francozom so se hitro menjavali, le

Anton Petelin,
bivši župni upravitelj v Klanecu.

Matej Sgombić je ostal več časa. Za časa njegovega kaplanovanja se je v Klanecu vršila prvič in do danes edina nova sv. maša. Brat domačega duhovnika doma iz otoka Krka, si je izvolil, da bo imel pri svojem bratu novo sv. mašo v Klanecu. Iz kronike se razvidi, da je bila to sijajna slovesnost. Vso pripravo je vodil in bil za duhovnega očeta bogati Anglež Jurij Hepburn, ki je hodil v Klanec na letovišče. Slavnostni govor je

imel g. Josip Gulič, župnik iz Rodika, azistirali so gospodje: župnik Alberti Mihael iz Brezovice, Peter Gregorij Sučić iz Vodice in kaplan cerkve oo. jezuitov iz Trsta Anton Rodinis. Pri kosilu je bilo šestinosemdeset gostov.

Za cerkev je v novejšem času veliko storil g. Anton Petelin, ki je bil v Klanecu nad petnajst let. Pod njim se je nabavil lep križev pot in dobre orgle. Pod g. Šašeljem, ki je bil prvi župnik v Klanecu, je prišla dekanija v Klanec.

Leta 1849. sta se od Klanca odcepila Podgorje in Černotiče; ustanovila se je samostojna kaplanija v Podgorju. Leta 1904. sta se ločila Klanec in Podgorje od fare v Dolini in sta postali samostojni fari.

Zelo zanimiva je cerkev v Klanecu. Pred cerkvijo te pozdravljajo velike, košate lipe; posebno veliko, obzidano lipo vse občuduje; njeno starost cenijo vsaj šeststo let. Starinoslovce zanimata dva zvana, eden iz leta 1583., drugi iz leta 1677.

Jako lep je križni obok nad velikim oltarjem, lepi so marmornati kipi na vseh treh oltarjih. Cerkev ima kaj zanimive matične knjige, ki segajo 300 let nazaj, lepe starinske cerkvene obleke, posebno je zanimiv in dragocen mašni plašč iz baročne dobe iz zlatega brokata.

Poleg cerkve je lepo župnišče, ki ga lahko prištevamo najlepšim v Istri. Klanška vas je lična in snažna. Vsled krasne lege in zdravega podnebja je

jako priljubljena kot letovišče. Tržaški lovci imajo v Klanecu lep lovski gradič, zdravnik prof. dr. Gattorno pa lepo vilo. Posebno poleti je vsako nedeljo vas polna izletnikov. Klanec je sedež županstva. Svoje dni je spadal Klanec pod dolinsko občino, a velikemu prizadevanju Antona Metlika se je posrečilo, da je Klanec dobil lastno občino. Anton Metlika in njegov sin Ivan imata veliko zaslug za celo faro; rada sta pomagala povsod, kjer je bilo le mogoče; še dandanes se jih ljudje s hvaležnostjo spominjajo.

Tudi druge vasi so lične in se lahko štejejo med najlepše v Istri. Posebno znamenita je Prešnica, ki ima jako lepo cerkev in krasno novo šolo.

Černotiška vas slovi radi svoje božje poti na Gradišci. Vse polno pripovedk si ljudstvo pripoveduje o tej cerkvi, iz vseh razvidiš, s kako ljubeznijo se je ljudstvo vedno zatekalo na griček k Materi Božji. Obe cerkvi: sv. Pavla sredi vasi in Mater Božje na Gradišci sta bili zadnje leto popravljeni in pričata o požrtvovalnosti dobrih vaščanov.

Letošnje leto 1927. torej fara Klanec obhaja svojo tristoletnico. Vsa fara se je veseli. Z veseljem in hvaležnostjo se spominja vseh, ki so kdaj delovali v Klanecu in mu pripomogli do današnjega razvitka. Vsa fara se pripravlja, da vredno in dostojno proslavi ta veliki praznik. Pripravljajo se velike slovesnosti. Tako upamo, da bo leto 1927. marsikoga, ki sv. Petra na Modrasu v Klanecu še ne pozna, pripeljalo na prijazni griček v našo staroslavno cerkvico, da se z nami zahvali Bogu za vse prejete dobrote treh stoletij in se priporoči našemu patronu — nebeškemu ključarju sv. Petru.

Viri: Atti e memorie, Vol. V, Parenzo 1889. — L'Archeografo triestino II. — Farna kronika in farne matriche.

MENGORE.

cerkev Mater Božje, volčanska podružnica. Prvotna cerkev je bila zidana v XV. stoletju; pozneje je bila prezidana. V cerkvi je bil lep, iz lesa izrezljan stranski oltar sv. Antona iz XVII. stoletja. Ta cerkvica je stala na lepem 453 m visokim gričem nad Čiginjem. Za časa svetovne vojne je

bila to ena najsilnejših postojank utrdb svetolučijskega mostišča. Cerkev je danes popolnoma vničena.

STARODAVNA TISA V STRANAH POD NANOSOM,

ki utegne biti blizu 1600 let stara. Po ljudski pripovedki jo je vsadil oče sv. Brikcija in je pod njo oznanjal krščansko vero sv. Jeronim. Visoka je dobrih 6 m in meri v višini enega metra nad zemljo 3 in pol m v obsegu.

Jože Abram:

BOGATIN.

NAJLEPŠA slovenska pripovedka je pripovedka o Zlatorogu. Iz nje diha solnčne planine, iz nje zveni vsa bujna ljudska domišljija iz prastarih časov. Tudi v svetovnem slovstvu dobiš komaj kaj podobnega. Sedanji rod jo je že pozabil, kakor sto in sto drugih. Le sledovi so še.

Pred desetletji pa je še živela med našim narodom na Bovškem in po Gorenjskem. Objavil jo je v nemščini K. Dežman v Ljubljani leta 1868. ter nam tako otel najlepši biser iz venca našega narodnega blaga. Pripovedka je tako lepa, da jo je nemški pesnik R. Baumbach spesnil v prelepi epski (pripovedni) obliki in je tako poromala med širni svet kot umotvor prve vrste. Ni ga bilo našega človeka, da bi bil odel to čudovito pripovedko v nje vredno pesniško obliko; a vendar imamo vsaj to Baumbachovo delo v vzornem slovenskem prevodu pesnika Fr. Funtka. Ko ga čitaš, ne čutiš, da je le prevod, tako lepo, vzorno je prevedeno. Se je pa tudi sam Baumbach tako uživel v naše

planine in v pristno, sanjavo dušo našega naroda, da ga smemo šteti med naše pesnike,¹⁾ čeprav je pesnil v tujem jeziku. Jezik je tuj, duh je pa naš.

Pravljica o Zlatorogu²⁾ je pa v kratkem tale: Planina Jezerca in skalovita Komna sta bili njega dni planinski raj. Tam so prebivale bele žene, bitja milega, usmiljenega srca, ki se jih ljudstvo hvaležno spominja še dandanes. Pogostoma so zahajale v dolino, da so pomagale siromakom v sili. Otročnicam so bile v podporo; dečki, ki so jih te povile z njih pomočjo, so bili vse žive dni v varstvu belih žen. Pastirje so učile spoznavati zdravilne moči posameznih zelišč. Na golih gorskih pečinah je po njih volji klila čvrsta trava, da so koze siromašnih ljudi lahko dobivale hrano. Ljudski zahvali so se odtezale, in če se je kdo drznil v bližino njih planine, so mu grozile in preštile z rokami, naj ne hodi dalje. Če je kdo zašel ali se drznil v bližino njih bivališča, so ga z gosto kamenito točo, z močnimi nalivi in viharji, ki so se usuli z gora, nagnale nazaj.

Na gorskem grebenu, čigar stene vise strmo v Soško dolino, so se pasle njih lepe bele koze in stražile dohod. Če se je kdo približal nepozvan, so te koze neutegoma lomile skale z gorskega robu. Vodil jih je postaven kozel z zlatimi rogmi, Zlatorog po imenu. Bele žene so ga bile začarale zoper vsako poškodbo. Najsi bi ga bila zadela strelečeva krogla — kamor je kanila samo ena kaplja njegove krvi, bodisi na golo skalo ali na ledeni sneg, tam je zdajci priklila iz nje zel čudovito zdravilne moči, triglavska roža.

Ko je Zlatorog použil list te zeli, je takoj ozdravel, in najsi bi ga bila krogla zadela v srce. Še večji je bil čar njegovih zlatih rogov. Komur bi se posrečilo ubiti Zlatoroga in zaseči enega njegovih zlatih rogov, bi imel ključ do vseh zakladov zlata in srebra, ki jih mnogoglava kača straži v gori Bogatinu.

Benečan, ki je iztikal po zlatu, je prežal ob vhodu Bogatinove jame. Videl je, kako se je Zlatorog s svojim rogom dotaknil kače; brž je bila krotka kakor jagnje ter mu pustila, da si je v zlatem potoku, ki teče skozi jamo, porosil zlata rožgova. Benečan je pozneje dobil iver zlatega roga, ki si ga je bil Zlatorog obdržnil ob skali. Z njo je lahko dvignil vse zaklade sveta; vse žive dni je potem nosil vreče zlata iz Bogatina na Laško. Tako srečen kakor ta Benečan pa ni bil lovec iz Trente; nehvaležnost in pohlepnost ljudi je celó dolino belih žen izpremenila v kamenito puščavo. To se je zgodilo takole:

Takrat na bovških tleh še ni bilo cest; samo gorska steza je držala iz Kobarida preko Bovca v Trbiž. Tam so mule laških tovarnikov prenašale bogato benečansko blago na Nemško. Kjer se izliva Koritnica v Sočo, je stala krčma, ki so tovarniki radi ostajali v njej. Izborna krčmarica je bila visoko v časteh; z dobro jedjo in rujnim vinom je vedela slajšati počitek. Še bolj je ugajala vsa

¹⁾ Planinski Vestnik 1926 str. 85, v članku Dr. Jos. C. Oblaka; Dr. Julij Kugy, Kralj Julijskih Alp.

²⁾ Literarna Pratika za 1914. leto str. 33, v članku A. Funtka: Nekaj o Zlatorogu.

komur njena hčerka. Ta je bila krepostna in najlepša deklica v vsej dolini. Imela je mnogo snubačev, toda izbrala si je mladeniča iz Trente, ki je slovel daleč na okrog za najboljšega lovca; imenovali so ga trentskega lovca. Ta je bil sin slepe vdove in na njena stara leta je skrbel zanj z zvesto otroško ljubeznijo; tudi so vobče govorili, da je v varstvu belih žen. Poznal je vse steze po gorah; lahko je hodil na najvišje vrhove, pa se mu ni bilo treba bati kamenite toče. Marsikaterega tolstega kozla, marsikaterega divjega petelina in dosti krasnih cvetičnih šopkov je prinesel v tovarniško krčmo ter si tako pridobil dekličino ljubezen.

Toda kakor zlato in lišp marsikomu zmoti glavo, tako se je tudi z dobrikanjem in laskanjem prišlih kramarjev deklici naselil napuh v srce. Neko nedeljo, ko je bilo že skoro po zimi, so prišli trgovci z bogatimi tovari iz Benetk v krčmo. Eden izmed njih, bogat, mlad gospod, je poizkušal z zlatom in obljubami preslepiti deklico. Nataknil ji je zlate obročke na prste ter ji obesil niz biserov okoli vratu; gostom je plačeval ognjevito laško vino in velel godcem, da so igrali na ples.

Zdajci je prišel tudi trentski lovec v družbo. Ko je svojo deklico pozval na ples, se je jako kujala, in ko ji je oponesel zlati tujčev nakit, je dejala zasmehoma da so prišli prikupni gospodje, dosti prikupnejši od njega, ki vendar pozna vse zaklade v gorah, pa ji doslej še triglavske rože ni prinesel.

In kakor zasmeh ne seže dalje nego od usten do srca, tako je občutil mladenič v srcu želo teh besed. Na zasmeh ošabnega dekleta je odgovoril z enakimi besedami. »Vem tudi,« je dejal, »kje se najde ključ do Bogatina, in če ga dobim, bom kralj proti tvojemu kramarju, ti pa mu lahko ostaneš za točajko.«

Globoko užaljen je odšel iz krčme. Na poti ga je srečal oduren nepridiprav, »zeleni lovec«, ki so vobče govorili o njem, da je že marsikaterega vrlega fanta spravil v večnost. Ta mu je vedel mnogo pripovedovati o zakladih v Bogatinu in o lepih dekletih na Laškem; prikupil se jim je že marsikdo, ki je iztikal po zakladih. Še ponoči sta krenila v gore, da bi zadela Zlatoroga; saj je trentski lovec vedel za njegovo najljubše bivališče. Zadelo sta ga že dopoldne. Strelčeva krogla je zadela Zlatoroga; težko ranjen se je splazil na ozko polico, ki se je končavala ob neprestopni skalnati steni. »Za menoj!« je zaklical zeleni lovec »ključ do Bogatina so najini!« Zdajci je ugledal mladenič na nevarni stezi med ledom in snegom najlepše rože in med njimi tudi očnico. To je pogostoma trgal v mladih letih, da je iz nje kuhal materi vodo za oči. Spomin na mater, njegov angel varih sta mu klical: »Nikar dalje, naj ti bodo dovolj triglavske rože; osramočena te bo prosila tvoja ljubica, naj ji odpustiš, ker se ti je rogala.« Zeleni lovec pa je vzkliknil: »Še je čas, da ukrotiva Zlatoroga, preden se naužije rože čudotvorne. Osrči se; bogatejši boš od vseh kramarjev, ki so tvojo ljubico zavedli v nezvestobo!«

Tedaj je zmagal glas zla. Po sledu krvavečega kozla, zaznamovanem z rožami, sta plezala lovca

po stezi med življenjem in smrtjo. Toda Zlatorog se je okrepil s čudotvorno rožo; na novo oživilen, se je pognal proti svojima preganjalcema po ozki stezi. Rogova sta se mu bleščala v solncu krasneje nego kdaj; omamljen od bleska je pogledal trentskega lovca v brezdanjo globel; že se je opotekel. Zdajci še en skok Zlatorogov, pa je izgubil tla pod seboj in se zvrnil v brezno. Zeleni lovec pa se je zagrohotal za njim: »Srečno pot na Laško!«

V tem je bridek kes obšel dekletu srce. Strahoma je čakala, kdaj se vrne lovec. Šele ko so se vrnil lastavice in je Soča narastla od raztopljenega snega v gorah, je priplavalo po reki truplo trentskega lovca. V roki je držal šopek triglavske rože.

Ko so pozno poleti pastirji prišli na Jezersko planino, so ugledali pusto skalnato krajino. Bele žene so se bile za vselej ločile od tega kraja in z njimi bele kože; o nekdanjem planinskem raju ni smel ostati niti najmanjši sled. Zlatorog je bil razkačen razril lepe travnate pašnike; še dandanes se vidijo v skalnatih tleh vtiski njegovih zlatih rogov.

Tako Dežman, ki še dostavlja, da tiči v tej pripovedki spomin na tiste davne čase, ko je še dobrodejna moč doline branila pogubnega vpliva visokih gora; pozneje pa je človeška pohlepnost prirodnim silam na stečaj odprla vrata. Tudi pravi Dežman, da je pripovedka o trentskem lovcu zajeta iz življenja. Saj je pred mnogimi leti stal pri Koritih ob Soči lesen križ nekega ponesrečenega planinskega lovca z lakoničnim napisom:

Sim šal
Gamse smertit,
Al Bog je djal,
Toja smert more bit.
Jest Andre Komac,
Prosíte Boga za mojo
Verno dušo Amen.

* * *

Kakor govori naslov temu spisu, je moj namen pisati le o Bogatinu, ki je v tesni zvezi z navedeno pravljico. Spominjam se, da sem o tem predmetu v prejšnjih časih tu in tam kaj bral, česar nimam zdaj pri rokah; čudim se pa, da so naši pisatelji in raziskovavci prav o Bogatinu tako malo ali skoraj nič napisali.

Jaz sam sem se tik pred vojno precej zanimal prav za Bogatin. Bil sem nekatere krate sam gori in tudi začel nabirati o njem ustna izročila. Vojna mi je ustavila to delo. Po vojni sem se lotil spet tega dela šele letos, a — le z malenkostnim uspehom. Ne utegnem hoditi okoli in iskati starih mož, ki morda kaj vedo o tem; deloma so pa ti svedoki v zadnjem času pomrli. Če kdo izmed čitateljev kaj vé ali kaj poizve, naj si blagovoli napisati, sam objaviti ali pa poslati meni. Vsakomur bo naš narod za vsako drobtinico hvaležen. Še malo, in vse zanimivosti iz življenja naših očetov zapadejo pozabi. Današnji mladi svet silno naglo živi.

* * *

Gora Bogatin stoji na bivši primorski meji, v dolgem gorskem grebenu, ki se vleče od Škofje-loke čez Rakitovec nad Sorico, Možico, Črno prst

in dalje po bohinjskem mejnem gorovju do Bogatina, od tam pa dalje čez soško Lanževico, Velika vrata, trentske Lope (Lepa Špica) = Vršac = Kajnavec do Triglava ter dalje čez Kredarico = Rjavino itd. do Radovne oziroma v Mojstrano do Save. Od Možica do vrh Triglava gre danes po vsem tem grebenu državna meja. Na Bogatin vodijo razne poti. Najlažja je od Bohinjskega jezera ob slapu divne Savice in čez planino Govnjač, (4 ure). Vidi se s poti iz Bistrice k Bohinjskemu jezeru skupno z Velikim Bogatinom.

Malo daljša pot vodi od Savice čez Komarčo mimo Črnega jezera (7. Triglavsko jezero) ter čez planino »Na Kraju«. Od kočice Sedmerih jezer čez planino Lepoče in Na Kraju, (4 ure). Od goriške strani vodi pot iz Tolmina čez Polog in po planini Dobrenjšici na vrh Velikega Bogatina (ali bolje Muhavščeka), ki se lepo vidi od Sv. Lucije in z vse poti v Tolmin, (6 ur), ali pa iz Tolmina po Pologu in mimo izvira Tolminke čez Prehodce, (pastirji jim pravijo Prehodnica) tudi 7 ur zmerne hoje. S Krna mimo Krnskega jezera se pride nad soško planino Duplje po poti v Bohinj v 4 urah, iz Bovca pa po dolini Lepeni in čez planino Duplje v dobrih 7 urah, iz Soče pa v 6 urah.

Bogatin (Mali) je visok 1977 m. Veliki Bogatin ali bolje Muhavšček pa 2008 m. Veže ju kratek greben z malim sedlom. Z enega na drugi vrh je pičle $\frac{1}{2}$ ure.

Bogatin se ne dviga visoko nad jezersko visoko planoto (ali dolino). Vidi se najlepše od planine »Na Kraju« in dalje z vojne ceste, vodeče od tu tik pod Bogatinom čez njegovo severno sedlo, (1678 m) proti Krnu in v Lepeno.

Spoznaš ga takoj. Tik pod vrhom je namreč njegovo vzhodno pobočje razkopano, pod jamo pa se razteza v dolino cel plaz kamenja in grušča, ki so ga tektonski stoletji pridni in vztrajni kopači — zlatosledci — izkopali in izmetali iz osrčja gore.

Preden spregovorimo kaj več o tej jami in iskavcih zlata, pomudimo se spet malo pri pravljici o Zlatorogu.

Odkod ta čudovita pravljica?

Sedanjo obliko je dobila v našem Triglavskem pogorju, v njenem bistvu pa so jo Slovenci prinesli s seboj, kakor mnogo drugih starin, ko so se preselili pred 1500 ali še več leti iz evropsko-azijskih pokrajin. O tem nam priča tudi bajeslovje drugih starih narodov, evropskih in azijskih, ki nas v tem ali onem spominja na našo pravljico.

Naj postavim sem, kar je napisal o Bogatinu naš zgodovinar S. Rutar (Planinski Vestnik 1899 v potopisu »Iz Bohinja čez Komno v Sočo«, str. 187—188.).

»Po Baumbachovih besedah (pravzaprav po pravljici, ki jo je objavil K. Dežman l. 1868.), odpira Zlatorogov zlati rog zaklade v Bogatinu. Bohinjci pa trde, da odpira vrata do Bogatinovih zakladov »roža mogota«, ki raste visoko gori pod Triglavom. Tudi Baumbach pozna »triglavsko čudotvorno rožo«, ali po njegovem razlaganju zraste ta iz krvnih kapelj ranjenega Zlatoroga, ki ga hipno ozdravi, ako jo pojé.

Do Bogatinovega zaklada je zelo težko priti. Če odpreš vrata do njega s pomočjo »rože mo-

gote«, zazija pred teboj velikanski prepad, čez katerega drži zelo strm in omotičen most (primeri most »činavend« v iranski mitologiji). Onkraj mostu se nahaja velikanska shramba, v kateri je spravljen zaklad. Okoli njega je ovita ostudna kača, ki ima tri glave in strogo čuva zaklad. Kdor ji odseka srednjo glavo, dobi cel zaklad. Vendar sme vsakdo zaklada le toliko vzeti, kolikor zares potrebuje. Če bi kdo vzel res čez svojo potrebo, tedaj mu postane zlato na omotičnem mostu pretežko in ga prevrne v brezumno brezdno, da v njem žalostno pogine.

V Bogatinu se nahaja zares velika duplina, podobna obokani cerkvi. Gotovo je, da so poskušali klateži že večkrat v Bogatinu kopati, ali niti ne ve za gotovo povedati, da bi bili tam kaj zlate rude našli. Pravijo, da se je strop udril in tako zasul nekdanji zlatonosni rov. Mogoče je, da so že za Rimljanov v Bogatinu kopali zlato rudo, kakor so jo kopali v tirolskih in salcburških gorah in jo še dandanašnji kopljejo v visoko ležečem Raurisu. Izvestno je, da ima Kranjska obrtna družba v Bogatinu svojo »svobodno rudosledbo« in da odganja vsakega, ki bi poskušal na tem mestu kaj kopati. Bovčani poskušajo baje še vedno skrivaj kopati v Bogatinu.« Tako S. Rutar.

Stari Slovenci so očitno našli zelo ugodne razmere v Triglavskem pogorju, da so lahko presadili svojo zvesto čuvano pravljico na to na novo naseljeno ozemlje. Triglav jih je očaral s svojo mogočnostjo in zato so mu naredili ime svojega boga »Triglava«, nekakega »Vsevida«, ki gleda in vidi, vzvišen nad vse, na vse strani sveta.

V tedanjih časih je bil vsekako Triglav do pod vrha živoskalne 300—400 m visoke glave, lepo zelen ali vsaj mnogo, mnogo bolj — tudi z drevjem — obraščen, nego dandanes. V svoji bujni domišljiji so tja gor pod vrh postavili lep vrt. Še dandanes se imenuje tam gor kos sveta »Zelenica«, čeprav so tam le skale in pesek.

In bele meglice, ki se skoraj dan na dan lahko krile in v vseh mogočih nežnih, vitkih oblikah porajajo, dvigajo okoli vrha ter se sprehajajo po visokih planotah sem ter tja, je njihova naravna, nepokvarjena domišljija prestvarjala v bele žene, rojenice, sojenice.

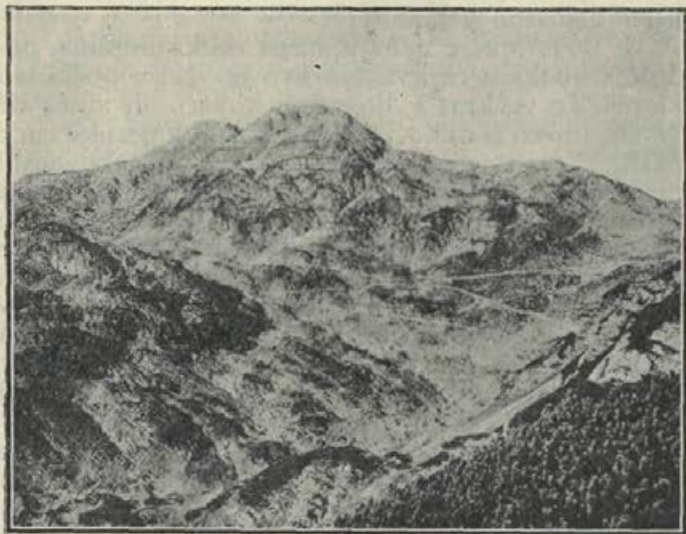
Posamne snežne plasti in lise so jim bile bela čeda divjih koza in v ognju strel in drugih naravnih redkih svetlobnih prikazni (električnih, Elijevih ognjev) so videli Zlatorogove zlate rogove.

Na svojih lovskih pohodih so doživeli marsikaj čudovitega, kar jih je utrjevalo v živni veri v živa bajna bitja in njihove ljudem dobre ali zlohodne moči: srečavali so silne plazove, snežene in peščene, silne vničujoče viharje in smatrali so jih za delo Zlatorogovo, ki brani svoje vzvišeno kraljestvo proti človeškim otrokom dolin. Sodimo tudi lahko, da se niso naši davni predniki iz spoštovanja in strahu pred tajinstvenimi božanstvi in polbožanstvi, vladajočimi v višinah, upali vzpenjati posebno visoko v vrhe; zato so jim leti ostali sto in stoletja živa pravljicična dežela — kraljestvo, kakor je živelo v njihovih domišljijah.

Zajemljiva je na to se nanašajoča sodba dr. Kugyjeva.

Kdor pozna direktno Kugyjevo pot iz Trente na vrh Triglava po zahodni strani, ve, da ni ž njo posebno izrednih težav. Dr. Kugy se je odločil po otvoritvi Baumbachove koč (1881) za to novo pot. O tem piše:

»Trentarji so smatrali to za nemogoče. Še nihče se ni bil dvignil na vrh po tej strani. Kot da bi bila gora zakleta. Strah pred tehničnimi težavami ni mogel pri tem odločevati. In v resnici ni bilo le teh tam nikdar za krasne trentske plezavce. Je li

Pogled s poti od planine »Na Kraju«. Na levi Muhavšček, na desni Bogatina. Pod vrhom Bogatina se vidi v obliki plaza iz jame izmetano kamenje in prod.

bil morda ostanek praznovernega strahu pradavnih paganskih časov, ki jih je zadrževal, ki jim je branil, da bi se doteknili sila mogočno kipečega prestola bogov? Andrej se je očajal. Ko sva se srečnega dne 8. 8. 1881, lotila te poti, je uporabil vso svojo moč in podjetje se je posrečilo mnogo brže in lažje, nego sva si bila mislila. Bil sem blažen in ponosen. »Kugyjeva pot« je napisala moje ime na veliko zapadno Triglavsko steno.¹⁾

Redki predrzneži so pa plačali svoj preveliki pogum često z življenjem kot še dandanes. Ljudstvo pa je pripisovalo te nesreče maščevanju planinskih živih bitij, Zlatoroga, belih žen, zelenega lovca itd. Tudi so posamni predrzneži, ki so srečno prinesli celo glavo domov, pripovedovali svojcem vse mogoče, izmišljene in v živi domišljiji videne strahove in dogodke, da so se lahko vernim poslušavcem kar lasje ježili. Strahoto gora in njih za vratnosti, ki jih srečujemo mi, novodobni hribolazci, po visokih vrhah, so naši stari pripisovali le delu bajnih živih moči, ki jih je bila po njihovi veri polna vsa planina, dolina in ozračje.

* * *

Manjka še zgodovina Bogatina. Iz rimskih časov so našli naši davni predniki polno rudokopnih sledov. Mislimo si lahko, da so stari Rimljani stikali

za rudami ne samo po bohinskih dolinah, pač pa tudi po planotah, bodi s Tolminskega ali Bohinskega gori ter da so tako načeli tudi sedanji Bogatin. Ko so prodrli v naše sedanje dežele, so naši dedje našli tudi, vsaj posamič, na dotedanje prebivavce. Od teh so izvedeli tudi marsikaj, tako tudi o iskanju dragih rud v Bogatinu. Zato so to goro krstili za Bogatina ali Bogatca, kakor piše S. Rutar.¹⁾ Kako neki mora biti v osrčju Bogatinov? Iz daljnih dežel prinešene pravljice so si kmalu prilagodile tudi to goro. V nji mora biti pač vse tako, so si mislili naši dedje, kakor so jim starodavne pravljice slikale pravljice gore prvotne azijske domovine. Baš kakor sta nam sporočila K. Dežman in S. Rutar — in kakor bomo videli spodaj v novejših ustnih izročilih. Čudo li, da je ljudska živa domišljija skoro spravila v zvezo Bogatin in Zlatoroga ter zvarila iz obeh enotno skupno pravljico?

Predno preidemo k novejšim ustnim izročilom, še par opomb o rudosledstvu v Bogatinu. Sledeče posnemam skoraj do cela iz že gori omenjenega S. Rutarjevega potopisa »Iz Bohinja čez Komno v Sočo.«

Komna je prav za prav planina ob poti iz Bohinja v Sočo blizu Bogatina. V širšem pomenu pa se razteza Komna čez vso sedmojezersko dolino oziroma planoto do pod Kanjavca nad Trento. Komna leži sicer na kranjskem svetu, vendar so od nekdanj pasli po nji svojo drobnico ponajveč le Sočani in Trentarji. Sočani so imeli planino Komno v najemu od »Kr. obrtne družbe« in so pasli gori vse poletje 3—4000 glav drobnice. Bilo je gori vedno kakih 30 pastirjev, ki so bili razpostavljeni na raznih krajih.

Kasneje je vzel baron Born od sv. Ane nad Tržičem sam v najem Komno, da bi gojil divje koze. Svojo lovsko koč ima pod planino Govnjačem nad Bohinjskim jezerom. Od tedaj se je s Komne drobnica do cela zgubila, le od trentske strani se pripase tu pa tam čez robe tudi na jezersko planoto. Zdaj so tam 4 bohinske kravje planine.

Rudosledstvo ima pa v Bogatinu, kakor pravi S. Rutar, Kr. obrtna družba in odganja vsakogar, ki bi poskušal na tem mestu kaj kopati. Bovčani skušajo pa še vedno skrivaj kopati v Bogatinu. To nam priča, da je bil Bogatin vpoštevan. Da so posamniki kopali za zlatom že v preteklih stoletjih, vemo že iz Zlatorogove pripovedke. S. Rutar jih ima za klateže (Planinski Vestnik).

Po odkritju idrijskega rudnika (l. 1497. oziroma l. 1508.) je po Tolminskem in Kranjskem zelo cvetelo rudosledstvo. Iskavcev zlata in drugih rud so bile vse gore polne. Nešteto jih je bilo, ki jim je resno delo mrzelo in so skušali obogateti na lahek način.

Ako je bil pa Bogatin že v srednjem veku znan kot gora zlata, se je zdaj v novem veku število zlatosledcev še bolj pomnožilo. In ne bomo se motili trdeč, da so uprav Lahi in ne sami bližnji, ampak tudi pravi Benečani stikali po naših gorah in zlasti po Bogatinu. Saj nam je znano iz zgodovine

¹⁾ Dr. Julius Kugy »Aus dem Leben eines Bergsteigers« str. 50, Bergverlag Rudolf Rother, München 1925. Silno zanimljiva knjiga velike oblike. Obsega 335 strani, je bogato ilustrovan, a stane celih 16 zlatih mark!

¹⁾ Zgodovina Tolminskega str. 272.

vine, da so se Benečani l. 1509. za kratko dobo polastili celo Idrije in rudnikov živega srebra. O Lahih in njihovih bogatijah na zlatu iz Bogatina so se širile med ljudstvom uprav čudovite vesti, ki so vzbujale zavist in pobude domačinom, da so tudi sami jeli zahajati gor.

V Bogatinu so začeli tako kopati za zlatom najprej domačini posamniki, kmalu pa so gori od Kobarida pa dol do Kanala jele romati na Bogatin cele gruče iskavcev zlata. Iz ustnih izročil, ki jih imam v rokah, smemo sklepati, da so bili tudi ti domačini = iskavci ponajveč v službi nekaterih bogatih tujcev = Lahov. O teh so bili domačini prepričani, da imajo natančne zapiske in načrte o zakladih, da imajo »kalamone« in druge priprave za izsledovanje rudnin oziroma zlata.

In te vere so bili posamniki še do naših dni in jih je gotovo še dandanes kaj med sivimi starci. No, takih lahkovvernežev pa je bilo prav do naj-novejšega časa tudi med Lahih, sicer bi ne bili nadjemali in drago plačevali kopačev = nemaničev. Mimogrede bodi omenjeno, da so se ti podjetniki znali zavarovati nasproti kopačem; prepričali so jih, da tudi od daleč, iz Benetk celo, vse vidijo, kaj kopači počenjajo ter da bi jih ti v nobenem slučaju ne mogli oslepariti.

* * *

Kakšna je bila in je zdaj Bogatinova duplina?

L. 1899. piše S. Rutar, da je podobna obokani cerkvi. Jaz sem jo videl prvič l. 1912. Šel sem tedaj gor od Bohinjskega jezera s prijateljem Nacetom Zaplotnikom, ljubljanskim katehetom. Obok je bil visok okoli 20 m. Sprednji del oboka se je udrl pred leti in leti. — Duplina je široka okoli 6 m in nekaj malo bolj dolga, če se ne motim. Vanjo je mogoče priti od spredaj, koder so izkopano kamnje in gručč odmetali, ali pa ob strani skozi ozko špranjo med dvema stenama. Očividno so tekom vojne vojaki, ki so imeli iz strateških ozirov Bogatin zaseden, navrtali pod omenjeno špranjo še drug ozek vhod. V dnu te dupline se je v levem kotu nahajal l. 1912. navpičen, niti 1 m širok rov, obit na gosto z lesom, da je izgledalo kakor navpična lestva. Ker je bilo že vse skoraj do cela trhleno, si nisva s prijateljem upala stopati navzdol. Vendar sva se s planinsko dolgo palico prepričala, da je rov zasut, ker sva ž njo dotipala dno. Odkar se je sprednji del duplinskega oboka udrl, je duplina skoraj do cela odprta. Zato se v nji nakopiči polno snega, da ne skopni do cela noter do konca meseca avgusta. Ko sem bil l. 1913. konec avgusta sam gori, sem našel še velik kup snega v podobi do 3 m visokega dolgega ostrega grebena. Ker nisem vedel, da je na drugi strani globoko izpodjeden, pa sem lezel nanj, sem prestrašen brž odstopil z roba in Boga zahvalil, da se ni sesul z mano vred. Pred vhodom v duplino sem naletel tedaj še na nekaj dokaj močnih meterskih polen, strani od dupline na nekem ravnem prostoru pa kamenito ognjišče, nekaj malega drvi in oglja. Priča, da so še tisto leto bili gori iskavci zlata. Če so bili še kdaj kasneje, ne vem, sledu ni bilo več najti nobenega.

Opomnim še da se nahaja na zahodni strani Bogatina tik pod vrhom še ena jama. Ta je skoraj okrogla in nima pri vhodu niti 1 meter premera. Jama se pod vhodom znatno razširi, pada nekaj metrov navpično in se od tam zgublja v enega ali morda celo več stranskih rovov. Toliko se spominjam. Ne vem, da bi bil to jamo že kdo kdaj preiskal.

* * *

Zdaj poslušajmo pa druge svedoke.

Tedanji tolminski pripravnični učitelj, g. Anton Kutin, je l. 1912. na moje pismo odgovoril:

»L. 1882. se je ustanovilo nekako društvo, ki je sklenilo poiskati Bogatinove zaklade. V družbi so bili Kobaridci, potem neki Čuk iz Kanala, nekaj Čadržanov in Kotarjev. Pri delu so se vrstili po občinah (vsaka družba 1 teden) ter izkopali približno 60 m dolg rov. Pri delu so naleteli na gnile stebre — sledove starega rova, ki so ga bili baje izkopali Benečani. Prišli so do velike jame (kakor so na Krasu) in najprej izčistili zrak z gorečo slamo. Potem so se spustili po vrvi zaporedoma trije kopači v jamo. Na dnu je bilo mehko, od vode nanešeno apneno blato, v katero so se globoko vdicali. Dalje niso mogli, zato so delo opustili. — To sem izvedel od vpok, orožn. stražmojstra Pavlička v Tolminu, ki je tedaj tukaj služboval. Glavarstvo pa ni izdalo nikdar nikake prepovedi, seveda pa gori omenjeni iskavci niso imeli za svoje delo nikakega dovoljenja, a so jih pustili na miru. Pričavam še, da se dobiva v Bogatinu in tudi v bližnji okolici mnogo žveplenega kršca, ničvredne rude, ki nevednega človeka premoti, da jo ima za zlato. (Prim. Erjavčev spis: »Ni vse zlato, kar se sveti.«)

L. 1913. sem naprosil Antona Brežana, naj mi pove vse, kar ve o Bogatinu. Mož je bival pred leti v Pologu, tik pod Velikim Bogatinom ali bolje Mahavščekom. Mimo njegove hiše so hodili na goro skoraj vsi iskavci zakladov. Zato jih je tudi poznal in šel nekaterikrat tudi sam z njimi. Ko sem ga letos 1926. še enkrat izprašal o vsem, mi je mož — 80 letnik, ponovil vse s skoraj istimi besedami. Njegove izjave podam dobesedno, le uredim jih po času in vsebini.

Že pred dobrimi 200—300 leti so hodili po naših gorah Lahi rude iskat. Kopali so od vrha navpično dol in pustili nad sabo obok. Izkopali so zelo globok rov, vsega skupaj do 70 m.

Kako so prišli do zlata?

V mladosti sem slišal tako-le: Cerkovnik mora deti na novo mašo pod oltarni prt, kjer stoji kelih, očala, a mora paziti, da jih duhovnik ne najde, in s tistimi očali se vidi skozi svet, kje je ruda. V starih časih je noter v »Majlontu« (Milanu) prišel nekdo do takih očali. In od tedaj so začeli Lahi kopati v Bogatinu, pa še kdo ve kod po svetu okoli.

Neki Ladrovec (pri Sovdatu v Logu), tri ročeve je od tega, 18 let star, je iskal ovce okoli Bogatina in našel to jamo. Molči, gre z lučjo drugi dan gledat noter. Najde tako blago, da je bilo po

80 gld. funt. Nosil ga je na Laško v Videm. Bila je plava zemlja in zlato vmes. V 5. letih je bil naj-večji kmet pod faro Libušnje. Nazadnje je laterno ubil in pustil na mestu. Potem so prišli Lahi, našli laterno in so dejali: »Koliko smo mi izdali, da smo izkopali jamo, zdaj nosijo drugi ven!« Nanesli so vun, da so imeli dovolj in zažgali leseno ogrodje (cimper), da je padlo vse vkup.

Potem so začeli rov (šiht) čistiti Bohinjci in drugi, prihajali zdaj ti, zdaj oni in nazadnje vse vkup pustili.

Kako pa je na dnu jame?

Pravega, ozkega rova, ki je na tri ogle, je v globočino 12 sežnjev, od vrha gore do njega pa okoli 8 sežnjev. Spodaj je voda in most čez (mecesnov ploh) $\frac{1}{2}$ m dolg, po vodi pljuska kača. Kača ne kolje. Od te vode do blaga (zlata) je še okoli 4 sežnje. Tako so pravili.

Kasneje je bilo pa takole:

Neki Kanalec, Matija Karneli ob mostu v Kanalu, ki je pa že davno umrl, menda pred 50 leti, je bil kot vojak bolniški strežnik v Benetkah. Stregel je tudi nekega laškega vojaka tam nekje od Čedad. In ker ga je zelo lepo stregel, mu je tisti vojak pred smrtjo dal pismo. V njem je bilo vse napisano o Bogatinu. »Lahko boš bogat ti in vsa občina,« mu je še dejal. Ko je Kanalec odslužil svojih 7 let vojaščine, je šel domov in hodil gor na Bogatin. S sabo je jemal kopače. Gor so hodili po dva dni. (Iz Kanala v Polog pod Bogatinom je blizu 7 ur hoda.) S sabo so vzeli vsakikrat za en teden hrane. Predno so dospeli na vrh, so snedli navadno že polovico. Potem so hodili iskat hrane v bohinske staje. Večkrat je bil sneg in dež, ko so prišli gor, pa so se vrnili domov. V Bogatinu so premetavali kamenje in prod iz kota v kot in kopali (čistili) rov v globočino. Tako so hodili zdaj eni, zdaj drugi kopat, dokler niso snedli premoženja.

Bil je tudi neki Tržačan, ki je imel pismo o Bogatinu. Ta je bil baje nekdanji kancelist v Kanalu. V Kanalu je imel tudi posestvo, hišo in zemljišče. Oskrboval mu ga je neki Rezijan (menda Štefan po imenu). V pismu Laha stoji, da je na dnu rova voda, čez pa mecesnov ploh. Ob plohu v vodi je kača, ki šviga tja in sem, a ne stori nič, pa se je vsakdo zboji. Čez ploh je samo en korak. Tam za plohom je blago.

Ta tržaški gospod je pošiljal svojega oskrbnika Rezijana na Bogatin kopat. Gor je hodil kakih šest let. Vsak ponedeljek zjutraj je prišlo ž njim po 2 do 3, pa tudi po 5 in celo 12 do 15 Kanalcov. V Pologu so počivali, kupili mleka, kuhali polento, potem pa odrinili čez Dobrenjšico (planino) na vrh. Gor so kopali in kopali, dokler niso snedli, kar so prinesli s sabo. Potem so hodili iskat živeža pa v bohinske staje. Le redko so zadeli na lepo vreme.

Okoli vahti (vseh svetih) tistega leta sta prišla k Pologarju dva Bovčana prosit na posodo dva pikona in dvojše šubelj. Pologar jima ni hotel dati in tako sta se morala vrniti domov. Hotela sta čez Lepeno, pa sta se zgubila v grozni megli. Ostali tovariši so ju dva dni iskali po pečeh.

Čudno je pa to, kako je tisti gospod iz Trsta vedel, kaj delajo njegovi delavci v Bogatinu.

Stori zaspati otroku 5 minut, a v 4 minutah ga morajo vzbuditi, če ne, umrje in je pogubljen. In ta otrok vidi v duhu, če kopači res delajo. Ta otrok je videl tudi, da je neki dan enega delavca zasulo in skoraj zmečkalo. Pa reče otrok, ko se vzbudi, da zdaj ne bodo hoteli več delati. Gospod pa takoj sporoči (brzjavijo) v Kanal agentu, ki je preskrboval delavce s hrano, naj le delajo in se ni treba nič bati. Agent pošlje nekega Kanalca gor. Ta se ustavi pri Pologarju in pove o nesreči. V tistem trenutku prinesejo ranjenca z Bogatina. Nosili so ga šupo ramo. Ta delavec je bil Janez Pavšič iz Loma doma. Potem se je bil preselil v Gorico kot strojec (strojar). Pustili so ga pri Pologarju. Pologar sam je skrbel zanj, dokler ni v kakih 10 dneh ozdravel. To je bilo l. 1862.

Potem so še dalje kopali v Bogatinu, našli pa nič.

Pred 50 leti sta prišla k Pologarju dva Kanalca iz Anhovega in ga povabila, naj gre ž njima na Bogatin. Vzeli so tri vrvi in nekaj lat. Takrat je bil v duplino samo glavni vhod in pa od zdajnjega rova le malo pod se. V duplini ni bilo še skal. V kotu dupline je bila jama (rov), obita z lesom na trikot. Les je bil gnil. To jamo so ravnali Bohinjci. V to jamo so ga spustili na vrvi 12 sežnjev globoko z lučjo. Na dnu je našel za volovski koš šodra, — to kar se je bilo namelilo, — drugega nič.

Kdo ima pa zdaj tisto pismo?

Rečeno je bilo, da ga ima neki Kezijan Štefan iz Kanala. Pred 15 leti je bil tisti Rezijan z nekim drugim Rezijanom na Kranjskem radi rude, a je bila slaba ura.

Rad bi videl tisto pismo. Rečem torej l. 1913. Pologarju, naj ga skuša dobiti — tudi proti plačilu. In res, Pologar gre k Rezijanu v Kanal, ki pa je bil že umrl; pošljejo ga v Gorenje polje pri Kanalu. Tam da živi prileten stric, ki ima tisto pismo.

Ko pride Pologar k njemu, ga prosi, naj mu da pismo prepisati. Pa mu ga ni hotel dati. Dejal je še, da mu je sam kanalski sodnik potrdil: »Vi ste gospodar, ker ste že zadelal noter okoli 100 gld. Pojdite v Tolmin na glavarstvo, da Vam dá dovoljenje za kopati. — Teh pravic in pisma ne dam nikomur. Imam zvezo s Kobaridci, 8 nas je. Sami bomo kopali v Krnu.« (Kanalci pravijo Bogatinu Krn). Mož je najbrž umrl med vojno.

Vprašal sem nato Pologarja, ali ve kaj o Zlatorogu.

»Ko sem bil še majhen, sem slišal od starih ljudi, drvarjev (holcarjev) od Tolmina, da pri Marjinem Celju pogleda enkrat iz enega, drugičkrat iz drugega kota kozel z zlatimi rogmi. Najbrž sem še kaj slišal, pa — kdo more vse držati v glavi.«

Končno mi je Pologar še povedal, kar ve o zakladih po drugih gorah.

Na glasu je »Frajmanova jama« v Ziljski dolini na Koroškem, druga je v Mintu od Beljaka noter. V jami straži eden (junak) z mečem, a ne stori nič. Pa le redek je tako srečen, da gre mimo njega. V jami je kovan denar.

Nekdaj je prišel v našo dolino tujec. Ta je tudi imel »špegle, ki se vidi ž njimi skozi svet«. Po-vedal je: Na Lubinju se začnejo peči in segajo noter do Kobarida. V njih so tri vrste srebra in zlata skozi in skozi. Ta tujec je bil duhovnik. Prišel je s Koroškega v planino, nabiral zelišča in kamenje in popisoval kraje.

V Mrzlem vrhu, okoli in okoli vrha, a zelo glo- boko, je za en tram na debelo zlata, za en tram pa srebra. Tudi to je videl nekdo s »tistimi špeglami«.

Od Pologa pol poti proti Tolminu so kopali pred 30 leti srebro. Od 1 q izkopanega blaga (ma- terijala) se je dobilo za 4 krone srebra. Podjetnik je plačaval dneve po goldinarju. Imel je 6 delavcev en teden. Potem je pa opustil kopanje, ker se ni izplačalo.

Tudi v Trenti so v starih časih Lahi našli s »špegli« železno rudo. Takrat je bilo gori še le sedem hiš.

V Trenti pri »Šilu« (tik pod izvirom Soče) so ravnali trije bratje natorne cekine. A ker niso vse prav natančno delali, jih je našla pravica. Dvakrat so jih zaprli, v tretje jih pa niso več izpustili. Gnali so jih na Dunaj v delavnico denarja in tam so morali delati samo za »košto«.

In še to: Zalázom (pri Tolminu) je nosil pro- dajat neki mož v Kobarid kamenje, ki se je bliskalo (žvepleni kršec). Smejali so se mu.«

In končno naj služi še poročilo o iskavcih zlata v Bogatinu, ki mi ga je blagovolil poslati neki go- spod iz Kobarida:

»Pravijo, da je začetek kopanja zlata povzročil pok. Sovdat iz Ladri. Ko je iskal izgubljenih koz, je prišel celo do Bogatina in tam je baje opazil, kako je kapljalo čisto zlato iz neke razpoke. To pove drugim in kmalu se je zbrala mala družba, ki je začela kopati. Glavni podjetniki so bili: Tonc in Matija Sesevcev, Franc Koroninov, Kanavčev Matija (Kobarid), Klinc iz Iderskega in drugi. Ti so potem leto za letom, navadno meseca avgusta, hodili kopat zlato rudo v Bogatin. Naložili so je- dače in pijače, kolikor so mogli nesti, ter potem ostali gor in kopali, dokler jim ni pošla zaloga živil. Kanavčev Matija je baje pripovedoval več- krat, kako je enkrat, ko je prišel na mesto, razbil bokal žganja, kako težko mu je bilo potem kopati brez pijače. Akó je odšel kdo kopat brez vednosti drugih, so ga potem vedno čakali na mostu pri Soči, da bi mu pobrali zlato in ga še pošteno na- bili. — Odhajali so vedno ponoči in vračali so se tudi lačni in trudni le ponoči ali pa proti jutru in vedno po stranskih poteh. Ker so pa ljudje vendar dobro poznali te »kopače«, zato so jih pri vsaki priliki dražili. Najbolj jih je pogrelo, ako se jih je vprašalo: »Ali si prinesel?« Ako jim je kdo stavil to vprašanje v gostilni, nastal je gotovo prepir — včasih tudi pretep. — Pri kopanju bi se bil enkrat eden skoraj ponesrečil. Ko je kopal globoko v 10vu, se je vsula nanj plast kamenja in peska.

Vsako leto so prinesli nekoliko lepo bliščečega peščenega zrnja, katero so nosili kazat videmskim zlatarjem. Ti so se z njimi norčevali in jih spod-

bujali k vztrajnosti, češ, da je nekaj zlata v zrnju, a morajo kopati globokeje in prinesiti večje kose rude. Tako so se tolažili leto za letom, da pri- hodnjič gotovo pridejo do zlata, zato so vsakokrat vzeli s seboj mehove, kamor bodo natočili zlata. Pri odhodu so postavili posebno znamenje, ki naj bi pred drugimi skrivalo zaklad.

Gmotno stanje jih je slednjič prisililo, da so kopanje opustili. Nekateri so bili trdni kmetje, a so jim vsled tega propadale kmetije; drugi so sredi poletja opustili delo v tujini, se vrnili domov, da ne zamude kopanja in tako so ostali leto za letom brez zaslužka. — Družba kopačev se je bila zelo razmnožila, ker hodili so kopat tudi Smaščani, Drežničarji, Tolminci, Kanalci in Benečani.«

* * *

Tako vsakdanje in srcu neljubo, zoprno se končava tvoja zgodovina, ljubi Bogatin! Cloveški pohlep te je do gola oropal vseh pravljicnih okraskov in ti takorekoč dušo ubil. Mi pa se ho- čemo ločiti od tebe z vsem spoštovanjem in s toplim srcem in v tistem duhu, v katerem so te pozdravljali naši davni predniki.

Iz davne preteklosti nam vstajajo pred duhom ti naši pradedje kakor jutranje solnce, trepetajoče v naročju rožnate zarje — v vsej čistosti in omamni krasoti.

Razlivajo se solnčni žarki skozi polmrak sanja- jočega jutra čez v nebo kipeče bele vrhe in peči, jih božajo, kakor mati ljubo dete s svojim rož- natim pogledom in dihom ter jih nežno vzbujajo s toplim poljubom. In solnčni rožnotopli pogled stopa z vrhov naglo niže in niže. In iz belih vrhov in zelenih strmin in milijonov pisanih cvetov in iz vse narave v višinah in dolehn vznikne nakrat novo življenje. — In iz tega skrivnostnega življenja — kakor iz otrokovega nebeškega smehljaja — se izliva v vsemir sanjava, komaj srcu čutna in slišna čarobna pesem belih vrhov in rosnega mladega veterčka in duhtečih cvetic in lahkokrilih ptic in temnih lesov in pisanih ravnin in bistrih, šumlja- jočih vrelcev voda in vse ljube božje narave.

Kakor solnce, tako je bil naš praded tesno zvezan z naravo. Z vso svojo preprosto a globoko čutečo in ljubečo dušo jo je objemal, z vso toplo močjo svoje bujne domišljije je prodiral na naj- višje vrhe in v globoke prepade in noter v njeno osrčje, jo oživiljal k tisočermu in tisočermu živ- ljenju ter ji izvabljal najgloblje skrivnosti in naj- slajše glasove njenih večnih pesmi.

In narava mu ni bila skopa; vračala mu je lju- bezen za ljubezen in mu radodarno razkrivala svoje skrbno čuvane tajnosti.

In oglasila se je tiha pesem gorá in pripoveduje mu čudovito pripovedko o neizmernih zakladih, globoko zakopanih v začaranem Bogatinu.

A glej! Naš davni ded se jih v svoji skromni, lepi, sanjavi duši ne polakomi in jih ne gre kopat s sirovó železno lopato in ne drzne se oskruniti ž njo tajnosti polno goro — jedva se upa stopiti

do nje. Več mu je do lepe skrivnosti kot do ogromnih bleščečih zakladov in zato stiče po sivih pečeh, da bi kje naletel na čudovito »rožo mogoto« ali luskino z Zlatorogovega rogu ter si ž njo odprl pot v nepoznane kleti zakladnice Bogatinove. Pa tudi v njih si išče njegova bujna, sanjajoča domišljija, njegova čista, nepokvarjena duša, za preke in ovire do zakladov. S samo luskino dobiš le mal del zaklada. Zlatoroga moraš ubiti, da dobiš njegove roge — in potlej bo ves Bogatin tvoj. A — kako težko, skoraj nemogoče ga je ubiti. Kdo bo oni srečni, oni drzni? Morda nihče, izpodleti morda tudi najdrznejšemu?

In zdi se, da bi bil naš prastari ded s takim izidom skoraj najbolj zadovoljen, da bi mogel še dalje in dalje, iz veka v vek sanjati in sanjati o tajnostih Bogatina, o lepoti in moči Zlatorogovi in belih žena! Naj živi Zlatorog, naj ostane Bogatin nedotaknjen, naj ne neha duša se radovati lepega snu...

A pozaspali so stari sanjavi dedje, prišli so za njimi drugi, ki jim je srce bolj in bolj hlepelo po zlatu — bogatiji; prišli so tujci, prišli za njimi domačini, ki so v nelepem pohlepu ranili in skrunili goro z lopatami in požrešnimi očmi in rokami. In čimdalje bolj so jo skrunili, temdalje bolj je rastel pohlep njihovega srca. In ta pohlep je pogнал iz njihovega nečistega srca ves lepi sen, pogнал iz njega Zlatoroga in rožo mogoto in bele žene in tajne čudovite varuhe, čuva je Bogatinovih zakladov. In ostal je v njihovih srcih le surov, rožarski pohlep po surovem zlatu in njega surovem uživanju. Bogatin je ponižan in globoko užaljen še globlje zaklenil svoje zaklade, da jih ne dvigne nihče — nikdar.

In razžaljene so se skrile od tedaj pohlepni, brezsrdnim ljudem dobre bele žene z Zlatorogom in belo čedo — kdo ve kam...

In le kdor je čistega srca in prost vsakega pohlepa in iz srca ljubi lepo sanjavo dušo davnih pradedov, čuje, stopajoč po Triglavu in po Jez-

zerski planoti kakor v snu tiho, tajno, čudovito pesem triglavske skrivne duhov, ki se mu razodevajo. In omamljen in opojen sluša in sluša in vidi marsikaj čudovitega, česar sicer nihče ne vidi in ne sliši in ne čuti.

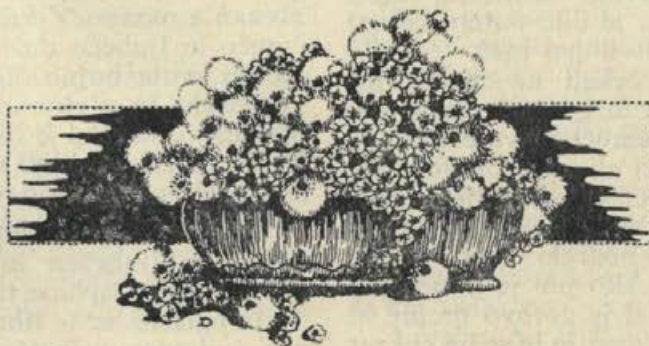
Odmev prastarih časov se nalahno in prenežno dotika srebrnih in zlatih strun njegove čiste duše in najraje bi ostal za vedno tam gori in gledal in poslušal in užival in užival...

STRŽIŠČE POD ČRNO PRSTJO.

*Cerkvica vrh goré,
cerkvica bela!
Vsak dan pozdravlja te
duša vesela.*

(Fr. Levec.)

Fr. Milčinski:

POSOJILO.

1. O blagem dobrotniku in nizkih obrestih.

GOSPOD Kajetan Fortuna je bil nezaslišan dobrotnik bednega svojega bližnjika. Po vsej fari Sv. Martina in še daleč preko njenih mej je šel glas, da onim, ki so v sili, posoja denar po jako krščanskih obrestih — le dve od sto da zahteva.

Namreč dve od sto na mesec.

Kako si pa mislil? Kaj si mislil dve od sto na leto? Da naj za dve od sto na leto daje lep denar iz rok, mesto lepega, gotovega denarja pa si na koplje skrbi in brige, ali in kdaj mu bo denar vrnjen, in si plačuje dragega tajnika, da mu v redu vodi račune o glavnici in obrestih in odplačilih in piše opomine in tožbe in tira eksekucije in prodaje in leta na sodnijo kot priča? Ne,

dragi mi prijatelj, tega ne zahteva krščanska ljubezen, da bi kdorkoli za dve od sto na leto varčno in previdno gospodaril in samemu sebi trgal od ust zato, da bo bližnik, ki ni varčen in previden, rešen skrbi in bo lahko nadaljeval potratno življenje!

Za dve od sto na mesec ali za štiri in dvajset na leto pa se je gospodu Kajetanu Fortuni krščanska ljubezen za silo izplačala. Pa le za silo, in je moral to vsak dolžnik, ki ni bil zakrknjen, hvaležno spoznati in hvaležnost preko obresti tudi dejansko dokazati vsako leto s kakim prijaznim peršutom ali jerbasom breskev ali lepo rejenim kapunom.

Toda dobrota je sirota — kako redko so danes sejani prijazni peršuti in jerbasi z breskvami in kapuni kot vidni znaki hvaležnosti za dobroto! Narobe — še pritrjavali bi dolžniki radi pri obrestih in zahrbtno mrmrajo ali pa zabavljajo celo na glas in kradejo svojemu dobrotniku čast in poštenje! Ni čuda, če potem celo ljubega Boga mine potrpežljivost in pošlje nad izpričeno človeštvo svoje šibe: potrese, povodnji, kobilice in gosposko!

Kajti — tako je rad modroval gospod Kajetan Fortuna in razkladal — tudi z gosposko pravični Bog včasih šiba zanikarnega in nehvaležnega dolž-

nika in pošilja nadenj gosposko, da mu ceni grunt in okliče prodajo in ga požene po svetu. Gosposka je od Boga, gosposka že ve, kaj dela, in so ne le zelo zakrknjeni, nego tudi grdo obrekljivi oni dolžniki, ki dolžijo njega, gospoda Kajetana Fortuno, da jim je on prodal grunt in jih spravil na beraško palico. Gospod Kajetan Fortuna vendar ni gosposka!

Bil je pa gospod Kajetan Fortuna obilne posestave in vsako soboto čedno obrit — bril ga je njegov tajnik. Izven domače hiše je rad hodil v častitljivi črni suknji in je bil sploh zelo izobražen: znal je govoriti z gospodom in kmetom. Hišo je imel kakor graščino. Poleg hišnih duri je bila vzdana lepa spominska plošča, v katero je bilo z zlatimi črkami vklesano branje, da je skromno to hišo tega in tega leta naklonjeno blagovolil počastiti s svojo prevzvišeno navzočnostjo Njegovo veličanstvo avstrijski cesar.

Tega je bilo že davno — tačas je živel še blagopokojni oče gospoda Kajetana Fortune, ki je bil takisto možak, da malo takih, in se ni bil ustrašil niti Njegovega veličanstva, ko mu je zaradi nesnadne plohe s spremstvom stopilo pod streho. Nego je vedel, kaj se spodobi. Obrisal je stol in ga ponudil Njegovemu veličanstvu z vljudnimi besedami: »Bitte, Herr Kaiser, nieder setzen — kostet niks!*) In še je pristavil besede: »Herr Kaiser, kleine Schnaps gefällig — kostet niks!**)»

Tako se je bil postavil blagopokojni gospod Fortuna in vsi so pričakovali, kako odlikovanje ga bo doletelo. No, pa odlikovanja ni bilo — morebiti se je po poti izgubilo — govorilo se je to in ono — in potem je gospod Fortuna starejši kar sam sebe in vso hišo odlikoval z omenjeno spominsko ploščo.

Tako imeniten in iz tako imenitne hiše je bil torej gospod Kajetan Fortuna, ki o njem pripoveduje ta povest.

Njegovemu tajniku pa je bilo ime Peregrin.

2. Kako je blagi dobrotnik rešil kmeta Blažona iz hudih stisk.

Zgodilo se je, da je zabredel kmet Boštjan Blažon v silne stiske. Zbolela mu je žena Katra, bolezen pa stane — revež prav za prav ne bi smel nikdar biti bolan, bolezen je le za bogate! Zdravnik je prihajal k njej vsak teden dvakrat. To je trajalo tri mesece. Pa še jo je bilo treba prepeljati v mesto v bolnico, kjer so se je lotili silno učeni in imenitni doktorji in so jo z obilnim trudom toliko

*) »Prosim, gospod cesar, sedite — nič ne košta!«

**) »Prosim, gospod cesar, če se Vam ljubi požirek žganja — nič ne košta!«

popravili, da je zopet stala na nogah. Minilo je pa še nekaj mesecev, preden se ji je v polni meri povrnilo ljubo zdravje in je postala na skromni domačiji zopet gospodinja kakor prej in svojemu možu prva in poglavitna pomočnica pri delu.

In da tej nesreči ne bi bil čas dolg, ampak bi imela družico, se ji je pridružila še druga nesreča — tako se rado dogaja. Poginil je Blažonu edini konj Miško, drugi mu verni pomočnik pri delu. Ni važno, zakaj je poginil. Brez vzroka gotovo ni. Kajti splošno je znano, da ne pogine noben konj brez vzroka, pa naj je vzrok starost ali naduha ali žrebelj v krmi ali tresk iz neba ali karkoli, in tiči morebiti v tem kos tolažbe, da se brez vzroka sploh nič ne zgodi pod milim nebom. Toda tolažba je tolažba, konj je pa le konj; s tolažbo ne moreš orati in voziti, nego moraš kupiti drugega konja. Za to pa zopet ne potrebuješ tolažbe, ampak denarja. Denarja pa naš kmetič Blažon nikdar ni imel obilo in kolikor ga je bil imel, mu ga je požrla bolezen žene.

Stiska je bila velika. Ubogi Boštjan Blažon je preudarjal na vse pretege, kje in kako bi dobil denar za konja. Toda ni bil vaju sveta in naj je še tako napenjal misli, misli mu niso poznale pota venkaj iz vasi, le po domači vasi so se mu kretale in venomer mu postajale pred lepo hišo z ime nitno spominsko ploščo, pred hišo blagega dobrotnika gospoda Kajetana Fortune.

Preudarjal je in preudarjal: resnično res — ljudje ga nič kaj ne spoštujejo, gospoda Fortuna. Olupnika je pognal na kant in pijanca Lokarja in Šuligoja. Toda kdo ve, morebiti so si bili sami krivi — zakaj mu niso vrnili posojila, kakor je bilo treba! Gospod Fortuna je vendar ugleden gospod, v njegovi hiši se ustavljajo veleugledni in učeni gospodje oblastniki iz Lokev, birič in eksekutor, kadar imajo v vasi kaj opravila.

Žena Katra mu ni vedela kaj svetovati. Le tarnala je, zakaj ni rajši umrla, nego da je bilo toliko stroškov zanjo; in da bi bil ljubi Bog bolje storil, ako bi njo vzel k sebi, Miška pa pustil.

Pa se je odločil Blažonov Boštjan, vzel je suknič in klobuk in stopil h Kajetanu Fortuni.

Gospod Fortuna se je široko razprostiral za mizo v hladni veži, brez suknje, z odprtim lajbcem. Na drugem kraju mize je sedel tajnik Peregrin, pred seboj je imel odprto mogočno knjigo, vanjo je s peresom delal črne brazde, v brazde pa sejal drobne številke in mrmral in kašljal.

»O Boštjan,« je pozdravil gospod Fortuna pohlevnega kmetiča in se mu je lepo rignilo od kosila, »srečne oči! Prav zdajle sem te imel v mislih; v sili se spozna prijatelj, ja, ja! Na, semkaj sedi k meni! Slaba je na svetu, slaba!« Zehnil je, pa je znal silni zeh obleči v skromno in spodobno oblačilce vzdihla in je dejal: »O-je-ja-ta-na!«

Iz žepa je potegnil ključ in ga po mizi porinil tajniku: »Stopi v klet po polič vina in dva kozarca prinesi! Pa se mi ne obiraj dolgo po kleti, ti ni treba nič pokušati okoli sodov, kar iz drugega natočil!«

Peregrin je knjigo zaprl, pero si obrisal v lase in se počasi dvignil. »Že bežim kakor zajec čez

pot! Boštjan, ti mi boš za pričo, da bom ves čas žvižgal, dokler bom v kleti! — Maram za tisti Vaš petijot!« Zabrlizgnil je na ključ, da je šlo skozi kosti.

Gospod Fortuna je zarohnel nad njim: »Falot, ves tisti petijot bi rad imel, kar si mi ga že popil! Ali se mi koj skidaš?«

Peregrin se je z glasnim grohotom napotil v klet. Gospod Fortuna pa je dejal Blažonu: »Ja, ja, Boštjan, tako je na svetu! — Kaj praviš, kje bi se dobilo kaj denarja? Človek bi ga potreboval, pa ga ni. Kar sem ga imel, vsega sem razposodil; ljudje prosijo — predober sem — pa ne morem odreči! Ko pride čas vračila, pa se me izogibljejo, mimo hiše jih ni. Ja, ja! — Pa mi je pravkar prej šinilo v glavo — kaj, sem si mislil, morebiti pa bi mogel in hotel prijatelj Boštjan in bi mi pomagal; obresti bi mu plačeval, kolikor bi zahteval — ni sem umazan človek!«

Blažonovemu Boštjanu je upadlo srce, zadnji up mu je šel po vodi.

Gospod Fortuna pa je z mogočnim svojim glasom zakričal: »Peregrin! mar ti naj pridem pomagat? Malo ga le še pusti v sodu, jutri bo tudi še dan — muha pijana!«

Peregrin se je oglasil: »Že grem!« in že se je tudi prikazal. V eni roki je nesel bokal, v drugi med prsti tri kozarce. »Kozarce sem malo splaknil,« se je opravičeval.

»Pa si jih z vinom splaknil, kaj, v svoj golta nec?« se je hudoval gospod Fortuna. »Vsaj brke si obriši, da ne bodo kaplje na njih pričale zoper tebe! — Ukazal sem ti, da prinesi dva kozarca; za koga neseš tretjega?«

»Za me!« se je odrezal Peregrin. Bil je vaju takemu zmerjanju. Obrisal si je z dlanjo brke, potem je natočil vse tri kozarce in dvignil svojega: »Na dobro zdravje!«

»Bog nas živi!« je vzdihnil gospod Fortuna in trčnil z Boštjanom. »Ali ga vidiš, Peregrina, ti stega, ki ne pije mojega petijota?«

»Sakrabsko je dober, ta se Vam je pa posrečil!« je potrdil Peregrin in si dotočil v kozarec.

»Daj ga no, daj!« je gospod Fortuna bodril Blažona. »Po tem ne boli glava. — Ja, ja, sosed Boštjan, kaj sem hotel reči? — koliko bi mi lahko posodil? Veš, ne za dolgo — obresti pa, kakor rečeno, kolikor ti jih drago. S Peregrinom sva prejle računala, koliko nam bo treba denarja za nujne opravke, pa nam je sam Bog v hišo zanesel prijatelja Boštjana, da nam bo pomagal, ja, ja! Bog te živi, sosed!«

Boštjan se ni upal piti, da ne bi oškodoval blagega gospoda Fortuna. Sram ga je bilo. Gospod Fortuna pričakuje pomoči in posojila in ga prijateljski gosti z vinom; če bi le imel, koj bi ustregel gospodu Fortuni — še v čast bi si štel, da mu lahko ustreže. Toda nima! Nasprotno: prišel je, da sam prosi posojila! Pa bi bilo morebiti gospodu Fortuni žal za vino, ko bi izvedel, kako stoji stvar.

Odrinil je kozarec malo od sebe, da se ne bi zmotil in ne bi vendarle pil, in je pričel: »Gospod Fortuna,« je dejal, »žena mi je bila bolna, saj ste slišali — stroške sem imel, niso še vsi plačani; konja moram kupiti drugega — nisem si vedel

druge pomoči, pa sem stopil k Vam, morebiti da bi bili Vi tolikanj dobri . . . Če bi jaz imel, rad bi Vam dal z obema rokama, pa nimam. Vi pa tudi ne morete dati, seveda, če nimate. Pa brez zamere, Bog plačaj za prijaznost in bom rekel adijo!» Hostel se je posloviti.

Gospod Fortuna ga je prijazno potegnil zopet na klop. »Kam se ti mudi, sosed Boštjan? Tegale bomo vendar spili, ne, saj smo prijatelji. Če ti nimaš, si bom pa brez tebe pomagal, kaj ne, Peregrin? Tako na koncu vendarle še nismo. Bog te živi, Boštjan, kar izpij ga! Na tvoje zdravje in na zdravje tvoje žene!»

Tolikšna prijaznost je potolažila Blažonovega Boštjana, trčnil je z gospodom Fortunom in izpil svojo čašo.

Gospod Fortuna pa je le prav malo srknil pijače — dejal je, da mu jo je za mesec dni prepovedal zdravnik. Vzdihtil je in modroval: »Ja, ja, zdravje je poglavitna stvar! Kdor ima zdravje, ima tudi denar. Bolezen te je spravila ob denar, Boštjan, zdravje ti ga bo spet pridobilo. Ja, ja, kdor bi bil tak hrust, kakršen si ti! — Ali je res, da prodajaš tisto hosto nad mojo senošetjo?»

Blažon je odkimal, da ne. — Dejal je, da bo sedajle skoraj moral oditi.

Gospod Fortuna je z očesom namignil tajniku Peregrinu na prazni bokal. Peregrin je vestno potočil zadnje kapljice sebi v čašo in stopil v klet po drugega.

»Nikamor se ti ne mudi, sosed Boštjan,« je dejal gospod Fortuna. »Daj, da se še kaj pomeniva! Saj sva prijatelja, ne?«

Peregrin se je bil to pot urneje vrnil s polnim bokalom. Natočil je, trčnili so in pili. Potem pa so Peregrinu nenadoma prišle take misli, da je zmajal z glavo, udaril z roko ob mizo in rekel: »Nak, gospodar, kar je res, je res — tale Boštjan se mi smili: žena mu je ostala, konj pa crknill!«

»Šema,« je dejal gospod Fortuna, »misliš, da se meni ne smili? Kaj, Boštjan, ali verjameš, da bi ti rad pomagal, če bi mogel? — Bog te živi!«

Zopet so zapeli kozarci, ginjeni Boštjan je izpil skoraj vse, kar je imel, gospod Fortuna pa skoraj nič. Povedati pa je treba, da Boštjan ni bil pijanec in da je pil le iz vljudnosti, da se ne bi zameril predobremu gospodu Fortunu.

Peregrin je še kupal svojo misel. Šel si je z roko preko lica in rekel: »Kaj, ali se ne bi dalo temu le Boštjanu pomagati tako: le: Vi, gospodar, Vi laže dobite denar, kakor bi ga dobil on. Pa si ga Vi vzemite na posodo, potem ga pa posodite njemu!«

»Huit!« je zažvižgal gospod Fortuna. Pogledal je v strop, zagledal se v kozarec in ga sukal, molčal je — Boštjanu je postalo kar sitno. Potem pa je gospod Fortuna svoje oči uprl v skrušenega sosedu, pokimal mu je z glavo in rekel: »Boštjan, pij, ne bodi tako kisel! Dober človek sem. Rad pomagam človeku, ki je dober in pošten. Ti si dobra in poštna duša — kar bi imel, vse bi ti zaupal in dal, še obresti ne bi zahteval ne ficka, ker si ti. Le pij, saj sva prijatelja! — Sam nimam, to veš; ako pa hočeš, da si drugod izposodim zate, bom iz srca rad storil. Prijatelj mora pomagati prijatelju!«

»Bog Vam bo plačal, gospod Fortuna!« je hvaležno dejal Blažon, in zdelo se mu je, kakor da bi se spodobilo, da bi blagemu dobrotniku poljubil roko.

»Poceni ne bo denar,« je nadaljeval gospod Fortuna, »izpod tri po sto si ga ne upam dobiti, danes je trda za denar. Od tebe ne maram ne ficka koristiti, samo to mi boš dal, kar bom sam moral dati. Moj profit bodo skrbi in — ja, ja! — morebiti še zabavljanje in obrekovanje.«

»O gospod Fortuna,« je dejal Blažon, »jaz nisem tak, jaz in moja žena Vam bova večno hvaležna in ni treba misliti, da bo Vaša dobrota pozabljena in zastoj!«

»Kar molči mi o tem, Boštjan, nič ne maram, prav nobene reči! Na, pij, ti pa piši, Peregrin!«

Boštjan je ves srečen pil, Peregrin je pisal dolžno pismo in zraven tudi pil, toda je bil pijače vaje, gospod Fortuna pa je s kozarcem le prijazno trkal in ko je bilo dolžno pismo prebrano in podpisano, je bil še čisto trezen, česar se o dobrem našem Blažonu ne bi dalo trditi.

Dolžno pismo je bilo torej podpisano in v železno blagajno gospoda Fortune spravljeno in se je potem gospod Fortuna nemara res jako požrtvovalno trudil za denar, kajti Blažon ga je prejel koj drugi dan, le da ga je bilo dobro tretjino manj, nego je stalo zapisano v pismu.

Toda stvar je bila čisto poštna in jo je končno za pošteno sprevidel tudi Blažonov Boštjan, ko mu je bil gospod Fortuna razložil, da je bilo treba v naprej plačati obresti za celo leto, te pa da so znašale 36 od sto.

3. Kako težka reč so računi.

Računi so strašansko težka reč. Ne rečem zaradi števil — posamezne številke ne delajo težav količkaj šolani glavi, da jih ne bi poznala in druge od druge ločila. Toda so tudi števila, kjer je kar več števil vkupe, in če stvar tako nanese, da je treba ta števila seštevati ali odštevati ali celo množiti — ojej, ojej, ojej! Dobrega Blažona je pričela boleti glava, če se je le spomnil takih računov — ne, laže je ves dan, od zore do mraka orati kamenita tla, kakor si z računi žuliti glavo!

Ne, računi niso za vsakogar, najmanj pa so za kmeta! Za račune ni dosti, da imaš glavo, ne, treba je še, s čemer boš račune pisal in kam, in mora biti ta ropotija vedno pri rokah, da človek ne izgubi pol dne z iskanjem, in mora biti spravljena tako, da se ne izgubi. Kje naj ima vse to kmet! Kje neki naj je vse to imel Blažonov Boštjan!

Vendar pa je nerodna reč, če si dolžan in odplačuješ glavnico in plačuješ obresti, pa si ne zapisuješ sproti, koliko si plačal in kdaj, in ne računaš, koliko si še dolžan.

Blažon je bil pošten dolžnik, pošteno je nosil gospodu Fortunu denar in razen denarja še kako reč za dobroto — kajti človek mora biti hvaležen za dobroto in ne takšen kakor volk: pomagaš mu iz jame, za zahvalo te pa požre!

Nosil je denar in si vsakokrat dejal: si bom že zvečer zapisal, koliko sem nesel; ali pa: si bom zapisal jutri — ali pa: si bom zapisal v nedeljo, ko ne bo drugega dela.

Res, nedelja pride, dobri Blažon se prične pravljati, da bi pisal, pa ni drugega orodja pri rokah za pisanje, nego kos oglja! Pa je pač s tistim ogljem napisal kamorkoli, recimo na duri, one kljuge, ki jim pravijo številke. Ali pa se je zgodilo, da je rekel svoji Katri: »Katra, ti zapiši!« Katra je odgovorila: »Bom,« toda je pozabila in je pozabivši zbrisala še one kljuge, ki so bile naslikane po durih še od prejšnjega pota.

Pisanje, z ogljem napravljeno, sploh ni stano vitno in ne drži in če ga ne bi bila zbrisala Katra, zbrisalo bi se bilo samo od sebe.

Bolje drži pisanje, z žrebljem začrtano v zid. Resnično sta tudi našemu Blažonu že parkrat služila žrebelj za pero, zid pa za papir. Toda tudi tako pisanje ima svoje slabe strani, ker je od sile okorno, posebno če ga piše okorna roka. Drži že to pisanje, drži; le bereš ga bolj težko, tisto je zlo mek!

In če je Blažonu nepričakovana sreča slučajno prinesla v roko svinčnik, ni imel papirja, in če je imel papir, ni imel svinčnika, in če se je po izredno ugodnem naključju primerilo, da sta se vkupe znašla papir in svinčnik in da je poštení Blažon vedel, kaj naj zapiše, in je zapisal, je zapisek tako varno spravil, da ga ni več našel. Če ga pa ni spravil v dovolj varen kraj, ga je pa prerad našel Tonček...

Preklicana reč vendar — skoraj bi bil pozabil povedati, da so pri Blažonovih imeli Tončka in da je bil Blažonov Boštjan sedaj oče Blažon. Leto po tem, ko je bil prejel Blažonov Boštjan od gospoda Fortune posojilo in je bil kupil pokojnemu konju Mišku vrednega naslednika, so bili namreč kupili tudi še Tončka.

Zdaj je štel Tonček že pet zvrhanih let in je bil prav čeden fantič, kadar ni baš sveč prodajal izpod nosa.

Kazal pa je Tonček ne le telesne, nego tudi duševne vrline. Navdajal ga je neusmiljen nagon k učenosti. Kjer je izteknil kak papir, koj ga je popisal s prečudnimi kražami, in mu za pisanje ni služilo le oglje, nego tudi drobci rdeče opeke in še je poznal kamenčke v potoku, ki so pisali lepo rumeno.

In če ni dobil za svoje učeno pisanje belega papirja, je bil zadovoljen tudi s tistim, ki je bil že nekoliko popisan, in ga ni niti motilo, če je bil popisan z očetovimi čačkami. In potem seveda oče Blažon nikdar ni mogel najti svojih papirjev z računi, kadar bi jih bil potreboval.

Nak, računi resnično res niso za kmeta — razen, če bi bil kmet drugačen! —

Tolažil se je pa Blažon, da je itak vse natančno zapisano in sešteto pri gospodu Fortuni, ki ima za to reč tajnika Peregrina. Kadar je Blažon pritresel kaj denarja, vsakikrat je tajnik iz zaklenjene omare v steni privlekel knjigo in pero in črnilo in pisal in se praskal in računal in potem bral razno vrstne številke. Zraven so prijazno pili in kadar je Peregrin sklenil račun, je dejal: »Na, Boštjan, podpiši se!« in oče Blažon se je podpisal. Gospod Fortuna pa je poslušal račune, zehalo se mu je, pa vendar ni zehnil, le vzdihnil je: »O-je-je-je-tana!« in potem še izjavil: »Ja, ja, tako je na svetu!«

Teklo je bilo leto za letom. Nebo je bilo Boštjanu Blažonu naklonjeno; dobro in brez nesreč sta s Katro kmetovala.

Pa sta se neko soboto po večerji menila: »Prejle je prinesla mesarjeva Tinka denar za včerajšnjega telička. Nekaj denarja že imam spravljenega. Jutri bo nedelja, pa ga jutri ponesem gospodu Fortuni, in kako kokoš lahko ujameš, da jo vzamem s seboj, da bo gospodu v zahvalo.«

Žena Katra ni rekla ne da, ne ne, le vprašala je: »Kdaj bo vendar konec tem tvojim plačilom? Mar boš vse žive dni delal samo za ta dolg?«

»Bom jutri pobaral pri gospodu, koliko sem še dolžan,« je izjavil oče Blažon in je hotel razgovor napeljati na otavo, kajti, kakor že povedano, račun niso dobro deli njegovi glavi.

Katra pa ni dala miru. »Čakaj, tega je šest let, kar si denar vzel na posodo! Drugo leto smo dobili Tončka. Šest let že nosiš plačila, vsako leto dva krat: ob svečnici in ob sv. Lovrencu. Ne enega obroka nisi izpustil, kvečjemu, če si se zakesnil par dni. Šest let po dvakrat daje dvanajst plačil, to je ...« in je pričela napenjati misli, da se je bilo bati, da ji od napora možgani počijo.

Dobri oče Boštjan bi ji bil rad pomagal: »Veš, obresti ne smeš, da bi pozabila!«

Katra se je razhudila. »Ti in tvoje obresti! Obresti naj štejem, ne? Ko še s samo glavnico ne pridem v kraj. Kaj vem, koliko si plačal. To pa vem, da si preveč. Tebe lahko vsak ogoljufa.«

Okoli kolen se ji je sukal Tonček. Z odločno roko mu je v predpasnik obrisala nos, da je lastnik nosu glasno zakričal: »Av!«, in potem ga je oštela: »Butica, zakaj nisi večji, da bi že hodil v šolo in bi znal in človeku pomagal pri računih!«

Tonček se je odrezal: »V šolo ne maram, v šoli bom tepen!«

»Zakaj boš tepen — pridnih ne tepo!«

»Ko pa ne bom priden!«

Mati Katra se je namuzala in dobrovoljno pogledala moža, kaj da pravi o njunem edincu, ki s tako proroško preudarnostjo v naprej vidi, kako se mu bo godilo v šoli.

Oče Boštjan pa je molčal. Grizel ga je ženin očitek, da se daje vsakomur ogoljufati. Prav za prav ga ni toliko grizel ta očitek, kakor ga je grizla zavest, da ta očitek nemara res ni čisto neutemeljen...

4. Račun in zamera.

»Ja, ja, malo koga tako rad gledam, kakor tebe, Boštjan!« je široko povedal gospod Fortuna in natočil. »Ti si prijatelj, kar se reče: prijatelj — z eno besedo — prijatelj. Pošten človek, dober človek, pameten človek! Ja, ja! Na dobro zdravje, Boštjan!«

»Na dobro zdravje nam vsem!« je gospodarjeve besede potrdil tajnik Peregrin in pil in se globoko oddehnil, kakor da mu goltanec že teden dni ni pokusil moče.

Oče Blažon ni mogel drugace, nego se je spodobno odzval s kozarcem. Pil pa ni, le ustne si je zmočil. Zavedal se je: če bo le količkaj pil, koj mu bo odnehala trdna volja in še manj bo razumel

Peregrinovih števil. Odločil pa se je bil po večrajšnjem razgovoru z ženo, da hoče to pot doseči čist račun, že zato, da bo ženski zavezal jezik: ne, tak pa vendar le ni, da bi ga lahko vsakdo osleparil!

Odkušal se je in rekel tako in tako in da je prišel zaradi dolga.

»Prav, prav!« se je dobrovoljno pošalil gospod Fortuna. »Danes je nedelja, Gospodov dan! Pa ko si ti, od tebe sprejemem denar tudi na nedeljo. Hoho! Kar daj, kolikor si prinesel, Peregrin pa bo zapisal. Saj me že žugajo za denar, obresti so, stroške imam — toda naj bo za prijatelja! Na dobro zdravje!«

Oče Blažon je vljudno prijel za kozarec, pil pa ni, nego je vprašal: »Koliko je še dolga?«

»O,« se je začudil gospod Fortuna, »koliko si še dolžan, bi rad vedel? Mar boš plačal kar vse? Prav, prav! Všeč mi je, bom tistemu svojemu odelu vsaj lahko zamašil gobec. Daj, daj, Peregrin, prinesi bukve, napravi račun! — Boštjan, sam bi te bil že rad prosil, da pripravi denar, preveč me stane ta reč. Toda sem se obotavljal — ne? — prijatelja sva! Ja, ja!«

Peregrin je iz omarice v steni vzel ono imenitno knjigo in jo položil na mizo, zraven je postavil črnilo, držalo s peresom pa je lepo snažno prijel z ustmi, da se mu ne bi zakotalo pod mizo. Odprl je knjigo in ko jo je odprl, sta se v knjigi videla kolek in pečat.

Blažon ni prvič gledal te knjige, ali druge poti se ni toliko brigal zanjo in se mu ni zdelo tako usodna. Zdaj si je pa mislil: tam notri je zapisana moja pravica in kar bo, pa bo!

Knjiga je imela ob robu črke. Tajnik Peregrin je z važnim mrmranjem iskal ob teh črkah in našel v knjigi ime Boštjana Blažona; zdajci je držalo iz ust vzel v roko, pomočil je pero v črnilo in vprašal: »Boštjan Blažon, koliko boš plačal?«

Boštjan Blažon je ponižno, pa vendar še dosti neustrašeno odgovoril, da ima s seboj nekaj soldov, da mu pa naj gospod tajnik vendar le najprej sešteje, koliko da še znaša vse dolgotanje.

»Povej no, tepec, povej!« se je hudoval gospod Fortuna, »Saj vidiš, da bo Boštjan plačal vse. Kar račun naredi!«

»Če je tako,« je dejal tajnik Peregrin, »potem ni treba računa. Račun smo naredili zadnjič. Zapisan je in podpisan. Osemsto in petdeset!«

»Osemsto in petdeset!« je ponovil gospod Fortuna in modro dostavil: »Dosti je! Ali pa tudi ne — kakor se vzame. — Za svoj trud si ne boš nič računal, Peregrin, ko si imel toliko pisanja?«

»E,« je dejal Peregrin, »kaj bi! Vi si tudi nič ne računate za skrbi in dobroto.«

Oče Blažon je šele sedaj ujel sapo. Osemsto in petdeset! Če bi šlo za sto navskriž ali za dvesto, potrpel bi; kaj bi mogel drugega, ko ne razume računov! Toda osemsto in petdeset da je še dolžan. »Kaj? Kako?« je vzkliknil, »prejel sem denarja nekaj čez šeststo, šest let sem odplačeval in zdaj da sem dolžan osemsto in petdeset? To ni mogoče!«

»No, kar sam preračunaj!« se je zagrohotal Peregrin in porinil knjigo pred Blažona. »Ti si ptič!

Ali veš, kaj so obresti in obresti od obresti in provizija? Moje račune mi bo obrekli! Ta je dobral Hojoho!«

Tudi gospod Fortuna se je tako prisrčno smejal, da si je moral z mezinco solzo obrisati iz očesa. Potem je dejal: »Nehaj, Peregrin, nehaj! Ali ne vidiš, prijatelj Boštjan se le norca dela iz tebe pa iz mene. Kaj, Boštjan? — Ali je tole v knjigi tvoj podpis? Ali si zadnjič podpisal in potrdil račun? Si, kaj ne? Ali si mož ali si šalobarda? Kaj ti je treba računa, kajne? Tukaj je tvoj podpis, pa je stvar končana in amen! — Bog te živi, Boštjan!«

Očetu Boštjanu se ni zdelo prav, da se mu ona dva smejeta. Dražilo ga je in pričel se je razburjati. »To — to ni pošteno!« je dejal.

Tedaj je spoznal tudi prijazni gospod Fortuna, da je šali konec, pa je mogočno vzrasel. »Oho, kdo ni pošten? Slišiš, Peregrin, da nisem pošten?«

»Kako naj rečem, da je, kar ni!« se je branil dobri Boštjan.

Gospod Fortuna pa je rohnal: »Čakaj me, ti ušla, mi boš dokazal mojo nepoštenost! Tožil te bom za to bisedo. In zdajle zahtevam, da mi pri tej priči plačaš vseh osemstopetdeset in kar je obresti do današnjega dne, drugače bo še zanje tožba brez usmiljenja, pa če ti gre vse na boben: kajža in baba in otrok. Jaz — nisem pošten!«

Tako ogorčen je bil gospod Fortuna, da je kar krilil z rokami in stopil po veži k durim na cesto, da si ohladi lice.

Očetu Blažonu se je milo storilo. Toliko let je odplačeval lep denar, s krvavimi žulji ga je bil prigaral, od ust ga je pritrgaval sebi, ženi, otročičku, pri črevljih je varčeval, pri obleki — vse zastonj! Kakor bi sipal v sod brez dna! Še huje: več je dolžan, kakor je bil od kraja! — Pa ga je prevzela bridka, onemogla jeza in je vzkliknil: »Ogoljufala sta me, osleparila!«

»Kafolj,« je tedaj zakričal gospod Fortuna na cesto, »čuješ, sosed Kafolj, stopi semkaj, urno, urno, boš nekaj videl, česar še nisi!«

V vratih se je prikazal sosed Kafolj z zvedavim licem in je pozdravil: »Bog daj!«

»Ali bi rad sleparja videl in goljufa, kaj? — No, Boštjanček Blažonček, če imaš korajžo, pa povej sedajle, kdo je goljuf, kdo je slepar?«

»Vidva sta,« je bruhnilo iz očeta Blažona, »ti in Peregrin, tolovaja, Judež!«

»Dobro!« ga je pohvalil gospod Fortuna. »Si slišal, Kafolj? Zapomni si: slepar, goljuf, tolovaj, Judež! — Boštjan Blažon, ne bo ti prizanešeno, ampak boš šel na uro gledat v Lokve. Ti, Kafolj, boš pa pričal!«

»Tožil bom tudi jaz,« je izjavil tajnik Peregrin in s srditim pogledom meril Blažona.

»Ne,« je odločil gospod Fortuna, »ti ne boš tožil, ti boš takisto za pričo, da bosta dve.« — Priklonil se je proti Blažonu: »Gospod Boštjan Blažon, izvolite — veselilo me je!« In je pokazal na vrata.

Dobri Blažon je jezno požiral slino in se počasi odpravljal.

Tajnik Peregrin je pogledal gospodarja, mar naj da Blažonu za odhodnico bolj ali manj krepko brco.

Toda gospodar je rekel: »Bog ne daj, Bog ne daj — sicer bo lahko še on tožil!«

Tako je oče Boštjan Blažon neovirano prišel iz lepe, s spominsko ploščo okrašene hiše gospoda Fortune; spremljal ga je glasen grohot.

5. Kako je potoval oče Blažon v Lokve.

Tako se je potem zgodilo, da sta lepega dne prišli kar dve sodni pisanji na »gospoda Boštjana Blažona, kočarja pri Sv. Martinu«. Obe sta bili od sodišča v Lokvah. V prvem pisanju je bilo vabilo na dan 25. t. m. na deveto uro dopoldne, in mu je bila priložena tožba gospoda Kajetana Fortune na plačilo obračunanega in priznanega dolga osemsto in petdeset s 5% obrestmi in stroški. Kadar je gospoda Kajetana Fortunu prisilila črna nehvaležnost bližnjika, da je tožil, nikdar ni v tožbo postavil višjih obresti kakor pet od sto. Z drugim pisanjem pa je bil Boštjan Blažon klican na isti dan in isto uro in je bilo notri povedano, da se mu bo zagovarjati na tožbo gospoda Kajetana Fortune zaradi razžaljene časti.

Vabili seveda nista bili sami prišli in naredili pot od sodnije v Lokvah k Sv. Martinu in Boštjanu Blažonu v skromno hišo, nego prinesel ju je sodni odposlanec, slavni birič Miklavž. Prinesel ju je, vročil in že se je obrnil: »Zbogom!« da odide.

Pa bi bil oče Blažon silno rad kaj več izvedel od birača, kako bo in ali bo kar koj zaprt in ali mu bodo domačijo kar koj oklicali na kant. Boštjan Blažon ni bil vaje sodnih stvari in je ugibal in se bal, ali ni tožba tudi že sodba. Toda birič Miklavž je bil redkih besed, ozrl se je po prazni mizi, nasršil je obrvi, kratko namignil, da bi sicer lahko marsikaj povedal, da mu pa veže jezik uradna pri-sega. In je odšel.

Stopil je pa še h gospodu Fortuni, da še njemu kot tožitelju vroči sodni povabili za isti dan. In glej čudo — pri gospodu Fortuni ni imel več s pri-sego zavezanega jezika! Zakaj gospod Fortuna je bil izobražen in je vedel in znal, kako se s prigrizkom in požirkom jezik odveže, in je potem birič Miklavž mnogo, mnogo pravil, razkladal in prorokoval, kar pa, po pravici povedano, vse vkupe ni bilo vredno piškavega boba.

Za očeta Blažona in njegovo verno družico Katro so bili kaj neprijetni oni dnevi čakanja do razprave. Venomer sta preudarjala in ugibala, kaj bo ž njima. Nista pa preudarjala, kako naj bi se Blažon najuspešneje branil na sodnji in kako naj bi dokazoval, da ni toliko dolžan, kakor terja Fortuna, in zakaj da mu je očital goljufijo in sleparstvo. Nego ugibala sta le to, na katero stran bo potegnil sodnik. Kakor da sodnik ne bi tehtal stvari po razlogih, ki mu jih povesta ta stranka in druga stranka in kakor mu jih potrdijo priče, nego da sodi po osebi: kateri osebi je naklonjen, tista da zmaga, vse drugo pa da je brez veljave!

Že se je na tistem kesal dobri Blažon, da so mu bile ušle one hude besede in zakaj ni raje molčal

in potrpel in plačal — vsaj novih stroškov ne bi bilo in zaprtije in kanta in vsega!

Še k Lokarju je stopil, k onemu, ki so o njem pravili, da ga je gospod Fortuna pognal z grunta, in mu je razložil svoje gorje.

Odkar je bil Lokar ob domačijo, je hodil pri so-sedih v dnino. Toda je preudarno pazil, da se pri delu ne pretegne. Preudaren pa je bil tudi v vseh drugih stvareh in sploh pameten tako zelo, da so se mu kar mozolji delali po čelu. Zlasti v sodnih stvareh je bil silno izkušen in ni nikomur odrekel dragocenega svojega pravnega sveta, kdor mu je plačal merico žganja. Ta merica je bila njegova tarifa. In zaradi njegove učenosti in tarife se ga je prijel priimek: »Doktor Frakelj«. K njemu se je torej zatekel oče Blažon, plačal tarifo in mu po-tožil svoje težave.

Lokar ga ni niti do konca poslušal, že je imel pripravljen svoj svet. »Na prisego ga ženi, falota!« je dejal. »Priseže naj, potem ga pa toži za krivo prisego!«

O čem naj bi gospod Fortuna prisegal in kako naj bi mu Blažon dokazal krivo prisego, Lokar ni razložil. — Oče Blažon se je spomnil, da je bil baš po besedah tega sveta svoj čas ravnal tudi sam Lokar in da si je bil nakopal obilo potov in sitnosti, še v Lokve je bil klican gledat na uro — drugega uspeha pa ni imel. Klaverno je poslušal po tarifi dehteče nasvete Lokarjeve in se je zopet vrnil do-mov tako moder, kakor je bil poprej.

Lokarja pa je po ovinkih zaneslo h gospodu Fortuni, kjer je po svoje razložil, kaj je onega Blažonovega Boštjana prignalo k njemu in kaj mu je odgovoril, in je znal vso reč tako povedati, da mu tudi gospod Fortuna ni odrekel tarife.

Prišel je usodni dan razprave. Do sodnije v Lokvah je bilo tri ure hoda, razprava je bila razpisana na deveto uro, pa se je oče Blažon ob šestih odpravil z doma. Preden je še prišel iz vasi, se je spomnil, da je vabili pozabil doma. Vrnil se je. Srečno ju je našel, dasi ne več brez sledov Tončkovih talentov — kdo ve, nemara ju bo treba pokazati na sodišču in ga brez vabil še poslušati ne bi hoteli! Pri tej priliki je hotel ženi Katri še raz-zodeti svoje misli, kaj bi bilo treba delati, če bi se vreme vendar le ne držalo in bo dež.

Katra pa ga je nagnala, naj gre in pazi, da ne bo zamudil.

Boštjan Blažon je požuril korake in ko je zma-gal prvo četrtniko poti in jo navkreber mahnil po Debelem klancu, je v bližnji cerkvi ura bila sedem. — »Pičla bo, pičla!« je dejal; zaskrbelo ga je in koraki so mu postali daljši.

Za seboj po klancu je začul voz. Umaknil se je h kraju ceste, ustavil se pa ni. Ni se mu bilo treba ozirati; po vajenem ropotu je spoznal, da za njim prihaja in ga bo prehitela častitljiva kočija gospoda Fortune in njegovega tajnika in si je mislil: priča Kafolj bo nemara tudi ž njima.

Zaradi klanca so vozili korakoma, ko se je go-spod Fortuna izkazal kot plemenit človek, ki mu je sovraštvo tuje in je zaklical iz kočije: »Bog daj, Boštjan, — kasen si, kasen! Povabil bi te v ko-čijo, pa smo že trije notri — ni več prostora. Brez zamere!«

Oglasil se je še tajnik: »Saj je kočija tako narajena, da lahko za njo letiš!« Razposajeno so se zasmajali.

Privozili so mimo osramočenega Blažona. Pa se je nenadoma zgodilo, da so se dobremu Blažonu tisti hip zgenili pohlevni možgani, in je storil, da ni mogel storiti nič bolj pametnega in da je potem vsa dolga leta do svoje blažene smrti ugibal, kateri svetnik ga je tako razsvetlil, da je storil, kar je storil.

Komaj se je kočija pomeknila mimo Blažona, da ga ni nihče več videl izmed onih v kočiji, je Blažonov oče smuknil za njo, se oprijel police, ki je bila zadaj napravljena v ta namen, da so ob daljših potovanjih na njo privezovali kovčege in take reči, pognal se je nanjo in se lepo trdno usedel.

Kočija je prevabila klanec in veselo drdrala nazvzdol. Blažona je treslo, da so mu peli zobje. Vendar je bil radostnega srca: saj so me vabili na voz; boljša je slaba vožnja od dobre hoje! — Odvalila se mu je skrb: vsaj zamudil ne bom.

Onim v kočiji se niti sanjalo ni o novem pasazirju. Drug nad drugega so govorili in se grohotali. Blažon je skozi usnjato steno voza lovil njih besede in naklepe. Pa je spoznal, v kaki nevarnosti je bil, če bi zamudil uro: kdor na sodnji zamudi uro, zapade in je obsojen, pa naj je dolžan in kriv ali ne, samo zato zapade, ker ga ni! Smejali so se, da Blažon ne more priti o pravem času, pa če bi vso pot tekeli! Obsojen da bo brez vprašanja in dokazovanja, pravica ga bo požrla kar celega, še gristi ji ga ne bo treba! — Tako učen ni bil naš Blažon, da bi poznal te paragrafe. In zamalo se mu je zdelo, da ga tudi »doktor Frakelj«, oni pijani Lokar, ni nič podučil o teh paragrafi, dasi mu je bil pošteno plačal tarifo.

Še je moral poslušati, kako so si oni onkraj usnjate stene že delili njegovo revno domačijo. Kupil jo bo na licitanti gospod Fortuna in bo hosto nad svojo senošetjo pridržal sebi, vse drugo pa bo prodal ali Kafolju ali komurkoli.

Grenke so bile novice, ki jih je moral poslušati oče Blažon. Prav zadovoljen je bil, ko je kočija slednjič dospela tja, kjer se je odcepila bližnjica za pešhojo k sodnji na griču. Neopažen se je zmuznil s svoje police in jo usekal po bližnjici.

Kočija pa je ponosno naprej drdrala v Lokve h krčmarju Mušiču; tam bodo izpregli, se malo okrepčali in še bo dovolj časa, da pred deveto uro pridejo na sodnijo.

6. O solnčni uri v Lokvah in koga je zadelo, da jo je moral gledati.

Solnčna ura na grajski steni je kazala polu devetih, ko je oče Blažon došel pred grad, ki je v njem uradovala sodnija.

Ta ura je slovela po vsem okraju. Jeziki so pripovedovali: kadar prav ne kaže, da Lokvani ne dajo ure v popravilo, ampak solnce: da jo navijati hodi birič Miklavž o polnoči z marelo; da so občinski možje soglasno sklenili, poleg ure obesiti leščerbo, da se bo tudi ponoči lahko videlo, koliko je na času in še mnogo takih historij. In kogar je zadelo, da ga je lokviška sodnija obsodila

in da so ga sprejeli gostoljubni lokviški zaporci, dražili so ga, da je šel na uro gledat v Lokve.

Ali bo tudi našega Blažona zadela bridka ta usoda? V veliko tolažbo mu je bilo, da se je srečno rešil zamude. Če ni drugače in bo obsojen, da vsaj ne bo obsojen samo za svojo nemarnost! Kako težko bi mu bilo življenje, če bi si moral vse žive dni očitati: sam si kriv, po svoji nemarni zamudi si ob vse in poleg tebe še pridna žena in ljubi Tonček! Ali bi jima mogel še kdaj pogledati v obraz?

Počasi je stopal po stopnicah v prvo nadstropje. V veži, kjer so visele sodne table z oklici in je tako čudno dehtelo po črnilu in starem papirju, je vdano sedel na klop in čakal. Kadar je kakršenkoli gospod prišel mimo, je spodobno vstal in mu svoji vabili moled pod nos. Pa so rekli gospodje, naj le še čaka!

Slednjič je prišel po stopnicah in skozi vežo še mlajši gospod z očali, pa je Blažon še njemu pokazal vabili.

Gospod ju je pogledal in dejal, da ura sicer še ni devet, vendar da lahko z njim pride noter. Dobri Blažon je pokorno ubogal in stopil za gospodom v sobo. Soba je bila prostorna in visoka. Blažon jo je tako preudaril, da bi v nji brez težav lahko mlatili. Notri je stala dolga zelena miza, sredi mize je na svečanost kraja opominjalo razpelo med dvema svetlima svečnikoma. Blažon ni bil vaje sodnije, tako čudno se mu je vse zdelo; tesno mu je postalo pri srcu, previdno se je ozrl po kotih, ali kod ne stoji morebiti vešala. Nak, vešal ni bilo — hvala Bogu!

Mladi gospod z očali se je usedel za mizo. Najprej si je snel očala in si jih zbrisal z robcem. Potem si jih je zopet nateknil, ogledal si je plahega kmetiča, pa mu je prijazno pokimal: »Le sedite! Ali ste Vi Boštjan Blažon? Od Sv. Martina, kaj ne? Vas še nisem videl na sodnji. Onega, ki Vas toži, pa že dostikrat. Kaj pa imata vidva drugi z drugim?«

Blažona je minila plahost: tole je videti dober gospod, tale me nemara ne bo sodil po krivici! — Sedel je, klobuk je lepo čedno na tla položil poleg stola in se potem lotil odgovora. Pripovedoval je, kakor je pač znal pripovedovati: vse vkupe je zmešal, sebe in ženo Katro in njeno bolezen in posojilo in konja in domačijo in zmerjanje in Peregrina in Tončka, še na »doktorja Fraklja« ni pozabil.

Toda, ko oče Blažon ni bil mojster v pripovedovanju, je tem bolj bil sodnik kos izpraševanju in tako je prišlo počasi s sodnikovo pomočjo vendarle na dan, da je bil denar posojen na obresti po šestintrideset od sto in da Blažon niti ni prejel vsega denarja, ampak dobro tretjino mani; — koliko let ga je odplačeval in da zdaj gospod Fortuna in njegov tajnik trdita, da je več dolga, nego je sploh bil prejel denarja, da pa po svojih mislih ni nič več dolžan in da takisto misli tudi njegova žena Katra, ki je v računih nekoliko trdnejša od njega, pa ne dosti; — in samo iz tega vzroka da je gospodu Fortuni rekel, da ga je goljufal in osleparil, in pa nekoliko jezen da je bil; — naj mu

presvetli gospod sodnik ne zameri, če je kako besedo rekel preveč — zato da prosi milostne sodbe!

Sodnik je dejal, da pozna gospoda Fortuno, njegovega tajnika in njegove račune. Pogledal je na uro in rekel: »Devet je!« Stopil je k durim, jih odprl in zaklical v vežo: »Kajetan Fortunale«

Gospod Kajetan Fortuna se ni oglasil.

Pa se je zdelo dobremu Blažonu prav in pošteno, da pove, da bo gospod Fortuna gotovo kmalu prišel. In še je povedal, kako da ga je gospod Fortuna vabil na voz in kako da se je Blažon vabilu odzval, pa brez vednosti gospoda Fortune.

Sodnik se je dobrodušno namuznil. Potem je vprašal Blažona, ali hoče, da bo prost plačila in kazni.

Pošteni Blažon je odgovoril, da bi po njegovi vesti tako bilo prav, da pa ne ve, če bo mogoče po postavah.

Sodnik je poklical iz sosednje sobe še drugega gospoda in sta nekaj pisala; potem pa je vstal in dal na znanje, da je tožba za razžaljeno čast ustavljena, tožba za plačilo pa tako zavržena, da ni Blažon ničesar dolžan plačati Kajetanu Fortuni, naspotno pa da je Fortuna dolžan Blažonu povrniti stroške te pravde, vse to pa zato, ker je tožitelj Kajetan Fortuna zamudil uro, — in zdaj da je Boštjan Blažon že opravil in lahko gre domov — adijo, zbogom!

Blažon je poslušal in razumel. Razumel je, pa se je vendar izpraševal: ali je res? — ali je mogoče? — Tako se mu je zdelo, kakor da se je zbudil iz hudih sanj v svetel solnčni dan. Še zahvaliti se je pozabil gospodu sodniku. Samo spoštljivo je klecnil s koleni in si z roko udaril na prsi, kakor so včasih pozdravljali grajsko gospodo in se je bil Blažon naučil od očeta, oče pa od starega očeta.

Šel je iz sobe po veži, po stopnicah, — ko je stopil pred grad, se je šele spomnil klobuka in se pokrnil.

Tako lahko, lepo mu je bilo sedaj pri srcu! Sedel je na klop pred solnčno uro, da še enkrat vse premisli, ali ni kaj pozabil in bi moral še nazaj, da bi povedal gospodu sodniku. — Nak, nič ni pozabil! Kako vesela bo žena! In da bo še Tonček vesel, mu bo kupil perišče rožičev. Ali pa bi mu rajši kupil tablico in kamenček, da bi čakal po mili volji, ko je tako nagnjen na tako reč? — Odložil se je, da mu kupi oboje.

Ura je bila eno četrto. Toda ni bila solnčna ura, nego ona v cerkvenem zvoniku za gradom. Če bi bili Lokvani dosti modri, si je hudomušno mislil Blažon, bi še solnčno uro preuredili tako, da jim ne bi samo kazala, ampak tudi bila.

Tedaj so se po cesti navzgor primajali gospod Fortuna in njegovi priči in še četrta oseba je bila z njimi: slavní birač Miklavž. Po stari svoji navadi je bil šel čakati k Mušiču, kdaj se pripelje gospod Fortuna in ali bo kaj zajtrka. Njegove nade niso bile varane: uresničil se je zajtrk in se obnesel! In so tako trdno se zanašali, da Blažona ne bo za

njimi vsaj še eno uro ne, da se jim ni prav nič mudilo od zajtrka v grad.

Zaverovani v svoje glasne šale niti zapazili niso skromnega kmetiča na klopi pod solnčno uro in bi bili šli kar mimo njega. Blažonu pa se je smejalo srce in pozabil je vse prestane bridkosti. Prijazno je vstal in pozdravil s klobukom: »Hvaljen bodi na veke!«

Pogledali so ga, ostrmeli in gospod Fortuna je zažvižgal: »Kod si se pa ti vzel, vraga?«

»S kočijo sem se pripeljal, z Vašo, do bližnjice,« je odgovoril Blažon. »Povabili ste me, notri ni bilo prostora, pa sem kar vzad sedel na polico. Malo treslo me je, hitreje sem pa le prišel, kakor bi bil drugače. Bog Vam plačaj za dobroto!«

»Stopite, stopitel!« je ukazal gospod Fortuna svojim pričam in so hiteli po stopnicah. »Trap me nemara vendar ni kontumaciral! Nemara bo kar pod solnčno uro obsedel in počakal sodbe!« —

Toda bilo je prepozno! Niti posredovanje slavnega birača Miklavža ni pomagalo — obe tožbi sta bili končani.

Čisto zastoj pa vendar ni bil prišel gospod Fortuna v Lokve in njegov tajnik tudi ne. Sodnik jima je naznanil, da ju vzame v preiskavo radi oderuštva in ju je koj začel zasliševati: nazadnje ju je še pridržal v zaporih.

Tako se je zgodilo, da ni zadelo Boštjana Blažona, nego gospoda Kajetana Fortuno in njegovega tajnika, da sta »na uro gledala v Lokvah!«

Ali je završalo tiste dni po vsej fari sv. Martina in daleč na okoli: gospod Kajetan Fortuna, mogočni gospod Fortuna, in njegov prebrisani tajnik — oba priprta! — Sodbo sta imela kakih štirinajst dni kasneje na okrožnem sodišču, oh! — in je bilo gospodu Kajetanu Fortuni prisojenih šest tednov, tajniku pa štirinajst dni. Ti preklicana solnčna ura, da ni kazala prav in tako, kakor si je bil mislil gospod Fortuna!

Gospodu Fortuni se je obsodba zdela nezaslišano krivična; sklenil je zapustiti nehvaležni kraj. Prodal je svojo imenitno hišo s spominsko ploščo vred in s kočijo in se izselil v Trst. Da, tamkaj v Trstu jim je treba prav takih mož, kakršen je bil gospod Kajetan Fortuna, in so ga nemara sprejeli kar z muziko. Spremil ga je verni tajnik Peregrin; ni jima kazalo, da bi se ločila — preveč sta vedela drugi o drugem. —

Boštjan Blažon, njegova žena Katra in njun sin Tonček so srečno preboleli bridko deistvo, da sta blagi gospod Fortuna in učeni njegov tajnik za vselej zapustila faro sv. Martina. V mirnem delu jima je odslej zadovoljno teklo življenje in zadnja pošta, ki sem jo te dni po tolikih letih prejel od Sv. Martina, je bila ta, da so vsi trije zdaj, da je Tonček dorastel v Antona in da je vrl in šolan mladenič, — da so pri Sv. Martinu ustanovili hranilnico in posojilnico, ki so jo nastanili v hiši, ki je bila njega dni last gospoda Fortune, in da so za tajnika hranilnice in posojilnice izbrali — Antona Blažona.

Ivan Cankar:

NJEN GROB.

JESENI smo pokopali mater. Več ne vem, ali je bil jasen dan, ali meglen, ali če je deževalo. Šel sem za pogrebci kakor v sanjah, in še zdaj se mi zdi, da so bile sanje vse, kar se je takrat zgodilo; in da je bilo morda v resnici čisto drugače, nego se spominjam. Prišli smo na pokopališče, da nisem vedel kako in kdaj, nato smo stali kraj globoke črne jame, iz ilovnate prsti izkopane. Pevci so zapeli; kakor iz daljave sem slišal zamolkle moške glasove, besed nisem razumel. Na debelih vrveh so spuščali rakev v jamo; oboje, rakev in jama, se mi je zdelo preveliko in prečrno za mojo mater, ki je bila drobna kakor otrok. Ko je župnik odmolil — ali pa morda že prej, ne vem več — so vsi krog mene pobirali rumeno prst ter so jo metali na rakev; tudi jaz sem se sklonil, da bi pobral pest prsti kakor vsi drugi; ali skoraj mi je izpodrslilo, da bi bil padel na kolena; nekdo me je zadaj prijel pod pazduho. Nato so si pogrebci slekli črne suknje, zgrabili so za lopate in so metali v jamo prst v težkih, velikih kopicah; spočetka je zamolklo bobnelo; kmalu je bobnenje potihnilo, slišal sem le še pritajeno vzdihovanje in ihtenje. Jama je bila polna, grmadila se je gomila, zmerom širja in višja, ogromna, pretežka za mojo mater.

Kako smo šli s pokopališča, tudi več ne vem. Nenadoma smo sedeli v krčmi in smo pili; nekateri so bili žalostni, nekateri veseli; jaz sem jih gledal in sem jih komaj poznal, moje misli so bile kakor mrtve, v črno jamo zakopane.

Teden dni pozneje sem se odpeljal v tujino. Ves tisti teden nisem stopil na pokopališče; prišel sem do vrat, pa sem se vrnil. Kakor strah je bilo v meni — kakor tisti strah, ki obide vernega človeka, preden stopi v samotno svetišče, pred Boga, sodnika svojega. Malodušen sem bil in slab, nisem si upal, da bi odprl vrata v blagoslovljeni hram, kjer je pod težko gomilo spala svetnica-mučenica.

Pet let sem ostal v tujini. Čez pet let sem se napotil, da bi molil ob njenem grobu. Odprl sem vrata in sem šel do srede pokopališča, do križa. Tam sem se ozrl prestrašen. Tuj kraj je bil krog mene, kakor da ga še nikoli nisem videl. Križi, križci, beli in črni kameni, ob zidu vrbe in ciprese, gole, zelene, cvetoče gomile, peščene steze, — vse mi je bilo tuje. Groza mi je segala v srce; gledal sem na levo, na desno — od nikoder ni bilo glasu, da bi me poklical, pozdravil. Jaz pa sem mislil, kadar mi je bilo hudo v tujini:

»Pridem do vrat in takrat bom slišal njen glas: Kod si hodil, da te ni bilo tako dolgo? Čakala sem te in nisem mogla spati, celih pet samotnih let! ... Pa bi šel naravnost do njenega groba in bi pritisnil lice na rosno travo, da bi slišal natanko njen mehki glas in da bi občutil topli dih iz njenih ust. Pripovedovala bi si lepe zgodbe, polne upanja in daljne sreče, kakor vselej kadar sva bila čisto sama; in bila bi sestra in brat, obadva otroka, obadva oči vprte proti vzhodu, da bi ugledala tisto nebeško zarjo, ki je bila njenemu in mojemu trpljenju od Boga obljubljena ...«

Tako sem mislil.

Glasu od nikoder. Pokličite me, o mati, samo zašepeti, zavzdihni pod gomilo, pa te bom slišal.

Hodil sem med križi, kameni in gomilami; vsi grobovi so mi bili tuji, mrtvi, nobeden me ni pozdravil. Šel sem h grobarju, da bi ga vprašal. Tisti grobar, ki je kopal jamo za mojo mater ter jo izkopal pregloboko, je bil že zdavnaj mrtev. Napol gluhi starec, ki sem ga izpraševal, je z zaspnimi očmi ogledoval mojo suknjo, povedal pa ni ničesar. Nato sem šel k cerkovniku.

»Povejte mi, kje je materin grob? Saj ste bili s pogrebom, še krono sem vam dal!«

Cerkovnik je pomislil.

»Rekel bi, da je v levem kotu ... če ni morda v desnem ... star sem ...«

Kam bi se napotil, koga bi vprašal?

V krčmi je sedelo mnogo znancev; po obrazih se mi je zdelo, da sem jih videl pred petimi leti, da so bili morda celo pogrebci.

»Kje je grob, ki ga iščem?«

»Toliko je pogrebov zadnje čase, ljudje pomirajo kakor ob kugi ... kdo bi štel grobove, kdo se jih spominjal?«

Vrnil sem se na pokopališče, da bi iskal s treznim očesom, z mirnim razumom.

Treba je iskati med samotnimi grobovi, med tistimi, ki se jih dolga leta ni doteknila zvesta roka. Bog se usmili, koliko samotnih grobov! Pokopališča same puste gomile, brez spoštnosti, brez križa in kamena. Še križi so polomljeni, kameni stoje pošev, besede so zabledele. Kaj je bilo napisano na tem križu ki leži izrvan in zarjavel na gomili? »Svoji nepozabljeni, na vekoj maj ljubljeni materi ...« Gomilo je bil porasel visok plevel, križ leži v njem — kod hodiš, ti zvesti sin? Saj je šele pet kratkih let, ko si postavil ta bronasti križ, napisal nanj te goreče besede, prilival potočnicam s solzami, z uporno kletvijo zmerjal krivičnega Boga! O ljubezen, postala si beseda! Ko si stopila na jezik, te v srcu ni bilo več! Solza kane iz očesa, razpuhti se v prahu, vzdih dahne iz ust, izgubi se v vetru! Izrujte križe, prevrnite kamene, gomile izgladite! Križi, kameni in gomile so mrtve besede, govore jezik, ki ga nihče več ne razume ...

Ko sem šel s pokopališča, me je zeblo in noge so mi bile težke. Kakor gre iz cerkve grešnik, ki občuti, da Bog ni slišal njegove molitve; glavo sklonjeno, pogled v tla vprt. Še tisti večer sem se vrnil v tujino.

Zgodi se, da se človek nenadoma zave samega sebe in svojega življenja; kakor da bi planil iz sanj — pomane si oči, ozre se plah ter spozna, da je vse, vse, vse zgrešeno, zapravljeno, izgubljeno, vse, kar je mislil, delal in živel. Tako se je meni zgodilo, ko sem se neblagoslovljen vrnil v tujino.

Neživ živeti — ali bi ne bila skrunitev Boga, ki je življenje? Zaklenil sem se v izbo, zagrnil sem okno. V mojih žilah je tekla kri, moje oči so gledale, moji možgani so mislili, v srcu mojem pa je bila smrt.

Takrat, ko sem vzdignil nogo, da bi stopil v noč, se je roka doteknila moje rame; čisto narahlo, komaj da sem jo čutil. Nisem je videl, ali spoznal

sem jo takoj; sladka in topla je ležala drobna materina roka na moji rami. V tistem trenutku, v enem samem sem premeril pot, dolgo sedem dni hoda. Odprl sem železna vrata pokopališča, šel sem naravnost do križa, nato po pešeni stezi na levo, med tiste samotne, z visokim plevelom poraščene gomile. Druga je bila drugi enaka, toda nič nisem ugibal, nič se nisem motil; s slepimi očmi bi bil našel materin grob, zakaj ona sama me je vodila. Tam, ob samotnem domu njenem, sem klečal pred njo, prosil sem jo tolažbe in blagoslova.

Zdaj hodim na to svojo sveto božjo pot, kadar mi je težko pri srcu. Tudi nocoj, o mati, ob tej uri, ko so se vse noči razgrnile nad menoj, prihajam k tebi: daj mi tolažbe in svoj blagoslov, da mi kmalu zasije tista nebeška zarja, ki sva jo upala v trpljenju!

Ivo Česnik:

ZVESTO DEKLÈ.

I.

ŽAGAR France se je vrnil iz Amerike. Razveselila se je stari mati, razveselil se je brat.

»Hvala Bogu, vendar si prišel. Precej v nedeljo dam za dve sveti maši. Vedela sem, da moraš priti vsak čas. Že tri noči sem sanjala o tebi.«

»Kako je, mati? Ali ste zdravi?«

»Zdrava sem, pa trudna od dela in skrbi. Da si le prišel! Deset let te ni bilo, deset let, in oče je umrl med tem.«

V očeh so ji zableščale solze; sina sta jo tolažila in kmalu sta jo spravila v veselje in dobro voljo. France je pripovedoval o svojih potih, o delu in gospodarstvu v Ameriki, o zaslužku in draginji. Bil je že pri štiridesetih letih, suh in dolg. Po obrazu je bil črn in kozav, gladko obrt, oči so pa bile velike in so gledale ljubeznivo v svet.

»Ali ste prejeli denar?«

»Vsega smo dobili in poplačali dolgov. Kmetija je na čistem in v hranilnico sem vložila štiri tisoč lir. Zdaj pojde z božjo pomočjo. Veliko si zaslužil v Ameriki, veliko, šestnajst tisoč lir. Ali utrudil si se in zdelan si, suh ko polenovka.«

»Tako hudega ni, mati. Doma se zopet popravi.«

»Mirno življenje boš imel in kmalu moraš pogledati za nevesto. Stara sem in rada bi si odpohčila. Rečem ti: glej na srce, lepoto in denar. K naši hiši mora priti bogata. Opomogli smo si in lahko gledamo na denar. Tvoj ranjki oče, Bog mu daj dobro — tudi ni maral za vsako. Denar, lepoto in srce je iskal in vzel mene.«

Tako je mati dolgo govorila in svetovala in sin jo je verno poslušal in si zapomnil vsako njeno besedo.

Amerikanec Žagar se je napotil po vasi obiskat stare znance. Povsod so ga sprejemali z veseljem, mu stiskali desnico in ga izpraševali o Ameriki in življenju v mrzli tujini. Tudi h krčmarju Slivarju

se je napravil, da ga pozdravi, največjega veljaka v vasi. Na pragu je stala Francka, domača hči; solnčni prameni so obsevali njeno vitko postavbo, drobni obrazek in črne valove las. Žagar se je začudil in v srcu mu je postalo mehko in toplo.

»Dober dan, Francka! Kako si zrastla, odkar me ni bilo doma. Deset let si bila stara, ko sem šel. Ali me še poznaš?«

»Kako bi vas ne poznala?«

Podala mu je roko in se je nasmejala, da je bilo videti lepe, bele zobe. Žagarja je spreletelo veselo čuvstvo in v hipu se je spomnil materinih besedi: »Denar, lepota in srce!« Denarja bo imela, lepa je tudi kot razcvetel nagelj, ljubezen si bo pa treba pridobiti. A spomnil se je, da ni lepega obraza in da je od nekdaj pri dekletih nesrečen. Zato mu je postalo za trenutek težko. Korajže pa ni izgubil. Pridobil si je v svetu poguma in vztrajnosti. Zato je govoril veselo in prosto ter nagovarjal Francko, naj ga tika. A ni hotela.

Iz gostilniške sobe se je čulo vinsko robantenje.

»Dekle, še pol litra! Ali slišiš? Žejen sem kot zemlja, če ne pade celo poletje kaplja dežja.«

»Précej, précej,« je odgovorila Francka, stekla v sobo, vzela prazno steklenico in hitela v klet.

»Boljšega prinesi, primojkokoš!«

Žagar je stopil v gostilno; za dolgo javorjevo mizo je sedel pijanček Cizara. Bil je rdeč in rejen, širok in močan človek pri petdesetih letih. Po obrazu in glavi je imel polno brazgotin od tepežev. Bil je vdovec in brez otrok. Pred kratkim mu je umrla mati in zapustila koč, staro in napol podrto. Vendar so ponujali pet tisoč lir zanjo takoj po pogrebu. Pomišljal se je nekaj časa, pa ga je premotila sladka misel na vinsko kapljico, lepe denarce in prijetne urice v gostilni. Prodal je koč še tisti dan in pil do ranega jutra. Črez teden je kupil harmoniko od godca Fatuznika, ki je postal betežen in nadušljiv in ki je jel misliti na smrt.

»Dober dan, Cizara! Bog vas živi!« je pozdravil Žagar.

»Bog daj! Ali si ti? Mislil sem, da so te Indijanci snedli. Škoda bi ne bilo, kakor ni bilo tvojega starega, da je tako zgodaj umrl. Nikoli nisva bila prijatelja. Ko sva vasovala, sva se nekoč stepla. Prišli so fantje in pomagali tvojemu staremu. Od takrat sem bil jezen, ker mi je prevzel dekle.«

Cizara je bil že vinjen. Vino je curljalo na več krajih na tla. A pijanček se ni brigal za to. S kozmolci se je naslanjal na mizo in si podpiral glavo z dlanmi. Harmonika je ležala v kotu na klopi.

»Ne govorite preveč, Cizara! Če bi ne bili pijani, vas zgrabim za usta.«

»Pojdi, pojdi, saj te ni nič in poguma tudi nimaš.« Žagar se ni hotel prerekati s pijancem, zato je odšel iz sobe.

»Le pojdi, le! Vem, da nisi vreden ščepca moke.« Spomnil se je harmonike, jo vzel med kolen in zaigral veselo polko.

»Še znam, še znam! Dvajset let že nisem igral in še gre. Juhul!«

Francka je prinesla vino in natočila kozarec. Tedaj jo je prijel Cizara za roko.

»Pustite me, pustite!«

»Pojdi malo plesat, Francka! Kako je prijetno na svetul!«

Vstal je, da bi jo prijel še za drugo roko. Isti hip je pristopil Amerikanec in ga stisnil za pest, da mu je roka omahnila, noge so se mu zapletle, telebnil je na klop.

»Hudič, to ti še plačam!«

»Starec, pamet imejtel!«

Ni še dobro izgovoril teh besedi, ko je vstopil v gostilno Slivar. Bil je dolg, močan človek, neupogljive volje in sile. Pod nosom so mu rastle mogočne brke, nad velikimi, izrazitimi očmi so se čeperile košate obrvi, široka glava je bila prepletena z sivimi lasmi.

»Cizara, ali spet uganjaš neumnosti? Če ti ni tu prav, te vržem na cesto.«

Cizara je utihnil in se stisnil v kot. Slivarja se je bal kot vraga. Trdil je tudi, da je v zvezi s hudičem, ker ima toliko denarja. A to je govoril le skrivaj, da ga ni čul vsak nebodigatreba.

Žagar je pozdravil krčmarja. »Dober dan, stric! Prišel sem vas malo obiskat.«

Podala sta si desnici.

»Prav, to je lepo! Tvojega očeta sem rad imel, zmlada sva bila najboljša prijatelja. — Sediva malo, da se kaj pogovoriva.«

Sedla sta, Francka je prinesla sveže gnjati in vina, in pogovarjala sta se o gospodarstvu. Cizara se je naslonil na mizo in začel smršati, kot bi dremal. Žagar in Slivar se nista zmenila zanj; pogovor je postajal vedno pristržnejši. Krčmar je hotel zvedeti, koliko je Amerikanec prislužil. Ta mu je z veseljem pripovedoval o svoji sreči, o svojih izkušnjah in dogodkih. Gledal je na Francko, ki se je pridno vrtela v kuhinji, in srce mu je postajalo pogumno.

»Hitro in odločno! Tako pride človek najprej do cilja,« si je mislil in začel tožiti, da je mati stara in da potrebuje gospodinje.

Slivar je takoj razumel, kam meri Amerikanec. Visoko čelo se mu je nagubančilo in začel je računati. Račun je bil za Žagarja ugoden.

»Rad ti jo dam. Kmetijo imaš dobro, par senožeti še nakupiš, da boš redil več živine. Krog nje se je smukal Gregorinov Janez. Beraču je ne dam. Vprašal me je, a nisem rekel ne da, ne ne.«

»Kaj pa Francka, ali ga ima rada?«

»Zato se ne brigaj! Dekleta poučim jaz, koga bo jemala in imela rada. Zato bodi brez skrbi.«

Tako je prodajal oče svojo lepo, mlado in razcvelo rožo. A Francka tega ni slutila, zato jo je tem huje zadela novica iz očetovih ust.

»Oče, prosim vas: ne silite me v nesrečen zakon. Saj veste dobro, da ljubim edino Janeza. Ne morem drugače. Življenje mi je rešil, ko sem bila majhna in tega mu nisem pozabila nikoli in mu ne pozabim.«

»Življenje, življenje! Ravno življenje bo križev pot pri Gregorinu. Vse je zadolženo. Žagar je bogat, vzameš ga in amen. Vsem sem pripravil dober kot. Pet vas je bilo in vsi so me ubogali. Pavle in ti sta še doma. Fant me uboga, ti me boš tudi. Tvoj oče sem, gospodar, in ukažem.«

»Oče, saj ste rekli Janezu jeseni, da me daste spomladi, če bo dobro gospodaril.«

»Rekel, rekel. Beseda ni konj. Premislil sem si. Žagarja vzameš in mir besedi.«

Obrnil je hrbet in zginil iz hiše. Francka je pa jokala in dolgo ihtela. Utolažiti je ni mogel niti Pavel, ki je pripeljal opoldne s hlapcem iz gozda hlode in jo je imel zelo rad. Videl je njene solze in bilo mu je hudo, ker je rad imel sestro in Janeza. Njene solze je videl tudi Cizara ter je polglasno brundal.

II.

Na Slivarjevem vrtu so se čuli lahni koraki. Že davno je bila odbila ura polnoč v zvoniku farne cerkve. Vse je bilo tiho, le veje so zašumele zdaj in zdaj in božajoč veter je pihljal čez polje, dotikal se zelenih brajd in cvetočega drevja in bimčkal valove globoke reke, ki je tekla ob vznožju gričkov. Dolge sence so padale po gređicah, sence hrušk in jablan, po sredi je rastel in cvetel krompir, ob straneh so dehtele rože, ki jih je skrbno gojila Franckina roka.

Pod oknom koncem hiše je stal Gregorinov Janez, postaven in krepak fant; zavihani brki, širok klobuk z velikim krivcem za trakom, črne, žive oči in zdrava lica so dajala lepemu stasu odločen značaj. Z lestvo v roki je stal in gledal na okno. Trenotek je pomišljal, nato jo je pristavil in plezal varno kvišku. Trikrat je potrkal; drobna glava se je obrnila na postelji, težki vzdih so se čuli, nemirne stopinje. Okno se je odprlo in dekle je zaihtelo.

»Ne zameri, Francka, da sem prišel. Ni moja navada, laziti ponoči okrog, saj veš. A gnalo me je sem. Zvedeti sem hotel resnico iz tvojih ust. Cizara mi je pravil, pa je bil vinski ter je grozil Žagarju. Povej, dekle, ali je res?«

»Janez, meni je tako hudo. Ves dan sem jokala, očeta sem prosila, naj se me usmili. Oh, moj Bog!« Položila mu je glavo na ramo in se zjokala.

»Ne jokaj, Francka, da naju ne čujejo. Bodi pogumno, dekle! Ali me imaš še vedno rada?«

»Zakaj vprašaš, Janez? Vsak večer molim, da Bog blagoslovi najino ljubezen. Ah, toliko sem ti dolžna! Življenje si mi rešil iz valov, ko sem bila še majhna, in od takrat je ostalo v srcu prijateljstvo, ki je naraščalo z leti.«

»In zdaj naj bi vse minilo, vse: sanje, veselje in ljubezen, in to radi par tisočakov, radi tega Amerikanca! Slast me je prijela zvečer, da bi šel na njegov dom in ga stebel kot fantalina. In tvoj oče je baba, figamož. Obljubil mi je tvojo roko za pomlad, če dobro gospodarim. Ali ne gospodarim dobro? Prodal sem voli, kupil dva iskra vranca in začel kupčijo s teleti, maslom in jajci, nakupil sem krave, zboljšal živinorejo. Trudim se od zore do mraka, da spravim dolg s premoženja. Ta prokleti dolg! Oče ga je napravil in sin mora trpeti. A močne so moje prsi in žilave moje roke. Naj se zaroti vse proti meni, ne popustim za las. Zdi se mi, da bi trl podkve s svojimi pestmi. Jezen sem in povem jih tvojemu očetu gorke, da bo pomnil. Poznam ga, da ne odneha od Žagarja in bo tiščal

vanj, ker je bogat. Zatrjujem ti, dekle, znova svojo ljubezen. A le Bog nebeški ve, če boš kdaj moja žena. Izgubil sem upanje.»

»Moj oče je tako strog in bojim se ga. Žagarja pa ne maram in ne maram. Rajši grem od hiše.«

Fantu je srce zatrepetalo od veselja. Brž je poljubil Francko na čelo in odhitel proti domu.

* * *

Vsa vas je govorila o Žagarjevi sreči v Ameriki, o Slivarju in Francki. Nekateri so pritrjevali bogatemu krčmarju, ki noče dati svoje hčere na zadolženo posestvo, drugi so grajali njegovo lakomnost in se zavzemali za nežno ljubezen Gregorinovega Janeza in njegovega dekleta. In to je bil posebno mladi svet. V mladih prsih je vse čisto in deviško, čelo in lice jasno, oko zre z zaupanjem v svet.

Janez je molčal in ni govoril z nikomur o Slivarju in Žagarju. Delal je in se pehal bolj kot prejšnje dni, da bi potolažil vihar, ki je divjal v krepki duši. Povsod si ga videl; na polju pri delavcih in v vinogradih s škropilnico na hrbtu. Padala je modra galica po svežem trtnem perju, kapale so potne kaplje z obraza, umazana je bila pisana srajca od mokrote in potu. Solnce je sipalo svoje žarke na griče z belimi cerkvami in na zeleno dolino z valujočim žitom in rodovitnim drevjem. Fantu ni bilo za rože in solnce, za valujoče žito in cvetje. Prazno mu je bilo življenje. Čakal je samo trenotka, da spregovori besedo s starim lisjakom Slivarjem. Na dom ni hotel, ker mu ni dopuščal užaljeni ponos. In prilika se mu je ponudila.

Zvečer je bilo in mrak je legal na zemljo. Janez je stopal proti domu in dohitel Slivarja, ki je šel samozavestno in se oziral po polju, kot bi bilo vse njegova last: njive, travniki, vinogradi in senožeti.

»Dober večer!«

»Dober večer Bog daj! Ali si ti, Janez?«

Nasmehljaj se je kot lisica, ki je prekanila volka. To je odločnega fanta ujezilo še bolj, da ni izbiral besedi in izrazov, ko je izsul ploho z jezika.

»Da, jaz sem, Janez Gregorin, in vi ste Matija Slivar! Jaz sem zadolžen kmet, in vi ste bogat in ponosen gostilničar in posestnik. Pravijo, da ste pošten in pravičen mož, ki drži besedo. Če reče Slivar »da«, bo kričala za njim vsa vas »da«, ker govori vedno resnico in pravico. Jaz berač, kakor ste me imenovali, vam pa rečem, da ste figamož. Še baba drži besedo, vi je ne. Ali se nisva zgovorila jeseni, da mi daste Francko čez pol leta, če bom pametno gospodaril? Ali se nisem trudil noč in dan, ali nisem izpremenil načina gospodarstva, ali ne napredujem? Ne maram se bahati. A rečem vam, da se mi vsi čudijo. In čudili se mi bodo še bolj!«

»Fant, mlad si in mlečnozob. Tvoje besede so me toliko zbudile, kot če bi me pičil komar. Govori, kar se ti poljubi. Delam po svoji glavi in ne prašam nikogar za svet. Ti počenjaj s svojo zadolženo beračijo po svoje, jaz počnem s svojim imetjem in tudi s svojo hčerjo po svoje.«

»Boga hvalite, da imate že sive lase, sicer bi se utegnil spozabiti. In Boga zahvalite, da je Francka

vaša hči. Bog vas ne kaznuj radi tega, kar ste mi storili. Ne razumete, kaj se pravi vničiti srce. A vničili ga niste le meni, aupak tudi svoji hčeri! Zagrenili ji boste življenje. Oče Slivar, ljubiti se pravi živeti ali umreti.«

»Fant, molči, in ne pridi mi več pred oči! Dovolj mi je tvojih čenčarij!«

»Ne bojte se, od danes gredo najine poti narazen.« Izgovoril je in urno odkorakal proti domu. Slivar je zrl za njim in se smejal.

III.

Od tedaj ni prestopil Janez praga Slivarjeve hiše. Na videz se ni brigal niti za Amerikanca, niti za Francko in ni iskal prilike, da bi z njo govoril. Hotel je preskusiti njeno zvestobo. V srcu pa mu je bilo neizmerno hudo. Prebdel je mnoge noči, spanec ni legel na trudne oči in če je legel, so prišle mračne sanje. In ko je prišel dan, jasen in vesel, je moral zapreti svoje srce kot mora zapreti zvečer cerkovnik cerkvena vrata.

Francki je bilo zato žalostno v duši. Počasni in pusti so se ji zdeli dnevi, lepi majevi dnevi. Rdeče lice ji je pobledele in na čelo sta se zarisali dve tanki brazdi. Mislila je na svojo nesrečo in na Janeza in ni mogla razumeti, zakaj ga ni. Pač ji je oče zabičal, naj ne govori več z njim in je vedela, da sta se sprla. Saj ji je zatrdil Janez ono noč, da pove očetu take, da jih bo pomnil svoj živ dan.

Kdo je videl njene solze, kdo se brigal zanje? Pijanček Cizara jih je videl in njemu je naročila Francka, naj pove Janezu, kako ji je.

»V soboto je v trgu semenj. Tedaj ne bo očeta doma. Naj pride na vrt!«

In Cizari se je smililo dekle, udaril je z nogo ob tla in se zaklel, da izplača Amerikanca.

»Povem. Francka, povem! Žagarju pa zagodem veselo polko, da se bo smejala vsa vas.«

»Ne storite mu zlega! Ni hudoben človek. Delaven je in podjeten, a jaz bi bila nesrečna pri njem, ker ga ne morem ljubiti.«

»Dekle, nič hudega se mu ne zgodi! Bodij brez skrbi! — Torej, v soboto popoldne?«

»Da, v soboto popoldne na vrtu.«

Cizara je povedal Janezu zaupno na uho in Janez je zmigal z rameni.

»Storim, da bo prav.«

Dal je možu kos kruha in sira. Cizara se je zahvalil in se odpravil dalje.

Drugo jutro je bila vsa vas polna smeha. Na orehu pred Amerikančevo hišo je visela velika ženska iz slame. Vrat je bil dolg, roke so segale do stopal, glava je bila debela, izrezana iz lipovega štora, oči globoke in velike, lica črna z belimi pikami. Odeta je bila v pisano krilo, zakrpano na več mestih, glavo je pokrivala rjava ruta, stkana bogve kdaj.

»Nekdo mu je zagodel,« so pravili ljudje. »Prav je! Tako se nosi, kot bi imel pol vasi.«

»Nevesto je dobil, lepo in spodobno,« so govorila dekleta. »Mislim, da ga Francka sedaj ne vzame za ves svet.«

Slivar se ni zmenil za ljudske čenče in je zidal

na bogatega ženina. Tembolj je bila žalostna Francka, ko so gledali ljudje za njo. Tudi Žagarju je bilo neprijetno.

»Vraga, kdo mi je to storil? Kosti mu polomim, da zvem zanj. In zdaj? Francka bo žalostna. Kaj jaz! Za dekle mi je. V ogenj bi šel zanjo, magari v pekel.«

Cizara je molčal kot zid, Francka pa tudi ni rekla besede. Tako je prišla sobota.

V gostilni je sedel Žagar. Vedel je, da jo je mahniti krčmar v semenj, zato je hotel govoriti z dekletom par besedi na samem. Zadnji čas je prihajal pogosto in Francka je pričakovala dan za dnevom, da pride nekoč z bratom, da se zgovore natančno.

»Francka, ali me imaš kaj rada? Glej, vsega ti dam, kar poželi tvoje srce. Kočijo ti kupim, če boš hotela.«

Ravno ji je hotel na dolgo in široko razlagati svojo ljubezen, ko je vstopil Cizara in sedel na drugi konec mize. Francka je prinesla vina, odšla v kuhinjo in začela robiti novo rutico.

»Nikar ne govori z babami, Žagar! Saj si jo že dobil, ne brigaj se za druge! Pijmo ga, pijmo, dokler živimo, saj ne dobimo ga kapljice tam.«

Nagnil je kozarec in izpil do dna, tudi Žagar je pil. Jezilo ga je, da mu je pijanček zmešal štrečno.

»Jaz samo pijem,« je govoril Cizara dalje. »Rajni kamnosek Medenov Marko je pa samo jedel. Za tri dni se je najedel, če je šel daleč. Na Sveto goro je vzel s seboj kos turšičnega kruha in žep kuhanega boba. Ob tem je živel dva dni. Seveda je doma prej snedel naročen košek češpelj in skledo repe in fižola. A umrl je nesrečne smrti. Nazobal se je črešenj in napil žganja, da ga je razneslo. Imeniten je pa bil, imeniten in slaven, kakor ti, Žagar. Vsa fara klepeta o tebi, tvoji bogatiji in slamnati ženi. Pravim, slaven si kot Napoleon.«

»Cizara, pijte in molčite!« Tako sta besedičila dalje, naročila novo vino in pila.

Francka je tedaj zginila iz kuhinje in stopila na vrt. Janez jo je čakal. Podal ji je roko in jo pogladil po licu. Nasmehnila se je in ga prašala:

»Zakaj te ni bilo tako dolgo, Janez?«

»Ne prašaj me, dekle. — Čutim, da ni tako, kot je bilo včasih in zastoj je vsako upanje.«

Hotel je preskusiti, kako močna je njena zvestoba.

»Če ti tako govoriš, kaj pa jaz? Meni je obupati.«

»Ne obupaj, dekle.«

Potegnil je iz žepa svilen ruto in ji ogrnil drobno glavico.

»Tole sem ti kupil na semnju za spomin, Francka.«

»Kako ti bom povrnila?«

Dekle je vzdihnilo in solza se ji je potočila po bledem licu. Spomnilo se je vseh jasnih dogodkov, ki jih je prinesla ljubezen. Na prvi trenotek se je posebno spomnila. Rože je trgala ob bregu reke in veliko otrok je bilo z njo. Tudi Janez jih je bral. Velik je bil že, star dvanaest let. Mati mu je ukazala; zaljšala je vedno Marijin kip s sve-

žimi cvetkami. Tedaj se je zgodilo, da je spodrnila nožica, in Francka se je pogreznila v valove. Kriknila je in zginila v globočini. Otroci so se prestrašili in začeli bežati, le Janez je ostal. Bil je pogumen fant in dober plavač. Spustil se je v valove, zagrabil malo telesce okrog pasu in plaval urno proti bregu. Rešil je Francko. Valovi so mu jo prinesli. In od tedaj je bila po božji volji njegova.

»Dobro veš, da ne morem drugega ljubiti kakor tebe.«

In govorila sta dalje. Penica je pela na vrtu, solnce se je nižalo k zatonu. Iz pogovora ju je vzbudil krik v hiši. Francka je skočila v hišo in se ustrašila, da se je stresla po vseh udih. Na tleh je ležal Amerikanec, ves temnomoder v obraz, in Cizara mu je klečal na prsih in ga davil. Na tleh je ležal velik nož.

»Hudič, boš mene cukal za lase in tepel, če ti naredim punico iz slame. Drugačne ne zaslužiš,« je vpil in obdelaval svojo žrtev.

»Pustite!« se je pridušeno izvilo iz Amerikančevega grla.

»Jezus, Marija,« je zavpila Francka, »Janez, na pomoč, na pomoč!«

Janez je prihitel in za hip začuden obstal. Potem pa je z jeklenimi pestmi pograbil Cizaro za rame, ga dvignil od tal in treščil iz sobe.

»Cizara, pijani ste. Spat pojdite!«

Hudi mož se je pobiral s stopnic in še ves omočen zabavljal:

»Kaj pa tebi mar? Prav nič nisem pijan. Trezen sem kot na veliki petek zjutraj. Samo lasati se ne dam in tepsti. Še ga bom, šel.«

Pobral je svojo harmoniko in odšel.

»Le povej orožnikom, da sem te hotel. Tudi sebe zatoži!« je vpil na pragu. »Pa naj eno leto sedim, ni mi žal, da sem te, bahača nemarnega!«

Žagar ni čul teh besedi. Ležal je na tleh v nezavesti. Iz nosa in ust mu je tekla kri. Francka je hitela po vode. Janez ga je privzdignil. Močila sta ga po obrazu in mu drgnila prsa in vrat. Polagoma je zasineli obraz dobil zdravejšo barvo. Z oljem sta mu pomazala praske, ki mu jih je naredil Cizara z nohti in nožem.

Izpregledal je in Francki je odleglo. Z velikimi očmi je pogledal Janeza in dekle. Slaboten je bil in ves se je tresel. Posedla sta ga na stol.

»Saj sta to vidva, Janez in Francka?«

»Da, midva. Miren bodi, France!«

»Ne morem razumeti tega. Cizari nisem hotel skoro nič žalega in vendar me je hotel zadaviti, vama pa sem storil toliko hudega, pa mi vračata z dobrim. Ah, čuden je svet! Domov pojdem, domov.«

Stala sta pred njim in se držala za roki. Tako mlada in lepa sta bila. Žagar je z žalostnim nasmehom pogledal Francko in dejal:

»Želim ti sreče, Francka!« Potem je spet zastokal in rekel: »Prosim vaju, ne govorita o tem z nikomur. V par dneh okrevam in ne maram, da bi vedel ves okraj za moj preten. Tudi Cizari povej, Janez, naj molči. Vama pa Bog podeli srečo! Ne bom vama več na poti.«

Janez ga je prijel pod pazduho in peljal domov. Med potjo so ljudje praševali, kaj je z Amerikancem.

»Malo slabo mu je,« je rekel Janez. In zmajevali so z glavami, ker je peljal sovražnik sovražnika pod pazduho.

IV.

Materi Žagarci se je čudno zdelo, da je bil France zadnji čas tako molčeč. Vrat je imel zavrt in si ga je mazal sam, nje še blizu ni pustil. Prav v skrbeh je bila zanj.

Tako so sedeli zopet vsi trije nekega večera v kuhinji. Hlapec in dekla sta že šla spat.

»Mati, z mojo ženitvijo ne bo nič,« je začel France.

»I, kako da ne? Kaj ne boš vzel Francke? Rečem ti, prav vseč mi je. Pojdi no, pojdi, nemara te je sram radi tiste slamnate babe. To se utegne prigoditi vsakomur.«

»Nič mi ni radi tistega strašila, radi Francke mi je. Nesrečna bi bila z menoj, ker me ne ljubi. Gregorinov Janez naj jo vzame! Zakaj bi dekle točilo solze radi nesrečne ljubezni?«

»Nesrečna ljubezen! Saj je ni. Ko se vzameta, se že spoznata in privadita drug drugega. Potem pridejo otroci in vez je še trdnjša. Ne bodi še mast, vem, kako je, ker sem stara.«

»Vam se zdi tako, meni pa drugače. Ženil se ne bom, mati.«

»France, i kaj pa misliš?« je začel brat.

»Tone, premoženje ti dam. Ženi se ti! Mlajši si in srečnejši. Delal bom pri hiši, ker jo ljubim, delal, dokler me ne polože v grob. Izgovorim si kot, pa bo!«

»Nekaj čudnega ti je padlo v glavo,« je rekel brat. »Kaj poreče Slivar, s katerim sta se skoro dogovorila?«

»Naj reče, kar hoče. Jutri pojdem k njemu in mu povem odločno in jasno.«

»Drugo jutro se je res napotil k Slivarju. V kuhinji je dobil Francko. Pogledala ga je z modrimi očmi in težko mu je bilo, ker jo je rad imel.

»Francka, prišel sem prosit odpuščanja. Če si kdaj trpela radi mene, odpusti mi!«

Dekle mu je podalo roko in zardelo.

»Ne govorite tako! Vedno mislim, da je bila volja božja. Nisem vas mogla ljubiti. Janeza imam rada in bi ga tudi imela, tudi če bi bil grd, ker ljubim njegovo dušo.«

V gostilno je prišel oče Slivar. Zadovoljno se je smehljaj in pozdravil Žagarja.

Sedla sta in Amerikanec je začel z odpovedjo. Vzbuja je tudi starcu vest in napeljeval vodo na Franckin mlin.

»Ti nisi možbeseda, fant! Obljubil si mi in že za doto sva barantala.«

»Ne zamerite, saj tudi vi niste bili možbeseda! Janezu ste napravili mnogo bridkih ur.«

»To ti je divjak. Tako sva se sklestila in zaklel se je, da gredo najine poti narazen.«

»Nagel je in ne premisli vsake besede. Tega mu ne štejte v zlo! Dobra duša je, izvrsten gospodar, vreden Francke.«

»Čudno si se izpremenil.«

»Ne mislim se ženiti. Bratu dam; naj se poroči. Mlajši je in spraven človek. Nevesto dobi z lahkoto.«

»Morebiti bi pa on vzel Francko?«

»Če bi hotel vzeti Francko, mu ne dam črez. Stric Slivar, bodite res oče svoji hčeri in ne pehajte je v nesrečo. Glavno ni denar, glavno je ljubezen in zadovoljnost.«

»Tako govoriš, ker si še malo izkusil.«

»Toliko kot vi, če ne več.«

Dolgo sta govorila, a danes oče ni ukazal Francki prinesiti vina. Žagar ga tudi ni naročil, ker se mu ni ljubilo piti.

»Tako ne bo nič! Figamož si in ostaneš.«

»Naj bom! Zadovoljen sem, da ne rušim sreče vaši hčeri. Videl sem njene solze in sem spoznal, kaj pomenijo. Zareza je zarezal in srca ne zakrpate kot irhastih hlač.«

Tako je rekel in odšel. Slivar pa ni bil zadovoljen; zmajal je z glavo in parkrat zaklel, kar ni bila njegova navada.

Amerikanec je srečal sredi vasi Cizaro in ga pozdravil.

»Kaj me pozdravljaš? Pusti me pri miru!«

»Cizara, pametni bodite in začnite delati. Précej dobite delo, če hočete tudi pri nas.«

»Ne draži me! Nadelal sem se do sita in delo mi smrdi dvajset sežnjev daleč. Lepo od tebe, da me ne naznaniš. V soboto sem bil pijan, zato je bilo tako.«

Odšel je po vasi s harmoniko. Široko je stopal in gledal na tla.

V.

Slivarjeva Francka je bila vesela, da ji je kar lice gorelo. Usteca so se držala na smeh, nad čelom so se blesteli črni lasje, spleteni v velik svitek. Rokave je zavihala, spuščala vrč v vodnjak in potihoma žvrgolela, podobna mični ptički, ki se račuje pomladi.

Ko je nesla vodo črez vrt, je razgrnila veje širokega grma in se nasmehnila: Gnezdo. V njem je cvrčala družinica penic.

Francka se je naslonila na drevo in je zasanjala o gnezdu in družinici. Janez, ljubi fant! Zdrav, krepak, hiter, odločen in neupogljiv kot hrast v dobrih. S takim človekom ni težko stopati po trnjeni poti življenja. Slast je gledati njegovo delo in delati poleg njega za dom in družinico. Janez vse preuredi, da bo življenje in delo prijetnejše. Janez je dober. Boga ima rad. Bog bo čuval gnezdo... Sklonila je glavo, lahna rdečica ji je priplula na lice. Ah dom, družina, skrivnost materinstva, lepota svetega poklica!

Iz premišljevanja jo je zbudil oče, ki je prišel čez dvorišče golorok in gologlav. Naslonil se je na vrtno ograjo, pogledal je svojo veselo hčer in začel:

»Zdaj poješ in se raduješ, ker se je odpovedal Žagar, ta figar. Zdaj misliš le na Gregorina. Skrbi mi delaš. Z nobenim otrokom nisem imel toliko dela, kakor s teboj. Povej mi odkrito, ali res ne moreš pustiti tistega Janeza?«

Dvignila je glavo in je tiho, a z odločnim pozardkom rekla:

»Res ne morem, očka.«

»Dekle, dekle,« ji je prigovarjal oče, »glej, kako si postelješ! Pomisli, Gregorin je zadolžen, ti pa dobiš bogate ženine.«

»Ni mi za denar, dobrega moža hočem, ki ga bom ljubila iz srca. Ah oče, hočem imeti dobro družino.«

Stari je pomolčal. V srcu mu je nekaj govorilo, da hči modro in prav misli. Počasi je zinil:

»Torej ga pa vzemi, če ni drugače. A ne misli, da obvelja tvoja. Vidim, da Gregorin pametno gošpodari. Zato ga vzemi, samo zato. Trdo boš morala delati. Glej, kako urediš! Prepirla sva se onikrat in od tedaj se ne pogledava. Vroč je kot železo, ko se loti. Opekem sem se, a tudi on se je pri meni. — Torej stori, kakor hočeš. Če te hoče imeti, že pride pote. Bodi srečna; to hočem.«

Dekle ga je hvaležno pogledalo in dve svetli solzi sta ji kanili na razgreta lica. Slivar se je obrnil v stran, nekaj pogodrnjal o sitnosti otrok. Pri srcu pa mu je bilo gorko, kakor da bi mu žar iz hčérinega srca otajal led v prsih.

* * *

Po košnji je bila poroka. Na svatbi je bil tudi Žagar.

Cizara se je pomešal med godce in uganjal burke. Zvečer se je preoblekel v kralja in prišel s spremstvom čestitat ženinu in nevesti. A kaj bi vam to pravil! Saj veste, kakšne so naše vesele svatbe...

J. Langerholc:

PREPIR.

BILA sta si dobra. Primožev Janko in Dobretov Stanko, prijatelja od večera v jutro, od jutra v večer.

Ali prišla je vmes štruca, lepa bela pogača. Janko jo je imel, Stanko bi jo bil rad imel. Prosil je zanjo, a Janko je poleg pogače prigriznil še debel košček nevoščljivosti.

»Janko, daj mi malo.«

»Ne morem.«

»Samo malce.«

»Nočem.«

»Bom pa še jaz tebi dal.«

»Saj nič nimaš.«

»Pa bom imel, ko bom šel k sveti birmi.«

»Maram za tiste sladkarije!«

»Dobre so.«

»Če so dobre, jih pa jej.«

»Janko, saj te imam rad.«

»Zdajle, ko imam štruco.«

»Zmeraj, vedno, vsak dan!«

»Lažeš!«

»Janko, daj mi no, vsaj mrvico mi daj.«

»Ne smem.«

»Zakaj ne?«

»Ata pravijo, da ne smem nikomur nič dati.«

»Zdaj pa ti lažeš.«

»Kdo ti je povedal?«

»Sam vem.«

»Seveda, ti vse sam veš. Misliš, če v šoli vse veš, da —«

»Janko! Lepo te prosim!«

»Tiho bodi!«

»Tebi ne!«

»Pa domu se mi poberi!«

»Nočem!«

»Bomo videli!«

In pričel se je boj in pretep in prijatelja sta šla narazen. Za prazen nič, za košček belega kruha, pa taka jeza, tak prepir.

Janko je bil sam doma. In komaj je odšel Stanko, se mu je pridružil dolgčas. Oh, to je bilo pustol! Sam, v celi hiši sam. Oh! In če bi prišli zdajle cigani? Kam bi se skril?

Zaklenil je vežo in šel v zgornjo hišo. Votlo je zadonelo po veži, zamolklo je bobnelo po stopnicah, nekam strahotno je odmevalo, ko se je prestopal po zgornji hiši. Ta divja samota! Saj Stanko ni nič močnejši kakor on, nič večji kakor on, nič pogumnejši kakor on, pa vendar... Ko sta bila skupaj, še mislila nista na strah, če sta kričala, je glas prijetno, domače odmeval po hiši. Danes pa sam, in z njim dolgčas, in strah in samota in ti pusti, votli glasovi. Ali vsi so glas slabe vesti? Janko!

Tesno mu je bilo pri srcu. Tako tesno, da bi bil zajokal, a niti jokati si ni upal. Zaklical bi bil: »Stanko!« pa se je bal lastnega glasu...

Stanko pa je doma premišljeval: »Čemu sva se pravzaprav sprla? Ali je bilo vredno? Za košček kruha! Naj ga le ima. Mogoče mu res ata ne puste, da bi ga dal. Pa mu nisem verjel. Ah, kar nazaj bi šel in bi mu pustil, naj pojé v miru svojo pogačo. Saj mi je ni dolžan dati. Res ne. Posebno še, če res ne sme.«

Po vrtu je hodil in gledal, kje je Janko. Janko, ah Janko! Prikaži se! Ah Janko!

Nikjer ga ni bilo.

»Janko!«

Nehote je zaklical ime bivšega prijatelja. In Janko je pomolil svojo glavo skozi okno zgornje hiše.

»Stanko!«

»Kje pa si?«

»Počakaj me! Pridem k tebi.«

Spet sta bila skupaj, spet sta se smejala, spet sta kričala in vpila kakor nekaj, kakor še pred par urami. In spet so odmevali po vrtu, po hiši povsod le glasovi veselja, strah pa je šel. Jedla sta belo pogačo in oba sta je imela zadosti.

Angel miru pa je razprostiral nad njima svoja krila in angel dobre vesti ju je spet zapisal v svojo zlato knjigo.

J. Langerholc:

MEŠETAR.

TRUDEN sem bil in sem malce zadremal. Pa samo malo in čisto na rahlo. Tako, da sem dobro slišal v veži glasove: »Ali so gospod doma?«

Otroški glasovi. Kaj mi neki hočejo? Če bi bila sobota, bi koj vedel, kaj nameravajo. K spovedi. Ali bilo je sredi tedna.

»Tok, tok, tok!«

»Naprej!«

V sobo se prikaže kodrasta glava mojega učenca Franceljna.

»No, kaj bi rad?«

»Gospod, ali veste za kakšne zajce, ki bi bili naprodaj? Zajec in zajka.«

Nasmehnil sem se. Katehet, veroučitelj, pa naj bi se briga za zajčjo kupčijo!

»Kako pa, da si prišel k meni radi zajcev?«

»Ata so rekli, naj vas vprašam.«

V tem je pristopila in se jela vmešavati v najin pogovor še njegova sestra Tina. Ko je videla, da bratu nisem odgriznil glave, je dobila pogum.

»Pa so res rekli ata da mu jih dobite. Gospod gotovo vedo zanje, so rekli.«

Ná! Lepa je ta! Kakor da bi moral imeti v glavi vse zajce cele župnije! Ampak tako zaupanje: Gospod gotovo vé! To pa spet ni karsibodi. In vendar nisem vedel.

»Čakajta,« sem jima rekel, »danes prav res ne vem za nobene. Čez par dni se oglasita, bom pa že povedal.«

Šla sta. Jaz sem pa začel premišljevali, kaj sem obljubil. Kam naj se obrnem? V sili je dober svet nekaj vreden. In dobil sem ga. Dobri ljudje so mi svetovali: »Obrni se na Suštarjevega Jožka. Kar je lovski pes za divje zajce, to je Jožek za domače: vsakega izvoha.«

Obrnil sem se nanj in imel sem srečo. V par dneh sta Francelj in Tina že vedela, da bosta lahko dobila zajce. Tudi za ceno sta že vedela.

»Ampak meni bosta tudi nekaj dala, ker sem vama zajce dobil.«

Spogledala sta se. Na to terjatev nista bila pripravljena.

»No Francelj, ali bo kaj?«

Molče je prikimal.

Videl sem: za zajce ima denar, za mešetarja ga nima. Premalo je še izvežban v kupčijskih poslih. Tudi Tini je jezik primrznil. Kar ni šla beseda z jezika.

»Francelj! Če mi boš dovolil, da bom smel pogledati, kakšen hlev si napravil zajcem, mi pa ne boš nič plačal.«

Obraz se mu je razjasnil, oko se mu je posvetilo in jezik je spet govoril in ropotal kakor prej. Tina je pa pošteno pomagala.

Nista mislila, da se bosta tako ceno odkupila.

Filip Terčelj:

Vipavska.

Divja burja, solnce žgoče,
vinski grički, zgodnji ptički
in nad vsemi skalni Nanos,
kakor skrbni oče.

Le pogledjte vinske gričel!
Cerkvice na njih so v krogu.
Bele cerkvice — ovčice
čuva Mati v Logu.

Kaj zato če burja tuli
in če močne hraste trese!
Nas Vipavcev iz doline
burja ne odnese!

To vipavska je dolina,
zemski raj in cvetno morje,
sadni vrt, ki ga spomledi
bela vila orje.

To dolino ogradili
so očaki tisočletni:
stari Nanos, sivi Čaven,
Javornik priletni.

Tu ostanemo, kjer zrastle
smo v viharju in vročini,
dokler Bog nas ne pokliče
k večni domovini!

PO OKROGLEM SVETU

R. Bednarik:

BORBA ZA SEVERNI TEČAJ.

SKRIVNOSTNA kot sfiga sredi puščavskega peska je naša zemlja. Rado vednim očem svojih otrok le nerada odgrinja svoj pajčolan. Velikanske dežele, ki merijo tisoče kvadratnih kilometrov, so še, kamor ni še stopila raziskovaleva noga: na severu vseh kontinentov se razprostirajo prostrane snežne planjave, v osrčju Afrike so gosti pragozdi in nepristopne planote, sredi oceanov ležijo še otoki, a na obeh tečajih naše zemlje so še morja in neraziskane ravnine, ki jih pokriva par metrov debel leden oklep. Od neraziskanega dela zemeljske oble odpade na pokrajine ob tečajih okroglo 15 milijonov kvadratnih kilometrov. To je za poldrugo Evropo. Semkaj so seveda všteta morja, otočja in tudi morebitna suha zemlja. Ameriški zemljepisec Harris je skušal s pomočjo plimnih valov dokazati, da se razprostira med tečajem in severnoameriškim polarnim otočjem suha zemlja, ki so jo znanstveniki po njem začeli nazivati »Harrisova zemlja«.

To polarno kopnino so iskali že številni raziskovalci, a je še niso ugledali. Angleži so že v 16. stoletju pošiljali ladje, priproste in slabo opremljene na sever, da odkrijejo nov svet. Večina teh junaških moč je v borbi z divjo severno naravo podlegla. Treskanje ogromnih ledenih gor, ki so trčile skupaj, jim je zapelo pogrebnično; in teme naše zemlje je spet za desetletja pogoltnila grozna in obenem veličastna tišina severne narave. Pač se je bil leta 1895. Fridtjof Nanssen približal tečaju že na 420 kilometrov; l. 1900. je vojvoda abruški prodril še bolj gori. Devet let kasneje se je pa razširil glas, da sta Cook in Peary razvila prapor prav na severnem tečaju. Pa se je izkazalo to kot neresnično. Po neuspehih raznih slavnih raziskovalcev se je lotil severnega tečaja Norvežan Roald Amundsen, ki je l. 1911. prvi odkril južni tečaj. Brž po vojni je odplul proti tečaju na ladji »Maud«. Dolgo ni bilo vesti o severnih junakih. Nazadnje so morali odjenjati. Toda Amundsen, jekleni severni tip, ni odjenjal. Cela štiri leta se je pripravljala na novo borbo s tečajem. Lani v juniju se je spustil s šestorico vrlih in zvestih tovarišev v dveh letalih proti severu. Le 250 kilometrov pod tečajem bi jih bila led in mraz skoraj pogubila. Amundsen se je vrnil premagan, a ne strtl.

Nov načrt.

S svežim pogumom se je lotil novega načrta. Hotel je leteti preko severnih pokrajin v zrakoplovu. Amundsen je podprl z denarjem njegov zvesti drug bogati Amerikanec Ellsworth. Na pomoč sta mu priskočila tudi norveška vlada in zemljepisna družba. Italijanski letalski polkovnik Humbert Nobile je pa izdelal po Amundsenovih

navodilih načrt za tehnično dovršen zrakoplov. Polkovnik Nobile je tudi bil določen za poveljnika zrakoplova »Norge« (Norveška), ki naj ponese Amundsen in njegovo hrabro družbo na tečaj. Načrt je določal, da se dvigne »Norge« z letališča v Ciampinu nižje Rima in pluje po tej le črti: Ciampino » Rim » Cuers (francosko mesto nad Toulonom) » Pulham (londonsko letališče) » Oslo (glavno mesto Norveške) » Gatšina (južno od ruskega

Roald Amundsen.

Ljeningrada) » Vadsö (najsevernejša točka Laponije) » Kraljevi zaliv na Svalbardu (tako zovejo danes Norvežani prejšnje otoke Spitzberge) » tečaj » rtič Barrow na severnem koncu Alaske. V vse omenjene postaje so že mesec popreje poslali inženirje, ki so postavljali ogromne železne stolpe za pristajanje zrakoplova. Na Svalbardu, pravi izhodiščni točki za polet proti tečaju, so bili postavljeni velikanski »hangarji« za zrakoplov. Tu so italijanski in norveški izvedenci tudi pripravili vse potrebno za polarno opremo zrakoplova.

Devetega aprila ob devetih in dvajset minut se je »Norge« dvignil z letališča v Ciampinu. Par vzklikov in pristrčno slovo od svojcev — in zrakoplov z 21 možmi posadke je veličastno odplul proti severu v boj s severno naravo. Človeški um in volja sta si spet odmerila nalogo, da zmagata v boju z naravo...

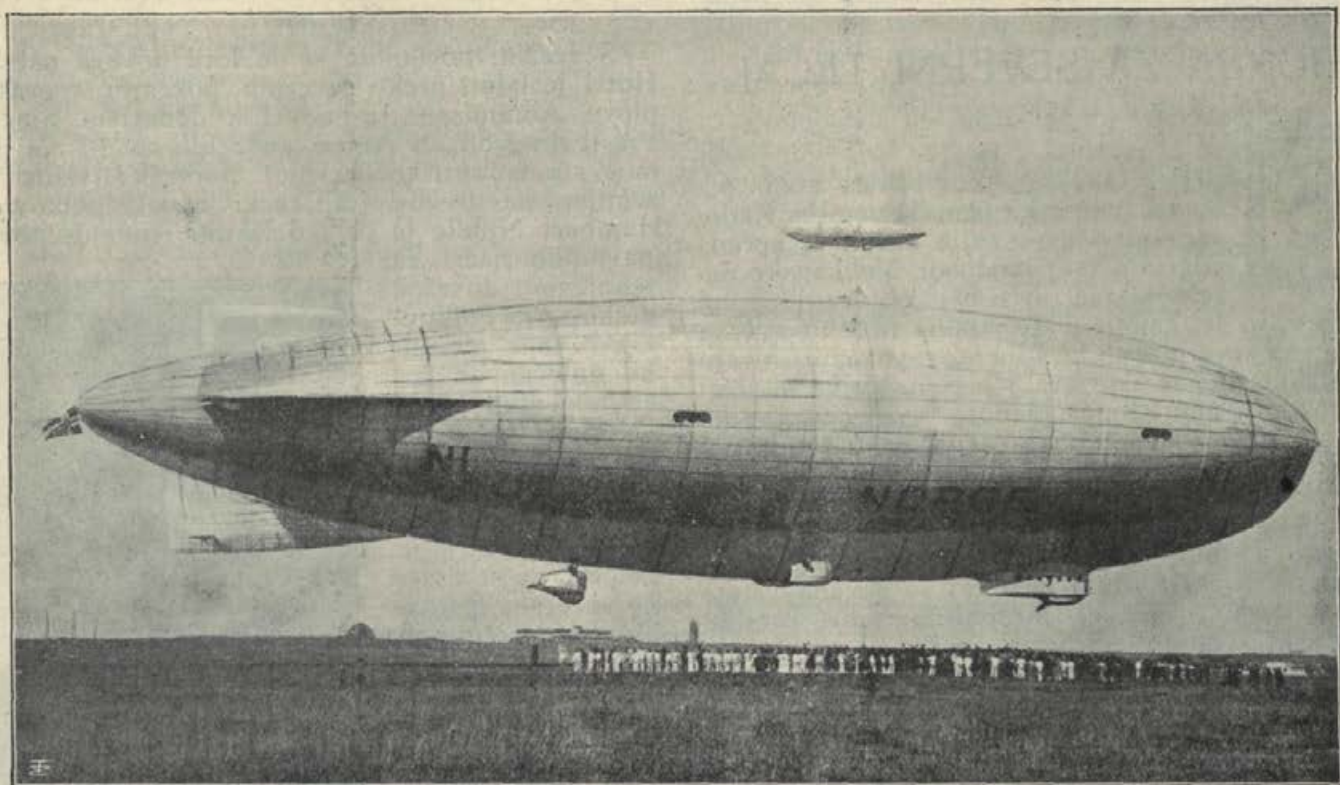
Le prebrž je ta začela kazati svojo moč. Brezžični brzjav na zrakoplovu je ujel vest, da mora »Norge« kreniti proti atlantski obali, sicer ga zamejejo nad Francijo silni nasprotni zračni tokovi.

»Norge« je moral po ovinku pluti proti Pulhamu, kamor je prispel naslednji dan 11. aprila ob petih popoldne. V 30 urah je potemtakem zrakoplov premeril 2253 kilometrov dolgo pot. Prva preizkušnja je bila dobro prestana. Nade so se večale.

Naslednji dan ponoči se je pot nadaljevala proti Oslo. Ob istem času, ko se je v Pulhamu dvignil »Norge«, sta v Oslo sedla na vlak Amundsen in Ellsworth ter se odpeljala v Trondhjem in od ondi z ladjo na Svalbard. Ob slovesu sta oba

in do severnega rta Laponije. Po kratkem počitku v Vadsö se dvigne »Norge« 6. maja popoldne v severno nebo preko Barentovega morja v smeri na Svalbard. Zvezde zginejo s horizonta — sveti le solnce, šestmesečno polarno solnce. Trije motorji brnijo z vsó naglico, Evropa zgine z obzorja. Povsod naokrog je le neizmernost.

Naslednje jutro 7. maja zbudi nočni stražar svoje tovariše iz naglega polusna z vzklikom »Zemlja!« Res; na severu se rišejo temni obrisi: Sval-

Zrakoplov »Norge« v trenutku, ko je odhajal iz Ciampino.

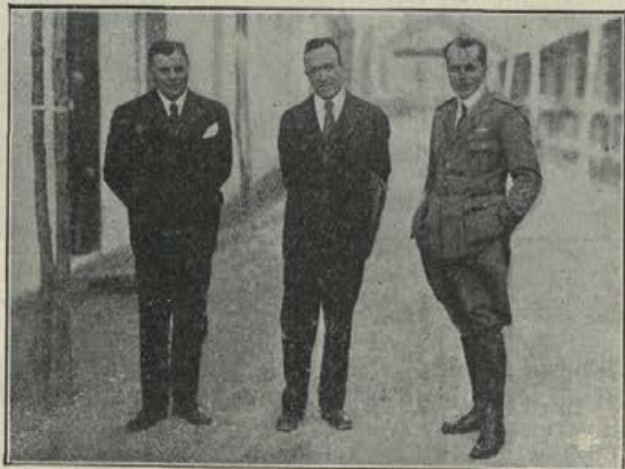
raziskovavca vzkliknila skozi okno »Na svidenje!« Nista dvomila, da se bo polet posrečil.

V Gatčini je morala posadka več dni čakati. Treba je bilo pri strojih marsikaj popraviti in očistiti. Prvega maja so se nameravali dvigniti, a je nastala taka vihra, ki je obetala slabo vreme, da so ruski vremenoslovci poveljniku Nobilu svetovali, naj še par dni počaka. Toda 5. maja je že vse bilo pripravljeno. Na »Norgeju« je bilo naloženih 9500 kilogramov teže. Skoro polovica je odpadlo na bencin. Za ukrcanje je bilo pripravljenih 19 oseb. Razen Nobila je bil še Amundsenov tovariš Rijser Larsen kot podpoveljnik zračne ladje, Amundsenov nečak, motoristi, trije radiotelegrafisti, med temi en Rus, in trije časniki (— kje pa teh ne dobiš? —). Eden izmed teh je Fredrik Ramm, ki je dobil pozneje častni naslov »tečajni urednik«, potem Rus Lebedenko in dopisnik milanskega lista »Corriere della Sera« C. Tomaselli. Brž nad Ljeningradom je zajel zrakoplov močan veter, ki je pihal s hitrostjo do 20 metrov na sekundo. »Norge« plove s hitrostjo 50 kilometrov na uro preko zasneženih ruskih step na Belo morje

bard! Ob šestih je »Norge« nad Kraljevim zalivom. Pol ure kasneje že pristaja. Godba s »Heimdala«, ki je pripeljal Amundsena in Ellswortha, svira norveško himno, potem ameriško in italijansko. Nobile skoči k Amundseni, stisneta si roke, Norvežani in Italijani se pobratijo. Druži jih velika naloga, ki jo skupno hočejo izvršiti.

»Norge« zopet počiva po 15 urnem poletu od Vadsö do Kraljevega zaliva; to je pot, ki bi jo parnik preplul komaj v treh dneh. Štiri dni se mudijo raziskovalci na otoku. Zadnje priprave se še izvišijo 10. maja zvečer. Hitro so skladiščni prostori napolnjeni. Glavna skrb je kajpada bencin. Tega je treba natovoriti najmanj 7000 kilogramov, 500 kilogramov je živeža. Ponajveč obstoji iz nasoljenega mesa, čokolade, zgoščenega mleka, peptonizirane juhe, sladkorja in pomaranč. Znanstvenih instrumentov je mogoče le malo vzeti s seboj. Živo srebro v toplomeru je nizko pod ničlo. Kaže se slabo vreme. Nobile je vznemirjen, ker se bi moral polet odložiti na negotov čas. Vsi nemirno dremljejo v leseni lopi. Proti štirim jih straža zbudi. Veter se je umiril; mogoče se bo dalo dvig-

niti. Vse moštvo je že na mestu dobro zavito v kožuhe. Na krovu »Norgeja« je prostora le za 16 oseb. So že izbrane. Nobile vodi ladjo, Amundsen je glava podjetja, potem so še tu Ellsworth, podpoveljnik Rijser-Larsen, kapitana Wisting in Storm-Johnson imata polno opravila z aparati za brezžični brzojav — ta bo uho zrakoplova in edina zveza med njimi in svetom —, profesor Malmgreen je znan vremenoznavec in mu pripada zelo važen popravek, da napoveduje meteorološke

Od leve na desno: *Tompsey*, predsednik zrakoplovnega kluba na Norveškem. — *Ellsworth*, Amerikanec. — *Umberto Nobile*, italijanski junak.

pojave, časnikar Ramm, ki bo pošiljal prve vesti s tečaja v svetovne liste in mehaniki Omdal, Cecioni, Caratti, Arduino, Pomella in Alessandrini. 6 je torej Italijanov, 1 Amerikanec in 9 Norvežanov. Pač še eno živo bitje je: mali Nobileov psiček Titina. Ta gre tudi na severni tečaj.

Od Svalbarda do tečaja.

V torek 11. maja ob 9. uri 50 minut začno delovati motorji. Slovo, morda za vedno... »Norge« vzplava. Kristalni snežniki svalbardski zginijo v morju solnčnega bleska. Čez poldrugo uro ostane na jugu še otok Amsterdam. Od tu naprej prične mrtvaška tihota severne pokrajine. Motorji jo motijo in pa ogromna senca zrakoplova, ki se plazi pošastno preko valov in ledu. »Norge« je na poti do cilja.

Na 87° 45' severne širine se motorji malce ustavijo. Trije možje Amundsen, Rijser-Larsen in Omdal se zamislijo. V duhu se enkrat preživijo onih strašnih 25 dni, ko je bila ta skorja ledu tu spodaj njih edino bivališče. Kmalu nato zavije »Norge« gosta megla. Že blizu tečaja megla zgine. Radio ujame brzojavko, da je norveški kralj odlikoval z zlato medaljo Gothvalda. Trikratni »hura« zadoni iz zrakoplova, radio se kralju zahvali za častitke. Posadka izpije čašo čaja na čast Ellsworthovemu rojstnemu dnevu, nato pa brž dalje. Poldruga ura po polnoči 12. maja 1926. je. Svetlo je kot v jutranjem mraku, ker sveti polnočno

solnce. Sekstant in inklinacijska igla kažeta, da je »Norge« na cilju. Točno nad tečajno točko plove. Sam led kolikor daleč seže oko, o kakem živem bitju ni sledu. »Norge« se spusti nizdol na 100 metrov. Tedaj se posadka odkrije in Amundsen spusti na tečaj norveški prapor, ki sta mu ga dala norveški kralj in kraljica, Ellsworth se skloni in spusti ameriško zastavo, poklonjeno od predsednika Ameriških združenih držav, Coolidgeja, in za njimi vrže Nobile italijansko trobojnico, ki mu jo je bil dal na pot Mussolini. Slovesni trenutek je potekel. »Norge« še parkrat obkroži tečaj in s polno močjo zaplove na jug proti rtu Barrow.

V zračnem oceanu.

Zdaj šele začne pot v neznano. 1500 milj je treba preleteti do prve znane zemlje. Temperatura je zelo nizka, 12° stopinj C pod ničlo. Povsod se dela led. K sreči brezžični brzojav še dobro deluje.

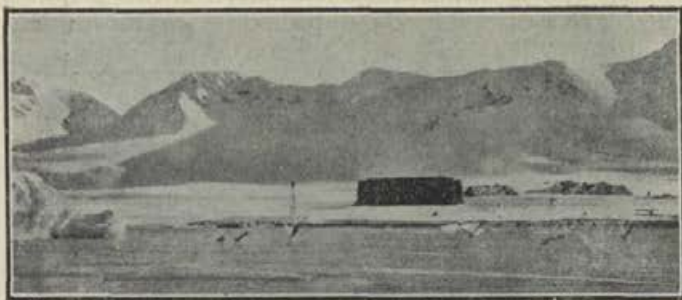
Zopet se zavije zrakoplov v meglo. Treba se je dvigniti nad 300 metrov. Nevarnost se bliža. Lahko se izgubi prava smer. V tem hipu odpove še brzojav. Naenkrat je zveza s svetom pretrgana. Malmgreen ni več mogel dobivati poročil o vremenu. Zadnji brzojav je še povedal, da divjajo na Alaski hudi viharji. Megla je vedno gostejša. Zrakoplov plava že v višini 900 metrov. Mraz je tu gori še hujši. Mehanik javi, da se dela leden oklep okrog trupa. Trenutek največje nevarnosti je tu. Propelerji mečejo ostre koščke ledu v trup; že se pokažejo luknje; ena meri že nad 1 meter. Če se raztrže blago, bo treba pris'ati in čakati na — smrt. Vsi morajo na krov in mašiti luknje. Sredi boja na življenje in smrt se približuje »Norge« kopnemu. In res oznani Rijser-Larsen ob sedmih zvečer, da vidi zemljo. Nahajamo se na 71° severne širine, po 46 urah, odkar se je »Norge« dvignil na Svalbardu. Nevarnosti še niso minule. Nad Beringovim prelivom je megla gosta, da bi jo rezal. Od tečaja do severne obale Alaske je premeril »Norge« 2250 kilometrov v 16 urah in 40 minutah. V gosti megli jadra »Norge« več kot 4 ure. Parkrat zgubi smer in se obrne celo nazaj proti tečaju. Radio pošilja obupne klice na vse strani, nobena postaja se ne odzove. Ob devetih in pol zvečer zagleda posadka vnovič obalo. Zdaj pa nastane nova nevarnost, da trči »Norge« ob kako obrežno gorovje in se raztrešči. Amundsen in Larsen spoznata pokrajino pod seboj. Pol ure je še do eskimskega sela Nome. Storm-Johnson ujame glas brezžičnega aparata iz Nomeja. To še bolj potrdi Nobile, da je Nome v bližini. Takrat pa začne z vso silo bučati orkan. »Norge« pleše po zraku kot papirček. Krmila že odpovedujejo. Treba je nateglega sklepa. V morje je nevarno se spustiti, ker je vse razburkano. Pristati na poledenelem obrežju tudi ni mogoče, če ni ljudi, ki bi spodaj zgrabili za vrvi in zrakoplov pridržali. V Nome so bili zato že pripravljeni. Junaški Larsen je predlagal, naj bi se znižali prav nad zemljo in vseh 16 mož, naj bi istočasno poskakalo iz čolnička. »Norge« bi bil seveda s tem izgubljen, posadka bi se pa že kako prebila skozi led do prvih eskimskih koč. Ta načrt je bil preveč drzen.

Zmagovalci se rešijo.

Poveljnik Nobile skuša rešiti kar se še da. Ukaže brž natovoriti veliko vrečo z vsem kar ni nujno potrebno. Živež, posebno konzerve, instrumenti, in še marsikaj dragocenega mora v vrečo. Nabasanih je že 370 kilogramov. Pod vrečo sta pritrjeni dve sidri za led. To breme ukaže Nobile spustiti dol in obenem v počasnem teku doseči led. Veter je še zmeraj hud. Vendar pripluje »Norge« iznad ledenega morja na kopno. Ko se spuste navzdol, že zagledajo trumo Eskimov, ki letijo proti zrakoplovu. Od daleč se prikaže njih vasica Teller. Rešeni so! Še par krepkih pogonov z motorji in »Norge« se približa ljudem, ki lovijo za vrvi. Par metrov nad tlemi se spusti nekaj mož po vrveh iz zrakoplova in pomaga Eskimom, da udreže zrakoplov. Zaklopke se odpro in plin začne uhajati ven. Trup se splahne in začne padati. Treba je mrzlično delati in paziti, da ne bo udarec prehud, sicer se zrakoplov ves polomi. Močan veter potegne in raztrže ob straneh platno. Vendar so dragoceni instrumenti in ogrodje ostali celi. Ob osmih zjutraj 14. maja stopi posadka po 71 urah boja s tečajem na trdna tla. Toda to ni več ona junaška in sveža četa, ki se je dvignila na Svalbardu. Tri dni ni nihče spal, vživali so le čokolado in prepečenec, vse to jih je izmozgalo, da so se slabotni odmajali proti vasici, kjer so jim dobri Eskimi pripravili nekaj gorke hrane in jim dali ležišče. Nato so spali, spali. Le Amundsen ni mislil na to, sedel je s svojimi papirji v kot in računal, računal, ali so videli skrivnostno »Harrisovo zemljo« ali ne. Dognal je, da je sploh ni. Nobile je pa pazil, da so »Norgeja« ki je šestnajsterim postal drugi

dom, lepo spravili. Vrli zrakoplov je vse varne in nepoškodovane prinesel do cilja, on sam pa leži strt na ledu pod polnočnim solncem. Severni junaki so ga gledali kot živo bitje in se poslovili molče od »Norgeja«.

Po oddihu so krenili do pristana Seattle na zapadni obali in se vkrcali na parnik za domov. Doma so bili junaški raziskovalci sprejeti kot se

Kraljevi zaliv s hangarjem za zrakoplov »Norge«.

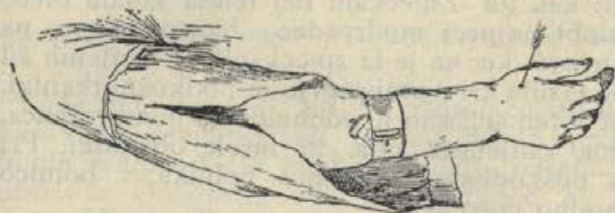
spodobi za junake, ki se vračajo zmagoviti iz boja. Poveljnik Nobile je bil imenovan za generala zrakoplovstva v kr. vojski. Prvič v zgodovini raziskovanj se je zgodilo da tečaj ni zmagal. A vdal se tudi ni. Svoje skrivnosti je narava skrila pred očmi onazovalcev. Še in še se bodo žrtvovali plemeniti ljudje za znanost, dokler ne bo zemlja popolnoma odgrnila svoj pajčolan; a takrat se bodo človeku, majhni stvarci v brezbrežnem vesoljstvu, zastavile nove uganke, ki jih ne bo rešil ne z umom ne z voljo: Neskončnost stvarstva kje si...?

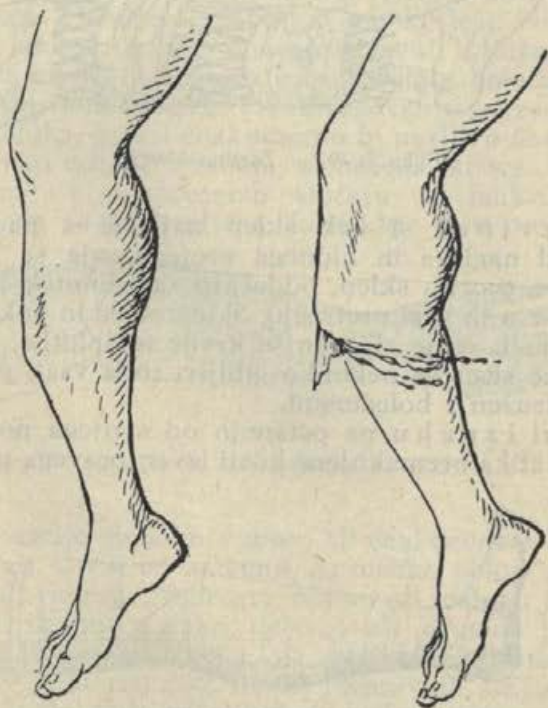
Dr. Fr. Jakončič.

NEKOLIKO NASVETOV ZA POMOČ V NEZGODAH.

V lanskem Koledarju smo podali praktična navodila, kako moramo ravnati z ranami. Hoteli smo s tem podučiti v prvi vrsti naše ljudstvo, ki je na deželi oddaljeno od zdravnikov in pride največkrat v položaj, da si mora samo pomagati. Na sličen način hočemo letos opisati pomoč pri ne-

Slika št. 1. — Elastična obveza pri strupenem piku.

Slika št. 2. — Zlomljena noga z odprto rano.

zgodah in težjih telesnih poškodbah. Ponesrečencem se pomaga edinole, ako je prva pomoč pravilna, ker od nje odvisi nadaljnje zdravljenje

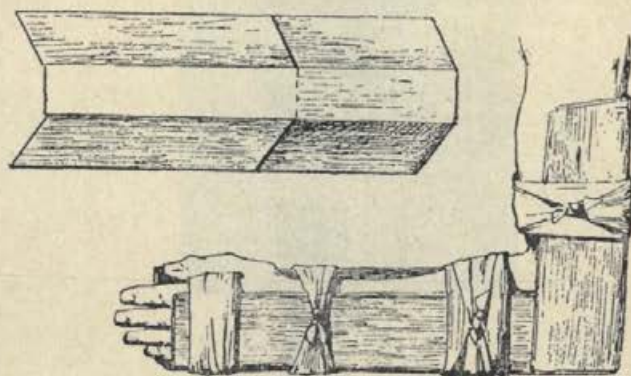
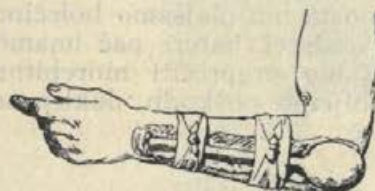
in okrevanje. Nespametna prva pomoč je že marsikomu ogrozila življenje.

Tako so devali n. pr. v neki vasici mlademu dekletu, katero je gad pičil, na rano mešanico iz

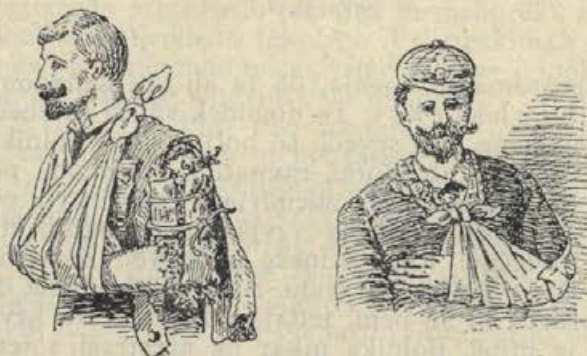
Slika št. 2a. — Uravnana in obvezana.

Slika št. 5.

Slika št. 3. — Zasilna obveza.

Slika št. 4. — Zasilna obveza za zlomljeno roko.

masla, pepela, octa in mleka. Ta »dober« nasvet je dal starejši mož, kateri je bil tako učen in moder, da je znal zdraviti na tako nespameten način ga-dove pike.

Kačji strup namreč preide iz male, skoraj neznatne rane pika kmalu v kri in se po krvi razširi polagoma po vsem telesu. To preprečiš, če prevežeš ud nad rano, in sicer tako trdno, da se krvni obtok pri obvezanem delu zaustavi. (Slika št. 1.) Rano operi dobro in pusti jo nekoliko časa krvaveti, ker tako izpere tekoča kri strup iz rane. Ako pa ne krvavi, tedaj izsesaj rano; samo pazi, da ni-

Slika št. 6. — Zasilna obveza.

maš kake rane na ustnicah ali v ustih! Če nisi tega gotov, opusti izsesavanje, bilo bi zate lahko usodno. Pičenemu daj piti precej alkohola (konjaka, žganja), da se omami. Pokliči pa takoj zdravnika.

Kakor pri strupenih pikih, tako moramo pomniti pri vseh nezgodah, da obstoja pravilna prva pomoč v tem, da na pameten način spravimo ponesrečenca iz nevarnosti, mu olajšamo bolečine in muke s koristnimi sredstvi, katere pač imamo pri roki, ter da skušamo preprečiti morebitne smrtne posledice zadobljenih poškodb, dokler ne pride zdravniška pomoč.

Slika št. 7.

Pogostoma se dogaja, da ta ali oni nenadoma začne bruhati kri. Ta dogodek splaši in zbega vse domačine, kar seveda še bolj razburi bolnika. Ravno nasprotno moraš ravnati z bolnikom, pomiriti ga moraš in ne vznemirjati. Položi ga v posteljo tako, da bo glava vzvišena, in odprni mu tesna oblačila. Radovedneže in preveč zgovorne ne puščaj v bolnikovo sobo. Ako je izbruhana kri svetlordeča in se peni, tedaj vedi, da je to krvavitev iz pljuč. Bolnika nikar ne prestraši s tem, temveč pomiri ga, daj mu piti mrzle slane vode in devaj mu mrzle ali ledene obkladke na prsi. Ni-

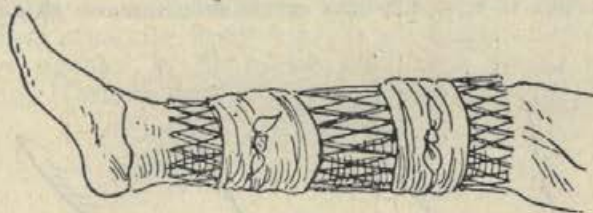
kakor mu ne smeš dovoliti, da bi govoril ali se premikal. Škodljive pa so v takem slučaju gorke in opojne pijače.

Ako pa je izbruhana kri temnordeča ali temnorjava, tedaj prihaja iz želodca. Tudi v tem slučaju ravnaj z bolnikom, kakor smo prej omenili. Pomiri ga, glava in truplo naj ležita vzvišeno, devaj mu mrzle obkladke na želodec, dajaj mu v usta koščke ledu. Pokliči na vsak način zdravnika.

Slika št. 8. — Zasilna obveza z deščico.

Ni redko na deželi, da si kdo zmečka nogo ali roko vsled padca z višine ali vsled močnega pritiska s kakim predmetom. Tako često koga voz prisilne k zidu ter mu tako zmečka prsni koš ali kak ud. Zmečkani del telesa kmalu oteče in zadobi najprej modrordečo barvo potem pa temnorjavo, ker se je iz zmečkanih in ranjenih žil in žilic razlila kri po mišičevju in podkožni tkanini. Pomoč v teh slučajih je udobna lega ponesrečenca, oziroma ranjenega uda, in mrzli obkladki. Pri težjih poškodbah bo prenos bolnika v bolnico neobhodno potreben.

Slika št. 9. — Zasilna obveza.

Izvineš si kak sklep najlažje s padcem. Vsled naglega in hipnega pretegnjenja se kosti, katere tvorijo sklep, oddaljijo za trenutek in pri tem se njih vezi pretržejo. Sklep oteče in pokažejo se kmalu večje ali manjše krvne podplutbe; sklep ostane sicer še nekoliko gibljiv, toda vsak gibljaj je združen z bolečinami.

Pri izpahu pa ostanejo od svojega normalnega stika premaknjene kosti izven pravega mesta.

Slika št. 10. — Poveza v mavcu (gipsu).

Izpah spoznaš na spremenjeni obliki sklepa, otečenju, bolečini in negibljivosti sklepa. Pri izvinu kakor pri izpahu koristijo mrzli obkladki in počitek dotičnega uda v udobni legi. Nikar ne skušaj ti

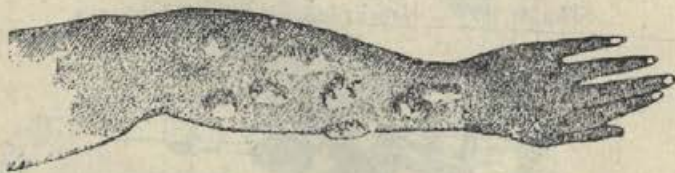
uravnati izpahnjene sklepa, ker s tem mogoče le škoduješ, ampak prepelji ponesrečenca čim prej k zdravniku. Zastareli izpah je zelo težko uravnati ali celo nemogoče. Večkrat ostanejo ljudje vsled zamude ali nemarnosti pri izpahih pohabljeni za celo življenje.

Več pazljivosti moraš imeti s kostnimi

Slika št. 11. — Pomoč zoper ogenj. Ogenj pogasi z odejami.

prelomi. Spoznaš jih na izpremenjeni obliki, nenavadni pregiblivosti uda na mestu preloma, hudih bolečinah, ki jih bolnik čuti, posebno pri otipanju. Dotičnega uda ponesrečenec ne more upotrebljati. Tvoja prva pomoč, katero boš nudil pri kostnih prelomih, bo obstojala v olajšanju bolečin in kolikor mogoče hitri zdravniški pomoči. Bolečine preprečiš, ako uravnaš kost in jo obvežeš. Zlomljeni ud pa naj mehko leži. Na tak način lahko prepelješ ponesrečenca ali k bližnjemu zdravniku ali v bolnico brez mučnih bolečin in nevarnosti za bolnika. Pri obvezovanju potrebuješ pomočnika, kateri enakomerno in pazljivo nategne zlomljeni ud, da ostaneta zlomljena konca kosti spojena; v nasprotnem slučaju se lahko dogodi, da se prelomljena kost, ki je v prelomu

Slika št. 12. — Opekline na roki.

ostra, zarije globoko v meso ali celo predere kožo navzven. Ko si ud nategnil, ga mehko obloži s pavolo ali rutami, predivom, senom ali mahom in ga obveži skupno s kako deščico ali drugim predmetom, ki je pripraven, da prepreči premikanje kosti v prelomu. Ako nimaš pripravnih deščic pri rokah, oglej se in našel boš pri hiši primerne palice ali dežnike, mreže, kuhalnice itd., v delavnicah razno orodje, na polju veje, palice in drugo. Če nimaš v resnici ničesar pri rokah za trdno obvezo, tedaj obveži dotični ud na truplo, n. pr. zlomljeno nogo obveži in zveži na drugo zdravo! Slike ti ka-

žejo, kaj lahko vse porabiš za take obveze in kako jih je treba napraviti, da so pravilne. Pomni, da vse kar si napravil, je le prva pomoč, zato skrbi za zdravnika, kateri bo zlomljeno kost uravnal in ud obvezal z gipsom. (Glej slike št. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10).

Slika št. 13. — Zasilna obveza za opečeno roko.

Opekline so telesne poškodbe, katere za morejo postati življenju nevarne, ako prizadenejo precejšnji del telesne površine. Po njih kakovosti delimo opekline v lahke ali opekline prve vrste, pri katerih opaziš le, da je koža rdeča vsled povečanja krvnega dotoka, skeleča in tudi zatečena. Ako pa je vročina delj časa vplivala na telo, tedaj na-

Slika št. 14.

stanejo opekline druge vrste, pri katerih se gori omenjeni pojavi pokažejo v večji in hujši meri. Nastanejo precejšnje otekline in mehurčki, napolnjeni z rumenkasto tekočino. Pri opeklinah tretje vrste pa dotični del telesa vsled vročine popolnoma zamrè, v hudih slučajih celo poogleni.

Večina opeklin pač nastane pri neprevidnem ravnanju z ognjem in pri požarih; otroci se opečejo največkrat s kropom ali kako drugo vročo tekočino, česar je največkrat krivo slabo nadzorstvo. Ne puščajte otrok samih v bližini ognja in ne dajajte jim v roke vžigalic in svetiljk! Gorečo obleko moraš oviti v odejo ali rjuho in na ta način ogenj udušiti. (Sl. 11) Napačno in nevarno bi bilo, ako bi hotel gorečo obleko gasiti z vodo. Na opekline devaj mešanico lanenega olja in apnene vode,

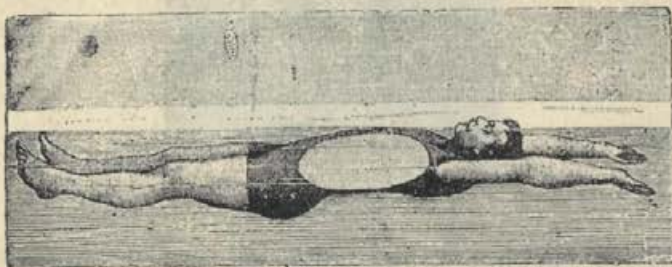
katero dobiš v lekarni, ali pa navadno oljkino olje ali maslo. Morebitne rane pusti v miru in ne čisti jih sam! Pokrij in ovij nato rano opekline s čistim, belim platnom ali z gazo. Velike mehurje prederi ob robu s čisto iglo, da voda odteče; s tem bo lečine znatno olajšaš. Kožico mehurja pa pusti v miru, ker ona tvori dobro obrambo rane. (Glej slike 12 in 13).

Najbolj hladnokrvnega se moraš izkazati pri reševanju utopljenec v. Pri neprevidnem in

Slika št. 14a. — Tako se ne smeš držati pri potapljanju v vodi. Roke dol!

zbeganem reševanju utopljenec je že marsikateri še tako pogumni in spretni plavač pustil tudi svoje življenje med valovi. Kdor ne zna plavati in mu

Slika št. 16. — Pravilna lega.

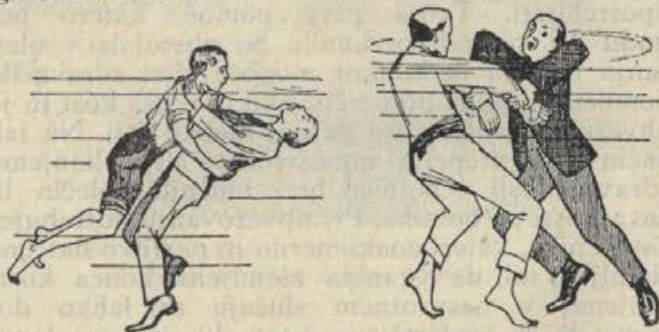
preti nevarnost, da se utopi, naj se osrči in naj pomisli, da se lahko reši brez pomoči tudi sam. Ravnanati pa mora tako: v vodi se ne sme držati sključeno ampak stegniti se mora, le obraz naj moli iz vode in vdihavati mora kolikor mogoče veliko zraka. izdihavati pa le malo, tako da so pljuča vedno razširjena. Pa tudi noge in roke naj bodo vedno pod vodo, ker drugače pridobi telo na teži in se poglobi. Pred nekoliko leti sem imel priliko videti, kako se je rešil mladenič, ki ni znal plavati. Padel je namreč v morje in držal se je na morski površini na način, kakor sem sedaj opisal, skoraj

15 minut, dokler ga niso rešili s čolnom. Slika št. 14 in 14 a kažeta, kako pogrezne glava v vodo tudi če so pljuča polna zraku. Nadaljni dve sliki (15 in 16)

Slika št. 15. — Tako se drži — vdihuj močno!

pa kako moli glava oziroma obraz iz vode, ako držiš roke in noge stegnene pod vodo in pri tem globoko dihaš.

Slika št. 17. — Nepravilno reševanje utopljenca.

Slika št. 18. — Pravilno reševanje utopljenca.

Kadar prideš v položaj, da bi moral koga rešiti iz vode, pomni sledeče: najprvo zakliči ponesrečencu, naj se nikar ne boji, ker bo kmalu rešen, posebno naj ne dviga rok iz vode ter naj globoko diha. Nato odvrži oblačila, ki bi te pri plavanju ovirala. Priplavaj k ponesrečencu brzo in pazi, da

se te ne oklene od spredaj, ker to bi bilo pogubno za oba. (Gl. sl. št. 17). Ti moraš prijeti utopljenca od zadaj in to najbolje pod pazduho. (Sl. št. 18 in 19). Na ta način bo rešitev najbolj hitra, gotova in zate lahka in najmanj nevarna. Seveda, če nisi plavač, tedaj je bolje, da se sploh ne spustiš v

Slika št. 19. — Pravilno reševanje utopljenca.

vodo, ampak pomoli ali vrži ponesrečencu kak predmet (vrv, raklo ali drugo), katerega se lahko oklene in se na ta način reši.

Utopljenca nisi še dovolj pomagal, če si ga srečno spravil na kopno. Vsled boja z vodo je obnemogel; diha le težko ali navidezno celo nič več in leži kakor mrtev. Kaj moraš storiti sedaj? Poskusi oživiti navidezno mrtve se morajo iz

Slika št. 20. — Položi utopljenca čez koleno.

vršiti premišljeno, vztrajno in neumorno. Umetno dihanje oživi krvni obtok in srčni utrip, ako je izpeljano pravilno in delj časa. Znani so slučajji, da so si opomogli navidezno mrtvi utopljenca po dveh in celo po štirih urah vztraj

nega umetnega dihanja. Utopljenca najprej očisti usta morebitnega blata in pen, nato sleci ga do pasu in položi ga kakor kaže slika št. 20 čez koleno, da mu voda izteče iz ust in grla. Nevarno in ne-spametno je, postaviti utopljenca na glavo in ga držati za noge.

Prični takoj z umetnim dihanjem. Bolnika položi na hrbet tako, da je truplo nekoliko povzdignjeno; v to svrhu podloži zgubano obleko

Slika št. 21. — Umetno dihanje (vdihanje).

ali vzglavnik, glava pa naj bo nizko. Odpri mu usta in v slučaju, da je jezik padel nazaj, primi ga z žepno ruto in potegni ga ven. Tudi pri nadaljnjem umetnem dihanju moraš paziti, da ne bo jezik zapiral pot zraku v sapnik. Poklekni bolniku h glavi, primi ga za komolce in potegni njegove roke v loku nazaj za njegovo glavo. Pri tem se njegov prsni koš širi in zrak napolni pljuča. V tem položaju

Slika št. 22. — Umetno dihanje (izdihanje).

počakaš trenutek, nato zopet potegneš njegove roke v loku preko njegove glave na prsi in pritisneš na prsni koš. S tem si pljuča zožil in izpraznil iz njih zrak. Bil je to umeten izdih. Ponavljal te umetne vdihe in izdihe enakomerno in ne prehitro, približno 15 ali 16 krat v minuti, kar bi odgovarjalo normalnemu dihanju človeka. Tvoj pomočnik pa naj v tem času drgne utopljenca z mrzlo vodo ali mogoče tudi s kisom. Umetno dihanje utruji zelo, ker mora biti enakomerno izpeljano in trajati tudi več ur, zatorej je potrebno, da imaš pomočnika, s katerim se menjata pri delu. Opazuj natanko slike in razumel boš, kako moraš ravnati. (Sl. 21 in 22).

Prihodnje leto bomo nadaljevali z nasveti o ravnanju pri raznih nezgodah in telesnih poškodbah in opisali bomo obširneje prevoz in prenos bolnikov in ponesrečencev.

NAŠE PROSVETNO DELO

Filip:

NAŠI FANTJE.

Ni vse zlato, kar se sveti, pa tudi ni vse temno, kar se ne sveti. Veliko je med mladimi — tudi med fanti — skritih biserov, vrednih, da jih pozna naš rod. Samo par jih bom izkopal, ker vseh ni mogoče. Naj bi jih zrlili oni, ki imajo preteman pogled!

* * *

V ranem jutru nekdo potrkal. V sobo stopi eden izmed tolminskih gruntarjev. Sede in pripoveduje: »Osemkrat sem že v Gorici tekom dveh tednov. Iščem dovoljenja za društveno prireditev. Ne vem, če bo kaj danes. Novi smo in vsega nam manjka.

Oder smo zbili sami skupaj,

slikarji smo si izposodili v Brdih, po obleke pa sem šel v Trst. Ko sem se vrnil, so nam oder razdrli in slike raztrgali. Pa smo spet popravili, kakor je treba. Po dnevi smo na polju, zvečer pri vajah, ponoči pa na straži, da nam kaj ne razdejejo.

So sitnosti, to je res! Toda mladina je goraka kot železo in treba jo je kovati, dokler se ne ohladi. Za ples ni treba postov in sitnosti, za pošteno prosvetno prireditev je pa ne

štetov ovir. No, pa vsaj človek ve, zakaj se trudi. Dobra stvar je vredna žrtve!»

Vstal je, se nasmejal in krepko stisnil roko. Tisti teden je bil še dvakrat v Gorici. Prvikrat so mu odrekli, drugikrat dovolili. Ko so bili pripravljeni za nastop, se je pa usul močan dež.

»Nič za to,« je dejal, ko je bil enajstič v Gorici, »igrali smo pa le!«

* * *

Blizu tam, kjer se koplje živo srebro, so imeli pevsko vajo. Sneg je ležal na debelo in mrzla burja je rezala v živo. »Ne bo jih, prestrujen mrz je.« Pred vratmi v temni veži se je začulo cepetanje z nogami. Vstopil je fant, rdečeličen in junaški. Veselo so ga pozdravili.

»Prišel sem, da opravičim druge. Poldrugo uro sem gazil sneg. Za naš društveni praznik mora biti pošteno petje. Sv. Jožef je tudi bežal ponoči, pa še dalje kot jaz.«

Peli so in končali ob desetih zvečer. Zunaj je žvižgala burja. Prigovarjali so mu, naj ostane.

»Ne smem,« je dejal, »jutri zgodaj grem v jamo, treba, da sem na mestu.« Prižgal je knapovsko luč, zapel sukno in zavriskal koncem vasi, da je odmevalo v temno, mrzlo noč.

* * *

Rano v jutro je mežnar Matevž odprl cerkev. Dohajali so romarji. Na obe strani spovednice se je uvrstila dolga gruča fantov z nahrbtniki. Po svetem opraviču so posedli pred cerkvijo.

Bog živi,

fantje! Odkod?»

— »Nas ne poznate? Tam s planote nad Bačo in Idrijco smo. Prišli smo na božjo pot, da opravimo svoje verske dolžnosti. Dež nas je pral celo noč — šest ur smo hodili.« — »Pa bi šli v gostilno, da se ne prehladite?« — »V gostilno pa ne, smo — abstinente.«

Kdo bi si mislil? Tam v hribih, kjer žganje

kraljuje, so si sami na lastno pobudo osnovali abstinentski krožek.

»Sebi v korist in drugim v zgled« so rekli, opasali nahrbtnike in med veselo pesmijo izginili v dolino.

* * *

Telovadni odsek v Idriji.

Na Vipavskem zidajo. Društveni dom hočejo spraviti pod streho. Večer za večerom mrgoli vse polno pridnih rok. Fantje vozijo kamnje, mešajo malto, dekleta donšajo pesek, možje tešejo in zabijajo tramove. Kdo je prišel na to drzno misel? Fantje so rekli: »Hočemo imeti dom, da se ne bomo ob nedeljah potikali po gostilnah.« Pa so zbrali nekaj denarja, obljubili roboto in začeli z delom.

Podnevi delajo na polju, zvečer gredo na stavbišče. Dom raste in z domom raste požrtvovalnost. Celo cigaretam so se odrekli, da bo hiša preje končana. Brez vsake podpore so iz lastnih žrtev zasnovali načrt in postavili zgradbo.

V vas pride pismonoša. Pismo je prinesel. Pišejo fantje-vojaki: »Glejte, da ne boste prenehali z delom! Ste že vzdali okna, ki smo jih stesali? Držite moško besedo, ki ste jo dali ob slovesu? Ko pridemo domov, hočemo biti v skupnem domu!«

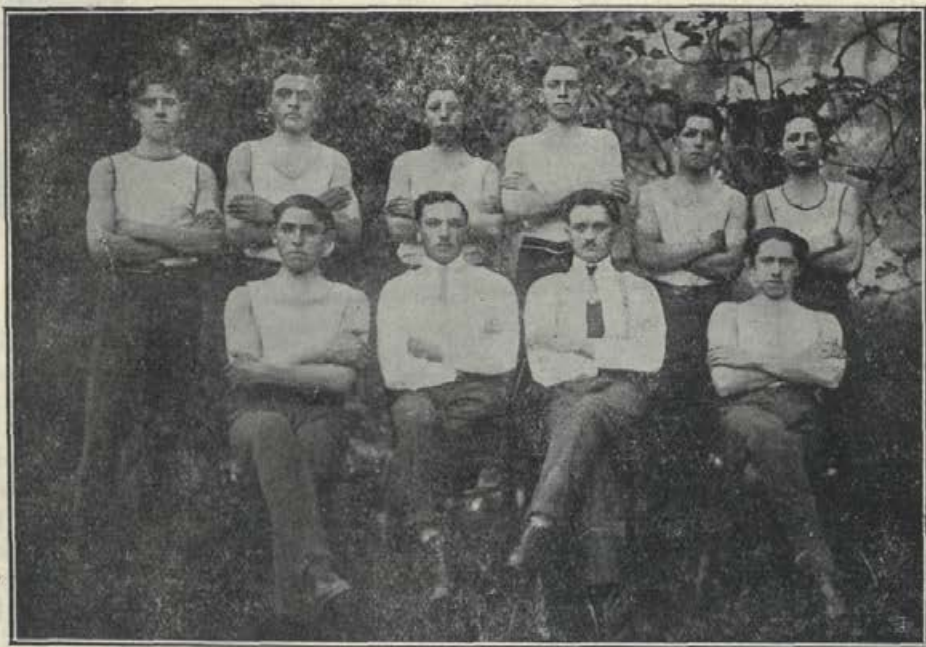
Nešteto ovir in nasprotovanj ovira delo. Močnejša pa je fantovska požrtvovalnost, ki z desni zida in se z levico brani. Tako sta vstala pod Nanosom dva društvena doma, ki jasno pričata, da idealizem med fanti še ni zamrl.

* * *

Kaj bi jih hvalil, saj je idealizem fantovska dolžnost! Ker ga je pa malo, sem hotel pokazati, da je vendarle še. Nešteto zgledov bi lahko še omenil, še bolj privlačnih in posnemanja vrednih. Naj navedem le še dva. V dokaz so nam, da ni med mladeniči vse gnilo, temveč da imamo še med seboj — naše fante, naše vrle slovenske katoliške fante.

Iz Trsta, iz velikega kotla, kjer se meša kri in govorica raznih narodov, piše notranjski fant. Bil je velik delavec v našem društvu. Lep, mehak tenor ima, dobro je igral in kar je najboljši: znal je vse v veselje spraviti. Le to napako je imel, da je bil trmast in trd ko kamen, ko ga je jeza zgrabila; in večkrat se je sprl, da je kar pelo. No, letos je šel v Trst, ker je najstarejši, doma v bajti pa čivka šest bratov in sestic po kruhu. Zdaj piše:

»Dragi gospod! Najprej Vas lepo pozdravljam od morja. Veste, zdaj sem v Trstu, delam v plavžih v Škednju. Delam devet ur, dobim za to 16 lir. Sta-

Telovadci iz Podrage.

nujem na kašči velike stare hiše pri sv. Jakobu. Za stanovanje in hrano moram mnogo plačati, ostane mi le še kakih 50 lir na mesec, ki jih pošiljam domov. Včasih se mi toži po domu, kjer je naša fantovska družba. Kako smo peli in bili veseli in smo se radi imeli. Tu pa slišim kletev na desni in levi; eden hoče drugemu snesti kruh. Poštenja je malo, vere nič. Brez vere pa ni sreče — to vem zdaj še bolj. Jaz bom ostal, kar sem bil. A težko mi je, ko ne najdem prave družbe. Vesela in poštena fantovska družba mi je dajala korajžo, da sem skušal dobro živeti... Tukaj pa je ne najdem...«

* * *

V našo vas je prišlo pismo. Pismonoša pravi, da slovenskim dijakom v Gorici trdo gre. Poslali so jih v zavod, da se izuče; morda bodo kedaj zapeli Glorijo pred oltarjem. Toda le, če boste prišli vi, fantje, na pomoč tem našim najmanjšim bratom. Ti naši študentki so iz revnih hiš doma. Očetje zanje ne morejo mnogo plačevati. Zavod je pa tudi

Fantovski krožek v Šturijah.

reven. Če ne pride pomoč, bodo morali ti brihtni in dobri dečki ostati doma. Fantje, pomagajte! Pojdite od hiše do hiše prosit darov za naše dijake!

Pri odborovi seji so brali to pisanje. Koj so sklenili, da bo treba pomagati. »Zakaj vsi moramo skrbeti, da nam zrastejo dobri domači duhovniki,« je poudaril predsednik Joža. V nedeljo sta dva fanta šla po vasi z nabiralno polo. Nabrala sta ravno toliko, da bo en dijak en cel mesec dobil hrano in stanovanje brezplačno.

»Kdor komu teh najmanjših kaj stori, meni stori.«

Toda taki vrli fantje so redko sejani... tako slišim ugovarjati. Jaz pa pravim, da v vsakem srcu spi angelj. Zbudimo ga!

V. Belè.

NAŠ KMEČKI DOM.

»Mogočna nisi, ne prostorna,
in stavil te umetnik ni,
bolj kot bogata, si uborna,
preprosta selska hiša ti!«

S. Gregorčič.

PREPROSTA in skromna je naša kmečka hiša, ki je zidana v starem, domačem narodnem slogu, a vendar ima tudi ona svojo lepoto in poezijo. Dandanes gine lepi tip teh starih prijaznih

Rojstna hiša velikega pesnika Franceta Prešerna.

smešno pa postane v obleki mestne gospodične. Tako je tudi z našimi domovi; pride človek na deželo in vidi te sadove povojne obnove in mu je pri srcu neprijetno, kakor da bi zašel med podeželska dekleta, ki so se spačila in preoblekla v gospodične.

Kmečka hiša v Lojah.

Vsak kraj ima svojim razmeram primeren tip domače hiše; na razvoj tega tipa so vplivale v veliki meri vremenske razmere, n. pr. sneg, veter itd. Drugačen tip imajo naši Brici in drugačen Kraševci, nekoliko različen je vipavski in povsem drugačen je po hribih.

Slog naših kmečkih domov po tolminskih in cerkljanskih hribih je podoben gorenjskemu in splošno kranjskemu. Pri vsej svoji preprostosti ima ta tip narodnega sloga kmečke hiše veliko lepote v sebi. Formalna stran te lepote je ponižna in skromna, a nje estetično jedro je pristno in zdravo prav kakor pri nepoparjenih narodni noši kmečkega dekleta.

»Hiše so hišice, okna so okenca...« bi prevrnil pravi pomen Župančičevega verza, kdor bi s prevzetnega viška moderniziranih kmečkih hiš hotel gledati na te skromne domove. A to so domovi, zidani v narodnem duhu in od domačih ljudi in vsak gospodar bi si dal lahko vklesati nad vrata besede: »Svoja hišica, svoja voljica!« Dandanes pa nam vojna obnova zida po vaseh kmečke domove v tujem duhu in od tujih ljudi, ki ne razumejo naših domačih in kmečkih razmer, ampak iščejo le svojo korist. Oni tako premodernizirajo in pogospodijo naše domače hiše, da se začenjajo modernizirati tudi po duhu in noši in življenju

in delu, oziroma brezdelju. Naša kmečka dekleta — gospodične, naše kmečke hiše — palače. Naši kmečki gospodarji — reveži, z dolgom obremenjeni. Kakor gine tista prisrčna domačnost v zunanjem licu kmečkega doma, tako gine tudi prisrčna preprostost in skromnost v hišah in družinah. Tuj duh v zunanosti hiše, tuj duh v hiši; drugačne noše, drugačno življenje in mišljenje. S

kmečkih domov. Moderno stavbinstvo je s svojim gradbenim materialom zaneslo v podeželske hiše mrzle in mrtve šablone. Te uboge hišice ne morejo niti od daleč tekmovati v dekorativnosti z lepimi mestnimi palačami in gosposkimi podeželskimi dvorci. Modernizacija sloga je kakor modernizacija noše. Kako lepo in ljubko je kmečko dekle v preprosti in pristni narodni noši; kako

preprostostjo in domačnostjo gine prisrčnost in lepota.

Veliko zaslugo v zabranjevanju propadanja domačega narodnega sloga in v ohranjevanju in zbiranju njegovih formalnih in estetičnih elementov si je pridobil Albert Sič s svojim šele deloma objavljenim monumentalnim delom »Slovenski narodni slog«, kakor si je pridobil enako zaslugo za zbiranje in ohranitev formalnih in estetičnih elementov v narodni noši. Kdo nam pa zabrani propadanje in ohrani formalne in moralne elemente našega pristno domačega mišljenja in življenja?...

»Ti šege stare si ohranil,
deduje jih po oči sin,
le ti naš jezik si ohranil,
da ni zatrl nam ga tujčin.«

(S. Gregorčič.)

Hiše, o kakoršni govori Gregorčič, so bile zidane v domačem narodnem slogu, ki prevladuje še dandanes po Gorenjskem in je prevladoval do zadnjih časov po naših hribih. Kameniti okvirji pri vratih in okencih, podzidje lepo pobarvano, na stenah slike sv. Jurija, sv. Florijana, sv. Martina, sv. Krištofa in drugih svetnikov; strme, poševne črte ostrejša in visokih lesenih opažev, mehka poezija slamnatih streh, leporezljane ograje vabljivih hodnikov — to so skromni elementi tihe lepote teh ponižnih domov. Danes ti elementi bolj in bolj ginejo. Po naših gorah še vidimo te tipe tu in tam ohranjene v glavnem, a v mnogem so že pokvarjeni, ker so moderni zirani. Okenca so postala okna, kameniti okvirji so se umaknili lesenim, lepi zaokroženi portali in rezljana vrata so se izdolgočasili v mrtve četverkotnike in brezizrazne ploskve. Povojna obnova nadomestuje toplo poezijo slamnatih streh z mrzlo enoličnostjo bledega in dolgočasnega eternita, ki s svojimi brezizraznimi, mrtvimi ploskvami skruni lepoto planskih pokrajin. Strmokipeče črte ostrejšij in opažev so se sesedle pod dolgočasnostjo modernih streh. Koliko lepša je topla barva in razživiljena valovitost streh, ki so krite z opeko.

Naše tri slike nam kažejo tri skromne kmečke hiše. Prva je Prešernova rojstna hiša v Vrbi na Gorenjskem. Njej velja pesnikova beseda:

»O Vrba! Srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta!...«

Župančič bi zaklical:

»O rodni dom, o hiše očetove streha ti!
Siromaku si grad in popotniku v dalji uteha ti!...«

Druga hiša je iz Kala na Pečinah in tretja iz Loj pri Podmelcu. Velika sličnost teh dveh hiš iz Tolminskega z gorenjsko hišo nam priča tesno kulturno zvezo, ki je spajala te kraje.

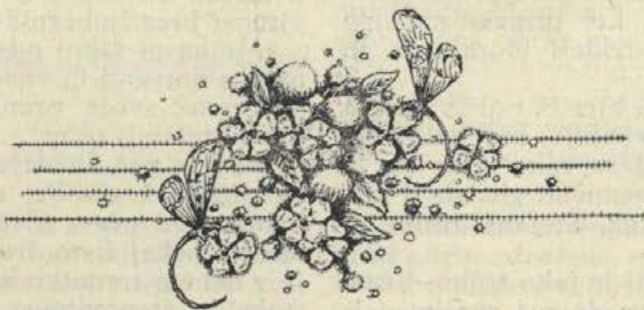
Pri Prešernovem domu vidimo lepe kamenite okvirje pri vratih in oknih; majhno stopnišče vodi

Kmečki dom na Pečinah.

s ceste v vežo. Pri pečanski sljki vidimo slike na steni in v ozadju od hiše ločeno klet, kakor jo ima vsaka stara boljša hiša. Pri podmelški hiši vidimo ohranjen na zunanji strani podstrešja prijazen pri-solnčen hodnik; okna in vrata pa so že moderni zirana.

Pred Prešernovo hišo je zbrana družba goriških gimnazijcev osmošolcev iz l. 1909.

DEKLIŠKA GREDA

G. Eliot — K. Ozvald:

ZVESTOBA.

ANGLEŠKA pisateljica George Eliot (s pravim imenom Mary Anne Evans, 1819—80) odpira v enem izmed svojih romanov s ključem svoje besede pred čitateljem pogled v razburkano notrino dvoje mladih duš, dveh zaročencev, katerih medsebojna zvestoba stoji pred težko preizkušnjo. Med Štefanom, ki ima že svojega dekleta, in med Metko, ki je tudi že svojo roko obljubila nekemu

mladeniču, nepričakovano vzplamti vroča, strastna ljubezen. In spor, ki je vsled tega nastal v njunih dušah, takole pretresata v medsebojnem razgovoru:

Št.: »... Jaz nimam nikakih trdnih obveznosti... In če ti nisi brezpogojno zavezana Filipu, tedaj sva oba prostala!«

M.: »... To ni Vaše pravo čustvo — Vi čutite prav tako kakor jaz, da resnično vez tvorijo tista čustva in pričakovanja, ki sva jih vzbudila drugim (= Vi »svoji« in jaz »svojemu«). Sicer bi se dala vsaka obveznost prelomiti, kjerkoli ne grozi zunanja kazen; po takem naziranju bi ne bilo več zvestobe.«

Št.: »... Obveznost se ne da izpolniti. Je proti naravi; le hliniti bi se dalo, da se darujeva drugim. In tudi kaj takega ni prav, ker prinaša nadlogo njim in pa nama. Metka, uvideti moraš, da je tako, in pač tudi uvidevaš.«

Vneto je zrl v njen obraz, kjer bi rad iz kakega znamenja čital, da mu ona pritrjuje; krepko, trdno in vendar nežno jo je držal za roko. Ona pa je nekaj hipov molčala in nepremično gledala v tla. Potem pa je globoko dihnila, Štefana resno in otopo pogledala ter rekla:

»O, kako je težko — živeti je jako težko. Včasih se mi dozdeva prav, da se predajava svojim najmočnejšim čustvom, z druge strani zopet pa —

taka čustva križajo vse najino dosedanje življenje, so proti vezem, ki naju spajajo z drugimi osebami, ter jih groze raztrgati. Ako bi življenje bilo docela preprosto in lagodno, kakor je utegnito biti v paradizu in bi človek lahko vsikdar najprej videl bitje, za katerega... hočem reči, ako bi življenje ne imelo svojih dolžnosti, preden pride ljubezen — tedaj bi ljubezen bila znamenje, da je dvoje ljudi določenih eden za drugega. Pa ni tako, to vidim, to čutim; so stvari na svetu, ki se jim moraš odreči, in mnogi izmed nas se morajo odreči ljubezni. To in ono mi je mučno pa nejasno, a jasno mi je eno: svoje sreče ne smem in ne morem iskati na stroške drugih ljudi. Ljubezen je nekaj naravnega, toda sočutje in zvestoba in spomin je tudi nekaj naravnega; in ta zavest bi dalje živela v meni ter se nad menoj maščevala, ako se ji izneverim. Trpljenje, ki bi ga povzročila komu drugemu, bi me zasledovalo kakor pošast...«

Nekoliko dni pozneje se Štefan in Metka zopet sestaneta na neki veselici, ki se je vršila na prostem. In pri tej priliki Štefan roti deklo, da naj ž njim pobegne. Metka pa ostane trdna, postaja vedno bolj trdna in razplete se tale razgovor:

Št.: »... Očividno je to čustvo, ki naju spaja, tako močno, da se mu ni mogoče upirati. Ta zakon narave je nad vse obveznosti; ako to komu križajo njegove račune, ali moreva temu midva kaj?«

M.: »Stvar ni taka, Štefan — prepričana sem, da nimaš prav. Tudi jaz sem poizkušala pomiriti se na ta način, čestokrat sem poizkušala, toda jasno mi je, da bi tako mišljenje bilo plašč za kakršnokoli izdajstvo in nasilje — opravičba za prelomitev najsvetejših vezi na zemlji. Če naju ne veže preteklost, kaj pa je potem z dolžnostjo? Tedaj bi za nas ne bilo druge obveznosti, kakor pa trenutno razpoloženje.«

Štefan skoči pokoncu, začne korakati sem in tje ter vzklikne: »So obveznosti, ki jih ne moremo izpolniti samo z voljo. Kaj neki je zvestoba, ki se kaže samo na zunaj? Ali bi nama kdo drug bil hvaležen za nekaj tako votlega, kakor je stanovitnost brez ljubezni?«

Metka ni takoj odgovorila, marveč je bojevala močan notranji in vnanji boj. Naposled pa, strastno braneč svoje prepričanje proti sami sebi in proti Štefanu, reče:

»To se pač dozdeva prav — na prvi pogled, če pa pogledaš globlje, tedaj boš videl, da brez dvomno ni prav. Zvestoba in stanovitnost pomenita nekaj čisto drugega, nego pa storiti to, kar je v danem trenutku najlažje in najlagodnejše. Zvestoba in stanovitnost pomenita, da se odrečeš vsemu, kar nasprotuje zaupanju, ki ga drugi sta-

vijo v nas — da se odrečeš vsemu, kar bi prizadevalo skrbti tistim, ki jih življenje veže z nami. Ako bi midva — ako bi jaz bila boljša, plemenitejša, tedaj bi ti zahtevki tako živo stali pred menoj, tako brez prestanka bi jih čutila na svoji duši (dočim me zdaj, ko se mi je prebudila vest, težijo), da bi nasprotno čuvstvo v meni nikdar ne moglo stopiti na dan; brž bi bilo zadušeno, tako resno bi molila za pomoč, utekla bi, kakor pred grozno nevarnostjo...»

»Veliki Bog!«, je vzkliknil Štefan, »kako beraška je ljubezen ženske v primeri z ljubeznijo moškega! Jaz bi za te z lahkoto postal zločinec, ti pa sedi tukaj ter mirno ugišaš, kaj govori za in kaj proti. Toda ti me ne ljubiš; ako bi čutila za me desetino tega, kar jaz za te, tedaj bi ti niti za trenutek ne moglo priti na misel, da me žrtvuješ. In da mi ukradeš srečo življenja, kaj to tebi mar!«

Nekam krčevito je Metka stiskala prste, ki jih je enega čez drugega držala v naročju. Velik strah ji je ležal na duši, kakor da jo od časa do časa s svojim plamenom zajame mogočen blisk in ona potem zopet iztegne roke v temo.

»Ne, ne žrtvujem te — saj bi te ne mogla žrtvovati,« je rekla, ko je zopet našla besedo, »samo tega ne morem verjeti, da bi za te bilo sreča to, kar jaz — kar oba imava za krivico proti drugim. Sreče ne moreva izbirati ne za se in ne za druge; saj ne veva, kaj je in kje je sreča. Le to lahko izbereva, ali hočeva najini strasti sedaj slediti ali pa se ji odreči — pokorna glasu božjemu v najini notranjosti, zvesta vsem čuvstvom in utripom duše, ki posvečujejo življenje. Dobro vem, da je težka taka zvestoba, saj me je šestokrat zapustila; čutim pa, da bi, ako se otremem za vedno, ostala brez luči, ki naj mi sveti v temi življenja.«

Št.: »Pa pojdi — pusti me — ne muči me več — ne morem prenašati!«

Nehote se je sklonila k njemu in mu prožila roko. On pa je zadrževal kakor pred razbeljenim železom ter znova rekel:

»Pojdi — pusti me!«

In šla je...

B. M.

ŽENSKI POKLIC.

VEDNO bolj redki so resnično srečni zakoni, to so taki zakoni, katerih sveti mir kljubuje vsem viharjem, vsem skrbem, vsem notranjim in zunanjim vplivom, da celó času samemu; taki zakoni, v katerih stremita oba zakonska z roko v roki in

z združenimi dušami nasproti vzvišenemu cilju in pri tem z otroško vernostjo zaupata v Boga.

Krivda tolikega zla in gorja, ki se odigrava dan za dnem za stenami mnogoterih domačnosti, tiči prav gotovo v duhu sedanjega časa, ki s svojim hlastanjem, počivanjem in gnanjem za denarjem, razkošjem, uživanjem in zadovoljevanjem strasti

Gospodinjski tečaj v Gorici. V avg. 1926 je priredila Prosvetna zveza v Gorici enomesečen gospodinjski tečaj. Vdile so ga častite šolske sestre iz Tomaja. Dekleta so prišla iz vse dežele. Učila so se čez dan kuhanja, šivanja, splošnega gospodinjstva. Zvečer so poslušala predavanja iz verstva, prava in gospodinjstva. Dal Bog, da bi kedaj naša dekleta po vseh okrajih imela priliko, obiskovati gospodinjske tečaje Prosvetne zveze.

v veliki meri ropa ljudem zavest tega, kaj je prava sreča.

Glede zakona pa tiči en vzrok tudi v tem, da stopa veliko število deklet — in sicer iz vseh stanov — v zakon s povsem zgrešenimi nazori: ali samo zato, da bi bile preskrbljene, ali pa omamljene od zlatih sanj. Mnoge menijo, da stopijo s tem korakom v raj, kjer se lahko uresničijo vse njihove želje; v raj, kjer ni druge skrbi kot le za lišp, zabavo in veselje. Vloga »gospe« se jim zdi nadvse mikavna. Potem pa pridejo s časom, in večkrat prav kmalu, sence v ta jasni raj: bolezni, nezgode, delo, trud z otroci, pogosto bridko pomanjkanje in mnogovrstna razočaranja. — Tedaj stisne žena obraz med dlani in začne tožiti, kako je Bog krivičen, začne mrmrati in se zlomi pod težo razočaranja ali pa obrne v svoji nizkotni malodušnosti hrbet vsemu gorju, raztrga nerazvezljive vezi in si še domišlja pri tem, da je vzvišena mučenica.

Ne bilo bi pa vsega tega in vseh hudih posledic, ki so s tem združene, ne bilo bi toliko duševnih in hišnih polomov celih družin, ako bi vsaka žena spoznala, da je njen lepi poklic v zakonu to, da osrečuje, da se žrtvuje, da služi, vedno, vsakemu

od svojih, ob vsakem času in vsako uro. Mati in žena ne sme več poznati besede »jaz«; pripravljena mora biti, da žrtvuje svoje osebne želje in zadovoljevanje svojih najlastnejših nagnjenj. To je toliko bolj potrebno tam, kjer so otroci. Od rana do pozna in od pozna do rana morajo biti vedno in neutrudno njeni dve delavni roki, njena na vse misleča glava, njeno ljubeče, zvesto srce, ki naredi najubožnejši dom vsakemu prijazen, ki obriše vsako solzo, polajša vsako bridkost. Je ni minute, ki bi bila samo njena; vedno gibčna, nikdar trudna; njeno čisto srce ne sme nehati biti otrok z otroci. S svojim resničnim čuvstvom in jasnim spoznanjem je svojemu možu pomočnica in prijateljica, ki ga tolaži in dviga v vsaki bridkosti, v vsaki težavi življenja. Žena po volji in besedi božji se vsa tako razživi v lepem izpolnjevanju svojih dolžnosti, v tem neprestanem žrtvovanju svoje osebnosti za druge, da za lišp in družabne zabave nima niti časa niti potrebe. Ta krotka, ponižna služabnica, na kateri visijo s hvaležnostjo pogledi vseh njenih, ima vendar tako trdno voljo, da se zna vsak čas premagati brez nevolje, brez jeze. Začne to, ono delo; otročički jo stokrat zmotijo, ona se ne vznevolji. Tu miri, tam svetuje, enemu pojasnjuje in drugega zabava. Ima to ali ono željo, načrt; njen mož misli in želi drugače; veselo mu pritrdi, se mirno pogovori z njim, ako je drugačnega mnenja — in, ne da bi se sama zavedala, je vendar ona kraljica mirnega doma; njena mila, pobožna, požrtvovalna volja uravnava vse delovanje in nehanje.

Večkrat ne pride do ponočnega počitka; skrb za otroke ali postrežba bolnika zahteva materinske roke, in kolikokrat prebdi v skrbeh, v raznovrstnih bridkosti; vendar ona se ne utruji, ne obupa. V tihih nočnih urah, ki minevajo tako počasi, tako mučno, se povzpne njena duša k Bogu. V sveti službi za svoje polaga blagor vseh dragocenih življenj zaupno v roke njega, ki je rekel: »Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi!« In čudežno se razliva nov pogum, nova življenjska moč, novo upanje v njeno srce. Ako ji postaja pretežko brez-pokojno delo in neznosen neskončen trud, kadar se ji zazdi, da ne zmore več, tedaj poišče počitka — počitka pri Bogu.

Po taki ženi more in mora postati zakon košček raja in otroci, vzgojeni po takem zgledu bodo zopet nudili roko novim, srečnim zakonom.

Med sužnjami, ki jih je pripeljal Abraham iz Egipta, je bila tudi Hagara, temnooko, vročerkvno, divje egipčansko dekle. Hagara je imela dečka, ki se je klical Izmael; bil je svež, zdrav in živahen, pa tudi tako nagel in divji je znal biti kakor Hagara, njegova mati. Abraham je ljubil dečka kakor lastnega otroka in Hagara je smela upati, da utegne postati Izmael nekoč Abrahamov dedič in bogat, veljaven mož. Saj Abraham sam, četudi si je to silno želel in kljub temu, da mu je bil Bog zagotovo

Dekliški krožek v Lomu.

obljubil, ni imel otroka, ki bi bil dedič njegovega imena in njegove hiše. Kdo bi se torej čudil, ako je Hagara v veri na jasno prihodnost svojega otroka vedno bolj dvigala suženjsko glavo, ako svoji gospodarici Sari ni bila več tako vdana in podložna kakor nekdanj, ako se je skoraj sama čutila kot gospodarica? Prišlo je včasih do trdih nastopov med Hagaro in Saro.

Hagara se je zaverovala v svojo premoč. Pa je prišlo, česar ni pričakovala. Sara je po dolgih letih brezuspešnega upanja darovala svojemu možu Abrahamu sina, Izaka. Hagara je stala zopet v mraku suženjstva; razbile so se vse njene sanje. Spočetka se je utegnila še tolažiti z mislijo, da Izak, poznorojeni sin postarne matere, kmalu izhira. Toda Izak je rasel in bil vsak dan v večje veselje svojim staršem. Seveda, robatočvrsti, uporni mladec Izmael ga je vedno prekašal. In Izmael je znal svojo večjo moč dobro izkoriščati nasproti manjšemu Izaku. Sara se je bala, da bi utegnil Izmael kakorkoli škoditi njenemu otroku Izaku. Zato je silila v svojega moža Abrahama, naj bi odstranil iz hiše Hagaro in njenega otroka. Abraham se ni hotel vdati pritiskanju svoje žene; ljubil je krepkega, živahnega Izmaela in smilila se mu je Hagara, dekla. Toda Sara ni nehala pritiskati. Abraham je potožil to svojo zadevo Gospodu in v molitvi mu je bilo dano razsvetljenje, naj izpolni Sarino željo; Bog bo že znal skrbeti za Hagaro in njenega otroka. Tako je pripravil nekega jutra Abraham za brašno mesa in kruha, napolnil meh z vodo in rekel Hagari, naj si gre kam drugam iskat kruha.

B. F.

HAGARA.

(Dekliška podoba iz stare zaveze.)

KO je bila obiskala nekoč Izraela huda lakota, je odšel Abraham s svojo ženo Saro in z vso svojo družinčadjo v Egipt. Tam si je bil pridobil naklonjenost kraljevo, in ko se je zopet vračal v domovino, mu je daroval faraon ob slovesu velblodov in oslov, ovac in goved, sužnje in dekel v velikem številu.

Brez besede je zapustila Hagara s svojim sinčkom hišo in potovala proti jugu. S krepkimi koraki sta šla svojo pot, mati zagrizena v svoj srd, deček brezskrben in vesel. Nevešča poti sta zašla s karavanske ceste in zablodila v brezcestno, brezkončno puščo. Hagara sama bi bila utegnila ostati brezbrizna: Kaj mi mar zase, kaj mi mar za življenje? Pridi, smrt, dobrodošla mi boš! Tako bi si bila utegnila misliti. Toda deček ob njeni strani! Kako jo je zarežalo v srce, ko se je ozrla nanj!

On, ki je stopal spočetka tako čvrsto, je postajal truden, vedno bolj truden. Žgalo ga je v podplate, trpinčila ga je lakota in žgoča žeja.

»Mati, mati, daj mi piti! — Mati, mati, vrni se domov!« je prosil revček. In Hagara ni imela v mehu kapljice vode več in pušča se je razprostrala vedno bolj v brezkončnost.

In kaj je to? Ni bilo to lačno rjovenje leva ali šakala, ki je seglo do njenih ušes? Hagare trmasti pogum se je v hipu zlomil in zgrabila jo je obupna malodušnost. In v hipu je bil trden njen sklep:

»Pojdi, otrok, pojdi, da počije!« Polegla je z materinsko nežnostjo otroka v pesek pod grm in sedla na njegovo stran in čakala, da je zaspal v svojem trudu in solzah. Potem je vstala in se splazila od njega, tiho, tiho. Za skalo se je ustavila, se vrgla v divji grozi na tla in zaplakala:

»Ne, ne, tega ne morem gledati, kako mora moj ubogi otrok klavarno poginiti. O da bi prišla divja zver in me raztrgala!« Pretakala je žgoče solze.

Tu zasliši šum, kakor plahutanje perutnic. Ozrla se je prestrašena. Svitla postava je stala pred njo in prijazno, kakor ni že dolgo nihče govoril z njo, jo je potolažil angel božji:

»Hagara, ne obupaj! Ne bosta poginila, ne žalostno končala v tej puščavi! Ali ne slišiš šumljanja vodice?«

Angel je izginil in Hagara je prisluhnila, je poslušala. Da, žuborel je nedaleč od nje srebrnočisti potoček iz razbeljenega pustinjskega peska.

Skočila je pokoncu, uboga in sedaj tako srečna sužnja, in poletela nazaj k svojemu otroku. Strgala ga je iz spanja in ga nesla k svežemu studencu. Deček je pil in mati se je radovala in upanje in življenjski pogum sta se zopet vrnila v njeno ubogo dušo. Dobri angel je spremljal oba popotnika skozi grozote pustinje. Sprejelo jih je neko pustinjsko pleme in med sinovi pustinje je dorastel Izmael v drznega, pogumnega junaka, ki je bil ponos plemena, strah sovražnikov in radost svoje matere.

Ko je bil dorastel, mu je Hagara izbrala ženo izmed hčera Egipta, ki je bil njena domovina, in v krogu vnukov in vnukinj je preživela mirna in zadovoljna svoje stare dni. Tako je tiho izzvenelo njeno divje in viharo življenje.

Veliko trpljenja je morala nositi Hagara, in njeno trpljenje — to je bil njen

otrok. Hagara je bila dekle in vendar mati. V svojem trpljenju naj stoji svareča pred vsemi dekleti v tistih urah, ko se jim zapeljivo bliža — v kakoršnikoli podobi — počutnostna, pohotna za mama. Trpljenje, dolgo in večkrat neizbrisno trpljenje zamenja dekle, če žrtvuje svojo dekliško čast. Ura omamne radosti izbegne, trpljenje pa ostane, trpljenje pa raste vedno težje iz dneva v dan.

Zatorej, nežna cvetka, ne daj se na lahko

Občni zbor Dekliškega oddelka Prosvetne zveze v Gorici. Spomladi so se zbrale zastopnice 42. dekliških krožkov na zborovanje v Gorici. Bog živi delo naših zornih deklet!

utrgati vsakemu popotnemu mladeniču, temveč razcvitaj se veselo v luči solnca božjega, tvoji varuhi naj bodo molitev in čuječnost, tankočutna vestnost in pridna delavnost. Ako Bog hoče, pride tudi zate dan, ko se boš smela razvesti pred svačkovskim oltarjem. Dotlej naj ti bo Hagara — svareč opomin!

GOJITEV CVETLIC.

Že od nekdaj so naša dekleta in naše gospodinje krasile stanovanja s cveticami. S cveticami krasi naš narod svete podobe, znamenja in oltarje, cvetlice so povsod, ob svatih in ob mrtvaškem odru. Govoriti hočem tu posebno o negovanju sobnih cvetlic. Opozoriti hočem v glavnem na najvažnejša pravila, po katerih se je ravnati, da bodo naše sobne rastline zdrave in da nas bodo trajno razveseljevale.

1. Paziti je treba v prvi vrsti na zrak, kateri obdaja v sobi naše cvetlice. Veliko jih boleha in umira radi slabega, zatohlega zraku. Zato je treba sobni zrak z večkratnim zračenjem izboljšati ali pa, da jih ob suhem vremenu večkrat na dan posušimo z vodo. To velja za zimski čas, poleti pa postavimo cvetlice na vrt ali pred okno.

2. Posoda, v kateri gojimo cvetlice, mora biti primerna. Najboljša posoda so rahli glinasti lončki. Istotako so prikladne lesene posode, vedrice ali zabožki. Kovinska ali porcelanasta posoda ni za

rabo. Vsaka posoda pa mora imeti dnu primerno odprtino, da se voda lahko odceja. Večje posode morajo imeti več lukenj.

3. Za dobro uspevanje cvetlic je kakovost zemlje velike važnosti. Za različne rastline uporabljamo različno zemljo. Pri nas imamo uspehe z dobro udelano humozno, raje bolj težko vrtno zemljo. Jako dobro je tudi, ako zemljo večkrat zalijemo z gnojnico.

Anica uči bratca čitati. Vzela je porednega bratca k sebi in mu kaže naš Koledar. Fantek gleda slike in zbira črke. Da bi nekoč zrastel v zavednega in poštenega slovenskega moža!

4. Največ sobnih rastlin hira zaradi napačnega zalivanja.

Zemlja, v kateri rastlina dobro uspeva, mora biti vlažna, ne mokra. Preden zemljo zalijemo, jo moramo preizkusiti in šele potem, ko se prepričamo, da je 2–4 cm na globoko presušena, zaliti. Zalivajmo torej samo tedaj, kadar je potreba. Največ vode potrebujejo rastline v poletnem času, ko rastejo in cvetó. Jeseni zalivamo redkeje.

5. Vobče je treba sobne rastline presajati vsako pomlad. Samo nekatere, kakor palme, acaleje, ka-

melije vsako 3. ali 4. leto. Navadno vzamemo večje lončke, da dobé rastline nove zemlje in z njo nove hrane. V to svrho tudi nekoliko zrahljamo kepo, ki je na gosto prerasla s koreninami. Korenin ne skrajšujemo, razen če so bolne ali odmrle. Zemlja za presajanje ne sme biti mokra, ne blatna, ampak primerno osehla. Vsako presajeno rastlino moramo takoj zaliti in sicer toliko, da skozi odvodnico začne odtekati voda.

6. Rastline so zelo odvisne od svetlobe, v sobah na splošno pogrešajo svetlobo. Le malo jih je, ki dobro uspevajo brez solčnih žarkov. Zato razpostavljajmo cvetlice po njih potrebi med okna, na okna, sploh na svetlobo.

7. Kakor že omenjeno, je treba cvetice tudi gnojiti. Najpreprosteje jih gojimo s tekočimi gnojili, z gnojnico. Gnojiti pa moramo vedno le ob jutranjih in večernih urah ali pa pri mokrotnem vremenu, nikdar pa ne ob vročini.

8. Rastline imajo pa tudi različne sovražnike, zajedalce, kakor listne ušice in kaparje ter gliste. Ušice preženemo, ako umijemo liste s tobačnim izvlečkom; kaparje pa odstranimo s kako ščetko, ki jo pomakamo v zelo razredčeno petrolejevo emulzijo. Gliste pa preženemo s sajami. Zelo dobro je tudi, ako liste nekaterih sobnih rastlin večkrat umijemo z gobo in z mlačno vodo.

MAJHNI NASVETI ZA DOM.

Sadne madeže odstraniš iz perila, če dotično mesto operiš z mlekom ter zmočiš s salmijakom.

Mastne madeže iz volnenega blaga odpraviš, ako poliješ žlico pšenične moke z bencinom in na praviš iz tega kašo. Kašo deni na mastno mesto in jo pusti, da se posuši, nato odstrani kašo s čisto krtačo. Ako je blago zelo mastno, moraš to ponoviti.

Madeže od kolomaza (šmira) odstranimo iz blaga, če jih pomočimo z vodo, pomažemo z rušmenjakom in z milom pomilimo ter pustimo nekaj časa na miru. Potem izpiramo madeže enkrat v terpentinovem olju in drugič v vodi toliko časa zaporedoma, da izginejo.

Rjaste madeže odpraviš iz perila z limonovim sokom. Sok razgrej v škodelici, da začne vreti. Nato pomoči v sok že z vodo nakapljani del perila in ga drži v soku, dokler madež ne izgine. Nato izperi perilo s čisto vodo in ožmi.

MLADINSKI KOTIČEK

Ivan Košir:

DEJANJE SV. DETINSTVA.

OTROCI, pridite sem, da vam nekaj povem! Slišal sem, da boste v koledarju Goriške Mohorjeve družbe imeli otroci svoj kotiček. Tu boste brali, kar je za vaše glavice primerno in za vaša srca koristno. Če bi vam v tem kotičku nihče nič ne povedal o »Dejanju sv. Detinstva Jezusovega«, bi ne bilo prav.

Jezus male kliče.

Nekateri izmed vas sv. Detinstvo že poznate, nekateri pa še ne. Prvih je bolj malo, drugih pa veliko. Jaz bi rad, da bi vsi naši otroci ne samo poznali sv. Detinstvo, ampak da bi bili v sv. Detinstvo tudi vpisani. Otrok, ki se v sv. Detinstvo vpiše, pomaga poganskim otrokom, da prejmejo sv. krst in v nebesa pridejo, če umrjejo; če pa živi ostanejo, da se lepo krščansko izredé. Saj veste, da je na svetu še veliko poganov, ki pravega Boga ne poznajo in molijo malike ali izmišljene bogove. K tem poganom gredo duhovniki, misijonarji imenovani, da jih v sveti veri podučijo in krstijo tiste, ki sveto vero sprejmejo. K tem poganom gredo tudi redovnice ali samostanske sestre, da poganse otroke v šolah učijo, da bolnim poganom v boleznih strežejo.

Mi, ki doma ostanemo, lahko vnetim misijonarjem in dobrim misijonskim sestram pomagamo z darovi in z molitvijo. Da to bolj gotovo storimo, se vpišemo v kako misijonsko društvo. Za odrasle

je posebno primerna Družba za širjenje sv. vere, za vas otroke pa »Dejanje sv. Detinstva Jezusovega«.

Vidim, da bi se vsi, ki še niste vpisani v Dejanje sv. Detinstva, radi vpisali ter z molitvijo in z majhnimi darovi pomagali malim pogančkom, da bodo krščeni in krščansko izrejeni. Najbrže ste že slišali, da tam na Kitajskem neverni poganski starši zavržejo na cesto ali kam drugam veliko majhnih otrok. Dobri misijonarji te otročiče poberejo in krstijo ter za nje skrbé. Srečni vi, če boste pomagali tem zavrženim otročičem, ki so vaši bratci. Ko pristopite v Dejanje sv. Detinstva, jim boste gotovo pomagali. Če čim več se vas vpiše, tem večja bo vaša pomoč.

Najprej boste vsak dan zmolili pri jutranji ali večerni molitvi še eno Češčeno Marijo v ta namen. To že znate in lahko storite. Ko odmolite Češčeno Marijo, pristavite še tole prošnjo: Sveta Devica Marija, prosi za nas in za uboge poganse otroke.

Majhna molitev, kaj ne? Toda, ako po vseh krščanskih deželah toliko in toliko krščanskih otrok dan na dan tako moli, je skupaj veliko molitve. Gotovo bo ljubi Bog pobožno molitev nedolžnih otrok rad uslišal.

A ne boste samo molili, ampak tudi majhne darove zbirali v pomoč poganskim otrokom. Kakšne darove in koliko? — vprašate. Otroci morejo malo dati. Zato deležniki sv. Detinstva darujejo za vsak mesec pet stotink. Na leto pride šestdeset stotink. Plačate pa lahko vsak mesec posebej ali za več mesecev skupaj, ali pa kar enkrat za celo leto.

Navada je, da za 12 deležnikov eden darove pobira. Jaz sem izbral par dečkov in par deklic, dal vsakemu listek, ki sem nanj napisal nabiravca (nabiravko) in še 11 drugih deležnikov. K vsakemu imenu sem načrtal 12 okenc za eno leto. Ob začetku meseca nabiravci poberejo tiste stotinke in zapišejo v okenca, potem pa meni prinesejo, da pošljem tistemu gospodu, ki v naši škofiji zbira darove iz vseh krajev in jih naprej odpošilja, da pridejo v pomoč ubogim pogančkom. Nabiravci nabirajo eno leto. Za drugo leto odločim druge. Da bi jih videli, kako se ponujajo! Eden mi je letos kar zagrozil, da ne bo več hotel biti vpisan, če ga še prihodnje leto ne postavim za nabiravca. Seveda ga bom, če bo res priden.

Kdo vas bo pa vpisal v Dejanje sv. Detinstva? Tisti gospod, ki vas krščanski nauk uči, naj bo

gospod župnik ali gospod kaplan, ali kakor mu že pravite. Le oglasite se mu, boste videli, kako bo vesel.

Saj vaši starši povečinoma že vedó, kaj je Dejanje sv. Detinstva, kajti pred vojsko je bila na Goriškem ta lepa misijonska naprava že vpeljana približno v 20 župnijah goriške škofije.

Mene bi zelo veselilo, če vam bodo mogli takrat, ko se boste vpisali, dati podobico in svetinjico. Pred vojsko je bilo to lahko, ker je bilo vse boljši kup. Jaz hranim še sedaj podobico, ki sem jo dobil, ko sem se vpisal v sv. Detinstvo. Dolgo je že to, nad 40 let. Takrat smo dajali na mesec dva krajcarja. Za dva krajcarja smo kupili tudi pisanko ali računski zvezek. Koliko pa vi sedaj daste za en šolski zvezek? Vidite torej, da vam bo težko dati podobico in svetinjico, ker preveč stane. Za enkrat jih tudi dobiti ni. Ne vem, ali bodo mogli natisniti nove podobice in skovati nove svetinjice ali ne? Pa čeprav ne boste mogli dobiti ne podobice, ne svetinjice, nič ne skrbite. Vendar se le vpišite. Mali pogančki vam bodo hvaležni za vaše molitve in darove.

Ako imate bratce ali sestrice, ki še ne morejo moliti, jih tudi lahko daste vpisati. Samo nekdo drug bo namestu njih molil in tiste stotinke dal. Ali bi hoteli vi namesto njih moliti, starše pa naprositi, da bi plačali ne samo za vas, ampak tudi za tiste manjše otroke? Morda kdo izmed vas kaj zasluži ali kaj v dar dobi, pa bi dal za sv. Detinstvo zase in za manjše bratce in sestrice, ali celo za kakega prav ubogega otroka, ki sam ne more plačati. To bi bilo posebno lepo in Jezusu ljubo.

Za deležnike sv. Detinstva se opravi več sv. maš. Udeležé se lahko več odpustkov.

Ako bi mi koledarjev urednik ne bil ukazal, da smem le malo napisati, ker je majhen kotiček, bi lahko o tem več povedal. Razložil bi vam tudi rad, kako se je sv. Detinstvo začelo, kako napredovalo. Tudi bi lahko popisal kako lepo zgodbo o otrocih, katerim je Dejanje sv. Detinstva v pravo vero pomagalo. Če Bog dá, bom o tem pisal v prihodnjem koledarju. Do takrat vas mora pa prav veliko v Dejanje sv. Detinstva pristopiti, pa pridno moliti in darove zbirati.

Da boste ime te pobožne družbe razumeli, vam je moram vendar še letos razložiti. Čudno ime se vam zdi, kaj ne? Če malo pomislite in ko se ga navadite, se vam ne bo zdelo čudno. Zakaj pravimo: »dejanje«? Ker je treba delati, namreč moliti in darove zbirati. Mesto »dejanje« bi lahko rekli »delo«. Sv. Detinstvo se je pričelo na Francoskem. Tam take družbe imenujejo z besedo, ki v našem jeziku pomeni dejanje ali delo. Mi bi lahko rekli Družba sv. Detinstva, kakor pravimo Družba sv. Mohorja. Ker so začeli govoriti o »Dejanju sv. Detinstva Jezusovega«, zato to ime obdržimo. — Zakaj pravimo: sv. Detinstvo? Zato ker je posvečeno Detetu Jezusu.

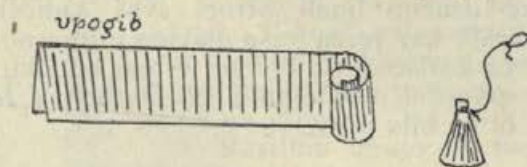
Sedaj moram pa res končati. Z Bogom, otroci! Pozdravite mi ljube starše, katehete in učitelje. In na veselo svidenje tu v kotičku prihodnje leto, ko boste že pridni deležniki Dejanja sv. Detinstva! Hvaljen Jezus!

Milan Povšič:

OTROŠKE IGRAČKE.

»Oh ta dež, vsak dan pada!« Tako godrnja naš mali Igorček dolgega zimskega dne, ko klavrno gleda skozi okno na padajoči dež. Čitati ga nič kaj posebno ne mika; naveličal se je že tega. Igrače so postale tudi že vsakdanje. Kaj storiti? Ko tako premišljuje, mu obstane pogled na koledarju »Mohorjeve družbe«. Začne ga listati in pregledovati. Kmalu se mu obrazek zjasni in vidi se mu, da je našel v knjigi nekaj zelo zanimivega. Kaj pa? Kako sam lahko izdeluje različne igrače pa tudi druge koristne in potrebne predmete, in sicer iz papirja in lepenke. Poglejmo, kako to gre!

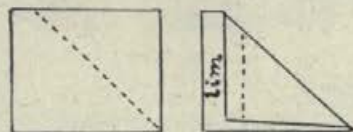
Papirnatí »cofi«. — Barvan svilen papir nareži na približno kot roka široke in dolge pasove. Te

Slika št. 1.

pregani čez polovico in potem od roba navzdol na gosto narezljaj s škarjami (gl. sl. 1). Nato pasove zvij skupaj, jih zaveži z barvanimi nitkami, katerim napravi na koncih pentlje, da jih lahko obesiš. Pritrdiš jih lahko tudi okrog luči.

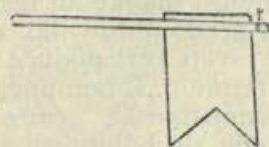
Zavitek ali »zvonček«. — Četverokoten (pravokoten) kos zlatega ali srebrnega papirja upogni čez polovico proti kotu, tako da ostane na eni strani

Slika št. 2.

za prst debel pas nepokrit (sl. 2). Ta pas namaži z limom, pregani ga čez ter pritrdi. Nato napravi ob robu odprtine dve nasproti si ležeči luknjici, skozi kateri povleci trak; nanj pritrdi oreh in — »zvonček« je gotov!

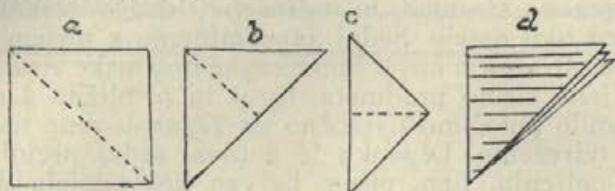
Zastavice. — Zlati in srebrni papir zalepi skupaj, nato izreži iz njega zastavice, katere vtakni v precepljene klinčke. Del lesu, ki gleda na koncu čez zastavico, trdno zaveži. — Lep okrasek za božično drevesce (sl. 3).

Slika št. 3.

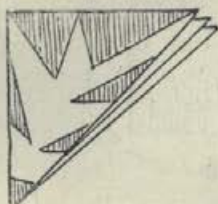
Mreže. — Četverokoten kos pestrega papirja (vsaka stran: 15—20 cm dolga) zvij enkrat počez proti kotu (sl. 4 a,) nato čez sredo (b), in potem še

enkrat čez sredo (c). Tako nastane oblika d, katero, kakor kažejo črte na sliki, s škarjami nareži, me njaje, enkrat od ene, nato od druge strani. Končno razvij previdno, položi v sredino oreh in mreža je pripravljena, da jo obesiš.

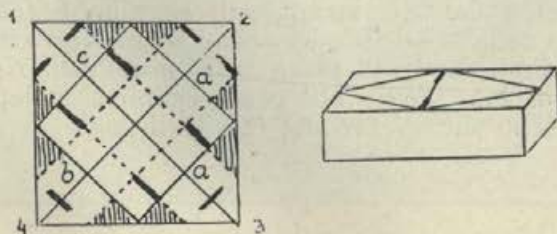
Slika št. 4.

Zvezde. — Četverokoten kos papirja, ki pa mora biti na obeh straneh barvan ali zlato ali srebrno, zvij kakor pri »mreži« ter nareži kot kaže sl. 5 — s črtkami zaznamovani kosi odpadejo — in nato zopet razvij. — Jako lep okrasek za vršiček božičnega drevesca.

Slika št. 5.

Škatljica. — Na beli strani barvanega kosa četverokotnega papirja začrtaj z ravnimi črtami, ki teko od sredine do sredine vsake strani in od kota do kota, kakor je razvidno na sliki 6. — Nato pregani tako, da pride kôt 1 na točko a, kôt 2 na b, itd. Vpogibi, ki iz tega nastanejo so na sliki označeni s pikčastimi črtami. Sedaj izreži načrtkane trikotnike in vreži debelo zaznamovane črte, zvij jih še pri a, b, c in d, tako da pride kôt ravno v sredino, nato vpogni krpico, ki je nastala radi

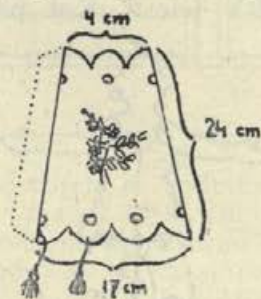

Slika št. 6.

vreza na kotu 2 nekoliko nazaj in porini jo skozi špranjo v kotu 4; sedaj položi v pripravljeno škatljico zrno graha, da bo imelo tudi uho svoj užitek, in končno porini še kôt 1 v špranjo 3. Škatljica je tako trdna in trajna, da lahko brez skrbi shranimo celo cukrčke (bonbone) v njej. Lahko pritrdimo nanjo tudi trak in jo obesimo.

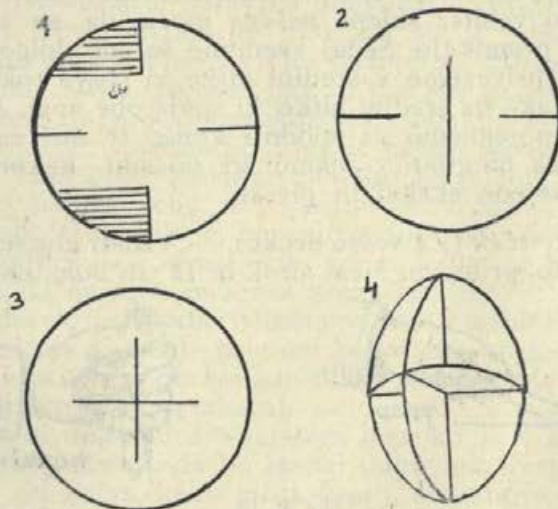
Klobuk za svetiljko. — Iz zelenega ali rožnatega svilenega papirja izreži petkrat enako obliko kot je na sl. 7 (seveda jo moraš prej naslikati). Mere lahko premenimo po velikosti svetilke, za katero mislimo narediti klobuk. Posamczne dele potem na tom pasov, ki jih kaže pikčasta črta, skupaj pri-

lepi ali enostavno brez pasu skupaj zašij z odgovarjajoče barvanim sukancem (cvirnom). Lahko jih še ljubko okrasimo z izrezljanimi luknjicami, ali pa nalepimo nanje sličice ali posušene cvetlice ter razobesimo spodaj okrog in okrog »cofe«.

Slika št. 7.

Krogla. — Za to rabimo zopet na obeh straneh barvan papir. S pomočjo šestila (cirkelna) ali starega petkronskega denarja narišemo na papir tri kroge, jih izrežemo na način kot kaže sl. 8. Zarez ali razporko najlepše naredimo z ostrim nožem. Načrtkane krpice pri krogu št. 1 vpognemo

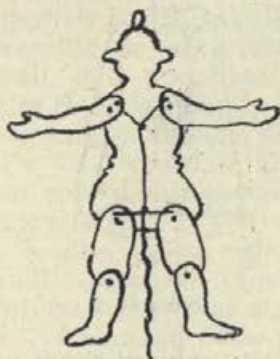

Slika št. 8.

nazaj ter ga porinemo skozi razporko v krogu št. 2, tako da tvorita oba kroga križ. Sedaj je treba vse štiri krpice ene polovice križa vpogniti, tako da nam je možno spraviti cel križ skozi dvojno razporko kroga št. 3. Nato vse vpognjene dele zopet zravnaj in ljubka igračka kakor nam jo kaže št. 4, je gotova.

Pajac. — To igračko imajo otroci zelo radi. Možiceljna kupimo v papirnici za majhen denar ali pa, če znamo risati, si ga kar sami narišemo. Sliko prilepimo na srednjedebelo lepenko in jo po osušitju lepo ravno izrežemo. Da bo pa možicelj ali pajac zamogel gibati svoje ude, ni tako lahko narediti. Slika 9 nam kaže kako izgleda že napravljen možicelj od zadaj. Najprej navrtamo z debelo iglo na plečih dve luknji, na gorenjem koncu roke pa napravimo na vsaki po dve luknji še precej skupaj. Potegnimo srednjemočno nit skozi dve gorenji luknjici na rokah, zavozljajmo jo na vsaki roki in pustimo jo med rokami tako dolgo kot je

širina pleč. Tako visita obe roki skupaj potom te niti. Drugo nit potegnemo skozi spodnjo luknjo na roki in nato še skozi luknjo na plečih; roko položimo tesno na hrbet in naredimo spredaj in zadaj voz, preostalo nit odrežemo. Ravnotako se pritrdi drugo roko k telesu. Kot pri rokah, nare-

Slika št. 9.

dimo pri nogah. Na kolenu naredimo zopet luknjo ter tako pritrdimo spodnji del noge k zgornjemu z vozom spredaj in zadaj kot pri rokah. Naravno da vozli ne smejo biti pretesno zavezani; kajti oni tvorijo vendar sklepe našega moža, da se udje lahko premikajo. Sedaj vzemimo še eno dolgo nit ter jo privežemo v sredini nitke ki spaja roki in ravnotako na sredini nitke, ki spaja obe nogi. Ako sedaj potegnemo za spodnji konec te niti začne možiček bingljati z rokami in nogami, kakor bi razposajeno skakal in plesal.

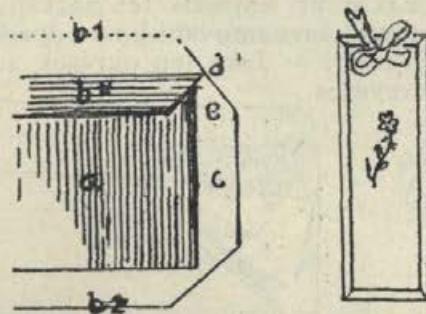
Okvirček (Za večje dečke). — Vzemi kos tenke lepenke, približno 5 cm širok in 12 cm dolg, obreži

Slika št. 10.

ga s pravokotom in nožem pravilno. Najprej dolgo stranico. Nož moraš tako prijeti, da je njegov hrbet navzgor obrnjen, ne pa členi prstov! (gl. sl.

10). Prsti leve roke pritiskajo na ravnilo, nožovo ostrino pristavi tesno ob lepenko in krepko potegni tolikokrat, da del lepenke, ki ne sme biti nad pol prsta debela, sam od sebe odpade. Da bodo robovi pravokotni, položimo stranico trikotnika na že odrezano stranico in odrežemo drugo stranico; tako tudi ostale. Sedaj zaznamujemo z nožem na obeh stranskih črtah že odrezane dolžinske stranice željeno širino predmeta, torej tu približno 4 cm, ravnilo položimo natančno na zaznamovane točke in odrežemo. Lepenka je gotova, sedaj preidimo k lepljenju. Lep, pisan, barvan kos papirja urežemo na tako velikost, da sega na vseh koncih za prst čez rob lepenke. Namažemo ga s klejem, položimo nanj lepenko in jo dobro pritismo. Z levo roko primemo vse skupaj in odrežemo robove pa-

Slika št. 11.

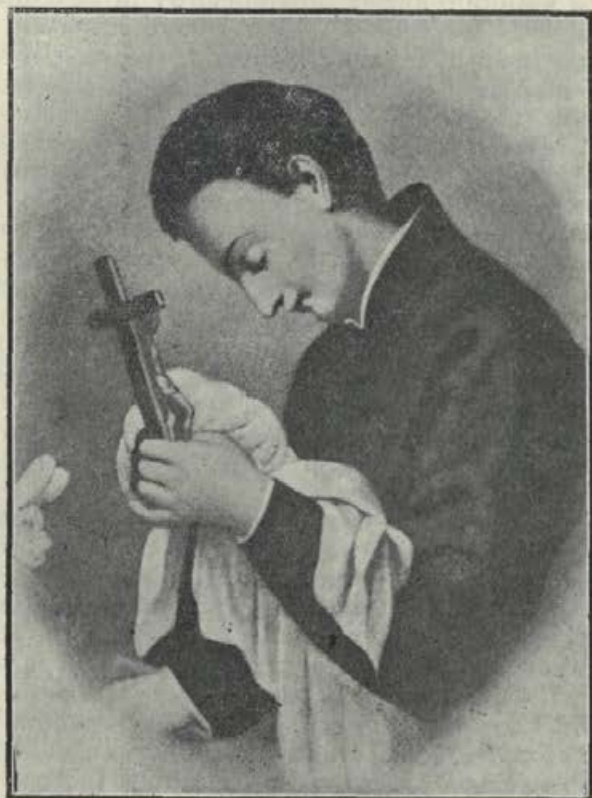
pirja s škarjami do 2 mm ob lepenki (sl. 11, levo), nato vpognemo rob (b^1 na b^*) ter povlečemo tesno čez lepenko; ostali papir pri d podvijemo, zalepimo rob c čezenj in tako tudi ostale. Za vrhno stran, pri kateri je v sredini še nepokrita lepenka a , vzamemo temen ali bel bliščeč papir, odrežemo mu dve strani pravokotno z nožem, položimo na lepenko in sicer tako, da sta obe odrezani strani 2–3 mm od roba oddaljeni, vpognemo še obe ostali strani v isti oddaljenosti, odrežemo vpognjeni del in prilepimo s klejem na lepenko; vedno najprej z daljšimi stranicami! Končno naredimo zgoraj nedaleč od roba v sredini širine lepo zarezo, potegnimo skoz njo pisan trak in zavežimo ga v pentljo. Na sredo bliščečega papirja nalepimo kako lepo sličico. Srečno! (Sl. 11 desno).

A. G.

SVETI ALOJZIJ.

KATOLIŠKI mladi človek je podoben umetniku. Iz svojega srca mora oblikovati lepo, sijajno in žlahtno umetnino, veliko in svetlo cerkev, v kateri prebiva Bog. Ko kipar začne svoje delo, mora že vedeti, kaj bo izdelal. V duhu gleda podobo, ki

Sveti Alojzij.

jo bo iz ila napravil. Takò tudi katoliški mladenič mora imeti pred duševnimi očmi svetlo in jasno podobo, da bo po njej oblikoval svoje srce. Katoliška Cerkev je dvignila na oltar postavo vzornega, krepostnega, viteškega mladeniča — svetega Alojzija, da se nanjo ozirajo vsi zavedni in po napredku stremeči mladeniči, ki hočejo dograditi v svojem srcu dom božji.

Življenje svetega Alojzija je tako bogato in zanimivo, da so o njem napisali debele knjige. Tu sem postavimo le par znamenj, ki naj pričajo, kako je junaška duša Alojzijeve rastla, se borila in zmagovala.

Alojzij je bil rojen iz rodbine mejnih grofov Gonzaga dne 9. marca 1568. Bil je prvorojenec, določen, da prevzame za očetom velika posestva in vlado. Že zgodaj ga je oče skušal upeljati v vojaško življenje. Alojzij je štel štiri leta, ko ga je oče vzel s seboj v vojaško taborišče. Deček je tam pokazal veliko veselje do vojaškega življenja; ljubil je vojaške vaje in orožje. Ker se je drzni malček le prerad igral s puškami in smodnikom — enkrat si je celo ožgal lice s smodnikom — ga je oče poslal domov, na grad Castiglione (Kastiljone). Tam se je začel učiti. Že zgodaj je rad molil. Vsako jutro je deček bil pri sv. maši in je z veliko pobožnostjo opravljal dnevnic v čast Materi Božji. Devet let mu je bilo, ko so ga poslali v »rožno mesto«¹ Firence, kjer je živel na dvoru nadvojvode Karla. Dvorne igre in veselice ga niso nič veselile. Rajši se je umikal v starodavno svetišče Marijinega Oznanenja, kjer je goreče častil Marijo. Tam pred Marijino podobo je sklenil, zatajevat² samega sebe, da se bo prosta dvignila duša k Bogu. Obljubil je, ohraniti svoje srce čisto in svobodno vseh zemeljskih želja. Zato je budno pazil, da ne pade ni senca greha na njegovo dušo. Ta deček je sredi lahkomišelnega, mehkužnega dvorskega življenja nastopil kakor tih junak, ki je z železno voljo ob božjem ognju koval svoje srce, koval viteški, čist značaj.

Še ni dopolnil dvanajstega leta, ko je v mestu Mantovi sklenil, da bo postal duhovnik. Napravil si je cel načrt, kako mora živeti, se zatajevati in se obračati proč od šumnega dvorskega sveta, da bo mogel kedaj stopiti pred oltar. Sredi zime je Alojzij zbolel; kamni so se mu delali. Zdravniki so ukazali da mora malo jesti. Alojzij je vesel porabil to priliko, da se je postil in zatajeval. Toda telo mu je pri tem tako oslabelo, da ni mogel nikoli več priti do polnega zdravlja.

V tem času je polagoma dozorel v njegovem srcu sklep, da bo stopil v redovni stan. Po svoji odločni naravi se je začel na to stanovitno pripravljati. Junaško se je zatajeval. Ni dovolil, da bi mu kurili v sobi, tudi ko je bil strupen mraz; roke so mu otekle in razpokale, on pa je bil le vesel, da je smel nekaj trpeti za Boga. V posteljo je stavil polena. Začel je še bolj goreče moliti in se uglašal cele ure v premišljevanja. Alojzij je pa že slutil, da bo oče nasprotoval, ko ga bô prosil, da sme vstopiti v samostan. Vedel je, da ga bo oče skušal zaročiti. Zato se je že zgodaj premišljeno in po načrtu ogibal dvornih gospodičen, da bi se tako ognil vsaki priliki, ki bi ga utegnila motiti na začrtani poti. Notranjih viharjev strasti ta »otrok milosti«³ ni poznal. — Prisrčno je ljubil

svojo mater, ki mu je bila vedno zaupnica in svetovavka. O tej iskreni in spoštljivi ljubezni Alojziji pričaju njegova pisma, ki kažejo globoko zaupanje do matere.

Grofiča Alojzija je oče l. 1581 poslal na španski kraljevi dvor v Madrid. Tam je bil v službi kot tovariš kraljeviča Jakoba. Zvesto je služil kralju, še zvesteje Bogu. Štirinajstletni deček se je z neupogljivo močjo držal svojih sklepov in se ni dal omamiti po lahkoživem veseljačenju sijajnega dvora. Ko je jeseni 1582 kraljevič Jakob umrl, je Alojzij bil prost dvorne službe. Učil se je, čital, vmes pa molil in skrbno gradil svoj značaj, pilil majhne svoje napake in se zatapljal v Boga. Toda grdo bi se motil, kdor bi mislil, da je bil Alojzij kak kimavec brez življenja. Nastopil je v javni disputaciji o veri. Sprejel je z lepim in duhovitim govorom kralja Filipa II., ki se je vračal iz zmagovite vojne. Bil je uljuden, plemenit in viteški mladenič, ki je znal odločno braniti, kar je spoznal za pravo. Ta njegova lastnost se je posebno pokazala v dveletnem boju s sorodniki, ko je Alojzij odločno vztrajal na tem, da si izbere poklic, ki mu ga je Bog odločil.

Alojzij je bil moder in preudaren mladenič. Dolgo je čakal, predno je razkril očetu, da želi stopiti v samostan. Na veliki šmaren 1583 je prejel sv. obhajilo in se pred oltarjem v goreči molitvi odločil, da začne boj za poklic. Razodel je svoj sklep najprej materi. Mati ga je takoj opozorila, da bo očeta ta misel silno razjarila. In res je mejnega grofa popadla silna jeza, ko mu je prvorojeni sin, ki je bil namenjen za dediča in je kazal tako bogate talente, povedal, da namerava iti v samostan. Grozil je sinu, da ga dà bičati, če ne pusti te misli. Slednjič se je očetu vendar jeza nekoliko poleгла; izjavil je, da privoli, naj sin postane duhovnik, ker bo mogočna žlahta že poskrbela, da doseže visoke časti, da postane škof ali celo kardinal. Alojzij pa ni hotel o časteh nič slišati. Hotel je postati ubog in pokoren redovnik Družbe Jezusove (jezuit) in visokih častnih služb ni maral. Alojzij je hotel energično napraviti konec očetovemu odporu. Lepega dne je zginil od doma. Iskali so ga in so ga našli v jezuitski redovni hiši. Oče je odločno zahteval, da se mora vrniti domov. Težkega srca je Alojzij ubogal. Oče ga je poslal na potovanje po dvorih gornjeitalskih knezov. Upal je, da se bo mladi grofič v šumnem življenju, na veselicah in plesih omehčal in zavrgel svoje načrte. Pa se je uštel.

Alojzij je pokorno šel na pot, nastopal je na dvorih z viteško uljudnostjo in kakor zrel mož, toda skrbno se je ogibal lahkožive družbe. Hodil je po dvorih, toda ljubosumno je pazil, da bi mu vetrovi sveta ne ugasili lučke, ki je čista gorela v njegovih prsih. Oče je potem poslal nad sina ugledne in svete moše, da bi Alojzija pregovorili, naj odstopi od svojega sklepa. Zaman! Alojzij jih je spoštljivo a odločno odvrčal: »Bog me kliče na to pot, Njegovemu vabilu bom sledil!« Mejni grof je sina poklical k sebi in ga je jokaje rotal, naj ne vniči družine. Zakaj on edini izmed sinov je sposoben zasesti prestol. Alojzij pa je vztrajal na tem,

da mora slediti božji volji. V očetovem srcu je zadrževal silen boj. Večkrat je še poskusil odvrtni Alojzija od začrtane poti. Slednjič se je udal; poklical je Alojzija predse in mu je na veliki šmaren 1585 podelil svoj blagoslov. Alojzij je vodil boj za svoje poslanstvo ravno dve leti. Kakšen pogum je izkazal, kako nezlomljivo, železno voljo je imel! To moč je zajemal iz molitve in evharistije. — Na vernih duš dan l. 1585. se je na gradu Castiglione zbrala vsa številna žlahta mejnih grofov Gonzaga na družinski posvet. Pred njimi se je Alojzij slovesno odpovedal vsem pravicam do prestola in premoženja. Začela je druga doba njegovega življenja.

Vstopil je v jezuitski red in poklicali so ga v novicijat v Rim. Novicijat je trda šola in celo Alojzij, ki se je že od rane mladosti junaško zatajeval, se je v njej mnogo naučil. Moral je opravljati najnižja dela v kuhinji in fratri so imeli naročilo, naj ga pokarajo, če bo neroden. Kmalu so ga vsi vzljubili, ker je bil ljubezniv in neskončno ponižen. Nič ni maral slišati o svojem rodu in visokih zvezah; hotel je biti najmanjši med brati. Malo mesecev je bil v samostanu, ko mu oče umrè. Pisal je materi lepa pisma, polna krščanske tolažbe. Predstojniki so začeli Alojzija kmalu pošiljati na delo izven redovne hiše. Skupaj s tovariši je obiskoval bolnike, jim stregel, jih tešil in jim dvigal srca k Bogu. Poučeval je jetnike v jetnišnici krščanski nauk. Takrat je prišlo v navado, da so redovniki zbirali vernike na javnih trgih in označevali — posebno še otrokom — verske resnice in jih navduševali za verno življenje. Tudi Alojzij je z vso vnetostjo pridigal na cestah in je želepe uspehe vsled svoje miline in božjega žara, ki je seval iz besed in osebnosti njegove. Obenem je Alojzij marljivo študiral in je izredno hitro napredoval v znanosti.

V teh dveh letih samostanskega življenja se je Alojzijevo duša razcvetela v kraljevski lepoti in čistosti. Bil je globoko ponižen. Bil je pokoren: svobodno se je v imenu Kristusovem podvrgel vsem težavam, vsem preskušnjam in ukazom predstojnikov. Zakaj hotel je postati krotak in iz srca ponižen kakor je bil Jezus Kristus. Stopal je po stezah, ki vodijo v deželo krščanske popolnosti in se ni ustavil, se ni utrudil in je bil vsak dan bolj podoban Bogu — človeku. Na tej drzni poti se je krepčal z molitvijo in pa z živim kruhom angeljev, s sveto Evharistijo. Ta čisti, lepi in junaški mladenič, poln delavne ljubezni in božjega duha je bil vsem, ki so ga srečali, živa priča, kako čudovito preobrazi in podvigne človeka milost božja, združena z molitvijo in jekleno voljo.

Alojzij je moral že po dveh letih spet domov v rodno hišo. V rodni je nastal oster spor. Brat Rudolf, ki je bil naslednik Alojzijevega, se je sprl z vojvodo mantovanskim. Razen tega se je na skrivnem poročil s hčerjo priprostega trgovca. Živel je z njo in pohujšanje je bilo veliko, ker ljudje niso vedeli, da sta poročena. Rudolf pa ni maral poroke razglasiti, boječ se, da bi mu neki stric ne zapustil velikih posestev, če zvè za to poroko. Alojzij je za vse to zvedel in se s privoljenjem predstojnikov odločil, da zadevo uredi. Lotil se je je odločno in

jo temeljito rešil. Najprej je spravil vojvodo z bratom. Potem je dosegel, da je brat razglasil svojo poroko in da je stric ta zakon povoljno sprejel. Pri tem težavnem poslu je enaindvajsetletni mladenič pokazal toliko eneržije, spretnosti in poznanja človeškega srca, da se moramo njegovim zmožnostim kar čuditi.

Ko je Alojzij po dolgem trudu opravil to posredovanje in upostavil rodbinski mir, se je vrnil v Rim. Tam je l. 1590. izbruhnila kuga, ki je silovito razsajala. Alojzij si je izprosil dovoljenje, da je smel streči kužnim bolnikom. Z angeljsko potrpežljivostjo je prenašal grozni smrad in pa nevoljo bolnikov, jim ljubeznjivo stregel, izpiral rane in jih pripravljaj za večnost. Slednjič je tudi njega popadla bolezen. Prijela ga je huda mrzlica, dan potem, ko je na rimskih ulicah zadel polmrtvega kužnika na rame in ga nesel v bolnišnico. Tri mesece ga je bolezen držala. Smehljaje in med živimi molitvami je prenašal bolečine in oslabelost in je živel že bolj v nebesih kot na zemlji. V noči med 20. in 21. junijem 1591 je tiho in srečno izdihnil svojo veliko in lepo dušo.

Takoj ob njegovi smrti so se začuli glasovi, da je umrl svetnik. Vsi, ki so poznali njegovo junaško sveto življenje, so hrepeneli, da bi Cerkev Alojzija dvignila na oltar, da postane vzornik vsem mladim dušam, ki hrepenè svoje srce upodobiti po Srcu božjem. Dolga leta so morali častivci čakati, da je Cerkev natančno preiskala vse življenje Alojzijevo. Zadnji dan leta 1726 — pred dvesto leti — je papež Benedikt XIII. slovesno proglasil Alojzija Gonzaga za svetnika in zavetnika katoliške mladine.

Veličastna in kristalnočista se dviga pred nami postava svetega Alojzija. Slovenska mladina, — močni in značajni krščanski fantje, zorna in bogu vdana dekleta, — naj ta vzorni junak, ta naš veliki brat gre pred nami kakor plamen, ki sveti v temni noči in viharju, ki ogreva srca z božjim žarom, ko gre mrzaz zemlje nad nas.

Stanko Stanič:

SVETI STANISLAV KOSTKA.

ZDI se kakor da bi bil Gospod Jezus odločil mladini vseh treh glavnih evropskih plemen po eno lilijo za vzor, za priprošnjo, za češčenje.

Romanom je dal sv. Alojzija Gonzaga, Germanom sv. Ivana Berchmanusa, nam pa sv. Stanislava Kostko. Vsi trije skupaj pa naj bi s svojim zgledom kazali mladini pot navzgor, katero je sv. Stanislav takorekoč označil: »Za nekaj višjega smo rojeni!«

Te besede so bile tudi nekako življensko pravilo sv. Stanislava, kateri se je rodil 28. oktobra leta 1550 iz plemenitaške rodovine Kostka v Mazovski pokrajini na Poljskem. Čeravno se je za tistih dob na Poljskem širilo luteranstvo, sta ostala Stanislavov oče Ivan Kostka in mati Marjeta Kriska zvesta kat. veri in tako tudi vzgajala svoje otroke, posebno Stanislava, ki je bil že po na-

ravi izredno sramežljiv. Po kratki družinski vzgoji je moral Stanislav s svojim bratom Pavlom v jezuitski kolegij na Dunaj. Vsi tovariši v kolegiju so ga spoštovali, ker je bil zelo priprost, ljubeznjiv in nedolžen. Toda ko je vlada kolegij ukinila, so morali dijaki na zasebna stanovanja. Stanislav je tedaj slabo naletel. Z bratom Pavlom je bil na-

Sveti Stanislav Kostka.

stanjen pri neki zagrizeni protestantski družini. Stanislavu to seveda ni bilo po godu, toda starejši brat Pavel se za to ni brigal in živel razigrano in razposajeno življenje. Bil je pravo nasprotje resnega, pobožnega in pridnega značaja Stanislavovega. Med bratoma torej ni bilo soglasja. Pavel je Stanislava omalovaževal in celo pretepal. Stanislav je pa to sovraštvo vračal s še večjo ljubeznijo in postrežljivostjo. Moč za to svoje junaštvo je prejemal pri sv. obhajilu, tolažbo in veselje pa mu je dajalo otroško češčenje Device Marije. Med tem dveletnim trpljenjem je v njem vedno bolj zorela misel na redovniški stan, dozorela je pa popolnoma, ko je to svojo misel odkril spovedniku. Hotel je stopiti v Jezusovo Družbo, ker pa ni imel dovoljenja staršev, se mu za enkrat želja ni izpolnila. Ko je kmalu nato težko obolel, je ta misel med boleznijo postala trden sklep. Čudežno sv. obhajilo in prikazen Matere Božje z Detetom sta ga v tem sklepu tako potrdila, da ni več odjenjal. Ker le ni dobil za ta korak očetovega dovoljenja, so mu svetovali, naj se obrne na nemškega jezuitskega provincijala sv. Petra Kanizija ali pa na samega jezuitskega vrhovnega poglavarja sv. Frančiška Boržijskega.

Ker ga je brat opetovano — seveda samo z besedami — gonil iz stanovanja, mu je Stanislav od-

govoril, da bo res pobegnil, če bo tako ž njim ravnal. Ko je brat Pavel takoj še enkrat svoje besede ponovil, je Stanislav ponoči v navadni obleki pobegnil in šel peš v Augsburg na Nemško, k p. Kaniziju, ker ga pa tamkaj ni dobil, je šel k njemu v Dillingen. Sv. Peter Kanizij ga je preskusil in se prepričal, da mladeniča vodi res sv. Duh. Poslal ga je zato s priporočilnim pismom v spremstvu dveh redovnih bratov peš čez Alpe v Rim k redovnemu glavarju sv. Frančišku Boržijskemu.

Koncem meseca oktobra 1567 je bil v Rimu sprejet v Jezusovo Družbo od samega sv. Frančiška Borg. Ko so Stanislavovi starši izvedeli zanj, so ga ostro grajali, toda Stanislav jim je ljubeznivo odgovoril, da je treba Boga bolj slušati nego ljudi.

V redu je bil Stanislav ves srečen in zadovoljen. Veselje se mu je bralo na obrazu in vse njegovo delo je bil izraz tega veselja. Angelska nedolžnost se mu je svetila iz oči in ta čednost je bila njegova največja odlika. Sv. Rešnjé Telo je bilo žarišče njegovega življenja, sv. obhajilo pa nebeška radost življenja. Posebno je častil Devico Marijo, tako, da so njegovi tovariši govorili: Kdor hoče od Marije kaj dobiti, mora s Stanislavom moliti. Ostro se je pokoril, a vendar ni storil ničesar zoper voljo svojih predstojnikov. Bil je iz srca ponižen, ogibal se je pa vsake prilike veljati za ponižnega.

Vedno je hrepenel po nebesih, da bi ondi s svojo materjo Marijo združen Boga gledal in užival vekomaj. In res si je s to svojo otroško željo izprosil smrt. Pravzaprav ne smemo reči, da si je prosil smrti, on je želel in prosil le za skorajšnjo najtesnejšo združitev z božjo ljubeznijo.

In res, komaj deset mesecev je bil v Jezusovi Družbi, ko je obolel in dne 15. avgusta leta 1568 umrl. Lepa je bila njegova smrt! Ž njim je umrl angel v človeški podobi. Že papež Klemen VIII. ga je proglasil za blaženega in Benedikt XII. leta 1726. skupaj z Alojzijem za svetnika.

Ob njegovi dvestoletnici svetništva prosimo Boga in Marijo in njega samega, da bi Stanislav s svojim zgledom in priprošnjo kazal tudi naši mladini pot navzgor, da bi tudi v naši mladini zavladalo geslo, ki si ga je sebi zapisal sv. Stanislav:

»V čast si štejem Bogu pokoren biti in Kristusov križ objemati.«

letom poslušati ta klic, proučevati razmere misijonskih dežel, opazovati tamkajšnje katoliško gibanje in na ta način zbudimo največ zanimanja za razširjanje Kristusovega kraljestva na zemlji. Začnimo z največjo misijonsko deželo, Kitajsko.

Če so po celem svetu potrebni misijonarji, koliko bolj še na Kitajskem, ki šteje med 440 milijoni prebivalcev samo malo več kot 2 milijona katoličanov. Vsi drugi so še pogani, konfucisti, budisti, taoisti, mohamedanci, judje in protestanti, ki se pa še težje spreobrnejo kot drugi. Kaj pravite k temu, dragi bravci, ko imate pred seboj to statistiko? Ali imajo tisti prav, ki skušajo odvrniti plemenite duše od sklepa, postati misijonar, češ da so tudi doma duhovniki zmeraj bolj redki?

In tudi veliko število težav in sitnosti, ki še bolj otežujejo že itak težavno delo, nam dosti jasno kaže, kako potrebno bi bilo veliko število misijonarjev na Kitajskem.

Značaj Kitajcev: Kitajec predvsem izvanredno visoko ceni, rekel bi precenjuje svoj lastni narod in posledica tega je, da zametuje vse, kar je tujega. Zato je treba delati mnogo in požrtvovalno; potem Kitajec vidi, da »evropski hudič« ni tak, kakor ga navadno slikajo. Kitajec je že po svoji naravi lažnjiv in nehvaležen. In to gre tako daleč, da misijonar ne more biti nikdar gotov, da ne bi bil oslepjen, ali da ga kak dan ne zapuste tudi njegovi služabniki in v tem slučaju bi moral biti še vesel, če so ga zapustili praznih rok.

Šege in navade: Ljudstvo se trdno drži slabih in dobrih navad svojih prednikov. Komaj je rojena staršem hčerka, že ji iščejo ženina, s katerim se potem mora poročiti, četudi še nima 15 let. Če se staršem posreči, najti ženina, so prav zadovoljni; obe družini naredite kupčijo z ženinom in nevesto v denarju in potem čakajo, da hčerka odraste. Gorje pa otroku, če se jim ne posreči najti ženina, ali če je hčerka bolehná ali pohabljená, sploh če ima kako telesno napako; tedaj dete umore, ga razrežejo na kosce ali pa ga izpostavijo na cesti v gozdovih, da ga kdo pobere ali da ga raztrgajo psi in svinje. To se ponavlja vsak dan, posebno pri revnih starših, ki izpostavijo svoje otroke, če jim nimajo dati kaj jesti. Kako potrebne so torej sirotišnice in njih vzdrževanje!

Kitajec je nadalje silno častihlepen. Da si pridobi časti, zapusti užaljeni mladenič starše in hišo, vzame kolikor more s seboj in starši se niti ne brigajo, da bi ga iskali. Iz užaljenosti zapusti nezadovoljna nevesta hišo in trosi obrekovanja proti ženinu. Ali pa je tako nesrečna, da se obesi, z namenom, da bi starši tožili ženina in ga tako življenjsko vničili.

Vraže: Kitajci so polni vraž. Castijo med drugimi tudi božanstvo »pusa«, spačeno grdega malika, ki mu zažigajo mnogo kadila in koščke pirja, ki jih kupijo za drag denar od boncev. Na tak način se mislijo rešiti svojih grehov. Če mrkne luna, mislijo, da je kak »pusa« lačen in hoče požreti luno. Tedaj neusmiljeno udarjajo po neke vrste bobnu, da bi se lačno božanstvo ustrašilo in pustilo luno pri miru. Verujejo, da imamo tri duše: eno, ki misli in sklepa, drugo, ki ne dela drugega, kot je in pije, tretja pa pride ob smrti v kako

Franz Pirc, Congr. Miss:

KATOLIŠKI MISIJONAR.

OZRIMO se v katerokoli misijonsko deželo, povsod nam kličejo: dajte nam žanjcev, delavcev, misijonarjev, ker žetev je velika. Misijonska gorečnost katoličanov je velika, pa bi morala biti še večja, če bi hoteli biti kos svoji nalogi. Iz Afrike, Avstralije, Indije, Kitajske in Japonske pa kličejo misijonarji: molite za naše pogane, dajte nam sredstev in hitite nam tudi osebno na pomoč! V Koledarju Gor. Moh. družbe hočemo leto za

žival. Medtem ko telo spi, se duša sprehaja. Sanje so sama resnica. Če kdo med spanjem umre, je to njegova krivda, ker se je ponoči obrnil, in duša, ki se je hotela vrniti v telo, ga ne pozna več in gre v kako drugo.

Ribiči: Skoraj na vsaki reki je nešteto ladij in bark; tu bivajo cele družine pozimi in poleti, tu se rode, tu živijo in tu umrjejo. Da bi zamogli tem ribičem oznanjevati evangelij, bi morali imeti misijonarji svojo barko in svojo kapelo na barki. Že, tev je tu brez žanjcev. Misijonarjev je mnogo premalo še za dela na kopnem.

Težave raznih izvorov: Če bi bile na Kitajskem ceste kot pri nas, če bi bila tam vsa prevozna sredstva, ki jih imamo tu, če kitajski jezik ne bi bil tako težek, če bi ne bila na Kitajskem sama anarhija in neprestane revolucije vojakov in tolovajev, bi šlo misijonarjem lažje: v teh razmerah pa morajo gledati, kako se jim pred očmi izgublja že zrela žetev.

Zraven vse teh težav pridejo še razne protestantske sekte, ki obtežujejo delo misijonarju. Te razpolagajo z neprimerno večjimi denarnimi svotami kot »beraški« katoliški misijonar, zidajo šole, moderno urejene kolegije in tako dosežejo vsaj nekaj zunanjih uspehov. Oni popuščajo v strogi krščanski morali in ni čuda, da se takega nauka, ki je času, razmram in značaju prilagoden in premenjen, kitajska lahkoverna duša kaj rada oprime. In še ni konec nevarnosti za kitajski narod. Sedanjemu kitajskemu rodu žuga še drugo in hujše moralno zlo, *brezverstvo*, ki se razširja povsod in neverjetno, grozno naglico. Ko je zadnji kitajski cesar Koangsu 4. sept. 1905 izdal svoj glasoviti odlok, ki je zatrl stare izpite za mandarinsko službo, so tako zvane nove ideje prešinile to cesarstvo, ki je postalo leta 1912 »Cvetoča osrednja republika«. V kratkem so se pomnožile tiskarne, časniki in časopisi. Priklila so na dan vseučilišča in liceji, ki so z vso vnemo širili zahodne znanosti in šege. Še več! Kitajski mladeniči, bogati, ukaželjni in častihlepni, obiskujejo evropske ali ameriške visoke šole, da izpolnijo svoje nauke. Vrnejo se oholi radi svojega znanja in prepričani, da vera za naše čase nima pomena. Nimajo pojma o katoliškem nauku, ne vedo, da toliko številno učenjakov živi lepo katoliško življenje. Družega niso videli kot vseučiliško življenje v Čikagu, Berlinu, Heidelbergu, Parizu in Cambridgu in še to samo z veliko površnostjo. In kar so tu videli in slišali, to ponavljajo potem v svojih časopisih in šolah, seveda vse to z oblastjo izkušnega moža, ki si je nabral svojo učenost po evropskih visokih šolah. Kakor pri nas, tako ima tudi na Kitajskem tisk velikanski vpliv na vse javno in zasebno življenje. Velečasniki se odlikujejo kakor pri nas po veliki površnosti, nudijo vse svetovne in športne informacije, vere pa niti omenijo ne. In v tem brezverskem časopisju si nabira Kitajec, ki silno rad bere, svoje prepričanje. Velika tiskarska podjetja niso nič družega ko trgovske tvrdke, ki predstavljajo iz evropskih jezikov le one knjige, po katerih bodo ljudje po njih mnenju najbolj popraševali, ne brigajo se pa za notranjo vrednost knjige. Protestantovska vseučilišča, šte-

vilni kolegiji in njih razprave v raznih časopisih bi se morali tej brezverski poplavi ustaviti, saj se v njo pogreza kitajska mladina. Toda mesto tega vidimo, da se pokristjani le malo njih gojencev. Ni čuda! Saj protestantski misijonarji naravnost priznajo, da prvi cilj njih delovanja ni verski, ampak »splošno človečanski in socialni«.

Malo je, kar smo povedali, toda zadosti, da nam razjasni, kaka neizmerna nevarnost preti kitajskemu narodu. Če katoliška cerkev ne dospe o pravem času, da zajezi naval nevere, bodo vsi kitajski razumniki, voditelji naroda, takoj s prvim rododolnim brezvercem. Največji narod sveta se bo zbudil in videl, da je brezbožen. Ravno zato se Cerkev pripravlja, da zbere vse moči za pomisijonarjenje Kitajske.

Že proti koncu XIII. stoletja so pričeli franciškani tu z misijonskim delom. Pa kmalu za tem so bili tujci za 200 let izključeni iz dežele. V velikem obsegu so začeli z misijonskim delom v XVI. stoletju zopet jezuiti. Številna preganjanja in drugi deloma že naštetih vzroki so močno ovirali njih delo. Od začetka novega veka je pretrpelo 177 evangeljskih oznanjevalcev mučeniško smrt. Junaških apostolskih mož to ni ostrašilo, ampak še bolj podžigalo, saj je bil in je še dandanes vsak misijonar pripravljen z veseljem dati svoje življenje za Kristusa. Mučeniška smrt misijonarjev je prinesla Kitajski novih neustrašenih apostolov in začelo se je v XIX. stoletju živahno delovanje po celi ogromni državi, da tudi nad njo zasije solnce Pravice, da zavlada nad njo Jezus Kristus, naš Bog in Kralj. Misijonskih pokrajin (vikarijatov) je sedaj 66. Misijonarjev na Kitajskem je 1631 Evropejcev in Amerikancev in 1132 domačinov. Zraven tega je še 1000 evropskih in 2700 domačih sester. Vsi skupaj pripravljajo sedaj približno pol milijona paganov na sv. krst.

Razne cerkvene družbe in redovi si delijo med seboj truda in znoja polno delo za pokristjanjenje Kitajske.

Misijonska družba sv. Vincencija Pavelskega vodi 11 vikarijatov s 606.425 kristjani med približno 68 milijoni prebivalcev.

Jezuiti: 5 vikarijatov s 365.620 kristjani med 61 milijoni prebivalcev.

Frančiškani: 10 vikarijatov z 279.644 kristjani med 85 milijoni prebivalcev.

Pariško misijonišče: 13 vikarijatov z 273.208 kristjani med 113 milijoni prebivalcev.

Belgijsko misijonišče: 4 vikarijate z 273.208 kristjani med 25 milijoni prebivalcev.

Družba božje besede: 1 vikarijat s 93.698 kristjani med 11 milijoni prebivalcev.

Dominikanci: 2 vikariata z 62.299 kristjani med 25 milijoni prebivalcev.

Milansko misijonišče: 4 vikarijate z 61.524 kristjani med 12 milijoni prebivalcev.

Rimsko misijonišče: 1 vikarijat s 15.800 kristjani med 5 milijoni prebivalcev.

Avguštinci: 1 vikarijat z 11.406 kristjani med 11 milijoni prebivalcev.

Parmsko misijonišče: 1 vikarijat z 9168 kristjani med 8 milijoni prebivalcev.

Makaoška škofija: 40.000 kristjanov med 8 milijoni prebivalcev.

Salezijanci: 1 vikarijat z 2400 kristjani med 4 milijoni prebivalcev.

Razen tega ima Kitajska svojega apostolskega delegata v osebi msgr. Constantinija, ki zastopa sv. Očeta v državi. Lani 15. oktobra je sprejel predsednik ljudovlade Cao Kuen omenjenega apostolskega delegata v avdijenci. Delegat se je peljal na avtomobilu, ki so mu ga poklonili kitajski katoličani. Na avtu ste plapolali papeška in kitajska zastava. Vojaštvo mu je priredilo slovesen sprejem, godba mu je svirala v pozdrav. Delegat je kot zastopnik sv. Očeta pozdravil novega predsednika v imenu vseh škofov, duhovnikov in katoliških vernikov na Kitajskem. Zagotavljal je, da katoličani spoštujejo državne predstavnike, ker Cerkev uči, da vsaka oblast prihaja od Boga. Poudarjal je nadalje, da je katoliška vera dala dosedaj Kitajski veliko moč, zaslužnih za notranji red in mir ter kulturni napredek. Katoličani hočejo to delo nadaljevati, zidati šole, dohodne zavode, pridigati vero ljubezni, po kateri so vsi ljudje bratje — sinovi enega usmiljenega Očeta. Molili bodo, da se čimprej uresniči želja vseh po miru in edinosti, kakor si je napravil načrt tudi predsednik največje ljudovlade na svetu.

Predsednik je odgovoril zelo prijazno, povprašal po zdravstvenem stanju sv. Očeta ter naročil delegatu, naj mu sporoči njegov pozdrav. Pripomnil je, da se dobro spominja, kako se je z delegatom sestel že v mestu Pao-ting-fu. Med obema državnikoma se je razvil dolg, topel pogovor.

Za razvoj lastne kitajske cerkvene uprave je tudi velikega pomena, da je z odlokom 1. februarja 1924. en vikarijat v provinci Vzhodni Hupe poverjen domačim duhovnikom. Pred kratkim je sv. Oče imenoval domačina Filipa Cao za škofa, koncem oktobra 1926 pa posveti v škofo še šest drugih kitajskih duhovnikov. Tako dobi Kitajska po več sto letih zopet domačine za škofo.

Maja meseca t. l. so se pa zbrali zastopniki katoliške cerkve na Kitajskem na svojo prvo generalno sinodo. Navzočih je bilo 70 delegatov, med njimi dva Kitajca, Čeng in Suen, ki sta apostolska prefekta. Predsedoval je sinodi apostolski delegat msgr. Constantini. Sinoda se je bavila tudi z vprašanjem katoliškega vseučilišča, ki naj bi ga v Pekingu otvorili benediktinci iz Amerike.

Toliko o cerkvenih razmerah, o upih in delovanju katoliške cerkve na Kitajskem. Da bolj pojasnimo to delovanje, podamo še par slik iz kitajskega življenja. V njih jasno odsevajo moralni pojmi Kitajca in njega žitje in bitje; na drugi strani pa zopet jasno spoznamo, kako se mora misijonar včasih prilagoditi mišljenju domačinov, včasih pa čakati, da sv. vera po besedi Kristusovi prekvasi dušo pagana. Rop otrok je na Kitajskem nekaj čisto navadnega. Ta »obrt« namreč nese lep dobiček. Sicer pa moramo tudi priznati, da se z njim ukvarjajo najbolj podli ljudje. En zgled. Ni dolgo od tega, ko se je sprehajal neki mož ob luki So-chow bolj sam zase in ločen od drugih. Kar zasliši glas, podoben stokanju otroka, ki se duši. Gleda okoli sebe, a ne vidi ničesar. Ustavi se, po-

sluša bolj natančno in zdi se mu, da prihaja stokanje iz nekega zaboja. Zakliče in hiti proti skladišču. Tu vidi, da sta dva zaboja razbita, in notri — strašno — je bilo 13 otrok, ki so bili vsi zloženi vkup kot kaka navadna pošiljka v zaboju.

To strašno odkritje je pojasnilo, na kakšen skrivnosten način je izginilo dnevno toliko otrok v okolici Chongmen. Zavesa je padla in odkrita je bila cela tolpa razbojnikov, ki so ropali otroke in jih pošiljali na trg v Šanghai.

Kako lepa in sveta je izobrazba duha po Jezusovem nauku, ki uči skrbeti tudi za otroke in kako potrebna je človeštvu! Težave, ki jih morajo prestat misijonarji na svojih potih, so velike in neštete in mnogokrat tudi nepričakovane. Misijonar, ki je šel po noči previdet bolnico visoko v gore, nam pripoveduje, kako ga je prehitela strašna nevihta. Ceste, že same na sebi slabe, so bile vse pod vodo, mostove je deroča voda odnesla. Misijonar se je nazadnje izgubil, zgrešil cesto, taval naokoli in padel potem v vodnjak, iz katerega so ga prav s težavo rešili. Takih in enakih nezgod se primeri vsakemu misijonarju na tisoče; prenašajo pa jih mirno, zadovoljno, srečni so sredi takih nadlog. Velike knjige bi popisali, če bi hoteli naši evangelijski junaki vse beležiti, kar se jim pripeti nepričakovanega in čudnega. Pa saj je vse za- beleženo v knjigah življenja, ki jih hrani njih višji pastir Jezus Kristus.

Obrnimo se še k drugi strani kitajskega življenja! Pravijo, da je Kitajec v vseh svojih šegah in navadah nasprotje od Evropejca. Na tem je tudi mnogo resnice. Le oglejmo si nekatere razlike med nami in Kitajci in prepričali se bomo, da Kitajec misli in čuti popolnoma drugače kot mi!

Če govorimo mi o pameti in dobrem razumevanju, pravimo navadno: ta in ta je dobre glave. Sedež pameti je v možganih, pravimo mi. Ne tako Kitajec. Ta misli, da se resnici bolj približa, če reče, da je središče vse pameti v — trebuhu. Zato je pri Kitajcih čisto navaden izraz: Ta in ta je pametnega trebuha. Znak žalosti je pri nas črna barva, pri Kitajcih bela. Če se predstavimo kakemu višjemu, spoštljivo snamemo klobuk, Kitajec pa se v takem slučaju pokrije, ker se čuti nevrednega stati pred njim gologlav.

Če pišemo višji osebi ali na urade, zberemo lep bel papir. Kitajec ima za take slučaje pripravljen živordeč papir. V pisavi gremo od leve na desno in tudi strani v knjigi zaznamujemo v tem redu, Kitajec opravi vse to od desne na levo.

Pravijo celo, da začno pri zgradbi hiše Kitajci s streho. In je nekaj resnice na tem. Kitajec zabije najprvo lesene stebre v zemljo, raztegne čez nje tramove, napravi streho in potem šele začne zidati.

Kaj bi šele rekli, če bi vam vaš prijatelj pri- nesel kot novoletni dar mrtvaško rakev in vse, kar je potrebno k dostojnemu pogrebu? Na Kitajskem so taki darovi zaželeni in dobrodošli. Tako je imel pred kratkim umrli misijonar g. Procacci že dolgo let pred smrtjo vse pripravljeno, da ga bodo kristjani nekoč dostojno pokopali. Za Kitajca so najlepše sanje lep mrtvaški oder. O tem premišljuje celo življenje in, če se mu je posrečilo da je vse potrebno, krsto, mrtvaško obleko in grob priredil

po svojem okusu, je najsrečnejši človek na svetu.

V Evropi odlašajo svojci zakramente za umirajoče do zadnjega trenutka, ker se bojijo, da bolnika ne bi ostrašili. Na Kitajskem pokličejo duhovnika takoj v prvi bolezni. Kdo ravna previdneje?

V take razmere, v to nasprotno mišljenje, v to valovje je vržen mlad misijonar, ko pride poln gorečnosti na Kitajsko. Koliko samozatajevanja je treba, da se tu uživi in prilagodi popolnoma drugim razmeram!

PRVI REŠKI ŠKOF.

DNE 8. avgusta leta 1926 je beneški patrijarh posvetil na Reki monsignorja Izidorja Mihaela Saina v škofa. Leto preje, na binkošno nedeljo 1925, so slovesno razglasili, da je reška

Reški škof monsignor Sain.

škofija ustanovljena. Prevzvišeni škof Sain je prvi vladika reške škofije. Pod njegovo oblast spada vse ozemlje reške pokrajine, to je mesto Reka, hrvatska Liburnija in slovenski bistrški okraj z Reško dolino.

Novi vladika se je rodil 22. novembra 1869 v selu Dajla pri Novemgradu v Istri. V Dajli stoji samostan očetov benediktincev. Tu je mladi Mihael našel goreče in ljubeznjive svetovalce, ki so

mu dali prvi pouk. Petnajst let je imel, ko je vstopil v benediktinski samostan svetega Julijana pri Genovi; oblekel je meniško haljo in sprejel ime Izidor, po velikem zavetniku kmečkega stanu. Mladi novinec se je kaj kmalu odlikoval po umnosti in po gorečnosti, tako da je bil vedno prvi med vsemi dijaki. S posebnim veseljem je študiral grško in latinsko književnost in jezik, v katerih je pravi mojster.

Leta 1892 je prejel v Genovi mašniško posvečenje. Njegovi predstojniki so vedno bolj spoznavali in cenili globoko pobožnost in izredno močrost očeta Izidorja. Zato so mu zaupali težke in odgovorne službe. Bil je po vrsti dekan, tajnik, knjižničar, gospodar v samostanu. Vse te službe, ki jih je vestno in točno vršil cela leta, ga pa niso odvrčale od glavne in najljubše naloge, od mladinske vzgoje. Zakaj benediktinski red mu je postal veril najvažnejšo in najbolj težko nalogo, da vodi in vzgaja novince, benediktinski naraščaj. Bil je tako spreten vzgojitelj, tako globok poznavalec duš in tako nežno in vendar krepko jih je znal oblikovati, da je imel izredno blagoslovljene uspehe. Najboljši živeči očetje sublacenske benediktinske province, oni, ki zavzemajo najvišja mesta v redu, so šli skozi šolo očeta Izidorja.

Vsa ta trda in težka dela so popolnoma zajemala njegove dni. In vendar je še našel časa in moči, da je krepko pomagal v dušnem pastirstvu in vodil duše po strmih a cvetočih stezicah čednosti. Stotine ljudi je pripeljal iz grešnega življenja na pravo pot. Pomagal jim je, da so si očistili dušo in začeli živeti z Bogom. Ni čudno, če je ta ponižni, visoko naobraženi redovnik postal sila priljubljen pri visokih družinah v Genovi in če ga je tudi priprosto delavsko ljudstvo tega velikega obmorskega mesta vzljubilo.

Leta 1908 ga je zaupanje predstojnikov poklicalo iz Genove. Šel je v slovečo opatijo Montevergine, kjer je postal duhovni voditelj in učitelj naraščaja. Leta 1913 so ga očetje izvolili za zastopnika italijanskih benediktinskih provinc pri glavnem vodstvu benediktinskega reda. Šest let pozneje je prišel v staroslavno opatijo Praglia pri Padovi z namenom, da vodi volitve opata. Očetje pa so njega samega izvolili za opata dveh opatij, Praglie in Svete Justine. Tri leta je modro in s krepko roko vodil ta dva sloveča samostana, dokler ga ni sveta stolica odbrala, da mu poveri sila zapleteno in nevarno nalogo. Koncem septembra 1922 je bil imenovan za apostolskega upravitelja na Reki. Prišel je, skromen in ponižen, a vendar poln krepke volje, ki zna polagoma odstraniti vse ovire, da pride do cilja.

Ko je prišel apostolski upravitelj monsignor I. M. Sain na Reko, je v mestu še divjal oster strankarski boj. Na eni strani so stali avtonomisti, na drugi strani pa narodna stranka, ki je zahtevala, naj Reka pripade Italiji. V vihnem metežu strankarskih strasti je novi apostolski upravitelj začel svoje delo. Po štirih letih more že pokazati na važne uspehe. Na Reki, v mestu, ki ima 40.000 prebivalcev, je bila ena sama župnija. Dušno pastirstvo je bilo sila zanemarjeno. Tisoči hrvatskih delavcev v predmestjih niso imeli duhovnikov, ki bi

znali hrvaško — in še sedaj zanje ni poskrbljeno. Mons. Sain je iz ene velikanske župnije napravil štiri. Tako je položil temelj za smotreno in globokosežno dušno pastirstvo na Reki. Reški Hrvati so se obrnili na novega vladiko s prošnjo, naj vsaj

Stolnica sv. Vida na Reki.

pri eni župni cerkvi uvede hrvatsko pridigo. Trdno smo prepričani, da se jim bo ta pravična želja spolnila.

Ko je Reka po pogodbi med Italijo in Jugoslavijo pripadla naši državi, je mons. Sain vztrajno začel delovati pri najvišjih krogih cerkvenih in svetnih oblastev, da se ustanovi samostojna reška škofija. Pri tem delu so ga živahno podpirali reški meščani. Sveta Stolica je to željo spolnila s slo-

vesnim pismom (bulo), s katerim je dne 25. aprila 1925 ustanovila reško škofijo.

V kratki dobi, kar biva na Reki, se je mons. Sain zelo trudil, da bi novi škofiji polagoma vzgojil nove duhovnike. Zakaj v reški škofiji so dušni pastirji redki. V vinogradu Gospodovem je premalo delavcev. Zato je reški vladika sklenil, da postavi zavod, škofijsko gimnazijo, v kateri naj se šolajo iz vse škofije dečki, ki obetajo posvetiti se duhovskemu stanu. To semenišče je trebalo ustvariti iz nič. Denarja ni bilo. A voditelj škofije se je tiho in energično lotil dela. V težkih in dolgotrajnih pogajanjih in prošnjah je z neznansko potrpežljivostjo odstranil vse ovire. Rimska vlada mu je odkazala za deško semenišče lepe prostore in visoko denarno podporo. Slovanski verniki reške škofije zaupajo, da bodo tudi slovenski in hrvatski dečki dobili vstop v ta katoliški zavod, in da se bo zanje vršila vzgoja v duhu slovanskega naroda, v katerega naj se dijaki nekoč povrnejo ko delavci za božje kraljestvo.

Božja Previdnost je postavila prevzvišenega gospoda I. M. Saina na visoko, a silno važno in težko mesto. V reški škofiji bivajo verniki dveh narodnosti. Oba naroda imata po katoliškem nauku iste naravne pravice, ki jih Cerkev skrbno čuva in brani. Večina katoličanov v reški škofiji je slovenske in hrvatske narodnosti. To dejstvo narokuje dolžnosti in naloge, ki se jim katoliški škof ne more umakniti. Naše ljudstvo je globoko katoliško. Ljubi Cerkev in njene poglavarje, se oklepa Cerkve, živi z njo. Zato globoko spoštuje in rado sluša škofo, naslednike apostolov. V zvestem, globoko vernem ljudstvu, ki živi pod vodstvom izvrstne, naobražene in pobožne duhovščine, bo našel vladika močno oporo. Novemu vladiki reške škofije, vodniku in pastirju po milosti božji, se naše ljudstvo klanja in pozdravlja prezvzišenega gospoda Izidorja Mihaela Saina, škofa reškega, z željo:

Bog čuvaj in vodi, Bog blagoslovi Vaše delo med narodi ob Kvarneru!

RAZGLED PO SVETU

R. Bednarik:

LETOPIS 1926.

Na prelomu?

ZOPET smo preživeli dobo enega leta. V zgodovini narodov je to dolga doba polna pretresljajev in urejevanja. Poglejmo, kako so ljudstva ta čas izrabila; ali so se pomaknila za korak bližje k svetlemu cilju bratske zajednice, ki bi objemala vsa ljudstva in narode, ali ne? Znameniti nemški zgodovinar Krumbacher uči, da ima zgodovina vsakega ljudstva svoje vrhunce in globeli. Če bi jo hoteli s črto ponazoriti, bi bila ta črta cikcakasta in ne ravna, ker za svetlimi dnevi veličine se porodijo temne noči. Tik pred vojno smo vsaj v Evropi dosegli vrhunec, sledil je globok padec. Zato pogledjmo ali sodobno človeštvo drvi še v globlje v prepade ali se dviga. Ali smo zopet na prelomu? Če nas znamenja ne varajo, smo.

V letu 1925. so se države zbližale prvič po vojni: zbrale so se v Locarnu na posvêt. Niso se pa še zbrali narodi. Manjšinsko gibanje se je komaj porodilo. Evropa pa je bila še vedno gospodarsko razkrojena in v suženjski odvisnosti od upnikov v Ameriki. Stoglavi zmaj nacionalizma je dvigal glavo. Od vzhoda sem je grozila poplava boljše vizma. Letopisec še ni potemtakem zamogel povedati, ali vstaja Evropa k novemu življenju ali so že vsi vrelci svežih sil usahli.

To leto, ki tone v večnost, je bilo blagoslovljeno. V pomlajenem katoliškem gibanju, ki prebija ves svet, so dana dobra jamstva. Kot viden znak za nje je Kristusov namestnik oznanil ob zaključku sv. leta v encikliki »Quas primas...« praznik Kristusa Kralja. Vesoljni svet naj bo Njegov in rešen bo vseh muk, to je globoki pomen novega praznika. Zdi se, da ni en milijon vernikov, ki je z vseh delov sveta romal v Večno mesto, romal zaman. Še bolj je Cerkev utrdila svoje veličanstvo in zvanje, ko je zopet en milijon njenih sinov molil evharističnega Kralja v Chicagu. Verski preporod in poduhovljenje, to je bil letos klic pri mnogih narodih.

Morda so te skrivnostne sile delovale, da so si evropski narodi še krepkeje segli v roke. Politično so se približali; saj se po državnih arhivih kopičijo cele kope novih meddržavnih pogodb. Misel, da morajo tudi narodni drobeci priti do svojih pravic, se od dneva v dan krepi.

Pot iz zablod.

Premerimo raje pota, ki jih sodobno človeštvo hodi do občega miru in bratstva.

Društvo narodov, zamisel Panevrope in manjšinska zborovanja so važni mejniki na teh poteh.

Po želji plemenitih utemeljiteljev Društva narodov bi se moral vsako leto sestajati ob Ženevskem jezeru neke vrste svetovni parlament. Tu naj bi se reševali vsi meddržavni spori v duhu priateljskega sožitja med sosedi. Do tega pa ni še prišlo. Velešile smatrajo še danes Društvo narodov za torišče, kjer sučejo njih diplomatje »umav svitile meče«. Nekateri hočejo celo vedeti, da ima pri tem glavno besedo mednarodno prostozidarstvo, ki tudi ne pusti, da bi vstopil v društvene sobane papežev odposlanec. Vendar pa moramo reči, da je Društvo narodov že v marsikakem sporu odločilno poseglo vmes. Ugled te mednarodne organizacije je pa zrasel še posebno letos, ko je vstopila premagana Nemčija med države zmagovalke. Dolgo je bilo treba, da je prišlo do tega. Da pristegnejo Nemci v krog Društva narodov, je bila najbolj goreča želja Angležev. Šlo jim je zato, da odvrnejo Berlin od Moskve, ker taka zveza bi postala silno opasna za angleško svetovno gospodstvo. Ko se je ta angleška namera z locarnsko pogodbo posrečila, je Nemčija v februarju prosila za vstop v Društvo. Ko se je marca meseca vršilo zborovanje Društva, so pa vstali nemški nasprotniki, najbrže nahujskani od Francozov. Ker so Nemci zahtevali zase stalno mesto v Društvu, so enako zahtevo stavili tudi Poljaki in Braziljci in Španci. Nemci so pa rekli, da vstopijo v tako Društvo kot je bilo do tedaj, ne pa v tako, kjer bi se očitno zbirali njeni sovražniki. In tako se je vstop Nemčije odložil na jesen. Med tem so pa strokovnjaki ugibali, kako bi ugodili obema strankama. Na predlog angleškega zastopnika lorda Cecila so sklenili, da sprejmejo Nemčijo kot stalno članico, nekaj drugih držav pa zadovoljijo z nestalnimi sedeži. Na sedmem društvenem zasedanju dne 10. septembra se je izvršil slovesen sprejem Nemčije. Prvi nemški odposlanec zunanji minister Stresemann je v umerjenem govoru poudarjal, da bo tudi Nemčija delala za mir in edinstvo med narodi. Njemu je odgovarjal francoski zunanji minister Briand, ki je v blestečih besedah slavil dogodek, da sta se po dolгих letih zopet srečali nemška in francoska zemlja; 10. september je dan svetovnega miru. Priznati je treba, da je s tem nemškim korakom storjeno veliko mirovno delo. Toda stavba Društva narodov ne bo trdna, dokler ne bodo tudi Amerika, Rusija in sv. Stolica podpirali njenih oglov. Vatikansko glasilo »Osservatore Romano« se zadnje čase kaj pogostoma oglašja s hvalo Društvu narodov, opozarja je pa, naj kmalu pristegne k svoji mizi vse države, velike in majhne,

da bodo vse v enakopravnosti gradile stavbo svetovnega miru. Toda, kakor smo že dejali poprej, v Društvu je še zmeraj preveč skritega boja za moč in premalo iskrenosti.

Kaže, da je dobre volje in iskrenosti več pri panevropskem gibanju. Misel Panevropske se je porodila že pred vojno v glavah marsikakega idealista. Toda določnejšo obliko je pa dobila šele po svetovni vojni. Če pomislimo, da je človeštvo položilo na žrtvenik vojni preko 11 milijonov človeških življenj, okoli 20 milijonov ranjencev, 209 milijard dolarjev stroškov in vse svoje urejeno gospodarstvo, bomo spoznali, čemu je vzklikla ta misel. Najprej je šla ta misel za tem, da si Evropa pomaga iz gospodarskega propada. V ta namen naj bi se združile vse evropske države (odtod tudi ime, ker Panevropa pomeni v grščini Vseevropa), odpravile ali uredile medsebojne carinske odnose ter lepo porazdelile proizvodnjo in porabo. Tak gospodarski zasutek Združenih držav Evrope ni našel plodnih tal pri vseh sedanjih državnih krmarjih. Pač največ prijateljev je našel v tistih državah, ki imajo razvito industrijo, a rabijo živila. Take so najbolj tiščale panevropsko zamisel v ospredje v tistem upanju, da razširijo trg za svoje izdelke. Preko »gospodarske« Panevropske smo pa prišli do politične. To se pravi, da hočejo zagotovniki te misli napraviti iz Evrope neko Zvezno državo, kjer bi ne bilo več političnih mej med narodi. Na tak način bi zginili narodnostni spori ob mejah. Saj mej več ne bi bilo. Vsi Evropejci bi pa bil enakopravni državljani ene velike svobodoljubne države. Gospodarskih ribarij tudi ne bi poznali, saj bi zvezni parlament n. pr. iz porurskih in saarskih rudnikov nakazal surovine v Italijo ali na Balkan, odtod bi pa industrijski kraji dobivali žita. Misel je res drzna in visoka. Toda do Panevropske je še daleč. Morda bomo do neke vrste gospodarske Panevropske prišli kar neopaženo po mnogih meddržavnih trgovinskih pogodbah. Že v lanskem Koledarju je bilo napisano ime grofa Courdenhove-Kalergija, ki žrtvuje za misel Panevropske ali Združenih držav Evrope ves svoj čas in denar.

Pred tremi leti je ta mož ustanovil »Panevropsko Unijo« s ciljem, da deluje za gospodarsko in politično združenje Evrope. Slična stremjenja se že par let sem pojavljajo v Ameriki in Aziji kot panameriško ali panazijsko gibanje. Panevropsko gibanje pridobiva vedno več prijateljev in tudi že v najširše plasti je prodrlo mnenje, da more le nekaj takega ali sličnega rešiti Evropo pred novo vojno. Od 3. do 6. oktobra se je vršilo panevropsko zborovanje na Dunaju. Najodličnejše evropske osebnosti so se zborovanja udeležile. Med temi so bili prejšnji avstrijski kancler Seipel, Francoz Herriot, Pavel Loebe, predsednik berlinskega parlamenta, znani angleški publicist Wickham Steed, Šišmanov iz Bolgarije in drugi. Taka udeležba priča, da ni panevropska misel brezplodna. Na zborovanju so razpravljali tudi o manjšinskem vprašanju. Temu se niso mogli izogniti, ker je pravično postopanje proti narodnim manjšinam prvi temelj za bodočo Panevropo.

Narodne manjšine! Spet smo pri tistem vprašanju, ki je že naši Mohorjani od vseh plati po-

znajo. Pa je tudi potrebno. Saj ga danes nemara ne bo več politika, ki bi trdil, da 30 milijonov Evropejcev ne more imeti popolne enakopravnosti z vsemi ostalimi milijoni. Kakor prej tako so se tudi v preteklem letu zbrali zastopniki narodnih manjšin v Ženevi. To pot so prišli k zborovanju tudi zastopniki Kataloncev iz Španije in Frizov ob Severnem morju. Kakor kaže, se bodo ta zborovanja vedno bolj večala in pridobivala na ugledu. Nekateri oficialni politiki jih zaenkrat še prezirajo, a zgodovinska nuja jih bo primorala, da bodo glasove manjšinskih zastopnikov vedno bolj upoštevali.

Anglija.

Anglija je med letom doživela socialni boj, ki je grozil, da do temeljev pretrese stavbo angleškega gospodarstva. 1. maja opolnoči je namreč stopilo v stavko 1,200.000 rudarjev, ki so združeni v močniti Delavski zvezi. Korenike tega boja segajo že daleč nazaj. Odkar se je namreč razvila Angleška v krepko pomorsko državo, se stalno borita za vlado dve struji, liberalci in konservativci. Šele po vojni jim je stopil ob stran resen tekmeč, delavska stranka, ki je pod Macdonaldom prevzela za nekaj časa tudi krmilo britanskega imperija. V tej stari miselnosti, v tihi borbi stare liberalno-konservativne Anglije moramo tudi iskati virov za velikanski angleški rudarski štrajk. Vojna je posegla z železno roko tudi v angleško gospodarstvo. Prva posledica je bila rudarska stavka leta 1921. Na Angleškem je namreč tako urejeno, da je vsak rudnik v rokah zasebnikov in enota zase. Posamezen gospodar se torej pogaja s svojimi rudarji ne oziraje se na mezde ali urnike, ki so v rabi pri sosednjem rudniku. Taka neenotnost je delavsko fronto precej razrahljala. Ko so lastniki rudnikov znižali mezde, je država iz svojega doajala, da so delavci prejeli iste mezde kot prej. Državi pa je dosti na tem, da se v rudnikih koplje; zakaj če ni premoga, se ustavi vsa angleška industrija. Tako je do 1. maja t. j. do dneva, ko je pogodba med državo in lastniki rudnikov potekla, izplačala država na rudarskih mezdah 25 milijonov šterlingov, to je krog 3500 milijonov lir. Ti državni prispevki pa še niso rešili premogarskih težav. Delodajalci so torej zahtevali, naj delajo delavci po osem ur in ne več po sedem kot doslej, in še za nižjo mezdo. Delavstvo se je zvišanju urnika protivilo in postavilo od svoje strani zahtevo, da morajo vsi rudniki skleniti z delavstvom kolektivno (skupno) pogodbo. Ker ni ne ena ne druga stran odnehala, je prišlo do boja.

Nad ves angleški otok je legla temna mora. Vojaštvo je dobilo vojne čelade, bojne ladje so namerile žrela svojih topov proti pristanom. Pričakovani so nemirov, zlasti še ker so se širile govorice, da so se priplazili iz Moskve preoblečeni boljševiki, ki šuntajo na revolucijo. V znak tovarštva in delavske vzajemnosti so pričeli stavkati tudi drugi delavci in celo tiskarji. Pri posebnih uradih so se javljali prostovoljci celo iz boljših stanov, ki so prostovoljno opravljali delo na mestu stavkujočih. Listi niso več izhajali. S pomočjo ured-

nikov se je tiskal poseben vladen list »British Gazette« v 700.000 izvodih. Ta list je bil edini, ki je izhajal med splošno stavko. Prva bojna napetost, ki bi rodila lahko najhujše zlo, je minila. 12. maja se je delavstvo dalo potolažiti z nekimi obljubami in se je deloma vrnilo v fabrike. Rudarji pa stavkajo dalje.

Kljub tej notranji neenotnosti pa dosega angleški praktični duh v zunanji politiki dosti uspehov. Reči smemo, da Društvo narodov živi pod angleškim varuštvom. Ko so se udarili Turki in Angleži zastran bogatih petrolejskih vrelcev v Mosulu, ne zaradi Kurdiv kot so človekoljubno zatrjevali listi obeh tekmecev, je Društvo narodov odločilo v prid Angliji. Ta je dobila zopet za nadaljnjih 35 let oblast, da vlada nad Mosulom.

Prav spretno ravna tudi z dominijoni, z avtonomnimi deželami, ki tvorijo britansko cesarstvo. Daje jim široko samoupravo, da se le sirovine iz kolonij vozijo na Angleško in da dobe angleški izdelki tržišča v njihovih deželah. Letos se je pa nezadovoljnost kolonij še bolj zdramila. Kolonije zahtevajo, naj se kar kratkoma kolonialno ministrstvo v Londonu odpravi in da smejo ministrski predsedniki v posameznih kolonijah kar neposredno navezati stike z osrednjo vlado v Londonu. No pa iz te zanke se bodo angleški diplomati že izvili.

Francija.

Francozi so prvi, ki so za Angleži najbolj vplivali na povojno politiko Evrope. Zato se pač imajo zahvaliti v veliki meri svojemu zunanjenju ministru Aristidu Briandu. O tem francoskem državniku, ki je morda najboljši govornik med vsemi sodobnimi državniki, bi lahko rekli: »Francoske vlade se menjajo, Briand ostane.«

Še vsako ministrstvo se je moralo posloviti, ker ni moglo ubraniti franka. Lani koncem novembra je spet vzel Briand državne vajeti v roke; pa je tudi preslabo vozil. Pravzaprav ne on, marveč njegov finančni minister Loucheux. Ta je hotel zdraviti francoske finance, a je predpisal pregrenke kapljice. Francoz je pa sladkosneden po naravi in ne prenese grenkobe. Zato ni prenesel, da je Loucheux zvišal davke za eno tretjino in ukazal tiskati nove bankovce. Poslali so ga na počitnice in poklicali na njegovo mesto Doumerja. Novo ministrstvo je pa vladalo komaj 99 dni. Pa premeteni Briand je že čez štiri dni sestavil novo ministrsko listo z Raoulom Peretom kot finančnim ministrom. Tudi z novimi ministri Briand ni imel sreče; že aprila meseca se je začel kujati notranji minister Malvy in je podal ostavko. V juniju so pa v zbornici izglasovali nezaupnico celi Briandovi vladi. Briand se je lepo poklonil poslancem in šel ob dveh ponoči k predsedniku republike, da mu poda ostavko. Tedaj so se vse stranke razen komunistov zavedle, da so zagrešile veliko napako. Ko se Herriotu ni posrečilo sestaviti vlade, so zopet naprosili Brianda, naj se vrne. Ta res pride, a vzame v kabinet bivšega finančnega ministra Jožefa Caillauxa. Novi minister obljubi, da bo ozdravil finance, a mu morajo dovoliti, da rabi

prav oster nož. Zahteval je, da postane finančni diktator. To pa zopet ni bilo strankam prav. Že čez mesec dni ga začno v zbornici hudo napadati. Caillaux se za krik ne zmeni in gre 12. junija še v London, da uredi vojne dolgove. Česar ni zmožgan, to se mu sedaj posreči. Toda tudi ta lepi uspeh ga ne reši pred padcem. 10. junija se morata Briand in Caillaux zopet posloviti. Po dolgih strankarskih pogajanjih pride v vladno palačo zopet Herriot s senatorjem De Monzieom, ki je imel finance. Le dva dni je živelo to ministrstvo. Po njegovem padcu so se strankarji malo zbrihtali.

Abd-El-Krim v trenutku, ko se je podal.

Uvideli so, da bo pri teh strankarskih prepirih vse gospodarstvo šlo rakom žvižgat. Stranke razen komunistov in socialistov so se zedinile in izročile finance in ministrstvo predsedstvo Painleveu. Vodstvo zunanje politike prevzame Briand, Herriot je pa naučni minister. Od 23. julija ima Francija trdno vlado.

Med tem ko so doma divjale strankarske strasti in je lezlo gospodarstvo na kup, so krvaveli francoski polki tam v severni Afriki pod rifanskimi pečini. Junaški Rifanci pod Abd-el-Krimom so eno leto branili z junaško žilavostjo vsako ped svoje domovine. Ne španska, ne francoska dobro borožena armada nista mogli užugati svobodoljubnega ljudstva, ki je umiralo v trumah za očetnjavo. Nazadnje so pa tudi vstasi omagali. Abd-el-Krim je že ob začetku leta poslal svojega odposlanca Angleža Gordona Canninga, naj gre v Madrid in Pariz prosit za mir. Canning se je vrnil praznih rok. Generali so zahtevali od Rifancev preveč. Abd-el-Krim znova navduši svoje vojake, rifanski sinovi so zopet napeli poslednje noči. Premoč je spet prisilila vstaškega vodjo, da je začel mirovna pogajanja v Udjidi. Sovražnik ni odnehal. V maju prično Francozi in Španci na čeli črti z velikopotezno ofenzivo. Skalo za skalo so branili Rifanci, vas za vasjo so požigali za sabo, a sovražne čete so pritiskale in zasedle Targuisto, Abd-el-Krimov glavni stan. Rodovi, videč poraz svojega vodje, so ga zapustili. Nekega jutra kon-

cem maja se izvije iz vlažne megle pri Targuisti par belih postav. Ko pridejo do francoskih prednjih straž, dvignejo roke in se predajo. Bil je zmagani Abd-el-Krim s par zvestimi tovariši. Drago so plačali Francozi in Španci svojo zmago. Vendar so se oddahnili, ko so odvalili pezo, ki jih je tlačila v Maroku.

Svoje oči so zdaj uprli Francozi na sever, na rusko mejo. Tam jim je še tičal strah v kosteh. Najbolj je francosko diplomacijo skrbelo, ker so tako vztrajno snubili Nemčijo Angleži in Rusi. Pred Anglijo se mora Francija zmeraj bati, ker kaže zgodovinska in življenjska potreba Angležem pot na evropsko celino. Če dobi Anglija Nemčijo na svojo stran, pride Pariz med dva ognja. Briand je dobro vedel, da si mora nakloniti nemško priateljstvo, če se hoče rešiti Francija iz zanj. In res; kot se že zgoraj bere v Toiryu sta se Briand in Stresemann domenila. Angleži so presenečeni. Ne ve se pa še, če ne bodo enkrat kasneje tudi sami — Francozi. Naj sledeči odstavek skuša pojasniti to bodoče francosko presenečenje.

Žilav rod.

Nemška žilavost in hladna preračunjenost žanjeta uspehe. Država, ki je bila še do lani pod kontrolo zveznih držav, je po vstopu v Društvo narodov postala enakopravna velevladim.

Nemška republika, ki bi skoraj prišla v plen brezumnim nacionalistom, se je pametno ognila nevarnosti. Stranke sredine, to so centrum, socialni demokratje in demokratje, so s pametno politiko zabranile, da niso zarožljali monarhisti s sabljami in priklicali nad deželo nove težke čase. Te stranke so tudi vodile Nemčijo v Locarno. Nacionalisti so tedaj zavpili, da je zapravljen čast Nemčije. Kancler Luther je moral po prihodu iz Locarna podati ostavko, a že 20. januarja je zopet sestavil vlado iz strank sredine.

Tekom leta je še dvakrat stopila stara Nemčija v borbo z mlado. Pri prvem spopadu je bil žrtvovan dr. Luther. Vnela se je bila pravda zastran državne zastave. Šlo je za to ali naj veljajo republikanske barve. Monarhistično navdahnjeni krogi so namreč dosegli, da so na nemških poslaništvi v inozemstvu izvešali poleg republikanske zastave črno-rdeče-zlate tudi trgovinski prapor. Ta pa ima stare cesarske barve črno-belo-rdeče in le zgoraj v kotičku je majhen republikanski praporček. Zastran tega je 6. maja stavil socialni demokrat Scheidemann na kanclerja Luthra vprašanje. Desničarji pa tudi niso več bili zadovoljni z Luthrom, ker se jim ni zdel ne krop ne voda. 17. maja je že prevzel Luthrovo dedščino centrumaš Marx. Stresemann je ostal zunanji minister.

Drug spor, kjer so monarhisti in skrajna levica prišli do ostrih nasprotstev, je bil spor zastran knežje odpravnine. Ko so bili ob prevratu nemški knezi zapustili domovino, jim je država zasegla vse njih premoženje v vrednosti kakih 183 milijonov zlatih mark. Ko so te dinastije videle, da se je Nemčija okrepila, so zahtevali za svoja posestva odškodnino. Tisti tabor, ki je še ves navezan na nekdanje cesarske in kraljevske naslove, je vrgel med ljudi krilatico, da gre tu za pravične in

postavne zahteve. Republika da mora dati knezom odpravnino. Stranke so se ob tem vprašanju razdvojile, pravzaprav raztrojile. Desnica je zahtevala, naj se knežjim zahtevam ugotovi v polnem obsegu, levičarji so bili odločno proti. Dejali so, da so ti stari fevdalci itak vse svoje bogastvo ukradli delovnemu ljudstvu in državi in če jim je oblastvo premoženje zaseglo, se je le krivica po pravila. V najtežjem položaju je bil katoliški centrum. Vendar je obveljala pametna misel, ki jo je dr. Marx tudi v državnem zboru javno izpovedal, da pač ne gre bivšim knezom kar enostavno odvzeti njih zasebne lastnine. Treba je vsak slučaj posebej raziskati. 20. junija je bilo odrejeno ljudsko glasovanje za ali proti knežji odpravnini. 15 milijonov Nemcev se je izreklo proti, $\frac{1}{2}$ milijona za, a okrog 15 milijonov volivnih upravičencev je ostalo doma. Izid torej ni bil odločen, ker ni bilo na nobeno stran absolutne večine. Desničarske stranke so bile namreč izdale parolo, naj ostanejo volivci doma. O vprašanju bo torej odločeval državni zbor. Bržkone bodo sprejeli centrumovo mišljenje.

Letos je nemško ljudstvo ob Renu čakalo še en vesel dan. Zvezne čete, ki so držale v svojih pesteh rensko ozemlje, so dobile 30. januarja ukaz, naj izpraznijo pas od mesta Cleve do Bouna. Zadnjega januarja ob polnoči je zabučal glas, da je zadnji tuji vojak zapustil deželo.

Nova Nemčija je vsa prerojena v živi vodi novih gibanj. Dvajset in pol milijona nemških katoličanov preveva nov duh. Razna mladinska gibanja so nemški katolicizem poglobila. Politično gibanje katoličanov se je dvignilo do najbolj vplivnega v državi. Nemški katoličan ne zanemarja poglobitve, a prav tako ne zapre svojega prepričanja v skrinjo, marveč gre z njim v javnost in si jo osvoji. Kolika razlika med nemškim katoliškim gibanjem, ki odločuje v državnih poslih in n. pr. med francoskim, ki je iskreno globoko, a se v javnosti niti ne zazna.

Notranje nemške sile in zunanji politični uspehi bodo Nemčijo kmalu dvignile. Upajmo, da ne na škodo sosedov.

Italija.

Po svojem zedinjenju se Italija prišteva med velesile. Ta svoj položaj je ohranila tudi danes. Odkar je fašizem prepojil državo, si je nadel nalogo učvrstiti se do skrajnosti. Pometel je sleherno opozicijo. Po prvem atentatu na Mussolinija je »Avanti« pozival opozicijo: naj se vrne z Aventina v zbornico. Toda sedaj je že bilo prekasno. Vsi vplivnejši listi z milanskim »Corriere della Sera« so prešli v fašistovske roke. Edinole turinska »Stampa« se še prišteva med neodvisne in se pri njej še znatno uveljavlja Giolittijev duh. Mussolini je odločno izvedel zakone o sindikatih in je združil v njih milione delavcev, obrtnikov, uradnikov. Še prej je izšla naredba, da zavladajo potestati po vseh občinah. Tako je fašizem preosnoval upravo do zadnje celice. Najhujši nasprotniki vlade so zbežali v tujino in tam rovarijo proti fašizmu. Fašizem se seveda brani in skuša s posebnim zakonom naperjenim proti uhajacem preprečiti besno protifašistovsko propagando begun-

cev. Opozicija je še enkrat upala, da stopi v borbo proti fašistovski stranki. To je bilo ob priliki obravnave proti Matteottijevim morilcem. Napadalc, katere je zagovarjal glavni fašistovski tajnik Farinacci, so dobili po par let kazni; nekateri so pa bili oproščeni. Dobrega pol meseca po obravnavi, t. j. 30. marca, je Robert Farinacci odstopil kot glavni tajnik in na njegovo mesto je prišel mlad poslanec Avgust Turati. Ta nenadna sprememba na vodilnem mestu je precej osupnila vse kroge. Toda to je bil le dokaz, da zna Mussolini čuvati disciplino v svojih vrstah. Od začrtane smeri ga nič ne odmakne. 7. aprila je streljala nanj Irka Violeta Gibbson in ga na nosu lahko ranila. A vodja se še zmenil ni, marveč je še isti dan odplul v Tripolis, da učvrsti italijansko vladavino v ondotnih krajih. Še enkrat so Mussolinijevi na-

je bila iz slavne savojske hiše dne 20. novembra 1851. Vzgojili so jo v strogo krščanskem duhu in že zgodaj si je princesinja pridobila svojstva, ki so jo dičila vse življenje: Usmiljenje in pogum, živo vero in plemenito mišljenje. Ko je podala kralju Humbertu roko, je postala vzorna vladarica in mati. V njenem varstvu je rasel naš kralj.

Nj. V. kralj Viktor Emanuel III. in predsednik Mussolini v žitnem polju.

sprotniki položili nanj svojo roko. To je bilo 11. septembra, ko je mlad anarhist Gino Lucetti vrigel bombo na predsednikov avto. Predsednik je ostal nepoškodovan. Vsi, ki načelno obsojamo zločin in nasilje, smo zahvalili Boga, da se je načrt posnesrečil.

Na gospodarskem polju je treba zaznamovati dva vidna uspeha. Izvedli so se dogovori zastran vojnih dolgov in začela se je uspešna »žitna bitka«. Po vsej državi so jeli nabirati za kritje vojnih dolgov »dolarsko zbirko«. V Gorici je zbirka vrgla 129.000 lir. Prispevali so za njo tudi Slovenci in tako jasno pokazali, da jim je pri srcu blagor Italije. Žitna bitka pa ima namen dvigniti pridelek domačih tal. Zato je treba pouka in bolj smotrenega obdelovanja. Za pouk, semena, gnojila in nagrade je država nakazala 32 milijonov lir. Da niso ti milijoni vrženi proč, pričajo lepi uspehi, ki se kažejo tudi pri nas. Za žitno bitko se zanima zelo tudi sam kralj in razume se da tudi njen početnik Mussolini. Naša slika kaže Nj. V. kralja in predsednika Mussolinija v žitnem polju.

Dne 3. januarja je med žalovanjem vse države zatisnila oči zlahtna žena, kraljica Margerita, mati vladajočega kralja Viktorja Emanuela III. Rojena

Kraljica-mati Margerita Savojska.

Tej dobrosrčni plemeniti gospej ni bil prihranjen najhujši udarec. Zločinska roka ji je 1. 1900 usmrtila ljubega soproga. V srčni bridkosti je takrat vdano molila. Toda z redko močjo je prestala vse trpljenje in je spremljala do svoje smrti življenje naroda z dobrimi deli. Med vojno je kakor skrbna mati negovala ranjence in skrbela za ujetnike. Njeno ime s spoštovanjem izgovarja vsak državljan Italije.

Slava spominu velike kraljice!

Mala antanta.

V politiki Balkana odločuje danes v veliki meri zveza med Češkoslovaško, Romunijo in Jugoslavijo. Družba Romunije v tej državni zvezi ni povsem naravna. Po političnih težnjah in sorodnosti bi morale mali sporazum tvoriti pravzaprav Češkoslovaška, Jugoslavija, Poljska in Bolgarija. Toda politika velikih držav se protivi taki slovanski državni zvezi.

Nekako dejansko vodstvo Male antante je imela do sedaj Češkoslovaška. To je bila večinoma zasluga njenega zunanjega ministra Beneša. Republika sama je pa še vedno torišče strankarskih in kulturnih borb.

Koj po lanskim novemberskim volitvah, iz katerih je izšla ljudska stranka okrepljena, je začela tritedenska vladna kriza. Ljudska stranka je ho-

tela dobiti prosvetno ministrstvo, svobodomislec je pa niso hoteli dati iz rok. Spor se je rešil na ta način, da je postal prosvetni minister agrarac dr. Srdinko, Ljudska stranka pa je dobila tri druga ministrstva. Vendar je imela Švehlova vlada le 10 poslancev več za sabo kot opozicija. Strankarske strasti so se še bolj razpalile, ko so začeli češki nacionalisti pod svojim vodjo odstavljenim generalom Gajdo dvigati glave. Toda češko ljudstvo je preveč politično preudarno in trezno, da bi se pustilo zavesti v pustolovščine. Žal, da se še ne more izobraženstvo otresti brezverstva. Nad 10% prebivalstva se smatra za brezverce. Svobodomiselna ost se je pokazala tudi ob priliki zadnjega vsesokolskega zleta v Pragi. Zato so svoje sodelovanje odpovedali Poljaki, Slovaki, Bolgari in Ukrajinci. Vendar se tudi v tem pogledu boljša. 5. julija je molilo in zborovalo na grobu sv. apostolov Cirila in Metoda nad 60.000 Slovanov za združitev v eni Cerkvi. Prihodnje leto bo pa Češka obhajala 1000letnico smrti svojega kneza sv. Vavčava. Dal Bog, da bi se dežela tudi v resnici rešila razjedajočih kulturnih borb.

Romunija se še ne more otresti pritiska zemeljske gospode. Razlika med ljudstvom in razumnštvom je večja kot je drugod. Zato je nasilnik Bratianu opirajoč se na kapitalistično liberalno stranko tako dolgo ukazoval. Koncem marca je pa le padel, ker je večina občin prešla v roke kmečke in narodne stranke. Vendar gospoda ni dala oblasti iz rok. Na vlado je poklicala generala Avarescuja.

Poljaki si tudi še niso uredili svoje države. Preveč se puste vpregati v voz zapadnih veselil. Prirojeno nasprotstvo do Rusije jih sili k oboroževanju, k temu jo priganjajo še Francozi. Republika si je tudi komaj opomogla od zadnjega državnega prevrata. Ko je odstopilo vsled političnih in gospodarskih razlogov Skrzynskijevo ministrstvo, je prišla na krmilo desničarska Witoseva vlada. Ta je začela posebno ostro nastopati proti socialnim demokratom. Pa tudi med ljudstvom se je kazalo nezadovoljstvo in želja, da se država uredi. To je porabil maršal Jožef Pilsudski, prvi predsednik poljske republike, ki je odkorakal z zvestimi čestami 12. maja zvečer v Varšavo in jo naslednji dan po kratkem, a vročem boju z vladnimi četami zavzel. Vlada je zbežala in čez par dni je tudi predsednik republike Stanislaw Wojciechowski odstopil. Zadnji dan maja so bile določene volitve za novega državnega poglavarja. Najprej je bil izvoljen Pilsudski, a ker je izvolitev odklonil, je bil pri drugih volitvah v sejmu (državnem zboru) izvoljen profesor Moscicki, zvest pristaš maršalov. Vlado pa je prevzel profesor Bartel. Naj bi se ta slovanska država utrdila in umirila v blagor poljskemu narodu in velikim manjšinam, ki bivajo v mejah republike!

Na Bolgarskem je padel samosilnik Cankov, ki je gazil po bratski krvi. Cankov je imel za seboj četaško udruženje in oficirsko ligo, zato je lahko ukazoval po volji. A začetkom januarja so ga jeli njegovi pristaši zapuščati. Na vrh je prišel Andrej Ljapčev, ki je pa še močno pod vplivom starega režima.

V Jugoslaviji so tja do velike noči vladali radikalci in radičevci. Že mnogo poprej je sam Radić rahljajal to zvezo največ nehote s svojimi izjavami. V odgovor je pa radikalni klub objavil 16. februarja besedilo pogodbe z Radićem. Iz pogodbe je razvidno, da je Radić sprejel vse radikalne pogoje. Ob istem času je pa začelo pokati tudi v radikalnih vrstah. G. Nikolaj Pašić je izgubil svoje vodstvo. Mlajša struja ni bila več zadovoljna z g. Pašićem in je tiščala g. Ninčiča v ospredje. Drugi radikalni prvak g. Jovanović tudi obrne hrbet Pašiću, ki odstopi na veliko noč. Vlado sestavi njegov zaupnik Uzunović. Radić, ki je naprej ostal prosvetni minister, je kmalu tudi moral odstopiti. Pač pa sta ostala v vladi radičevca Šuperina in Nikić, ki sta ustanovila proti Radiću poseben poslanski klub. Uskoka sta pa pripeljala Uzunoviću premalo poslancev. Zato je min. predsednik drugič podal ostavko in potem privzel v vlado par Radičevih zaupnikov. Tudi to pot se vlada dolgo ne vzdrži. Šele tretja Uzunovičeva vlada, v katero je stopil Slovenec Pucelj, se je vzdržala. Toda že ji napovedujeta Radić in Pašić konec. Toda vlada narodnega sporazuma se še krepko drži.

V zunanji politiki je Jugoslavija imela precej uspehov. Sklenila je zavezniško pogodbo z Grčijo. Prijateljske odnose s kraljevino Italijo je še bolj utrdila z vrsto trgovskih važnih pogodb. Pozlagoma se med šumom raznih strank in struj dviga ob Jadranu država, ki hrani v sebi sila mnogo mladih in zdravih moči.

Na nemirnih tleh.

V južnih evropskih državah, na Portugalskem, Španskem in Grškem zmeraj vre. V prvi republiki so revolucije že nekaj običajnega. V zadnjih 10 letih so se šli revolucijo nič manj kot 60 krat. Med 6 milijoni prebivalcev je okoli 600 ljudi, ki se nazivljejo »bivši ministrski predsednik«. Tudi v preteklem letu je Portugalska učakala troje revolucij. V februarju so topničarji z Almeide doli obstreljevali Lisbono. Bolj za res je šlo 28. maja, ko se je uprl general Gomez de Costa. Predsednik republike postane general Cabecadas. Pa le en mesec sta generala skupaj orala. Cabecadas je moral iti v pregnanstvo. »Danes meni, jutri tebi«, si je mislil odstavljeni predsednik. Že naslednji mesec julij je prišel nov general Carmona, ki je Gomeza vtaknil v luknjo. Veseli ljudje ti Portugalci!

Njih sosede Špance vlada diktator Primo de Rivera. Na vladi sedi že od 2. decembra 1924. Z železno roko tlači vsak odpor. Opozicija pa ruje na tihem. Nameravala je izdati letos 26. junija proglas na ljudstvo, ki obdolžuje Riverovo ministrstvo. Stotine odličnih ljudi je romalo v zapore, ko je policija odkrila zaroto. Drugi so pa zbežali čez mejo. To se je ponovilo še v avgustu, ko se je ponesrečil na bercelonski postaji napad na diktatorja. V septembru so se postavili po robu topničarji. Revolta je bila za enkrat udušena. Več sreče so imeli Španci v zunanji politiki. Skupaj s Francozi so ukrotili borbena plemena Rifancev, ki

so se pod vodstvom Abd-El-Krima uprli in se borili za neodvisnost svoje domovine.

Isto sliko srečamo na grških tleh. General Pangalos, ki tudi vlada s sabljo, je januarja izdal proglas, da prevzema on vso oblast. Že tedaj je nekaj ministrov izstopilo iz vlade. Naslednji mesec je diktator odgodil senatske volitve. To kršenje ustave je vzbudilo splošno nevoljo. Izbruhnila je vstaja v Solunu. Mornarica jo uduši. Med tem odstopi državni predsednik Konduriotis. Razglasijo nove volitve. Voditelji strank se zberó in proglasijo, da bodo šli na volišče, če da med tem Pangalos oblast iz rok. Mož je pa dal načelnike vseh strank lepo poloviti in odpeljati na samoten otok. Kipelo je pa le še naprej. In je prekipelo 22. avgusta. General Kondylis pridobi atensko posadko in ko so se Atenci naslednje jutro zbudili, so brali po oglih že proglas nove vlade. Pangalos so ujeli na visokem morju, ko je hotel na torpedovki zbežati v Italijo. Predsednik Konduriotis se je vrnil.

Evropski sever.

Najbolj mirno in urejeno življenje živijo Švedska, Norveška, Danska in Finska. V teh deželah so še neizčrpani zakladi človeških sil. Nemara imajo prav oni, ki menijo, da se viri človeške kulture pomičejo proti severu.

Ves evropski sever in vzhod obvladuje Rusija. Poleg Ženeve smemo šteti tudi Moskvo kot drugo središče mednarodne politike. Svojega delovanja ne usmerja ruska diplomacija, ki je še iz stare šole, toliko proti zapadu, kolikor na vzhod v Azijo. Le Nemčijo si skuša pridobiti in je tudi sklenila z njo koncem aprila važen dogovor. Med boljševiki se vedno jasneje črtajo obrisi zmerne moskovske struje in pravoverne iz Ljeningrada. Za enkrat je v premoči Moskva, ki je z opozicijo lepo pometla. Ko je umrl glasoviti načelnik »Čeke« Dzerdzinski, najbrže zastrupljen, sta zletela iz glavnega odbora Zinovjev in Lachevič podpredsednik vojnega sveta. Zmaga zmerne struje bi pomenila konsolidacijo Rusije. Surovo preganjanje vere in katoličanov bi odjenjalo. Ljudstvo bi spoznalo blagodejnost demokratizma, sicer bo prav tako smrtno zasovražilo novo Rusijo kot je prej carsko.

Zapadno časopisje je polno strašnih poročil iz Rusije. A vsa taka poročila sestavijo v Varšavi in Bukarešti v dveh središčih ruskih sovražnikov. Potem je razumljivo da smo tako slabo in napačno poučeni o dogodkih v slovanski, ne komunistični Rusiji.

Amerika.

Primerjanje severne polovice ameriškega kopna z južno nam pokaže dvojje nasprotstev. Na severu širokogrudnost v upravi in vseh kulturnih vprašanjih, v južni in srednji Ameriki, ki je zgrajena na špansko-romanskih načelih pa upravna razrvanost in verska gorečnost, ki se druží s prav tako ostrim svobodomiselstvom. Severna Amerika

je častila evharističnega Kralja na kongresu v Chicagu, v Mehiki pa zapirajo cerkve, streljajo katoličane in preganjajo duhovnike.

»Stados Unidos Mexicanos« kakor se Mehika uradno nazivlje se ima za svoje kulturne početke zahvaliti katoliškim misijonarjem. Sčasoma se je med mirne indijanske rodove, ki so že spoznavali Kristusa, nateplo število pustolovskih belokožcev, ki so si hoteli nagrabiti bogastva. Iz teh ljudi je

Velikanske množice katoličanov demonstrirajo pred katedralo v Mehiki proti brezverski politiki vlade.

nastalo jedro svobodomiselne družbe, ki danes vihti bič nad državo in cerkvijo. Že leta 1857. je izšel strupen protiverski zakon. Toda izvajali so ga pa bolj milo. Ko je l. 1911. prišel za predsednikom Diazom sedanji Elija Calles, se je obrnilo na slabše. Mož je sicer poslal svoje hčerke v samostanske šole, ker ve, da se tam dobro vzgoje, a letos je le izdal postavo, ki je stopila v veljavo 1. avgusta. Nova postava je naperjena proti svobodomu izvrševanju bogoslužja. Številni duhovniki in redovniki so morali iz dežele, ker sme izvrševati bogoslužje le rojen Mehikanec. Verniki so se novim postavam uprli z vso odločnostjo. Ponekod je tekla kri; Calles se ne zmeni. Ves kulturni svet je protestiral; Calles se ne zmeni, marveč vztraja v svoji sramoti. Tako so prišli nad mehiško Cerkev hudi dnevi preganjanj.

Krivda pa leži tudi na katoličanih samih, ker si niso vedeli za časa dobiti vpliva na državne posle. Njih vera se je le skrivala v sijajnih katedralah, a na ulico je prišla šele zdaj, ko so jo pregnali s streli. Tak je opomin za katoliške vrste povsod, kjer mislijo, naj vera velja le v domači sobici.

V duhu smo se pomudili pri raznih narodih in videli, da jih tarejo nadloge in nesreče, ki jih sami kličejo nase. Tudi o sebi bi lahko kaj rekli, o naši ljubi deželici, o naših ljudeh, živih in mrtvih. Pa kaj, saj čas beži in nam prinaša — ne vemo kaj. Bodimo le utrjen rod, ki se ne upogne in čas naj završi preko nas s hudim ali dobrim! Voščimo si za prihodnje leto: »Dobro srečo nam Bog daj!« in pojdemo pogumno naprej!

Dr. Josip Bitežnik:

OBČINSKE DAVŠČINE.

Izdatki občinske uprave so se od 1923. leta dale znatno povečali. 11. januarja 1923 je ministrski svet sklenil odstraniti v odrešenih deželah (v Primorju in na Trentinskem) staro občinsko samoupravo in uvesti novo občinsko upravo. Na nove dežele je bil raztegnjen italijanski občinski in deželni zakon od 4. februarja 1915 št. 148. S tem zakonom so se naloge občine močno zvišali. Ravno tako so se povečali izdatki občine veznosti, ki jih stara avtonomna občina ni poznala.

Občinski urad se je občutno podražil. Izdatki za občinske uslužbenke: tajnika, zdravnika, živnozdravnika, babico so se močno zvišali. Ravno tako so se povečali izdatki občine za vzdrževanje sodnij, šole, javne varnosti, zdravstvene uprave, za vzdrževanje cest itd.

Ker ima občina nove obveznosti in naloge, mora imeti tudi nove in večje dohodke. Občinsko gospodarstvo avtonomne občine je bilo skromno; obveznosti so bile majhne, zato so bili tudi dohodki majhni. V novi občini se je pa proračun povečal desetkratno. Finančne pravice nove občine so obsežne. Poleg pravice do znatne užitnine na najrazličnejših predmetih in do doklad na državni zemljiški in davek na stavbe ter na progresivni dopolnilni dohodninski davek, ima občina pravico uvesti tudi razne samostojne občinske davke.

Občinska finančna zakonodaja se večkrat spreminja. En davek uvedejo, drugega odpravijo. Neki kr. odlok že predvideva, da se bo finančno pravo občine v kratkem na novo preuredilo v celoti. Kar danes napišem, se jutri že lahko spremeni. Ravno radi tega je težko pisati o davkih. Pojasnil bom v koledarju najvažnejše občinske davke in pred vsem take, o katerih pričakujem, da se ne bodo spremenili. O važnih spremembah občinske finančne zakonodaje bo sproti poročalo naše časopisje.

Kateri občinski davki so danes v veljavi?

1. Davek na živino; (tassa sul bestiame).
2. Davek na živino za vožnjo, ježo in nošo; (tassa sulle bestie da tiro, da sella, da soma).
3. Davek na pse; (tassa sui cani).
4. Davek na vozove in uslužbenke; (tassa sulle vetture e sui domestici).
5. Davek na biljarde in klavirje; (tassa sui pianoforti e sui bigliardi).
6. Davek na slike (fotografije) in napise; (tassa sulle fotografie e insegne).
7. Davek na zasedbo javnega (občinskega) stavbenega prostora; (tassa per l'occupazione di spazio di aree pubbliche).
8. Davek na pripust (licenco) za gostilne s prenočišči, gostilne, kavarne, trgovine, ki se pečajo obenem s prodajo alkoholnih pijač.
9. Davek na bivanje v občini; (tassa di soggiorno).
10. Davek na obrt in razprodajo; (tassa di esercizio e rivendita).

11. Davek na družino; (tassa di famiglia).
12. Davek na najemniško vrednost; (tassa sul valore locativo).
13. Davek na obrt, trgovino in poklice; (imposta sulle industrie, commerci, arti e professioni).
14. Davek na »patent«; (tassa di patente).
15. Prispevek za vzdrževanje cest; (contributo di manutenzione stradale).
16. Prispevek za izboljšanje posestva; (contributo di miglioria).

Iz obilne vrste naštetih najvažnejših občinskih davkov vidimo, kako razne predmete lahko obdači občina. Potrebno je, da poznajo naši kmetje, obrtniki in drugi stanovi vsaj v glavnem občinske davke, da bodo znali odmeriti državi pravične dajatve in se braniti proti krivični odmeri prispevkov.

Za kmeta sta posebno važna davek na živino in davek na pse.

Davek na živino.

Davek na živino (tassa sul bestiame) je bil uveden po zakonu z dne 26. julija 1868 št. 4513. Davek na živino je upeljan skoro v vseh naših občinah. Deželni upravni odbor je izdal za ta davek splošno izvršilno naredbo. Kmete-živinorejce ta davek posebno obremenjuje.

Za ta davek je merodajna sledeča določba (čl. 5 zakona od 23. oktobra 1922 št. 1388): *Davek ne sme presegati enega odstotka srednje vrednosti živine.* Srednjo vrednost živine določi deželni upravni odbor v sporazumu s trgovsko zbornico, deželnim živinozdravnikom ter ravnateljem deželne kmetijske šole. *S tem davkom se ne sme obdačiti mlada sesajoča živina.*

V splošnem bi priporočal občinam, v katerih živinorejce ni ali je še prav malo razvita, da ne uvajajo davka na živino. To velja posebno za Vipavsko in Brda. Davek na živino je vsekako znatna ovira za razvoj živinorejce.

S tem davkom se ne sme obdačiti živina, na katero je občina uvedla poseben davek in sicer

davek na živino za vožnjo, ježo in nošo

(tassa sulle bestie da tiro, da sella, da soma). Ta davek je uvedel že stari italijanski občinski zakon od l. 1848. Čl. 193. novega občinskega zakona je ta davek ohranil. S tem davkom se obdači živina z ozirom na delo, ki ga vrši. *Zato so oproščena tega davka teleta in žrebata*, dokler se ne uporabijo kot vprežna živina ali pa kot živina za ježo in nošo. Občina zamore obdačiti s tem davkom tudi živino, ki se nahaja le mimogrede v njej; ne sme pa obdačiti živine, če je manj ko 3 mesece v občini. — Za oba davka na živino je treba prijaviti živino v občinskem uradu in sicer v roku, ki ga je določil izvršilni pravilnik. Pravilnost prijav ugotovi občinska komisija.

Davek na pse.

Člen 193. deželnega in državnega zakona od 4. febr. 1915 je pooblastil občine, da smejo uvesti občinski davek na pse (tassa sui cani). Namestništveni odlok od 12. sept. 1918 št. 1393 je pa občine obvezal, da morajo imenovani davek uvesti.

Občina mora izdati k davku na pse poseben izvršilni pravilnik. Kr. odlok od 17. novembra 1918 št. 1821 določuje, da mora biti davek na pse za vso državo enak. Višina davka se odmeri po skupini, v katero pes spada. Imenovani odlok deli pse v tri skupine:

V prvo skupino spadajo psi, ki jih ravna zaradi luksusa; k drugi skupini spadajo lovski psi in psi-varuhi, ki pripadajo posebnim vrstam (pasmam); v to skupino spadajo tudi vsi drugi psi, ki niso všteti v tretji skupini. Lovski psi spadajo v to skupino le, če ima njihov gospodar lovsko dovoljenje, drugače spadajo v prvo skupino;

k tretji skupini spadajo psi-varuhi *kmečkih* poslopij in pastirski psi, varuhi črede; v to skupino spadajo tudi psi, s katerimi se trguje.

Višina davka.

Za pse *prve* skupine je treba plačati 40 lir; za pse *druge* 20 lir in *tretje* skupine 5 lir.

Občine pa smejo obdačiti pse tudi z 80, 40 in 10 lirami. Ta sklep občinskega sveta pa mora odobriti deželni upravni odbor in potrditi ga mora finančni minister.

Sledeči psi so pa oproščeni davku:

a) psi, ki se uporabljajo za vodstvo slepcev ali pa za prevažanje pohabljenec;

b) psi, katerih lastniki ne ostanejo v občini več ko dva meseca;

c) psi, ki se uporabljajo v vojaški službi.

Davek na vozove.

Občine lahko uvedejo davek na javne in zasebne vozove (tassa sulle vetture).

A. *Davek na javne vozove.* Javni vozovi so vozila katerekoli oblike in katerekoli velikosti, ki služijo v celoti osebnemu prometu ali pa deloma tudi za prevoz blaga in sicer proti odškodnini. Izvzeti so od tega davka vozovi, ki so v državni službi. — Davek mora plačati posestnik oziroma koncesionar voznega podjetja. — Davek se mora plačati v občini, v kateri je glavni sedež podjetja.

B. *Davek na zasebne vozove.* Zasebni vozovi so vsa vozila te ali druge oblike in velikosti, ki služijo za *prevažanje oseb*. Kmečki vozovi, ki služijo za prevažanje pridelkov, oranje itd. se ne smejo obdačiti.

Davek mora plačati posestnik voza v občini, v kateri se voz največ uporablja.

Obrtniki, ki izdelujejo vozove in trgovci, ki ž njimi trgujejo, ne plačajo davka na vozove.

Davka na vozove so oproščena tudi vsakovrstna vozila, ki služijo izključno za prevažanje blaga.

Koliko sme občina obdačiti vozove? — Vsak javni voz sme obdačiti občina z 60. lirami. S posebnim dovoljenjem deželnega upravnega odbora pa sme občina obdačiti javni voz z 240. lirami. Ta sklep pa mora odobriti tudi finančno ministrstvo.

Zasebni voz pa sme občina, ki ima manj ko 4000 prebivalcev, obdačiti z 20. lirami. Občina obdači zasebni voz lahko tudi z 80. lirami, vendar morata ta sklep potrditi deželni upravni odbor in finančno ministrstvo.

Davek na posle.

Ta davek plača vsak, ki ima najete posle za svojo lastno (osebno) uporabo ali pa za uporabo svoje družine. Davek je treba plačati v vsakem slučaju, četudi stanuje in živi uslužbenec pri gospodarju. V smislu kr. odloka z dne 31. oktobra 1915 št. 1549 je treba plačati:

a) za enega ženskega posla lir 5;

b) za vsakega nadaljnega ženskega posla lir 10;

c) za moškega posla lir 15;

d) za drugega moškega posla lir 25;

e) za tretjega in vsakega nadaljnega moškega posla lir 40.

Občine pa smejo v smislu veljavnih postav te zneske štirikrat povišati. Za to štirikratno povišanje pa je treba dovoljenja deželnega upravnega odbora. Povišanje mora odobriti tudi finančno ministrstvo.

Ugotovitev davčne obveznosti.

Kdor ima vozove in posle, mora naznaniti občini v roku, ki ga je občina določila v svojem izvršilnem redu. Izvršilni red za oba davka mora odobriti deželni upravni odbor. Kdor bi ne prijavil vozov in poslov v določenem roku, se lahko kaznuje z globo od 2. do 50. lir.

Lastnik, ki si nabavi na novo vozove ali pa najme nove posle, mora plačati davek počenši s četrtletjem, v katerem je nastala davčna obveznost.

Ako pa kdo proda vozove in odslovi posle, je prost davka, toda pričenši s prihodnjim četrtletjem, ko je prodal vozove ali pa odslovil posle. Če je pa vplačal vnaprej že celotni davek, se mu mora denar povrniti. Nakup vozov, sprejem poslov, prodajo vozov in odpust poslov mora prizadeti javiti županstvu.

Razlago davkov na klavirje, biljarde in fotografije opuščamo, ker nimajo za naše občine nobene važnosti. Prav tako niso za naše kmečke občine važni davki na zasedbo občinskega stavbinskega prostora. Ti davki prihajajo pred vsem v poštev pri večjih mestnih občinah in trgih.

Precej važen je za naše razmere občinski davek na napise, zato ga hočem v kratkem pojasniti.

Davek na napise

(Tassa sulle insegne) se mora plačati od vseh napisov in naznanil ter vse javne reklame, ki se nanaša na izvrševanje industrije, obrti, trgovine, rokodelstva in na vsako drugo dobičkanosno opravilo. Obdačljiva je vsaka črka, vsako znamenje, grb, tvrdka (firma).

Če se napisi ali reklama odstranijo, je treba plačati davek samo do konca polletja, ko se je to dejstvo prijavilo občinskemu uradu.

Postavna višina davka

je v občinah od 25 do 50.000 prebivalcev 0.30 do 3 lir; od 12.000 do 25.000 prebivalcev 0.25 do 2.50; v občinah pod 5000 prebivalcev 0.15 do 1.50 L in sicer za *vsako posamezno črko* v napisu ali pa v reklami. Višino tega davka določuje kr. odlok od 11. februarja 1923 št. 352; ta odlok določuje tudi, da se *morajo tuji napisi* obdačiti in sicer z zgorajšnjimi zneski, štirikratno povišanimi. V smislu tega odloka je treba plačati od javnega napisa najmanj 100 lir.

Okrožnica, ki jo je razposlalo finančno ministrstvo vsem prefektom v državi, je odredila, da se ne smeta smatrati slovenski in nemški jezik z ozirom na ta davek za *tuja jezika*.

Davek na pripust (licenco) za gostilne, gostilne s prenočiščem, kavarne, trgovine, ki se pečajo obenem s prodajo alkoholnih pijač itd.

(Tassa di licenza per alberghi ecc.)

Ta davek je uvedel kr. odlok od 23. okt. 1922 št. 1388.

Višina davka.

Za obrate, v katerih se prodajajo alkoholne pijače in tudi drugo blago, je treba za davek plačati največ do 30% od resnične ali pa dozdevne najeminske vrednosti, ki se plačuje za obratne prostore; najemnina pri gostilnah in restavracijah se zaračuna samo od posestev, v katerih se uživajo jedi in pijače.

Najmanje pa mora letni davek na pripust za imenovane obrti znašati lir 50.

Za obrate, v katerih se na drobno prodajajo samo vinske pijače, je treba plačati do 10% od resnične ali pa dozdevne najemnine za davek na pripust. Tudi za te vrste obrti je treba plačati najmanj 50 lir letnega davka na pripust. Samo za slučaj, da se ne plačuje od obratovalnih prostorov več ko 200 lir letne najemnine, se davek lahko zniža na 20 lir. Dozdevna najemнина od lastnih prostorov se ugotovi na podlagi srednje najemnine, ki se plačuje za podobne prostore v občini.

Davek na bivanje.
(Tassa di soggiorno.)

Davek od bivanja morajo plačati vsi, ki se gotov čas nahajajo v občini; ne plača pa tega davka oseba, ki plačuje že družinski davek.

Davek se plača v razmerju do najeminske vrednosti stanovanja, sobe v prenočiščih. Najvišji odstotek za osebo je 10% od najeminske vrednosti stanovanja ali pa sobe.

Davek pobira občinski blaginik ali upravitelj hotela, gostilne, zdravilišča.

Uporaba davka.

Tri četrtine davka pripadajo občini in eno četrtino mora občina odstopiti državi kot prispevek za javno skrbstvo in dobrotvornost.

V smislu zakona od 11. decembra 1910 št. 863 je morala občina svoje tri četrtine tega davka uporabljati samo v vzdrževanje in razmah zdravilišča. Ta zakon je dopuščal, da smejo samo občine, ki imajo zdravilišča, uvesti davek na bivanje in to s posebnim dovoljenjem notranjega in finančnega ministrstva.

Odlok-zakon od 19. novembra 1921 št. 1724 je pa pooblastil vse občine, ne glede na to, če imajo zdravilišča (zračna in vodna) ali ne, da smejo uvesti davek na bivanje. Ta zakon je tudi dovolil občinam, da smejo tri četrtine tega davka uporabljati v splošne občinske svrhe in ne samo za vzdrževanje zdravilišč.

Občinski izvršilni red k davku na bivanje morajo odobriti deželni upravni odbor in finančno ministrstvo.

Davek na obrti in trgovske obrate.

V mnogih naših občinah je uveden davek na obrti in trgovske obrate (tassa di esercizio e rivendita). Občine, ki so hotele za leto 1926, uvesti ta davek, so morale imeti to stvarno dovoljenje od deželnega upravnega odbora.

Davek na obrti in trgovske obrate je bil uveden z zakonom od 11. avgusta 1870 št. 5784. Zakon od 23. januarja 1902 št. 25 je spremenil ta davek v razredni davek. Odlok-zakon od 7. aprila 1921 št. 374 je določil današnji ključ.

Temu davku so podvrženi:

- vsak, ki izvršuje gotov poklic, rokodelstvo, obrt;
- vsak, ki razprodaja blago katerekoli vrste;
- zabavne družbe, društva, zabavišča in slične organizacije.

Davku so podvrženi tudi obrtniki in trgovci, ki potujejo, če se nahajajo več ko en mesec v občini. Kdor začasno izvršuje gotov poklic, obrt, rokodelstvo, zabavne družbe in društva, ki so se ustanovila več ko za en mesec, morajo plačati eno četrtino, polovico ali pa tri četrtine letnega davka, če so v občini delovali manj ko 3, 6 ali pa 9 mesecev. Če so pa delovali več ko 9 mesecev, morajo plačati celotni letni davek.

Tega davka so oproščeni:

- uradniki, vsi uslužbenci in nastavljeni pri javnih in zasebnih podjetjih, ki dobijo za svoje delo mesečno plačo ali dnino;
- razprodajalci monopolov (tobaka, soli itd.); za drugo blago pa morajo plačati imenovani davek;

3. društva, ki zasledujejo izključno politične, znanstvene in dobrodelne cilje; vsa druga društva morajo plačati davek.

Kdor izvršuje več obrti, ki so po stroki različne, mora plačati za vsako obrt davek, ki se določi po razredu, v katerega obrt spada, čeprav izvršuje vse obrti v istem kraju ali pa celo v istem lokalni.

Kdor izvršuje poklic ali obrt, mora plačati davek v občini, v kateri ima z ozirom na obrt glavni sedež. Če izvršuje pa svoj poklic ali obrt stalno in navadno v več občinah, mora plačati davek v vseh občinah.

Davek na obrti in trgovske obrate je razredjen davek.

Občina mora za ta davek sestaviti občinski izvršilni red, ki ga morata odobriti deželni upravni odbor in finančno ministrstvo. Vsak, ki izvršuje v občini obrt ali katerokoli trgovino, mora predložiti občinskemu uradu to stvarno prijavo.

Posamezni obrtniki se nato po pomenu, obsegu podjetja in v smislu zakonitih določil razdelijo v posamezne razrede.

Ta delitev se mora izvršiti v okvirju te tabele:

Občine s številom prebivalstva	Število razredov	najnižje obdavčenje v lirah	najvišje obdavčenje v lirah
več ko 150000 preb.	20 - 40	24	10000
101000 do 150000 "	20 - 35	20	6000
50000 " 100000 "	15 - 30	16	4000
25001 " 50000 "	12 - 24	10	1400
12001 " 25000 "	12 - 20	8	1000
5001 " 12000 "	10 - 20	6	600
do 5000 "	8 - 15	6	400

Glavno načelo za delitev obrti ali trgovskih obratov v razrede se ravna po pomenu obrata, ki se določi po: a) vrsti obrata; b) številu in najemnini lokalov; c) številu zaposlenega osebja; d) dohodku obrata. Istotako se delijo družbe in društva v posamezne razrede, pri čemer je treba upoštevati vrsto, število in najemnino prostorov, uslužbeno osebje, število članov in višino članskih prispevkov.

Seznami davkoplačevalcev.

Na podlagi prijav sestavijo občinski uradi seznime davkoplačevalcev. Istočasno se davkoplačevalci razdelijo v posamezne razrede in se jim predpiše davek. Ta seznam se mora skoz 15 dni nabiti na občinski deski. Davkoplačevalci morajo biti obveščeni, da jim je seznam skoz 15 dni na vpogled. O vsakovrstnih novih vpisih in spremembah morajo biti prizadeti obveščeni tekom istih 15 dni po občinskem selu.

V roku 15 dni po predpisani obvestitvi zamore vsakdo rekurirati proti seznamu davkoplačevalcev, ki ga je sestavil občinski odbor. Vložiti mora rekurz na občinsko cenitveno komisijo. Po preteku 15 dni ko so bili davkoplačevalci obveščeni o razpoložljivosti seznama davkoplačevalcev in ko so bili prizadeti obveščeni o vseh novih vpisih in spremembah v seznamu, postanejo vpisi pravomočni.

V občinah, ki imajo manj ko 5000 prebivalcev, ni treba voliti posebne cenitvene komisije, marveč v teh občinah vrši njeno delo lahko občinski odbor.

Odločbe cenitvene komisije ali pa občinskega odbora o rekurzih, ki so jih davkoplačevalci vložili proti predpisom v seznam davkoplačevalcev, se morajo prizadetim strankam dostaviti po občinskih selih.

Proti odločbam cenitvene komisije, oziroma občinskega odbora, stranke lahko rekurirajo tekom 15. dni pri deželnem upravnem odboru (Giunta provinciale amministrativa), ko so prejeli rešitev rekursa po občinskem odboru.

Po rekurzih.

Ko je pretekel rok za vlaganje rekurzov pri cenitveni komisiji ali pri občinskem odboru, sestavi občinski urad na podlagi seznama davkoplačevalcev davčno razpredelnico (ruolo), v katero se prepišejo iz seznama davkoplačevalcev vse postavke, proti katerim se ni rekuriralo in ki so postale po preteku roka za vlaganje rekurzov pravomočne. Davčna razpredelnica se mora predložiti prefektu, da jo odobri in se mora skozi 8 dni razpoložiti v pregled davkoplačevalcem. Za slučaje, ki postanejo pravomočni šele po razglasitvi davčne razpredelnice za obrti ter za trgovske obrate, katerim se ni davek predpisal v glavni davčni razpredelnici in za obrti ter trgovine, ki so se odprle tekom leta, se sestavijo dopolnilne davčne razpredelnice. Tudi te dopolnilne razpredelnice se morajo ravno tako razglasiti kot glavna razpredelnica. Ni pa treba v tem slučaju sestavljati posebnih seznamov davkoplačevalcev.

Rekurzi na prefekta.

Proti predpisom in postavkam v davčni razpredelnici je mogoče po preteku 8 dni razglasitve tekom enega meseca rekurirati na prefekta. Rekurz na prefekta je mogoč samo v teh treh slučajah: 1. proti vpisu spornih in postavk, ki še niso postale pravomočne; 2. če je občinski urad opustil predpisano razglasitev in obvestitev davkoplačevalcev; 3. radi stvarnih napak.

Odločbe prefekture so nepreklicne in proti njim ni mogoče rekurirati.

Davčni odpisi.

Če ni davkoplačevalec predložil prefektu rekurza, čeprav so obstojali imenovani trije slučaji, zamore davkoplačevalec po preteku dveh mesecev od zadnjega dneva, ko je bila razglašena davčna razpredelnica, rekurirati na cenitveno davčno komisijo oziroma na občinski odbor in zahtevati, da se pomotoma predpisani davek odpiše.

Ko gotova obrt ali trgovina preneha in ko se ne spremeni v drugo obrt ali trgovino, se mora davek odpisati v četrtletju, ki sledi prenehanju obrti; davčna cenitvena komisija ali pa občinski odbor mora biti o tem obveščen tekom dveh mesecev od zadnjega dneva razglasitve davčne razpredelnice ali pa tekom dveh mesecev, ko je obrt prenehala.

Tekom dveh mesecev od zadnjega dneva razglasitve davčne razpredelnice zamorejo davkoplačevalci dokazati, da je bila gotova obrt (trgovina) dvakrat obdavčena in zahtevati enkratni odpis davka.

V istem času zamorejo davkoplačevalci, ki so molče priznali istopis obrtnega davka za preteklo leto, zahtevati od cenitvene komisije (občinskega odbora), da se jim davek odpiše, če dokažejo, da ni obrt več obstojala, ko bi jo morali po predpisih izvršilnega reda prijaviti.

Če ne dovoli cenitvena komisija (občinski odbor) odpisa davka, smejo davkoplačevalci tekom 15 dni po dnevu, ko so prejeli odklonilno odločbo cenitvene komisije, rekurirati na deželni upravni odbor na kolkovanem papirju za 2 liri.

O tem davku sem daljšje razpravljal in pojasnil tudi pravna sredstva, ker ga je mnogo občin uvedlo in ker so s tem davkom delavni stanovi znatno obremenjeni. H koncu naj omenim samo še, da so briške občine (Medana, Biljana in druge) obdačile s tem davkom tudi kolone, kar pa je protipostavno.

Zakon izrecno določa, da je prost tega davka kmet, ki obdeluje svoje lastno zemljišče; toliko bolj mora biti oproščen tega davka kolon. Pač pa je dolžna plačati ta davek oseba, ki sprejema in oddaja v najem zemljišča, če vrši s tem nekako obrt.

Družinski davek.

Malo je občin, ki niso uvedle družinskega davka (tassa di famiglia o di fuocatico). Družinski davek je bil že odpravljen in mesto njega je bil uveden nov občinski davek, davek na konsumirani dohodek (l'imposta sul reddito consumato). Ta novi davek je spet bil ukinjen in od 1. januarja 1926 dalje smejo občine ponovno predpisati družinski davek, toda samo davkoplačevalcem, ki ne plačujejo državnega dopolnilnega dohodninskega davka (imposta complementare progressiva sul reddito). Družinski davek je za občine zelo praktičen, ga je lahko odmeriti pravično in socialno po premoženjskih razmerah davkoplačevalcev, nad njim je kontrola priprosta.

Splošni izvršilni red k družinskemu davku je za vsako pokrajino izdal deželni upravni odbor.

Kaj je družina?

Glavni znak »družine«, ki mora plačati ta davek, se določi po skupnosti interesov, sorodstva, zakona, svaštva ali po skupnem življenju (samostani). Tudi posamezne osebe morajo plačati ta davek.

Obdači se čisto premoženje vseh občinskih članov. Davku je podvržen občinski poglavar, istočasno z njim pa jamčijo za davek vsi odrasli družinski člani in sicer vsak za celotni davek.

Posamezne družine v občinah se delijo na podlagi premoženja v davčne razrede. Davek se plača v občini, v kateri družina biva.

Kako se določi družinsko premoženje?

V smislu člena 2. kr. odloka od 5. aprila 1923 št. 826 se družinsko premoženje ugotovi na podlagi:

1. vseh dohodkov, ki so podvrženi davku na premično premoženje (imposta sulla ricchezza mobile);
2. iz dohodkov vseh najemnin; če prostori niso oddani v najem, so merodajni dohodki, ki so podvrženi davku na stavbe (imposta sui fabbricati);
3. iz dohodkov, ki se stekajo iz zakupnih pogodb; če pa zemljišče ni oddano v zakup, je treba vzeti za podlago dohodku 30 kratni iznos državnega zemljiškega davka;
4. iz vseh drugih dohodkov, katerih obstoj je dokazan.

Družinski davek je osebni davek, ki ga mora oseba plačati samo v eni občini in sicer tam, kjer biva.

Kako se ugotovi davčna obveznost.

Davčna obveznost in višina davka se ugotovi na isti način ko pri davku na obrti in trgovske obrate. Na podlagi prijave davkoplačevalcev se sestavi sezname davkoplačevalcev. Te je treba izložiti na vpogled davkoplačevalcem skozi 15 dni. O tem je treba obvestiti davkoplačevalce. Po preteku 15 dni sestavi občinski urad davčno razpredelnico, proti kateri je mogoče rekurirati na prefekta v času in v slučajah kot smo poročali pri davku na obrate (tassa di esercizio e rivendita). Ravno tako je mogoče v podobnih slučajah in v rokih, ki smo jih navedli pri davku na obrate, zahtevati odpis davka tudi pri družinskem davku.

Davek od najeminske vrednosti.

Tudi ta davek (tassa sul valore locativo) je bil ukinjen, ko je bil na njegovo mesto uveden davek od konsumiranih dohodkov (l'imposta sul reddito consumato). Davek od konsumiranih dohodkov je sedaj ukinjen. Zato zamorejo občine od 1. januarja 1926 dalje predpisati davek od najeminske vrednosti, če niso uvedle družinskega davka in če niso predvidele v občinskem proračunu doklad na državni dopolnilni dohodninski davek.

Kdo je podvržen temu davku?

Davek od najemniške vrednosti mora plačati vsak, četudi ni pristojen v občini, kdor ima v občini opremljeno hišo, oziroma opremljeno stanovanje. Davek mora plačati, ne glede na to, čegavo je pohištvo. Davek je treba plačati, če v hiši stanuješ ali če ne stanuješ. Davek je treba plačati, četudi je hiša ali pa stanovanje nekaj časa v letu neopremljeno. Ravno tako je treba plačati davek tudi od neposrednih pritisklin hiše ali stanovanja (vrtov, lop itd.).

Kdo mora plačati davek?

Za opremljena stanovanja, ki niso oddana v najem, kakor tudi za meblirana stanovanja, ki so oddana v najem, mora plačati davek od najemniške vrednosti lastnik hiše. Od neopremljenih stanovanj, ki so oddana v najem, mora plačati davek najemnik. Za stanovanja — opremljena in neopremljena — ki se oddajo v podnajem, mora plačati davek prvi najemnik. Lastnik in prvi najemnik lahko zahtevata povračilo vplačanega davka od najemnika ali pa od podnajemnika.

Davka oproščena so sledeča stanovanja:

1. Hiše in stanovanja, ki niso skoz celo leto opremljena;
2. kmečka poslopja, ki služijo za stanovanje kmečkih družin, za šrambo pridelkov in prvo pridelovanje kmetijskih pridelkov;
3. tovarne in obrtne naprave;
4. prostori javnih uradov, zavodov, javnih in zasebnih šol, dobrodelnih zavodov.

Niso pa oproščena tega davka stanovanja uradnikov, učiteljev, sploh upraviteljev imenovanih zavodov in ustanov.

Kako se ugotovi najemniška vrednost?

Vsak davkoplačevalec mora predložiti davčno prijavo v roku, ki ga določi občina. Kdor ne izvrši prijave, mora plačati denarno kazen, ki je enaka davku. Če pa predloži nepopolno prijavo, mora plačati kazen in sicer razliko med zneskom, ki ga je prijavil in zneskom, ki se mu je odmeril.

Najemniška vrednost se določi na podlagi resnične ali pa dozdevne najemnine. Najemniška vrednost neopremljenih stanovanj, ki se oddajo v najem, se mora prijaviti v smislu pismenih ali pa ustnih najemniških pogodb. Pri opremljenih stanovanjih, ki se oddajo v najem, moraš prijaviti celotno najemnino; navesti je pa treba tudi del najemnine, ki bi jo moral plačati, če bi stanovanje ne bilo opremljeno.

Davčnim prijavam je treba priložiti pismene pogodbe v izvorniku ali pa v prepisih, ki jih morajo podpisati davkoplačevalci; prepisa ni treba kolekovati. Če ni pismenih pogodb, je treba najemniško vrednost prijaviti pismeno v soglasju z ustnimi pogodbami; Istotako je treba pismeno javiti glavne določbe ustnih dogovorov.

Davek odmeri posebna komisija, ki obstoji iz treh članov, ki jih izvoli občinski svet. Člani te komisije ne smejo biti: a) osebe, ki nimajo v dotični občini rednega bivališča; b) osebe nad 65 let stare. Vse druge polnoletne osebe morajo sprejeti izvolitev v to komisijo, drugače morajo plačati denarno globo od 25—50 lir; ravno tako mora plačati kazen član komisije, ki ne izvršuje svoje dolžnosti.

Pregledna komisija sme zahtevati, da sme pregledati vse uporabne in potrebne listine pri vseh javnih uradih, da zamore ugotoviti najemniško vrednost. Isto pravico ima tudi deželni upravni odbor.

Pritožbe.

Ko je pregledna komisija ugotovila in odmerila najemniško vrednost stanovanj, sestavi seznam prizadetih davko-

plačevalcev. V tem seznamu mora navesti najemniško vrednost, ki jo je prijavil davkoplačevalec in ono, ki jo je določila komisija.

Seznam davkoplačevalcev se mora izložiti, da ga davkoplačevalci lahko pregledajo. Županstvo mora razglasiti, da je seznam davkoplačevalcev izpostavljen, in pozvati davkoplačevalce, naj vložijo svoje morebitne pritožbe (rekurze) v roku, ki ga določuje izvršilni red (15 ali 20 dni). O teh rekurzih razpravlja in sklepa pregledna komisija, proti njenim razsodbam je možno rekurzirati tekom 20 dni po prijavi razsodbe na deželni upravni odbor.

Po preteku roka za vlaganje rekurzov sestavi občinski odbor davčno razpredelnico. Radi stvarnih pogrškov v davčni razpredelnici se lahko vloži rekurz v roku 3 mesecev, ko je bila razglašena.

Kako visok je davek od najemniške vrednosti.

Ta davek mora biti po najnovejšem tostvarnem zakonu proporcionalen (sorazmeren). Proporcionalen je, če se odmeri enako odstotkov od vsake najemniške vrednosti, ne glede na njeno višino. Davek znaša največ 5 odstotkov najemniške vrednosti. Občina ne sme obremeniti davkoplačevalca obenem z družinskim in davkom od najemniške vrednosti.

Obrtni davek.

Obrtni davek (Imposta sulle industrie ecc.) mora plačati vsak, ki se peča s kako obrtjo, trgovino, umetnostjo, če doseže dohodek, ki je bil ugotovljen za državni dohodninski davek (Ricchezza mobile) lir 2000. Ne nanaša se pa na zemljiški dohodek (redditi agrari). Za dohodke skupine B pri dohodninskem davku sme znašati občinski davek največ 3%, pri dohodkih skupine C pa največ 2.40%.

Občinski davek na »patent« pa zadene osebo, ki se peča z obrtjo, trgovino itd. in če ima manjši dohodek ko 2000 lir, čeprav ni bil še ugotovljen za državni dohodninski davek (Ricchezza mobile). Ta davek je razdeljen na 7 razredov:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. razr.
Davek znaša lir	40	35	30	25	20	15	10
in največ lir	60	50	40	30	25	20	15

Prispevek za vzdrževanje cest.

Davkoplačevalec, ki rabi zaradi svoje obrti, trgovine ali iz drugih razlogov razmeroma več ceste ko drugi davkoplačevalci, se lahko obremeni s tem davkom.

Prispevek pa ne sme prekašati tretjine stroškov, ki so potrebni za vzdrževanje ceste.

Prispevek za zboljšanje in prirastek vrednosti.

Ta davek mora plačati lastnik hiše ali pa zemljišča, katerega lastnina je pridobila na vrednosti po zaslugi del, ki jih je izvršila občina.

Davek ne sme prekašati 20% prirastka na vrednosti.

Mesto davka se prizadeji davkoplačevalci tudi lahko prisilijo, da prispevajo s primernimi zneski izvršitvi občinskih del. Ti prispevki ne smejo prekašati ene tretjine celotnih stroškov.

Davek na obrti, na »patent«, prispevek za vzdrževanje cest in prispevek za zboljšanje so bili uvedeni po kr. odloku od 18. novembra 1925 št. 2220.

Kako se občinski davki ugotovijo.

Pri treh davkih (družinskem davku, davku na obrti in trgovske obrate ter pri davku od najemniške vrednosti) smo že pojasnili, kako se ugotovijo in predpišejo občinski davki, kako in kdaj je treba nastopati, če se komu godi krivica. O tem po-

stopanju hočemo izpregovoriti še nekoliko v splošnem, ker davkoplačevalci ne vedo, posebej pri občinskih davkih, kako bi ščitili svoje pravice.

Delo občine.

Občina določi tarifo (višino) vsakega davka in način, kako se mora davčna obveznost ugotoviti. Istotako določi občina, kako se morajo sestaviti davčni sezname (matrikole) in kako ter kdaj je treba vložiti rekurze na prvo inštanco. Vse te določbe vsebuje občinski izvršilni red, ki ga sestavi občina in ki ga mora odobriti deželni upravni odbor. Matrikole (davčne seznane) sestavi občinski odbor, ki mu lahko pomagajo pri pripravljalnem delu posebne komisije.

Matrikole se morajo izpostaviti v pregled davkoplačevalcem najmanj skozi 15 dni in tekom 15 dni ali pa daljših rokov, ki jih določajo izvršilni redi k posameznim davkom, morajo davkoplačevalci vložiti rekurze proti postavkam v teh seznamih na prvo inštanco — na občinsko davčno komisijo. Občinsko davčno komisijo izvoli občinski svet; šteje v občinah nad 5000 prebivalcev 5 članov, v občinah izpod 5000 prebivalcev šteje ta komisija 3 člane.

Pri tej komisiji zamorejo davkoplačevalci vložiti rekurz glede vsakega davka in doklade in ne samo v lastnem interesu in radi davkov, ki nje zadevajo, marveč smejo tudi zahtevati z rekurzom, da se obdači oseba, ki jo je občinski odbor pri sestavi matrikole prezrl ali ki jo je prenizko obdačil.

Druga inštanca.

Proti razsodbam občinske davčne komisije je mogoče rekurirati na deželni upravni odbor, navadno v roku 20. dni.

Rekurz je treba napisati v obeh slučajih na kolekovanem papirju za dve liri.

Davčna razpredelnica.

Ko je rok za rekurze pretekel, sestavi občinski odbor davčno razpredelnico (ruolo), ki se mora najmanj skozi 8 dni razpoložiti na vpogled davkoplačevalcem. Ko je prefekt razpredelnico odobril, jo izroči županstvo davčni izterjevalnici, da predpisani davek izterja.

Rekurzi na prefekta.

Proti postavkam v davčni razpredelnici je mogoče rekurirati na prefekta, toda le v treh slučajih:

1. radi postavk, proti katerim se je rekuriralo na prvo inštanco in ki niso še končno veljavno rešene;

2. če je županstvo predpisani razglas matrikole in razpredelnice opustilo;

3. zaradi stvarnih pogreškov, ki se nahajajo v razpredelnici.

Na prefekta je treba rekurirati v rokih, ki jih določujejo izvršilni redi za vsak davek posebej.

Davkoplačevalci se morajo dobro seznaniti z izvršilnim redom k posameznim davkom, morajo pregledati matrikole (davčne seznane) in davčne razpredelnice, da ugotovijo morebitne krivice, pomanjkljivosti in stvarne pogreške in da vedo, kdaj morajo vložiti rekurze.

Poizkusil sem, na kratko pojasniti najvažnejše določbe o občinskih davkih. Vsak umen gospodar bi jih moral dobro poznati. Saj pritiskajo občinski davki po nekaterih občinah s silno pezo na gospodarstva kmetov, obrtnikov in delavcev. Naj končam to kratko razpravo s pozivom na nove občinske upravitelje — s pozivom, ki prihaja iz srca vsega ljudstva: Varčujte, varčujte, varčujte z občinskim premoženjem, ki je izročeno vaši skrbi. Pri nalaganju občinskih davkov naj vas vodi pravica, ki je za vse enaka, — vodi naj vas pa tudi čut, da imajo davki namen, pomagati celi občini kvišku, k blagostanju in da zato z davki ne smete občanarjev pretežko obremenjevati.

Alojzij Bajec,

ravnatelj Zadrugne zveze, Gorica.

O PRISTOJBINAH.

Pristojbine o najvažnejših predmetih, ki so bile objavljene v lanskem koledarju, se v tekočem letu niso spremenile.

Od raznih strani se nam je zatrjevalo, da so se zasebniki, v veliko večji meri pa naši denarni zavodi pogostoma posluževali spisa »O pristojbinah«, zato smo se odločili, da ga ponatisnemo tudi v letošnjem koledarju.

Le glede vknjižninske takse od zneskov nad 10000 lir je bila potrebna mala poprava, ki je izvedena v letošnjem koledarju.

Da zadeva nas tu v novih provincah Italije ista dolžnost, plačevati pristojbine, kot prebivalstvo starih provinc, mi ni treba še posebej poudarjati. Z dnevom 1. julija 1923. smo bili izednačeni glede plačevanja pristojbin s provincami stare Italije.

Da obstoja registerski urad, pri katerem moramo predložiti v registracijo vsako pogodbo najpozneje 20 dni po nje izstavitvi;

da odmeri ta urad pristojbino, ki jo je treba plačati takoj;

da zadeva dolžnost prijave vse prizadete pogodbenike;

da je za opuščene ali neresnične prijave predpisana občutna globa;

da se spisov, podvrženih registraciji, a ne prijavljenih v registracijo, ne more uveljaviti pred sodnijo, dokler ni bila izvršena registracija in plačana razun pristojbine še občutna kazen, to vse nam je že znano; zanima nas le še višina pristojbin, ki jih moramo plačati.

In ker je moj spis namenjen pred vsem našim denarnim zadrugam, bom pisal v prvi vrsti o pristojbinah, ki zanimajo te zadruge in še le v drugi vrsti o pristojbinah tičočih se naših konsumnih zadrug, trgovcev in drugih.

1. Menica.

Menica je pri naših denarnih zadrugah skoraj popolnoma izpodrinila zadolžnico, zato je potrebno, da se seznanimo s pristojbinami o menici.

Pristojbinski cenovnik našteva osem vrst menic. Za nas prihaja v poštev:

a) menica, ki zapade v plačilo v štirih mesecih po nje izstavitvi;

b) menica, ki zapade v plačilo v šestih mesecih po nje izstavitvi;

c) menica, ki zapade v plačilo po šestih mesecih po nje izstavitvi in

d) menica, na kateri ni vpisan niti dan izstavitve, niti dan dospelosti (bianco-menica).

Ostale štiri vrste nimajo za nas pomena.

Za posojilo, katero se je posojilojemalec obvezal plačati najkasneje v štirih mesecih, vzamemo menico pod a), ki stane:

za znesek do 200 lir	L —.30
za znesek od 200 do 400 lir	L —.50
za znesek od 400 do 600 lir	L —.70
za znesek od 600 do 800 lir	L —.90
za znesek od 800 do 1000 lir	L 1.30
za znesek od 1000 do 2000 lir	L 2.50
za znesek od 2000 do 3000 lir	L 3.70
za znesek od 3000 do 4000 lir	L 4.90
za znesek od 4000 do 5000 lir	L 6.10

itd. za vsakih 1000 lir ali odlomek od tisoč lir, L 1.20 več.

Za posojilo, katero se je posojilojemalec obvezal plačati najkasneje v šestih mesecih, vzamemo menico pod b), ki stane:

za znesek do 10 lir	L —.30
za znesek od 100 do 200 lir	L —.50
za znesek od 200 do 300 lir	L —.70
za znesek od 300 do 400 lir	L —.90
za znesek od 400 do 500 lir	L 1.30
za znesek od 500 do 600 lir	L 1.50
za znesek od 600 do 700 lir	L 1.70
za znesek od 700 do 800 lir	L 1.90
za znesek od 800 do 900 lir	L 2.10
za znesek od 900 do 1000 lir	L 2.50
za znesek od 1000 do 1500 lir	L 3.70
za znesek od 1500 do 2000 lir	L 4.90
za znesek od 2000 do 2500 lir	L 6.10
za znesek od 2500 do 3000 lir	L 7.30
za znesek od 3000 do 3500 lir	L 8.50
za znesek od 3500 do 4000 lir	L 9.70
za znesek od 4000 do 4500 lir	L 10.90
za znesek od 4500 do 5000 lir	L 12.10
za znesek od 5000 do 6000 lir	L 14.50
za znesek od 6000 do 7000 lir	L 16.90
za znesek od 7000 do 8000 lir	L 19.30
za znesek od 8000 do 9000 lir	L 21.70
za znesek od 9000 do 10000 lir	L 24.10

itd. za vsakih 1000 lir ali odlomek od tisoč lir, 2.40 več.

Za posojilo, katerega posojiljemalec ne misli plačati v šestih mesecih, vzamemo menico pod c), ki stane:

za znesek do 100 lir	L —.50
za znesek od 100 do 200 lir	L —.90
za znesek od 200 do 300 lir	L 1.50
za znesek od 300 do 400 lir	L 1.90
za znesek od 400 do 500 lir	L 2.50
za znesek od 500 do 600 lir	L 2.90
za znesek od 600 do 700 lir	L 3.30
za znesek od 700 do 800 lir	L 3.90
za znesek od 800 do 900 lir	L 4.30
za znesek od 900 do 1000 lir	L 4.90
za znesek od 1000 do 1500 lir	L 7.30
za znesek od 1500 do 2000 lir	L 9.70
za znesek od 2000 do 2500 lir	L 12.10
za znesek od 2500 do 3000 lir	L 14.50
za znesek od 3000 do 3500 lir	L 16.90
za znesek od 3500 do 4000 lir	L 19.30
za znesek od 4000 do 4500 lir	L 21.70
za znesek od 4500 do 5000 lir	L 24.10
za znesek od 5000 do 6000 lir	L 28.90
za znesek od 6000 do 7000 lir	L 33.70
za znesek od 7000 do 8000 lir	L 38.50
za znesek od 8000 do 9000 lir	L 43.30
za znesek od 9000 do 10000 lir	L 48.10

itd. za vsakih 1000 ali odlomek od tisoč lir, L 4.80 več.

Doslej so se uporabljale menice z zapadlostjo do šestih mesecev, v našem slučaju pod b), tudi za taka posojila, ki niso bila vrnjena v šestih mesecih. Zadruga je s tako menico lahko čakala na plačilo 3 leta, ne da bi bila zgubila niti trohice pravic, ki so ji zajamčene po meničnem pravu. Odslej to ni več priporočljivo. Pristojbinski zakon z dne 30. decembra 1923, števil. 3208 govori o *dokolekovanju* menic, če niso bile tekom šestih mesecev po njihovi izstavitvi predložene v plačilo. To se sicer nanaša le na *menice na vpogled* (a vista); dosledno temu pa je pričakovati, da se raztegne ta določba tudi na ostale menice. In za ta slučaj je dobro, da kolekujejo naše denarne zadruge svoje menice tako, da jih ne bo treba pozneje dokolekovati. S tem bo tudi ustrezno smislu sedaj obstoječega pristojbinskega zakona.

Pristojbina za menice pod d) to so *bianco* menice, je enaka pristojbini menice pod c). Našim denarnim zavodom pa teh menic ne priporočam, ker je evidenca o njih nedoločeni zapadlosti nemogoča.

2. Zadolžnica.

Dasi je zadolžnica skoraj popolnoma izginila pri naših denarnih zadrugah, in morala napraviti prostor menici, so vendar še slučajji, ki silijo zadrugo poseči po zadolžnici. To se zgodi takrat, ko dá zadruga posojilo proti zemljejnizi varščini, ali kakor pravimo po navadi, na vknjižbo.

Zadolžnico napišemo na »Carta bollata« za 3 lire. Carta bollata ima na vsaki strani 25 vodoravnih in 2 pokončni črti. Popisati se sme le prostor, ki se nahaja med vodoravnimi in pokončnimi črtami.

Registrska pristojbina znaša L 1.30 za vsakih 100 lir, vknjižninska taksa po L 2.50 od vsakih 100 lir.

Potemtakem stane zadolžnica za posojilo 1000 lir, brez pravice vknjižbe:

Carta bollata	L 3.—
Registrska pristojbina 10×1.30	L 13.—
skupaj	L 16.—

Če pa zadolžnico vknjižimo, moramo plačati še vknjižninsko takso, ki stane $10 \times 2.—$ L 20.—
vsega skupaj torej » 36.—

brez stroškov za legalizacijo podpisov pri notarju.

Pri zneskih nad 10000 lir se zviša vknjižninska taksa na L 2.50 od vsakih 100 lir.

3. Knjige.

Trgovski zakon navaja le dve vrsti trgovskih knjig:

- Libro giornale in
- Libro degli inventari.

V kategorijo pod a) spada naš blagajniški dnevnik, v kategorijo pod b) pa:

- knjiga za hranilne vloge,
 - knjiga za posojila,
 - knjiga za tekoče račune,
 - knjiga za deleže,
 - knjiga inventarja in
 - knjiga bilanc.
- Pri konsumnih zadrugah spada:
- amerikanski žurnal,
 - knjiga došlih faktur in
 - knjiga faktur o prodanem blagu v kategorijo pod a),
 - knjiga upnikov in dolžnikov,
 - skontro blaga in
 - knjiga, v katero vpišemo konec leta v zalogi se nahajajoče blago pa v kategorijo pod b).

Zakon zahteva, da trgovske knjige, ki jih vodijo banke, trgovci, industrijalci, gospodarske zadruge, posojilnice in druge sorodne ustanove, kolekujemo na ta način, da nalepimo na vsako polo v vezani knjigi, obsegajočo 4 strani, po en kolek za 10 stotink.

4. Istotako kolekujemo pri zadrugah imenik članov in zapisnike načelstvenih in nadzorstvenih sej ter zapisnike občnih zborov s kolekom 10 stotink vsako polo obsegajočo 4 strani.

5. Hranilne knjižice, glaseče se na ime vlagatelja ali na prisistitelja, kolekujemo tako, da nalepimo na vsak list obsegajoč 4 strani, kolek za 50 stotink.

6. Knjižice tekočih računov, sem spadajo tudi posojilne knjižice, kolekujemo, če ne obsegajo več kot 5 pol, s kolekom dveh lir, ako pa obsegajo več kot 5 pol, kolekujemo vsako polo s kolekom za 50 stotink.

Koleke, ki smo jih nalepili na knjige in knjižice, prepečati registrski urad,

7. Računske izvlečke in prepise računov iz trgovskih knjig, obvestila o bremenopisih in dobropisih na tekočem računu, potrdila o pravilnosti računskega izvlečka, kolekujemo, ne oziraje se na višino zneska, s kolekom 20 stotink.

8. Zapiske, zaključke in prepise naročil, četudi niso podpisani, izstavljeni:

a) po trgovskih potnikih in zastopnikih trgovskih hiš,

b) po dobaviteljih ali trgovskih hišah samih, ne oziraje se na vrednost naročenega blaga, kolekujemo s kolekom 10 stot.

9. Istotako kolekujemo s kolekom 10 stotink potrdila o sprejetju naročil, ki jih pišejo dobavitelji naročnikom.

10. Knjige tujcev, ki jih vodijo hotelirji, gostničarji in druga podobna podjetja, kolekujemo vsako polo s kolekom 2 lir.

11. Izpiske ali prepise iz matrik, naj jih vodi kdorkoli, to so:

domovnice,

rojstni listi,

poročni listi in

mrtvaški listi

pišemo na »carta bollata« za 4 lire.

12. Navadna potrdila, pobotnice, račune, sezname in podobne listine kolekujemo:

do zneska L 100.— s kolekom L —.10

do zneska L 1000.— s kolekom L —.50

do zneska L 3000.— s kolekom L 1.—

do zneska L 6000.— s kolekom L 2.—

do zneska L 10000.— s kolekom L 3.—

do zneska L 13000.— s kolekom L 4.—

do zneska L 16000.— s kolekom L 5.—

do zneska L 20000.— s kolekom L 6.—

do zneska L 23000.— s kolekom L 7.—

do zneska L 26000.— s kolekom L 8.—

do zneska L 30000.— s kolekom L 9.—

itd. za vsakih 1000 lir ali odlomek od 1000 lir 30 stotink več, do zneska 200000 lir. Pobotnice za zneske čez 200000 lir kolekujemo s kolekom 60 lir.

13. Izmenjava blaga.

Pod izmenjavo blaga (scambio) razumevamo kupčijo z blagom, ki se vrši med pridelovateljem, tovarnarjem, trgovcem in zasebnikom. Blago samo delimo v štiri pristojbinske kategorije.

V I. kategorijo spadajo pridelki in izdelki, ki jih neobhodno potrebujemo za preživljanje;

v II. kategorijo spadajo surovine in nekatere potrebščine za kmetijstvo;

v III. kategorijo spadajo izdelki in polizdelki;

v IV. kategorijo pa luksurijsno blago.

Predmeti I. kategorije so:

Žito, koruza, ječmen, riž in njihovi podizdelki: otrobi, krmilna moka in riževe pleve. Nadalje: moka, drobne otrobi, testenine, vrtni pridelki, sveže in suho sadje, paradižnikove konzerve, meso, mesni izdelki, mesne in ribje konzerve, perutnina, domači zajci, ribe, jajca, mleko, maslo, sir, slanina, mast, olje in olive, kis če ni v botiljkih, sladkor, kava in kavine primesi. Nadalje: kurivo, petrolej in bencina, milo za pranje in lug.

Račune o predmetih I. kategorije kolekujemo za zneske:

od 1 do 100 lir s kolekom L —.10

od 100 do 1000 lir s kolekom L —.50

od 1000 naprej s kolekom L 1.—

Predmeti II. kategorije so:

Surovine, apno, kreda, cement, barve, opekarski izdelki, umetna gnojila, žveplo, asfalt, oves, bencina in petrolej če se ne uporabljajo za kurivo, svilodi (galeta), predivo, karbid, rožiči, kmetijski pridelki, tamarindo, vosek, kosti, bombaž,

žima, morska trava, seno, kostna moka, gobe, led, pesek, koruza za krmo, masti in olja za strojni pogon, volna, hmelj, surov marmor, cementni izdelki za stavbinske svrhe, kovine v kosih in palicah, med v satovju, proso, laneno olje, slama, surove kože, sviloprejkino seme, laneno seme, soda, stearina in cunje.

Račune o predmetih II. kategorije kolekujemo za zneske

do 20 lir s kolekom L —.10

do 40 lir s kolekom L —.20

do 60 lir s kolekom L —.30

do 80 lir s kolekom L —.40

do 100 lir s kolekom L —.50

do 200 lir s kolekom L 1.—

do 300 lir s kolekom L 1.50

do 400 lir s kolekom L 2.—

itd. za vsakih nadaljnih 100 lir ali odlomek od 100 lir, 50 stotink več.

Predmeti III. kategorije so:

Navadni krojaški, čevljarski, mizarski in drugi izdelki in polizdelki rokodelcev; sukno, tkanine in podobni predmeti, ki odgovarjajo našim vsakdanjim potrebam. (Izsvzeti so luksurijsni predmeti). Nadalje govedo, vstevši ono, ki je določena za zakolj in zaklana živina.

Račune o predmetih III. kategorije kolekujemo za zneske

do 20 lir s kolekom L —.20

do 40 lir s kolekom L —.40

do 60 lir s kolekom L —.60

do 80 lir s kolekom L —.80

do 100 lir s kolekom L 1.—

do 200 lir s kolekom L 2.—

do 300 lir s kolekom L 3.—

do 400 lir s kolekom L 4.—

itd. za vsakih nadaljnih 100 lir ali odlomek od 100 lir, 1 liro več.

Predmeti IV. kategorije so:

Izdelki iz morske pene, izdelki iz srebra in zlata, luksurijsni avtomobili, izdelki iz slonove kosti, biseri, rokavice iz kože, čipke, kožuhovala, glasovirji, perje za okraske ženskih klobukov, vezene, svila in orijentalne preproge. Nadalje mizarski izdelki, če znaša cena:

1 postelje za 1 osebo nad 1500 lir

1 postelje za 2 osebi nad 2500 lir

1 nočne omarice z nastavkom nad 400 lir

1 predalčnika z nastavkom nad 2000 lir

1 omare z dvema vrati nad 3000 lir

1 omare s tremi vrati nad 5000 lir

1 omare za obleko nad 2000 lir

1 jedilnice nad 3000 lir

1 mize za raztegniti nad 1500 lir

1 tapcirane stolice nad 300 lir

1 kanapeja nad 1200 lir

1 naslonjača nad 600 lir

1 mize nad 500 lir

1 omare s steklom ali zrcalom nad 1500 lir

Nadalje: umivalniki, toaletne mizice, pisalne mize, divani, omare za knjige, navadne omare, če znaša cena nad 2000 lir.

Nadalje omare za shrambo perila, posode in drugih podobnih predmetov, tapciranih naslonjačev, riposejev itd. če znaša cena nad 1000 lir.

Račune o predmetih IV. kategorije kolekujemo za zneske:

do 20 lir s kolekom L —.40

do 40 lir s kolekom L —.80

do 60 lir s kolekom L 1.20

do 80 lir s kolekom L 1.60

do 100 lir s kolekom L 2.—

do 200 lir s kolekom L 4.—

do 300 lir s kolekom L 6.—

do 400 lir s kolekom L 8.—

itd. za vsakih nadaljnjih 100 lir ali odlomek od 100 lir 2 liri več.

Mogoče se bo komu zdelo nepotrebno, da sem razne kose pohištva navedel imenoma, ker je pa mizarstvo v naši deželi zelo razvito, bo marsikateremu mizarju, ki ni vedel kak kolek naj nalepi na svoj račun, moja navedba dobrodošla.

14. Les.

Glede mehkega, t. j. hojevega, smrekovega, borovega in mecesnovega lesa veljajo od 1. julija l. l. sledeče določbe:

Pristojbina znaša za vsakih 100 lir vrednosti ali povprečne tržne cene:

a) L 1.50 od hlodov pripeljanih iz gozda, ne oziraje se na to, ali so bili kupljeni od države, občine ali zasebnega gospodarja.

b) L —.50 od hlodov obtesanih s sekiro.

c) L 1.— od žaganega lesa (desk), od vsega tistega lesa, ki se je nahajal dne 30. junija t. l. v skladiščih trgovcev.

Račune o razprodaji lesa, od katerega je bila plačana pristojbina, navedena pod a), b) in c) kolekujemo:

do 100 lir L —.10

od 100 do 1000 lir L —.50

od 1000 do 200000 lir po L —.30

za vsakih tisoč lir.

Od pogodb napravljenih med lastniki gozdov in onimi, ki so kupili gozdove za izsekati, se plača razun pristojbine navedene pod a) še 1 odst. registerska pristojbina.

Od lesa, ki ga uvozimo iz inozemstva, znaša uvozna carina:

a) 1 odst. od priprosto obtesanih hlodov, ki po svoji naravi niso sposobni za predelavo;

b) 1 in pol odst. od surovega ali s sekiro obtesanega lesa;

c) 2 odst. od rezanega lesa (desk).

Račune o razprodaji tega lesa kolekujemo kakor zgoraj:

do 100 lir L —.10

od 100 do 1000 lir L —.50

od 1000 do 200000 lir po L —.30

za vsakih 1000 lir.

POŠTNE PRISTOJBINE

za kraljestvo in italj. nasebine, kakor tudi za ljudovlado S. Marino, za Dodekanez in Albanijo.

Pisma, navadna za vsakih 15 gramov L —.60

» v kraju samem za vsakih 15 gramov . . . » —.30

» naslovljena vojakom (izvzemši častnike) in za županstva za vsakih 15 gramov . . . » —.30

Dopisnice, z daljšim besedilom » —.40

» z daljšim besedilom v kraju ter naslovljene vojakom » —.20

» s plačanim odgovorom » —.80

» s plačanim odgovorom v kraju » —.40

Razglednice, z ne več negoli 5 besedami . . . » —.20

» z več negoli 5 besedami v kraju ali poslanske vojakom » —.20

» z več negoli 5 besedami izven kraja . . » —.40

Posetke (vizitke) z ne več negoli 5 besedami . . » —.20

Obvestila o rojstvu, smrti, poroki in slična . . » —.20

Trgovski računi (fakture), ki ne presegajo 15 gramov » —.30

Rokopisi za prvih 200 gramov » —.60

» za vsakih nadalj. 50 gr. do najvišje teže 2 kg » —.20

Časopisi in sicer dnevnik za vsak iztis, ki ne presega 50 gramov v poštno tekočem računu » —.01

» in sicer dnevnik, ki presegajo predpisanih 50 gramov za vsakih nadaljnjih 25 gramov dodatna pristojbina (v pošt. tek. računu) » —.006

Časopisi in sicer tedniki za vsak iztis, ki ne presega 50 gramov (v pošt. tek. računu) . . » —.013

» isti, za vsakih nadalj. 50 gr (v pošt. tek. rač.) » —.011

Mesečniki, četrtniki, polletniki, ceniki, katalogi (v poštno tekočem računu) za vsak iztis do 50 gramov . . » —.016

» isti, za vsakih nadaljnjih 50 gramov (v poštno tekočem računu) dodatno . . » —.011

Tiskovine večje obsežnosti, kojih ena stran presega 25 cm, izvzemši če jih odpošlje založnik, plačajo dodatno pristojbino . . . » —.10

» periodične (časopisi) poslani izven poštne tek. rač. od zasebnikov za vsakih 50 gr . » —.10

» neperiodične, (knjige, brošure itd. poslani od kogar si bodi za vsakih 50 gramov . » —.10 (do največje teže 2 kg)

Vzorci brez vrednosti za prvih 100 gramov . . » —.40

» brez vrednosti za vsakih nadaljnjih 50 gramov (do najvišje teže 350 gramov) . . » —.20

Ekspresna pristojbina, poleg običajne pristojbine . » 1.25

Ekspresne pošiljke se dostavljajo le v mejah obveznega pošt. okrožja, izven tega se dostavljajo proti sledečim potninam: a) do 500 m . . » —.30

b) nad 500 m za vsak km ali del istega . . » —.60

Te potnine se pri slabem vremenu in za nočni čas zvišajo do dvojnega zneska.

Priporočitev (rekomandacija) poleg običaj. pristojbin (Odšk. za izgubl. priporoč. pošiljkatve znaša 15 L) » 1.25

Zavarovanje pisem (denarnih), vrhu običajne pristojbine in pristojbine za priporočitev za prvih 200 L » —.80

za vsakih nadaljnjih 100 L (ali manj) . . » —.30

Zavaruje se lahko do zneska 1000 L; pri poštnih uradih II. razreda do 500 L

Povratnice » —.60

Povzetje, stalna pristojbina » —.50

Za poštnoležerje pošiljkatve vrhu običajnih pristojbin . » —.20

ako te pristojbine ne plača odpošiljatelj . . » —.30

Zavoji do teže 1 kg » 2.50

» do teže 3 kg » 5.—

» do teže 5 kg » 8.—

» do teže 10 kg » 13.—

Pri zavojih večje obsežnosti 50% doplačila. Zavoji nad 10 kg se ne sprejmejo.

Poštna spremnica za zavojne stane 2 L (oz. 3 L) kar se pa pri plačanju pristojbine odšteje.

Zavarovanje zavojev, poleg običajne pristojbine za prvih 200 L » 1.—

» za vsakih nadalj. 100 L ali ulomek istih » —.50

Zavarovani zavoji morajo biti zašiti v platno in šivi gosto zapečateni.

Povzetje pri zavojih do 1000 L » —.60

Pristojbina za shrambo zavojev na pošti pri navadnih zavojih dnevno » —.25

vedar le do najvišje vsote 5 L

<i>Pristojbina</i> ista pri zavojih z naved. vrednostjo dnevno do najvišje vsote 8 L	» —.40
Brezplačno hrani pošta zavoj le tri dni.	
Odšk. za izgubljene navadne zavoj znaša 25 L	
<i>Poštne nakaznice</i> do 25 L	» —.40
» od 25 L do 50 L	» —.80
» od 50 L do 100 L	» 1.20
» od 100 L do 200 L	» 2.—
» za vsakih nadaljnjih 100 L ali ulomek istih	» —.50
» naslovij, vojakom z najvišj. zneskom 25 L	» —.20
<i>Tiskovina poštne nakaznice</i>	» —.10
<i>Brzjavne nakaznice</i> poleg običajnih pristojbin za navadno nakaznico in za brzjavko še	» —.50
Najvišja dovoljena svota 1000 L.	
<i>Reklamacije</i>	» —.40
<i>Pismene prošnje</i> za premembo naslova že odposlanih pošiljatev itd.	» —.60
<i>Poštne legitimacije</i>	» 2.—
<i>Splošna določila.</i> Nefrankirana pisma, nefrankirane dopisnice z daljšim besedilom, nefrankirani trgovski računi, rokopisi in vzorci plačajo globo, ki znaša dvojno vsoto pristojbine. Nezadostno frankirani pa plačajo globo dvojne vsote primanjkljaja. Nefrankiranih ali nezadostno frankiranih dopisnic ali razglednic, ki ne obsegajo več negoli 5 besed besedila, pošta sploh ne odpošilja, kakor tudi drugih zgoraj ne navedenih pošiljatev.	
Pristojbina za pisma in druga obvestila s strani županstev se zniža na polovico. Poštnoležeča pisma morajo imeti pravi naslov prejemnika in ne izmišljenega. Naslovljena morajo biti na prejemnike, ki so dosegli 18. starostno leto.	
<i>Brzjavke</i> , navadne 25 st. za besedo najmanj (8 bes.)	» 2.—
» nujne plačajo trikratni znesek	» 6.—
<i>Brzjavna nakaznica</i> poleg 25 stot. za vsako besedo	» 3.—
<i>Brzjavna nujna nakaznica</i> plača trikratni znesek poleg 75 stot. za vsako besedo.	» 9.—
<i>Navadno obvestilo</i> , da je došla brzjo. na svoj naslov	» 2.—
<i>Nujno obvestilo</i>	» 6.—
<i>Navadno obvestilo</i> za brzjavno nakaznico	» 3.—
<i>Nujno obvestilo</i>	» 9.—

Poštni promet z inozemstvom.

<i>Navadna pisma</i> v Avstrijo, Češko-Slovensko, Rumunijo in Ogrsko za prvih 20 gramov	L 1.00
za vsakih nadaljnjih 20 gramov	» —.75
<i>Dopisnice</i> v te države	» —.60
Za Albanijo veljajo iste pristojbine kakor za notranjost kraljestva.	

Pristojbine za druge države.

<i>Pisma</i> do 20 gramov	L 1.25
» za vsakih nadaljnjih 20 gramov	» —.75
<i>Dopisnice</i>	» —.75
» s plačanim odgovorom	» 1.50
<i>Razglednice</i> s samim podpisom	» —.25
<i>Rokopisi</i> za vsakih 50 gramov	» —.25
» najmanjša pristojbina	» 1.25
<i>Vzorci</i> za vsakih 50 gramov (do 2 kg)	» —.25
» najmanjša pristojbina	» —.50
<i>Tiskovine</i> za vsakih 50 gramov (do 2 kg)	» —.25
<i>Priporočitev</i>	» 1.25
<i>Povratnice</i>	» 1.—

<i>Reklamacije</i>	» 2.50
<i>Prošnje</i> za spremembo naslova itd.	» 2.50
<i>Ekspressi</i>	» 2.50
<i>Povzetje</i> (poleg sorazmerne pristojbine L —.50 za vsakih 100 lir in ulomek)	» 1.—
<i>Poštne legitimacije</i>	» 5.—
<i>Pristojbina</i> za poštroležeče pošiljke, ako plača odpošiljatelj	» —.20
» ista, ako jo plača prejemnik	» —.30
<i>Zavarovalnina</i> za vsakih 300 lir	» 1.25
<i>Škatle</i> z označeno vrednostjo, poleg pristojbin za priporočitev, zavarovanje in obnovitev na carinskem uradu za vsakih 50 gr	» 1.—
najmanjša pristojbina	» 5.—
<i>Pristojbina</i> za obnovitev škatle na car. uradu	» 2.50
Mednar. poštne nakaznice stalna pristojbina (poleg sorazmerne pristojb. L 0.50 za vsakih 100 L ali ulomek)	» 1.20

SEJMI.

Ajdovščina — 10. marca, križev petek, 24. junija, 10. avg., 15. okt. — *Akvileja* (Oglej) — 26. do 28. marca, 11. do 13. julija, 19. do 21. decembra. — *Avče* — nedeljo po 5. avgustu. — *Bazovica* — 20. dne vsakega meseca. — *Bitinje* — dan sv. Ane 26. julija. — *Boljunec* — 24. vakega meseca in 1. septembra. — *Bovec* — 14. febr., dan po velk. noči in po binkošti, nedeljo po 25. juliju, nedeljo po 28. okt., 21. novembra in nedeljo po 13. decembru. — *Breginj* — prvi četrtek aprila in prvi četrtek oktobra. — *Brezovica* — 28. aprila, 3. julija, 17. oktobra. — *Buje* — 31. januarja, 8. septembra. — *Buzet* — ponedeljek po sv. imenu Marijinem. — *Cerkno* — sredpostni ponedeljek, 23. aprila, 14. septembra, 4. novembra. — *Cerovo* — 25. aprila, 16. maja, 26. junija, 12. julija, 16. avgusta. — *Cres* — 5. do 7. avgusta. — *Čepovan* — 15. septembra. — *Červinjan* — ponedeljek po sv. Martinu 3 dni. — *Črniče* — prvo nedeljo po sv. Vidu. — *Črni Vrh* — sv. Jurija dan, nedeljo po sv. Marijeti, ponedeljek po malem Šmarnu, nedeljo po sv. Martinu. — *Dekani* — 9. marca, 9. jun., 9. septembra, 9. decembra (živinski semnji). — *Devin* — 24. junija (konjski semnji). — *Divača* — 26. dan vsakega meseca. — *Dolina* — 4. julija. — *Dot-Otlica* — prvo nedeljo v septembru. — *Dornberg* — 15. septembra. — *Dutovlje* — 3. februarja in vsakega 4. dne v mesecu (živinski in kramar. sejmi). — *Goče* — dan sv. Andreja (prašiči). — *Gorica* — vsak drugi in zadnji četrtek v mesecu, 16. marca osem dni, 24. avgusta 14 dni, 1. okt. osem dni, ponedeljek po sv. Andreju 14 dni. — *Gorjansko* — dan sv. Mohorja. — *Gradišče ob Soči* — vsak drugi torek, 20. januarja, ponedeljek in torek po prvi nedelji aprila, osem dni po veliki noči. — *Herpelje* — vsak drugi dan v mesecu. — *Hrastovlje* — na praznik v. Treh kraljev — *Idrija* — velikonočno sredo, 16. maja, o sv. Janezu, 15. sept. 15. oktobra sv. Terezije dan, 16. novembra, dan sv. Barbare. — *Ilirska Bistrica* — prvi ponedeljek meseca junija, ponedeljek po sv. Juriju, prv. ponedeljek po malem Šmarnu, ponedeljek po sv. Martinu. — *Jelšane* — 1. aprila. — *Kanal* — ponedeljek pred sv. Martinom, 19. marca sv. Jožefa dan (nov!). — *Klana* — na dan sv. Roka, 16. avg., dan sv. Jeronima, 30. septembra. — *Kobarid* — 9. marca, 13. junija, dan po rojstvu M. D. in ponedeljek po zahv. nedelj. — *Kojsko* — ponedeljek po sv. Juriju, ponedeljek po posv. cerkva. — *Komen* — sv. Jurija 24. apr. sv. Tilha (v Světem), mal. Šmarna (v Tomaževici), sv. Ivana (v Volčjem Gradu), sv. Križa (v Ivanjem Gradu). — *Koper* — 21. septembra, 21. oktobra. — *Krmin* — 25. junija in 4. septembra po tri

dni, vsak ponedeljek v mesecu živinski trg. — *Kubed* — drugi ponedeljek po rožni nedelji, ponedeljek po sv. Martinu. — *Labinj* (Albona) — 29. junija, 8. oktobra. — *Log* (pod Mangartom) — dan sv. Štefana, prvo nedeljo v avgustu. — *Log* (pri Vipavi) — 15. avgusta, 8. septembra. — *Lokev* — veliki ponedeljek, 9. novembra. — *Lokovec* — sv. Petra in Pavla. — *Lovran* — 24. in 27. aprila. — *Lož* — 15. marca. — *Milje* (Muggia) — 26. junija, 7., 8. in 9. oktobra. — *Monfalcone* (Tržič) — 20. marca in 6. decembra po dva dni. — *Moščenice* — 2. februarja, 29. novembra. — *Naborjet* — ponedeljek pred Vsemi Svetimi — *Nabrežina* — 5. aprila, 17. septembra, 27. oktobra. — *Novi Grad* (Castelnuovo) — 8. aprila, 8. junija, 27. novembra. — *Osp* — zadnjo nedeljo junija, prvo nedeljo novembra. — *Pazin* — 2. avgusta. — *Piran* — 24. aprila in 15. septembra po dva dni. — *Planina* — sv. Jurija dan, 12. julija, sv. Roka, sv. Andreja. — *Podgrad* (Istra) — vsak mesec dne 8., le v novembru 27. Ako je isti dan praznik, pa prvi delavnik. — *Podraga* — na dan cerkv. žegnanja, v nedeljo po sv. Mohorju in Fortunatu, 15. julija. — *Pontabell* — 30. junija, 8. septembra, 16. oktobra. — *Poreč* (Parenzo) — 21. novembra. — *Postojna* — ponedeljek po vnebohodu, sv. Luke dan, 24. avg., 3. decembra in prvi dan vsakega meseca. — *Povirje* — ponedeljek po sv. Antonu Padov. in po sv. Frančišku Ksav. — *Prem* — ponedeljek po sv. Gregorju, ponedeljek pred malim Šmarnom, ponedeljek po sv. Uršuli. — *Prosek* — sv. Martina dan, 11. novembra, ako je ta dan nedelja, pa dan poprej. — *Rakitna* — ponedeljek pred sv. Gregorjem, četrtek po sv. Juriju, sv. Medarda, ponedeljek pred sv. Simonom in Judo. — *Renče* — prvi ponedeljek v septembru. — *Ricmanje* — sv. Jožefa dan. — *Rihemberg* — veliki torek, 4. julija, kvat. soboto v septembru, 21. decembra. Če je 4. julija in 21. decembra nedelja, dan pozneje. — *Ročinj* — 30. novembra. — *Rovinj* (Rovigno) — 11. do 20. novembra. — *Senožeče* — četrtek po binkošti, ponedeljek po kvat. nedelji v septembru. — *Sežana* — dne 12. in 22. vsakega meseca (živ. semenj). V službu praznika se vrši semenj naslednji dan. — *Slap* (pri Vipavi) — v ponedeljek velikega tedna, 22. novembra, sv. Lucije dan. — *Slavina-Prestranek* — 24. junija (v Matenji vasi). — *Slivje* — 15. aprila, 26. septembra. — *Sorica* — sv. Luke dan (živinski sejm). — *Spodnja Idrija* — sv. Roka dan, 16. avgusta (za živino), ponedeljek po nedelji rožnega venca, 11. novembra, 17. marca, 3. maja. — *Suta pri sv. Tilhu* — 11. julija, 1. septembra, 7. oktobra. — *Sv. Anton* (pri Kopru) — ponedeljek po sv. Antonu Pad., 20. oktobra. — *Sv. Križ-Cesta* — ponedeljek po sv. Reš. Tel., 14. septembra. — *Sv. Lucija* (pri Tolminu) — 14. februarja, sv. Lucije dan, torek po veliki noči, torek po binkošti, v nedeljo po 28. oktobru, 21. novembra, 13. decembra. — *Sv. Mihael* (Nadanje Selo) — 30. novembra. — *Šmarje* — v tednu po jesenskih kvatrach, 3. febr., 22. nov. — *Šmarje pri Kopru* — ponedeljek po prvi nedelji meseca oktobra. — *Štanjel* — 7. januarja, 21. maja, 30. junija, 22. avgusta. — *Šturje* — 1. februarja, ponedeljek po beli nedelji, v sredo po nedelji rožn. venca. — *Št. Peter na Krasu* — dne 10. vsakega meseca (živinski in kramarski sejmi). Ako je ta dan nedelja ali praznik, pa dan pozneje. To so živinski in kramarski sejmi, tudi za konje in prešiče. Na praznik sv. Petra in Pavla velik kramarski sejm. — *Št. Vid pri Vipavi* — 14. marca, sv. Vida dan in 20. junija. — *Št. Viška Gora* — sv. Jožefa, sv. Vida, 15. junija, sv. Petra in Pavla. — *Tolmin* — 23. aprila, 21. septembra, nedelja po Rešn. Telesu, sv. Matevža 21. septembra. — *Tomaj* — 29. junija. — *Trbiž* — prvo soboto v aprilu in okt., 30. junija, 16. oktobra. — *Tribuša* (Dolenja) — sv. Jakoba dan. — *Trenta* — sv. Ane dan, 8. septembra. — *Trnovo* — ponedeljek po sv. Treh kraljih, 24. junija, 19. oktobra, ponedeljek po sv. Petru in Pavlu. — *Turjak* (Monfalcone) — 20. aprila, 10. oktobra, 9. decembra po

dva dni. — *Ukve* — zadnji ponedeljek v marcu in septembru. — *Unec* — prvi ponedeljek v marcu (živinski sejm). — *Vipava* — Mesečni sejmi 20. vsakega meseca; pustni ponedeljek, velikonočni torek, ponedeljek pred malim Šmarnom, na dan sv. Simona (28. oktobra). — *Vodnjan* — 10. avgusta, 13. decembra. — *Volosko* — 16. maja, 26. julija, 16. avgusta. — *Vremški Britof* — 15. avg. — *Vrh* (Idrija) — ponedeljek po tretji nedelji po veliki noči, 27. julija, 9. septembra. — *Vrhopolje* (pri Vipavi) — 22. januarja, sv. Primoža dan. — *Zagorje* — 10. marca, torek po binkošti, 17. septembra, kvaterni ponedeljek pred božičem.

KRAJEVNA IMENA V URADNEM ITALIJANSKEM PREVODU.

Vse slovenske, hrvatske in nemške občine, vasi in sela v Italiji so dobila nova uradna imena in sicer v italijanskem jeziku. Poštni uradi morajo odklanjati vse priporočene in zavarovane pošiljke, zavoje, nakaznice in brzojavke, ako kraj in pošta nista napisana v uradni obliki.

Zato priporočamo izveček iz kr. odlokov z dne 18. januarja 1923 št. 53 in z dne 5. julija 1923 št. 1489, ki določata nova uradna imena naših krajev.

Razlaga k tisku: Imena krajev, ki so sedež občin, smo tiskali z VELIKIMI črkami. Ž = županstvo; p = pošta.

A. FURLANSKA POKRAJINA.

AJBA = Aiba; p Ročinj
 AJDOVŠČINA = Aidussina; p
 Ajševica = Aisevizza; p
 ANHOVO = Anicova Corada; p Plave
 AVČE = Auzza; p
 Bača = Baccia; ž Grahovo, p Podbrdo
 Bača = Baccia di Modrèa; ž in p Sv. Lucija
 BANJŠICE = Santo Spirito della Bansizza; p Grgar
 Barbana = Barbana nel Collio; ž Biljana; p Dobrovo
 BATE = Battaglia della Bansizza; p Grgar
 Batuje = Battùglia; ž in p Črnič
 Bela = Bella di Vipacco; ž Podkraj, p Col
 Bela pristava = Bella Prestava; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 BILJANA = Bigliana; p Dobrovo
 BILJE = Biglia; p Miren
 Bodrež = Bodres; ž in p Kanal
 Bogu = Bogo; ž Vrabče, p Št. Vid pri Vipavi
 Borjana = Boreana; ž Kred, p Kobarid
 BOVEC = Plezzo; p
 Brdice = Brizza; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Brdice = San Lorenzo di Brizza; ž Biljana, p Dobrovo
 BREGINJ = Bergogna; p
 BRESTOVICA = Brestovizza in Valle; p Tržič (Monfalcone)
 Brezovk = Bresovico; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 BRJE = Boriano; p Komen
 Brje = Bria dei Furlani; ž in p Rihemberg
 BUDANJE = Budagne; p Vipava
 Bukovica = Boccavizza; ž Vrtojba, p Volčjadraga (Valvolciana)
 Bukovo = Pieve Buccova; ž Cerkno, p Grahovo
 Ceglo = Castelletto Zeglo; ž Medana, p Dobrovo
 CERKNO = Circhina; p
 Cerovo dol. = Cerò di sotto; ž in p Števerjan
 Cerovo gor. = Cerò di sopra; ž in p Števerjan
 COL = Zolla; p
 Coljava = Zolliava; ž Gabrovica, p Komen

Čadrg = Ciadra; ž in p Tolmin
 ČEKOVNIK = Ceconico; p Idrija
 ČEPOVAN = Chiapovano; p
 ČEZSOČA = Oltresònzia; p Bovec
 Čezsoški log = Loga di Oltresònzia; ž Čezsoča, p Srpenica
 Čiginj = Cighino; ž in p Volče
 Čipi = Cippi; ž in p Štanjel
 Črna = Cerna d' Idria; ž Dole, p Idrija
 ČRNIČE = Cernizza Goriziana; p
 ČRNI VRH = Montenero d' Idria; p
 ĐESKLE = Descia; p Plave
 Dobljar = Doblari; ž in p Ročinj
 Dobravlje = Dobràule di Santa Croce; ž in p Sv. Križ
 Dobrovo = Castel Dobra; ž Biljana; p
 Dol = Vallone; ž Opatjeselo, p Miren
 DOL = Dol; ž Dol-Otlica, p Ajdovščina
 DOLE = Dole; p Idrija
 Dolenje = Dolegna di Vipacco; ž Planina, p Ajdovščina
 Dolga poljana = Campolongo di Vipacco; ž Budanje, p Vipava
 Dolje = Dòllia; ž in p Tolmin
 DORNBERG = Montespino; p
 DREŽNICA = Dresenza; p
 Drnovk = Dornovico; ž Biljana, p Dobrovo
 Duplje = Duple San Tommaso; ž Vrhpolje, p Vipava
 Dvor = Dor di Plezzo; ž in p Bovec
 ERZELJ = Ersèl in monte; p Vipava
 Fojana = Fleana; ž Biljana, p Dobrovo
 GABERJE = Gàbria, p Štanjel
 Gabrije = Gàbria al Vipacco; Sovodnje, p Miren
 Gabrije = Gàbria di Tolmino; ž in p Tolmin
 GABROVICA = Gabrovizza; p Komen
 GOČE = Gozze; p Vipava
 GODOVIČ = Godovici; p
 GOJAČE = Gojaci; p Črniče
 Golobrd = Collobrida; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Gorenja vas = Goregna di Canale; ž in p Kanal
 GORJANSKO = Goriano; p Komen
 Gorje = Goriani di Circhina; ž in p Cerkno
 Gozd = Bosco; ž in p Col
 Gradišče = Gradiscutta; ž Renče, p Prvačina
 Gradišče = Gradischie di Vipacco; ž in p Vipava
 GRAHOVO = Gracova Serravalle; p
 Grant = Grandi; ž in p Grahovo
 GRGAR = Gargaro; p
 Griže = Grise; ž Vrabče, p Št. Vid pri Vipavi
 Hlevnik = Claunico; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Homec = Comes; ž Sedlo, p Breginj
 Hruševica = Crussevizza di San Daniele; ž in p Štanjel
 Huda južna = Villa Iussina; ž Grahovo; p
 Hudi log = Boscomalo; ž Sela, p Tržič (Monfalcone)
 IDERSKO = Idresca d' Isonzo; p Kobarid
 Ideršček = Idresca di Dole; ž Dole, p Idrija
 IDRIJA = Idria; p
 Idrija = Idria della Baccia; ž in p Sv. Lucija
 Idrijska bela = Bella d' Idria; ž in p Črni vrh
 Idrijski log = Loga d' Idria; ž in p Črni vrh
 Ivanji grad = Castalgiovanni; ž Gorjansko, p Komen
 Javornik = Giavornico; ž in p Črni vrh
 Jakovice = Giacozze; ž Vrabče, p Št. Vid pri Vipavi
 Jelični vrh = Iellicini Val Zala; ž Dole, p Idrija
 Jesenica = Gessenizza; ž in p Cerkno
 Jezerca = Geserza; ž in p Drežnica
 KAL = Cal di Canale; p Avče
 Kal = Cal di Plezzo; ž in p Bovec

Kal = Cal di Gracova; ž Grahovo, p Hudajužna
 KAMNJE = Camigna; p Črniče
 Kamno = Càmina; ž Libušnje; p Kobarid
 KANAL = Canale d' Isonzo; p
 Kanji dol = Canidòl; ž in p Črni vrh
 Kanomlja spod. = Canonla bassa; ž Spodnja Idrija, p Idrija
 Kanomlja gor. = Canonla alta; ž Spodnja Idrija, p Idrija
 Kanomlja sred. = Canonla media; ž Spodnja Idrija, p Idrija
 Klanc = Clanzi in Valle; ž Brestovica, p Komen
 Kneža = Chiesa San Giorgio; ž Grahovo, p Podmelec
 KOBARID = Caporetto; p
 Kobdijl = Cobidil San Gregorio; ž Štanjel
 KOBJEGLAVA = Còbbia; p Štanjel
 Koboli = Cobolli; ž in p Štanjel
 KOJSKO = Quisca; p
 KOMEN = Comeno; p
 Koritnica = Coritenza di Plezzo; ž in p Bovec
 Koseč = Cossis; ž in p Drežnica
 Kosovelje = Cossovela; ž Pliskovica, p Komen
 Kostanjevica = Castagnavizza del Carso; ž Temnica, p Komen
 Kovk = Cucco; ž in p Col
 Kovk = Cucco; ž Šturje, p Ajdovščina
 Kozana = Cosana del Còllo; ž Kojško
 Kozarno = Cosarna Santo Spirito; ž Biljana, p Dobrovo
 Kozaršče = Cosarsa; ž in p Volče
 KOŽBANA = Cosbana nel Còllo; p Dolenje (Dolegna nel Còllo)
 Krasno = Cràsena Furlana; ž in p Kojško
 KRED = Creda; p Robič (Robis)
 Kregolišče = Cregolischie; ž Brje, p Komen
 Križna gora = Montecroce di Tarnova; ž in p Col
 Krn = Montenero di Caporetto; ž Libušnje, p Kobarid
 Krnice = Carnizza d' Idria; ž Spodnja Idrija, p Idrija
 Kronberg = Moncorona; ž in p Solkan
 Kuk = Cucco di Gracova; ž Grahovo, p Podbrdo
 Labinje = Labigna; ž in p Cerkno
 Ladra = Ladra; ž Libušnje, p Kobarid
 Lazna = Lasna Valfredda; ž Trnovo, p Čepovan
 LEDINE = Ledine; p Idrija
 Levpa = Pieve di Lèupa; ž Kal, p Avče
 LIBUŠNJE = Libùssina; p Kobarid
 Lipa = Lippa di Comeno; ž Temnica, p Komen
 LIPALJA VES = Laglèsie San Leopoldo; p Pontafel
 Lisjaki = Lissiachi; ž in p Štanjel
 LIVEK = Luico; p
 Logaršče = Logarsca; ž Ponikve, p Podmelec
 Logje = Longo; ž in p Breginj
 LOG spod. = Bretto di sotto; p Log sr.
 Log sred. = Bretto di mezzo; ž Log; p
 LOKAVEC = Locavizza di Aidùssina; p
 Loke = Locca; ž in p Solkan
 LOKOVEC = Locavizza di Canale; p Čepovan
 Lokve = Crocera Loqua; ž Trnovo, p Čepovan
 Lokvica = Loquizza Seghetti; ž Opatjeselo, p Miren
 Lome = Lome in Monte; ž in p Črni vrh
 Lom kanalski = Lom di Canale; ž Kal, p Sv. Lucija
 Lom tolminski = Lom di Tolmino; ž in p Sv. Lucija
 LOŽE = Lose; p Vipava
 Ložice = Losizze di Zuanutti; ž in p Št. Vid pri Vipavi
 Lubinj = Lubino; ž in p Tolmin
 Lukovec = Locavizza di San Daniele; ž in p Štanjel
 Magozd = Magosti; ž in p Drežnica
 Mahniče = Machinici Comparetti; ž Vrabče, p Št. Vid pri Vipavi
 Mali dol = Dol piccolo; ž in p Komen

- Malo polje = Pòglie piccolo; ž in p Col
 Manče = Mance; ž Lože, p Vipava
 MEDANA = Medana; p Dobrovo
 Medvedje brdo = Montorso; ž in p Godovič
 Mihalji = Micali; ž Škrbina, p Komen
 MIREN = Merna; p
 Mirnik = Mernico; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Mlinsko = Molin d' Idresca; ž Idersko, p Kobarid
 Modreja = Modrèa; ž in p Sv. Lucija
 Modrejce = Modreuza; ž in p Sv. Lucija
 Morsko = Villa Morsca; ž in p Kanal
 Mrzli log = Loga di Montenero; ž in p Črni vrh
 Nadrožica = Villa Nadrosizza; ž Gorjansko, p Komen
 Neblo = Nèbola; ž in p Dolenje (Dolegna)
 Nemci = Casali Nenzi; ž in p Trnovo pri Gorici
 Nemški rut = Rutte di Gracova; ž in p Grahovo
 Novaki dol. = Novacchi di sotto; ž in p Cerkno
 Novaki gor. = Novacchi di sopra; ž in p Cerkno
 Nova vas = Novavilla; ž Opatjeselo, p Miren
 Novelo = Novello; ž Temnica, p Komen
 Nozno = Nòsena; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Obloke = Oblocca; ž Grahovo, p Hudajužna
 OPATJE SELO = Opacchiasella; p Miren
 Orehek = Orecca di Circhina; ž in p Cerkno
 Orehovica = Oreccovizza; ž in p Št. Vid pri Vipavi
 Orehovlje = Raccogliano; ž Bilje, p Miren
 Orešje = Orèssia; ž in p Col
 OSEK = Ossecca; p Šempas
 Otalež = Ottales; ž in p Cerkno
 Otlica = Ottelza; ž Dol-Otlica, p Ajdovščina
 OZELJAN = Ossegliano; p Šempas
 Peč = Peci; ž Sovodnje, p Miren
 Pečine = Pècine; ž Ponikve, p Slap ob Idriji
 Petrovo brdo = Colle Pietro; ž Grahovo, p Podbrdo
 Pevma = Piuma; ž Podgora; p
 PLANINA = Planina; p Vipava
 Planina = Planina di Circhina; ž in p Cerkno
 Plave = Plava; ž Deskle; p
 Plešivo = Plessiva di Medana; ž Medana, p Dobrovo
 PLISKOVICA = Pliscovizza della Madonna; p Komen
 Plužne = Plūsina; ž in p Bovec
 Podbela = Sant' Elena Natšone; ž Sedlo, p Breginj
 Podbreg = Piediriva; ž in p Št. Vid pri Vipavi
 Podbrdo = Piedicolle; ž Grahovo; p
 Podbrje = Podibosco; ž in p Št. Vid pri Vipavi
 PODGORA = Piedimonte del Calvario; p
 Podgrič = Pogricci; ž in p Št. Vid pri Vipavi
 Podklanec = Piediriva; ž Dole, p Idrija
 PODKRAJ = Podicrai del Piro; p Col
 Podmelec = Piedimelze; ž Tolmin; p
 Podpoznik = Poggio Pòsino; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 PODRAGA = Podraga; p Št. Vid pri Vipavi
 Podsabotin = Poggio S. Valentino; ž Podgora, p Pevma
 Polje = Pòglie grande; ž Vrabče, p Št. Vid pri Vipavi
 Poljice = Poglizze di Monte Sanvito; ž Št. Viška gora, p Cerkno
 Poljubinj = Polubino; ž in p Tolmin
 PONIKVE = Paniqua; p Slap ob Idriji
 Poreče = Porecci di Vipacco; ž in p Št. Vid pri Vipavi
 Porzen = Porsen; ž Grahovo, p Podbrdo
 Potok = Potocco del Confine; ž Dole, p Idrija
 Potoki = Potocchi di Creda; ž Kred, p Robič (Robis)
 Prapretno = Pràpeno; ž in p Tolmin
 Prapretno brdo = Pràpeno del Monte; ž Št. Viška gora, p Slap ob Idriji
 Predel = Predil; ž in p Log
 Predgrize = Pregrise in Montenero; ž in p Črni vrh
 Preserje = Pressèrle; ž in p Komen
 PRVAČINA = Prevàcina; p
 Puštala = Pustalla; ž in p Čepovan
 Rakovec = Racovizza; ž Ponikve, p Podmelec
 Ravna = Ràuna del Castello; ž in p Črniče
 Ravne = Ràuna di Dresenza; ž in p Drežnica
 Ravne = Ràuna di Sàbbice; ž in p Tolmin
 Ravnica = Raunizza di Gargaro; ž in p Grgar
 Reka = Recca San Giovanni; ž in p Cerkno
 RENČE = Ranziano; p
 RIHEMBERG = Rifembergo; p
 Robedišče = Robedischis; ž in p Breginj
 ROČINJ = Ronzina; p
 Rubija = Rùbbia; ž Škrbina, p Komen
 Rubije = Castel Rùbbia; ž Sovodnje, p Miren
 Rupa = Ruppia di Merna; ž in p Miren
 Ruté = Rutte di Volzana; ž in p Volče
 Sanabor = Senabòr Val Bella; ž in p Col
 SEDLO = Sèdula; p Breginj
 SELA = Sella delle Trincee; p Tržič (Monfalcone)
 Sela = Sella; ž Vrabče, p Št. Vid pri Vipavi
 Selce = Selze di Caporetto; ž Libušnje, p Kobarid
 Selišče = Sellischie di Tolmino; ž in p Tolmin
 Selo = Sella del Bivio; ž in p Črniče
 Selo = Sella di Volzana; ž in p Volče
 Senik = Senico; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 SKRILJE = Scrilla; p Sv. Križ
 SLAP = Slappe Zorzi; p Vipava
 Slap = Slappe d' Idria; ž Sv. Lucija
 Slapnik = Slapenico; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Smast = Smasti; ž Libušnje, p Kobarid
 Snežeče = Solesènychia; ž Biljana, p Dobrovo
 SOČA = Sònzia; p
 SOLKAN = Salcano; p
 SOVODNJE = Savogna d' Isonzo; p Miren
 SPODNJA IDRIJA = Idria di sotto; p Idrija
 SRPENICA = Serpenizza; p
 Stanovišče = Stanovischis Serpentina; ž Sedlo, p Breginj
 Staroselo = Sella di Caporetto; ž Kred, p Kobarid
 Strmec = Bretto di sopra; ž in p Log
 Strmec = Stermizza di Montenero; ž in p Črni vrh
 Stržišče = Sant' Osvaldo; ž Grahovo, p Hudajužna
 Sužid = Susida; ž in p Kobarid
 SVETA LUCIJA = Santa Lucia di Tolmino; p
 SVETI KRIŽ = Santa Croce di Aidussina; p
 Sveto = Sutta; ž in p Komen
 Svino = Villa Svina; ž in p Kobarid
 ŠEBRELJE = Sebrèglie; p Slap ob Idriji
 ŠEMPAS = Sambasso; p
 Šent Maver = San Mauro all' Isonzo; ž Podgora, p Pevma
 Šent Mihel = San Michele; ž Ozeljan, p Šempas
 ŠENT PETER = San Pietro di Gorizia; p
 Šent Tomaž = San Tommaso di Scrilla; ž Skrilje, p Sv. Križ
 ŠENT VID = San Vito di Vipacco; p
 ŠENT VIŠKA GORA = Monte Sanvito; p Slap ob Idriji
 Šibelji = Sibèglia; ž Škrbina, p Komen
 Škofi = Scoffi; ž Brje, p Komen
 ŠKRBINA = Scherbina; p Komen
 Škrljevo = Scriò; ž Kožbana, p Dolenje (Dolegna)
 Štorenc = San Lorenzo di Nèbola; ž Biljana, p Dobrovo

ŠMARJE = Samària; p Štanjel
 Šmartno = San Martino; ž in p Kojško
 STANDREŽ = Sant' Andrea di Gorizia; p Standrež
 ŠTANJEL = San Daniele del Carso; p
 STEVERJAN = San Floriano del Collio; p
 ŠTURJE = Sturje delle Fusine; p Ajdovščina
 TEMNICA = Temenizza; p Komen
 TOLMIN = Tolmino; p
 Tomaževica = Tomasovizza; ž in p Komen
 TRENTA = Trenta d' Isonzo; p Soča
 TRIBUŠA gor. = Tribussa sup.; p Slap ob Idriji
 Tribuša spod. = Tribussa inf.; ž Št. Viška gora, p Slap ob Idriji
 TRNOVO = Tarnova della Selva; p
 TRNOVO = Terno d' Isonzo; p Kobarid
 Trtnik = Tertenico; ž Grahovo, p Podbrdo
 Tublje = Tuble di Bortano; ž Brje, p Komen
 Tupelče = Villa Tupelce; ž Kobjcglava, p Štanjel
 Ukanje = Ucagna dei Marchi; ž Anhovo, p Kanal
 UKVE = Ugovizza; p
 USTJE = Ustie; p Ajdovščina
 Vale = Valle di Brestovizza; ž Brestovica, p Tržič (Monfalcone)
 Vedrijan = Vedrignano; ž in p Kojško
 VELIKE ŽABLJE = Sable grande; p Sv. Križ
 VELIKI DOL = Dol grande; p Komen
 VIPAVA = Vipacco; p
 Vipolže = Vipulzano; ž in p Kozana
 Višnje = Visne; ž Podkraj, p Col
 Višnjevik = Visnovico; ž in p Kojško
 Vitovlje = Vittuglia; ž Osek, p Šempas
 Vodice = Vodizze in Selva Piro; ž Podkraj, p Col
 Voglarji = Carbonari; ž in p Trnovo pri Gorici
 VOGRSKO = Ville Montevicchio; p Volčjadraga (Valvolciana)
 VOJSKO = Vöschia; p Idria
 VOJŠČICA = Voissizza di Comeno; p Komen
 Volarje = Volària; ž in p Tolmin
 VOLČE = Volzana; p
 Volčji grad = Volci; ž in p Komen
 VRABČE = Monte Uràbice; p Št. Vid pri Vipavi
 Vrh kanalski = Verco di Canale; ž in p Kanal
 Vrhovlje = Vercòglia di Quisca; ž in p Kojško
 Vrhovlje = Vercòglia di Cosbana; ž Kožbana, p Dolenje
 (Dolegna)
 VRHPOLJE = Verpogliano; p Vipava
 Vrh sv. Mihaela = S. Michele del Carso; ž Opatjeselo, p Miren
 Vrsno = Ursina; ž Libušnje, p Kobarid
 Vrtoče = Vertozza; ž Sovodnje, p Miren
 VRTOJBA dol. = Vertoiba in Campisanti inf.; p Št. Peter
 pri Gorici
 Vrtojba gor. = Vertoiba in Campisanti sup.; p Št. Peter pri
 Gorici
 VRTOVIN = Vertovino; p Črniče
 Vučja ves = Valbruna; ž in p Ukve
 Zadlaz = Villa Grotta di Dante; ž in p Tolmin
 Zadlog = Salloga d' Idria; ž in p Črni vrh
 Zakriž = Sacris; ž in p Cerkno
 Zalibreg = Salimbergo; ž Biljana, p Dobrovo
 Zatolmin = Sottolmino; ž in p Tolmin
 Zavrac = Saurazzi; ž Dole, p Idrija
 Zemono = Zemono; ž in p Vipava
 Znojile = Monte Snòile; ž Grahovo, p Hudajužna
 Žabče = Sàbbice; ž in p Tolmin
 Žabnice = Camporosso in Valcanale; p
 ŽAGA = Saga; p Srpénica
 Zapuže = Sapuse; ž Šturje, p Ajdovščina
 Žirovnica = Serovenza; ž Dole, p Idrija.

B. TRŽAŠKA POKRAJINA.

AVBER = Alber di Sesana; p Tomaj
 Bane = Banne; trž. okolica, p Opčine
 Barka = Barca; ž Naklo, p Britof
 Barkovlje = Barcola; trž. predm.; p
 Bazovica = Basovizza; trž. okolica; p
 Belsko = Oblisca di Postumia; ž in p Postojna
 Betanija = Bettania; ž Naklo, p Divača
 Boljunec = Bagnoli della Rosandra; ž Dolina, p Boršt
 Boršt = Sant' Antonio in Bosco; ž Dolina; p
 Brestovica = Brestovizza di Poverio; ž Povir, p Sežana
 Brezje = Brèsie; ž Hrenovice, p Hrašče
 Brežec = Brese; ž Naklo, p Divača
 BRITOF = Cave Auremiane; p
 Brje = Bèrie di Sesana; ž Kopriva, p Dutovlje
 Brišče = Bristie; ž Zgonik, p Prosek
 Briščiki = Borgo Grotta Gigante; ž Zgonik, p Prosek
 Buje = Buie del Timavo; ž in p Košana
 BUKOVJE = Bucùie; p Postojna
 Cerovlje = Ceròglie dell' Ermada; ž Mavhinje, p Devin
 Col = Zolla di Monrupino; ž Veliki Repen, p Opčine
 Carbola Zgornja = Chiarbola; trž. predm., p Trst
 Čehovini = Cecovini; ž Štjak, p Sežana
 Čepno = Cèppeno; ž in p Košana
 Čermelice = Cermelisse; ž Hrenovice, p Hrašče
 Dane = Danne di Sesana; ž Naklo, p Divača
 Dane = Danna; ž in p Sežana
 DEVIN = Duino; p
 Devinsčina = Devincina; ž Zgonik, p Prosek
 Divača = Divaccia; ž Naklo, p
 DOBERDOB = Doberdò del Lago; p Ronchi
 Dobravlje = Dobraùle di Tomadio; ž in p Tomaj
 DOLENJA VAS = Villa bassa di Senoecchia; p Senožeče
 Dolenje = Dolegna di San Giacomo; ž Štjak, p Sežana
 Dolenje Vreme = Auremo di sotto; ž in p Britof
 DOLINA = San Dorlgo della Valle; p
 Draga = Draga Sant' Elia; ž Dolina, p Boršt
 DUTOVLJE = Duttogliano; p
 FAMLJE = Fàmie; p Britof
 Filipčje brdo = Filippi; ž in p Tomaj
 Gabrče = Gaberce Auremiano; ž in p Senožeče
 Gabrovec = Gabrovizza S. Primo; ž Zgonik, p Prosek
 Godnje = Godignano; ž in p Dutovlje
 Gorenje = Goregna di Povèrio; ž Povir, p Sežana
 Gorenje = Goregna di Bucùie; ž Bukovje, p Postojna
 Gorenje Ležeče = Lesece Auremiano; ž Gorenje Vreme,
 p Britof
 GORENJE VREME = Auremo di sopra; p Britof
 Goriče = Gorice del Timavo; ž Famlje, p Britof
 Goriče = Gorice Carentano; ž Hrenovice, p Hrašče
 Gradec = Grazza; ž in p Št. Peter na Krasu
 Gradinje = Gradigne di Sesana; ž Avber, p Tomaj
 Gradišče = Gradischie di San Canziano; ž Naklo, p Britof
 Gradišče = Gradisca di San Giacomo; ž Štjak, p Sežana
 Grahovo brdo = Gracovo di Tomadio; ž in p Tomaj
 Greta = Gretta; trž. predm.; p Trst (Trieste)
 Grobišče = Grobisce; ž Slavina, p Prestranek
 Gropada = Gropada; trž. okolica, p Bazovica
 Hrastje = Cràstie di San Pietro; ž in p Št. Peter na Krasu
 Hrašče = Cràstie di Postumia; ž Postojna; p
 HRENOVICE = Crenovizza; p Hrašče
 Hruševje = Cruscèvie; ž Hrenovice, p Razdrto
 Jamlje = Iamiano; ž Devin, p Tržič (Monfalcone)

- Kačice = Cacitti; ž Naklo, p Divača
 Kačja vas = Caccia; ž in p Postojna
 Kal = Cal di San Michele; ž Šmihel, p Št. Peter na Krasu
 Kazlje = Casigliano di Sesana; ž Štorje, p Sežana
 Kjadin = Chiadino; trž. predm., p Trst (Trieste)
 Klenik = Clenico; ž in p Št. Peter
 Koče = Cocce; ž Slavina, p Prestranek
 Kolonja = Cologna; trž. predm.; p Trst
 Koludrova = Colludrozza; ž Zgonik, p Prosek
 Kontovel = Contovello; trž. okol., p Prosek
 KOPRIVA = Capriva nel Carso; p Dutovlje
 KOŠANA = Cossana; p
 Krajna vas = Villa Cargna; ž Skopo, p Dutovlje
 Kreplje = Crepegliano; ž in p Dutovlje
 Križ = Croce di Tomadio; ž in p Tomaj
 Krtinova = Cartinozza; ž Štjak, p Sežana
 Landol = Landolo; ž Hrenovice, p Hrašče
 LAŽE = Lase; p Senožeče
 Ležeče = Lesece di San Canziano; ž Naklo, p Britof
 Lipica = Equile Lipizzano; trž. okolica, p Bazovica
 LOKEV = Corgnale; p
 Lonjer = Longera; trž. predm., p Katinara
 Mačkolje = Caresana d' Istria; ž in p Dolina
 Majceni = Mäizzeni; ž Štorje, p Sežana
 Mala pristava = Prestava piccola; ž Šmihel, p Nadanje selo
 Mali otok = Ottocco piccolo; ž in p Postojna
 Mali repen = Rupin piccolo; ž Zgonik, p Prosek
 Malo brdo = Berdo piccolo; ž Hrenovice, p Razdrto
 Malo Ubelsko = Oblisca piccola; ž Hrenovice, p Razdrto
 Matavun = Mattauno; ž Naklo, p Divača
 Matenja vas = Mattegna; ž Slavina, p Prestranek
 MAVHINJE = Malchina; p Devin
 Medja vas = Medeazza; ž in p Devin
 Merče = Merciano; ž Povir, p Sežana
 MILJE = Muggia; p
 Miljski hribi = Monti di Muggia; ž in p Milje
 Miramar = Miramare; trž. okolica, p Prosek
 Misliče = Villa Mislice; ž Naklo, p Britof
 NABREŽINA = Aurisina; p
 Nadanje selo = Nadagna; ž Šmihel
 NAKLO = Nacla San Maurizio; p Divača
 Nemška vas = Villa Santandrea; ž in p Št. Peter na Krasu
 Neverke = Neverche; ž Šmihel, p Nadanje selo
 Nova Sušica = Sussizza nuova; ž Šmihel, p Nadanje selo
 Nova vas = Villanova di San Giacomo; ž Štjak, p Sežana
 Opčine = Villa Opicina; trž. okolica; p
 Orehek = Orecca di Postumia; ž Slavina, p Prestranek
 Orlek = Orle; ž in p Sežana
 Ostrožno brdo = Monforte del Timavo; ž Košana, p Št. Peter na Krasu
 Otošče = Vitozza; ž Dolenja vas, p Senožeče
 Padrič = Padriciano; trž. okolica, p Bazovica
 Palčje = Palci; ž in p Št. Peter na Krasu
 Petelinje = Petteline; ž in p Št. Peter na Krasu
 Plavija = Plavia; ž in p Milje
 Plešivica = Plessiva di Poverio; ž Povir, p Sežana
 Podbreže = Villa Podibrese; ž Štjak, p Sežana
 Podgrad = Nigrignano; ž Naklo, p Divača
 Poljane = Marcottini; ž Doberdob, p Ronchi
 Poljane = Pollane; ž Štjak, p Sežana
 Ponikve = Paniqua di Sesana; ž Avber, p Tomaj
 POSTOJNA = Postumia; p
 Potoče = Potocce di Villabassa; ž Dolenja vas, p Senožeče
 POVIR = Poverio; p Sežana
 Praprot = Prepetto di San Pelagio; ž Šempolaj, p Nabrežina
 Prebeneg = Prebenico; ž in p Dolina
 Prečnik = Precenico di Comeno; ž Slivno, p Nabrežina
 Predjama = Castel Lueghi; ž Bukovje, p Postojna
 Prelože = Prelose di Corgnale; ž in p Lokve
 Prestranek = Prestrane; ž Slavina; p
 Prosek = Prosecco; trž. okolica; p
 Radohova vas = Radoccova; ž in p Št. Peter na Krasu
 Rakitnik = Rachiteni; ž Slavina, p Prestranek
 Rakulik = Raccolico; ž Hrenovice, p Hrašče
 Raša = Rassa; ž Avber, p Tomaj
 Ravne = Ràune di San Giacomo; ž Štjak, p Sežana
 Razdrto = Prevàl; ž Hrenovice; p
 Razguri = Rasguri; ž Štjak, p Sežana
 Ricmanje = San Giuseppe della Chiusa; ž Dolina, p Boršt
 Rocol = Rozzòl; trž. predm.; p Trst (Trieste)
 RODIK = Roditti; p Kozina (Cosina)
 Rojan = Roiano; trž. predm.; p Trst (Trieste)
 Sajeveče = Saieccie Častelvecchio; ž Hrenovice, p Razdrto
 Sajeveče = Saieccie di Lase; ž Laže, p Senožeče
 Salež = Sales; ž Zgonik, p Prosek
 Samotorca = Samatorza; ž Zgonik, p Prosek
 Selce = Selze di San Pietro; ž Št. Peter, p Prestranek
 Selo = Sella di San Giacomo; ž Štjak, p Sežana
 Senadole = Senadole; ž Štorje, p Sežana
 SENOŽEČE = Senosècchia; p
 Sesljan = Sistiana; ž Mavhinje, p Devin
 SEŽANA = Sesana; p
 SINADOLE = Sinadole; p Senožeče
 SKOPO = Scoppo; p Dutovlje
 SLAVINA = Villa Slavina; p Prestranek
 Slavinje = Slavnig; ž Hrenovice, p Razdrto
 SLIVNO = Slivia; p Nabrežina
 Stara sušica = Sussizza vecchia; ž Šmihel, p Nadanje selo
 Stara vas = Stara di Postumia; ž in p Postojna
 Strane = Strane; ž Hrenovice, p Razdrto
 Strmca = Stermizza Mater Dei; ž in p Postojna
 Studenec = Studenza; ž Hrenovice, p Hrašče
 Studeno = Studeno; ž in p Postojna
 Suhorje = Succòria; ž in p Košana
 Sveta Marija Magdalena spod. = Santa Maria Maddalena infer.; trž. predm.; p Trst (Trieste)
 Sveta Marija Magdalena zgor. = Santa Maria Maddalena superiore; trž. predm., p Trst (Trieste)
 Sveti Križ = Santa Croce di Trieste; trž. okol.; p
 ŠEMPOLAJ = San Pelagio; p Nabrežina
 ŠENT PETER = San Pietro del Carso; p
 Šent Tomaž = San Tommaso della Rassa; ž Štjak, p Sežana
 Šepulje = Seppuglie; ž in p Tomaj
 Škedenj = Servola; trž. predm.; p
 Škocijan = San Canziano della Grotta; ž Naklo, p Divača
 Škoflje = Scoffe; ž Naklo, p Britof
 Škorklja = Scorcòla; trž. predm.; p Trst
 Šmarje = Santa Maria di Sesana; ž in p Sežana
 ŠMIHEL = San Michele di Postumia; p Nadanje selo
 Šmihel = San Michele di Senosècchia; ž Hrenovice, p Hrašče
 ŠTJAK = S. Giacomo in Colle; p Sežana
 ŠTORJE = Storie; p Sežana
 TOMAJ = Tomadio; p
 Trebče = Trebiciano; trž. okol.; p Bazovica
 Trebižani = Trevisani; ž Štjak, p Sežana
 Trnje = Tergni; ž in p Št. Peter na Krasu
 Trnovica = Ternova piccola; ž Šempolaj, p Nabrežina
 Utovlje = Uttòglie; ž in p Tomaj

Vareje = Varèa; ž Naklo, p Divača
 Vatočlje = Vattoglie; ž Naklo, p Britof
 Večkoti = Vescotti; ž Štiak, p Sežana
 Velika pristava = Prestava grande; ž Smihelj
 Veliki otok = Ottocco grande; ž in p Postojna
 VELIKI REPEN = Rupin grande; p Opčine
 Veliko brdo = Berdo grande; ž Hrenovice, p Razdrto
 Veliko Ubelsko = Oblisca grande; ž Hrenovice, p Razdrto
 Verdelj = Guardiella; trž, predm.; p Sv. Ivan pri Trstu (San Giovanni di Guardiella)
 Vižovlje = Visogliano; ž Mavhinje, p Devin
 Voglje = Vogliano; ž Veliki Repen, p Opčine
 Vovče = Volce Auremiano; ž in p Košana
 Vrhovlje = Vercogliano di Monrupino; ž Veliki Repen, p Opčine
 Zagradec = Sagrado di Sgonico; ž Zgonik, p Prosek
 Zagon = Zagòn; ž in p Postojna
 Zalog = Saloga di Postumia; ž in p Postojna
 Zavrhek = Zaverco; ž Naklo, p Britof
 ZGONIK = Sgonico; p Prosek
 Žeje = Zèie; ž Slavina, p Prestranek
 Žirje = Sirie; ž Povir, p Sežana

C. ISTRSKA POKRAJINA.

Artviže = Artuise; ž in p Materija
 Bošte = Boste; ž Marezige, p Koper
 Brezovica = Bresovizza Marenzi; ž in p Materija
 Črnotič = Cernotti; ž Hernelje-Kozina, p Klanec (Clanz)
 Črnikal = San Sergio; ž Dekani; p
 DEKANI = Villa Decani; p
 Erjavče = Eriacci; ž in p Podgrad
 Gaberk = Gábrega; ž in p Podgrad
 Gabrovica = Gabrovizza d' Istria; ž in p Dekani
 Golac = Golazzo; ž Materija, p Obrov
 Gradišče = Gradischle di Castelnovo; ž in p Podgrad
 HERPELJE = Erpelle; ž Hernelje-Kozina, p Kozina
 Hotičina = Coticcina; ž in p Materija
 Hrastovlje = Cristòglie; ž Dekani, p Črnikal
 Hrušica = Crussizza di Castelnovo; ž in p Podgrad
 Huje = Cùie; ž in p Podgrad
 Javorje = Giavòrie; ž in p Podgrad
 Jelovice = Gelovizza; ž in p Materija
 KOPER = Capodistria; p
 Koštabona = Costabona; ž in p Pomjan
 Kovčice = Calcizza; ž in p Materija
 Kozina = Cosina; ž Hernelje-Kozina; p
 Kozjane = Cosiane; ž in p Materija
 Krkavci = Carcase; ž in p Pomjan
 Kubed = Còvedo; ž Dekani, p Črnikal
 Loka = Lonche; ž Dekani, p Črnikal
 Male Loče = Locce piccola; ž in p Podgrad
 Male Mune = Mune piccola; ž Podgrad, p Vele Mune
 MAREZIGE = Marèsego; p Koper
 Markovščina = Marcòssina; ž in p Materija
 MATERIJ = Matteredia; p
 Obrov = Obrovo Santa Maria; p
 Osp = Ospo; ž Dekani, p Črnikal
 Podbeže = Pobese; ž in p Podgrad
 Podgorje = Piedimonte del Taiano; ž Hernelje-Kozina; p
 PODGRAD = Castelnovo d' Istria; p
 Podpeč = Popècchio; ž Dekani, p Črnikal
 Poljane = Pogliane del Carnaro; ž Podgrad, p Ičici (Ville d' Icici)
 POMJAN = Paugnano; p

Pregarje = Pregara; ž Podgrad, p Obrov
 Prelože = Prelöse Sant' Egidio; ž Podgrad, p Obrov
 Prešnica = Bresanza; ž Hernelje-Kozina; p Klanec (Clanz)
 Račice = Racizze di Castelnovo; ž Podgrad, p Buzet (Pinguente)
 Rittomeče = Rittomece; ž in p Podgrad
 Rižana = Lazzaretto Risano; ž Koper, p Dekani
 Rožar = Rosariòl; ž Dekani, p Črnikal
 Slivje = Slivia di Castelnovo; ž in p Materija
 Sobonje = Sobogna; ž in p Podgrad
 Sočerb = San Servolo; ž Hernelje-Kozina; p Dolina
 Starad = Starada; ž in p Podgrad
 Studena gora = Studena in Monte; ž in p Podgrad
 Sveti Anton = San Antonio di Capodistria; ž in p Dekani
 Škofije = Albaro-Vescovà; p
 Šmarje = Monte di Capodistria; ž Pomjan, p Koper
 Tatre = Tatre; ž in p Materija
 Tinjan = Antignano d' Istria; ž Dekani, p Škofije
 Truške = Trùscolo; ž Marezige, p Koper
 Vele Mune = Mune grande; ž Podgrad
 Vodice = Vodizze di Castelnovo; ž Materija, p Obrov
 Zajelšje = Zaielse di Castelnovo; ž in p Podgrad
 Zazid = Sasseto; ž Dekani, p Črnikal
 Žejane = Seiane; ž Podgrad, p Vele Mune

D. REŠKA POKRAJINA.

Bač = Bàccia di Bisterza; ž in p Knežak
 BISTRICA = Bisterza; p
 Brdce = Berze di Torrenova; ž in p Trnovo
 Brdce = Berze; ž in p Jelšane
 Čelje = Cèglie; ž in p Prem
 Dobro polje = Pogle di Torrenova; ž in p Trnovo
 Dolenje = Dolegna di Elsane; ž in p Jelšane
 Dolenji Zemon = Zemòn di sotto; ž Jablanica, p Bistrica
 Drskovče = Drescozze; ž in p Zagorje
 Gorenje Bitinje = Bittigne di sopra; ž in p Prem
 Gorenji Zemon = Zemòn di sopra; ž Jablanica, p Bistrica
 Harije = Carie; ž Trnovo, p Bistrica
 JABLANICA = Castel Jablanizza; p Bistrica
 Janežovo brdo = Berdo San Giovanni; ž in p Prem
 Jasen = Iàsena di Bisterza; ž Jablanica, p Bistrica
 JELŠANE = Elsane; p
 Juršiče = Giùrsici; ž in p Knežak
 Kilovče = Monte Chilovi; ž in p Prem
 KNEŽAK = Fontana del Conte; p
 Koritnica = Coritenza di Bisterza; ž in p Knežak
 Koseze = Cossese; ž Trnovo, p Bistrica
 Kutežovo = Cottèsevo; ž Jablanica, p Bistrica
 Lipa = Lippa di Elsane; ž in p Jelšane
 Mala Bukovica = Bucovizza piccola; ž in p Trnovo
 Majreče = Merece; ž in p Trnovo
 Nova Kračina = Cràccina nova; ž in p Jelšane
 Parje = Parie; ž in p Zagorje
 Pasjak = Passiaco; ž in p Jelšane
 Podgraje = Villa Podigraie; ž Jelšane, p Bistrica
 Podstenje = Postegna; ž in p Trnovo
 Podstenišček = Postegnesca; ž in p Trnovo
 Podtabor = Tabor di Sembie; ž in p Knežak
 PREM = Primano; p
 Radečevo brdo = Ratècevo in Monte; ž in p Prem
 Rupa = Ruppà di Elsane; ž in p Jelšane
 Smerje = Smèria; ž in p Prem
 Spodnje Bitinje = Bittigne di sotto; ž in p Prem

Soze = Sose; ž in p Trnovo
 Sušak = Sussa; ž in p Jelšane
 Šapjane = Sappiane; ž in p Jelšane
 Šembije = Sembie; ž in p Knežak
 Šilen Tabor = Tabor grande; ž in p Zagorje
 Tominje = Tomigna; ž in p Trnovo
 Topolec = Topolza; ž in p Trnovo
 TRNOVO = Torrenova di Bisterza; p

Trpčane = Terciane; ž Jablanica, p Bistrica
 Velika Bukovica = Bucovizza grande; ž in p Trnovo
 Vrbica = Verbizza; ž Jablanica, p Bistrica
 Vrbovo = Verbovo; ž Jablanica, p Bistrica
 Zabiče = Zábice Castelvechio; ž Jelšane, p Bistrica
 ZAGORJE = Sagòria San Martino; p
 Zarečica = Sarecizza in Val Timavo; ž in p Trnovo
 Zareče = Sarecce di Torrenova; ž in p Trnovo

LISTNICA GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE.

Tretje leto je poteklo, odkar Goriška Mohorjeva družba živi. To leto je prineslo Družbi veliko težav, odboru mnogo skrbi in dela, — prineslo ji je pa tudi veliko božje pomoči. S ponosom zremo na goro dobrih, zrelih, katoliških knjig, ki jih je Družba že poslala v slovenske domove: četrtilijona dobrih knjig je šlo v svet, dvestopetdesettisoč zagovornikov pravice in božje resnice in lepote. Naj gre naša iskrena zahvala vsem gg. pisateljem, požrtvovalnim rojakom, predvsem gg. poverjenikom, ki so nesebično sodelovali, da je Družba dosegla ta uspeh! —

Lanske knjige — Koledar, Sanguis martyrum, Socialna čitanka, Nevesta s Korinja — so izzvale živahno kritiko: na eni strani popolno in navdušeno priznanje, od druge strani pa prigovore. Stokovna kritika je v najuglednejših revijah (v Domu in Svetu, Socialni misli, Času, Našem domu itd.) brez pridržka odobrila knjige in jih postavila v zgled velikim knjižnim založbam.

Vendar je odbor, kot je pravično, vestno pretehtal vse nasvete in prigovore gg. poverjenikov in se je odločil, da letos izda knjige lažje vsebine, poljudne, ki pa naj vseeno imajo trajno vrednost. Ta odločitev odseva iz vseh peterih knjig, ki jih letos pošiljamo v svet. Prosimo gg. poverjenike, da nam tudi v bodoče sporočajo svoje nasvete in želje ljudstva.

Koledar je domač: kaže nam naše može, našo zgodovino, naše kraje; v povestih vidimo naše ljudi s Krasa in Vipavske in Notranjske. *Koledar* je žitnica, iz katere naj Mohorjan zajema celo leto. Zato smo izbrali samo kleno zrnje. *Koledar* je zamišljen kot zbornik trajne veljave, ki nam kaže dom in odpira okno v svet. Tak bo tudi v bodoče. — *Koledar* je uredil g. dekan Venceslav Belè. Tehnično delo je izvršil g. dr. J. Kralj.

Jelkin nageljček je priprost, a zelo lep kmečki roman iz peresa Evgena Kumičiča. Iz knjige dehti Istra: življenje pastirice, burne poti mladih mornarjev, hrepenenje po rožnem domu, po krščanskem domu. Prevajalec je knjigo točno in z okusom prevedel in mestoma krajšal, tako da jo bo s pridom bralo staro in mlado.

Legende o sv. Frančišku. Letos je 700 let, kar je zatisnil oči najljubeznivejši svetnik katoliške Cerkve, sv. Frančišek Asiški. Goriška Mohorjeva družba želi, da bi tisoči spoznali življenje in duha sv. Frančiška. Zato je naprosila znamenitega pisatelja Ksaverja Meška, naj priredi svoje »Legende«, ki so prvič izšle v »Domu in Svetu«, za Družbo. G. pisatelj je napisal izviren uvod, v katerem nam v velikih, sijajnih slikah kaže življenje svetnikovo. V sedmih Legendah je z nežno občuteno besedo

označil otroško vero, skromnost, preproščino, ponižnost in junaško viteštvo in neizmerno moč svetnikovega srca.

Luč v temini. Goriška Mohorjeva družba ni gluha za glas novega katoliškega gibanja. Po vseh katoliških deželah se drami v moški mladini katoliško življenje, življenje s Cerkvijo, euharistično občestvo. Tudi v naših mladeničih in dekletih naj zaživi duh žive vere. Na to pot kaže ta knjižica.

Kolački. No, slednjič je Družba nasula kolačkov za male in velike. V njih boste našli mnogo veselja, pa tudi mnogo koristnih nauk. Knjiga je sestavljena sistematično, po premišljenem strokovnem načrtu. V knjigo je prireditelj vpletel prvi pouk o cerkvenem letu, sev v obliki, ki je otroškemu umu dostopna. Upamo, da bo sveti Mohor, apostol in prvi prosvetitelj naših dežel, blagoslovil to delo.

Z božjo pomočjo in s podporo vrlih gg. poverjenikov bomo to delo nadaljevali kljub silnim oviram, ki vstajajo na poti. Nekaj teh ovir smo odstranili. Znano je, da so nekateri podrejeni državni uradi zahtevali od državnih nastavlencev, naj podpišejo izjavo, da niso člani G. M. D. Odbor je takoj posredoval pri cerkvenih krogih in pri prizadetih ministrstvih. Dobil je ugodno zagotovilo. Druge ovire, predvsem finančne narave, bomo tekom časa tudi odstranili s tem, da bomo spremenili kakovost papirja za *Koledar*.

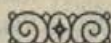
Kaj pa bo Družba izdala za leto 1927?

1. *Koledar*. Spremenili bomo obliko, zasnova in smer pa ostane. Za *Koledar* nam je obljubil leposlovne prispevke izvrstni pisatelj Fr. Milčinski, dalje Janez Jalen, Narte Velikonja, V. Belè in drugi. Dosedanje sotrudnike prosimo, naj nam ostanejo zvesti, druge pa vabimo, naj vstopijo v tovarišijo delavcev za Mohorjevo družbo.

2. *Domača povest*. Piše jo znani slovstvenik Franc Jaklič, ki se je našim Mohorjanom sila priljubil z »Nestvo s Korinja«.

Razen tega bo izdala Družba še en preveden roman in en molitvenik. Članarina ostane 6 lir.

Gospodje poverjeniki! Dragi Mohorjani! Začeli smo graditi Družbo iz nič, s samim idealizmom. Zaupali smo v Boga in v srčno dobroto našega ljudstva in upanje nas ni varalo. Kljub težavam zremo vedrega duha v bodočnost. Kličemo vam v duhu primorskega apostola sv. Mohorja in duhu ustanovitelja naše Družbe, služabnika božjega Antona Martina Slomška: Z Bogom za ljudstvo!

TAJNIŠTVO in UPRAVA Goriške
Mohorjeve družbe je v Gorici,
Corso Verdi, št. 1.

Dopisi naj se pošiljajo na ta naslov!

Družba ima TEKOČE RAČUNE pri poštnih
hranilnicah v Trstu, št. 11-105 in v Lju-
bljani, št. 20446 ter pri Zadrugi zvezi
v Gorici.

Denar za družbo naj se izroča, če ne naravnost
upravi - edino pri teh zavodih. Za vplačila
izvršena drugod uprava ne odgovarja!

KAJ IMAŠ STORITI, KO PREJMEŠ KNJIGE?

PLAČAJ gospodu poverjeniku prispevek za
ovojnino in prevoz knjig.

VPIŠI se takoj med ude za prihodnje leto
(1928).

STORI, KAR MOREŠ, da se v tvoji okolici
poveča število udov.

MOLI PO NAMENU DRUŽBE za razširje-
nje in ohranitev katoliške vere ter za žive in
mrtve ude-sobrate.

KAZALO.

Koledarsko gradivo 1—27

Simon Gregorčič: Himna v čast sv. Cirila
in Metoda.

Naši možje.

V. Š. Matevž Ravnihar	29
V. B.: Josip Kocijančič	32
Ignacij Leban = Batujski: Spomini na Simona Gregorčiča	34
R. K.: Trije bratje Lebani	39
Janko Leban: Moj dom	42
—: Anton Martin Slomšek	44
Slomškovi biseri	45
I. T.: Ivan Cankar	46
—: Dr. Jožef Kržišnik	47

Iz minulih časov.

Potovanje grofa Žige Herberštajna po Rusiji pred štiristo leti	49
<i>Franc Rupnik</i> : Boj med Avstrijci in Fran- cozi pri Razdrtem	53
V. Belé: Iz mrtvaške knjige. (Drobtinice iz zgodovine kanalske župnije.)	57
Janko Leban: Spomin	60

Naša zemlja.

<i>Jakob Soklič</i> : Klanec v Istri	61
Mengore	62
Starodavna tisa v Stranah pod Nanosom	63
<i>Jože Abram</i> : Bogatin	63
Stržišče pod Črno prstjo	70

Leposlovje.

<i>Franc Milčinski</i> : Posojilo	71
<i>Ivan Cankar</i> : Njen grob. (Iz knjige »Po- dobe iz sanj«.)	79
<i>Ivo Česnik</i> : Zvesto dekle	80
<i>J. Langerholc</i> : Prepir	85
<i>J. Langerholc</i> : Mešetar	86
<i>Filip Terčelj</i> : Vipavska	86

Po okroglem svetu.

R. Bednarik: Borba za severni tečaj 87

Iz zdravstva.

Dr. Franc Jakončič: Nekoliko nasvetov
za pomoč v nezgodah 91

Naše prosvetno delo.

Filip: Naši fantje 96
V. Belé: Naš kmečki dom 98

Dekliška greda.

G. Eliot = K. Ozvald: Zvestoba 100
B. M.: Zenski poklic 101
B. F.: Hagara. (Dekliška podoba iz stare
zaveze) 102
Gojitev cvetlic 103
Majhni nasveti za dom 104

Mladinski kotiček.

Ivan Košir: Dejanje sv. Detinstva 105
Milan Povšič: Otroške igračke 106

Kraljestvo božje.

A. G.: Sveti Alojzij 109
Stanko Stanič: Sveti Stanislav Kostka 111
Fran Pirc, Congr. Miss.: Katoliški misijo-
nar 112
Prvi reški škof 115

Razgled po svetu.

R. Bednarik: Letopis 1926 117

Gospodarstvo.

Dr. Josip Bitežnik: Občinske davščine 124
Alojzij Bajec: O pristojbinah 129
Poštne pristojbine 132
Sejmi 133
Krajevna imena v uradnem italijanskem
prevodu 134
Listnica 140

KAJ SE DEKLIČU PRIMERI.

Župnik pri izpraševanju neveste: »Kdo te je pa odrešil?«

Nevesta: »En Kraševce!«

* * *

Župnik vpraša ženina: »Zakaj sta bila Adam in Eva v raji tako srečna?«

Ženin: »Zato ker nista imela tašče.«

* * *

Župnik: »Kakšna kazen je zadela Adama po grehu?«

Ženin: »Da je moral Evo poročiti!«

* * *

Župnik: »Naštej sedem sv. zakramentov!«

Nevesta: »Sv. zakon; — sv. krst...«

Župnik: »Po vrsti bi morala znati!«

Nevesta: »Saj je tako prav po vrsti: najprej zakon in potem šele krst.«

* * *

Župnik: »Kakšen zakrament je Bog postavil za odpuščanje grehov?«

Ženin: »Zakrament poroke!«

Župnik: »No, jaz sem mislil, da samo zakrament pokore, pa bo tudi najbrže zakrament poroke zraven!«

* * *

Župnik: »Kedaj in s katerimi besedami je Bog postavil zakrament sv. zakona?«

Ženin: »Zakrament sv. zakona je Bog postavil že v raji, ko je rekel: »Sovraštvo postavim med teboj in med ženo!«

* * *

Župnik: »Naštej mi zakonske zadržke!«

Nevesta: »1. Ako ni nobenega snubca...«

* * *

V višji dekliški šoli je katehet razlagal evangelijsko priliko o pametnih in nespametnih devicah. Ob koncu razlage je zastavil vprašanje: »Kakšen nauk sledi za nas iz te prilike?« — Hitro se oglasi ena izmed deklet in pravi: »Da moramo vedno čakati ženina!«

Velika izbira **KLOBUKOV**

za gospe in gospodične

OTILIJA CALLIGARIS

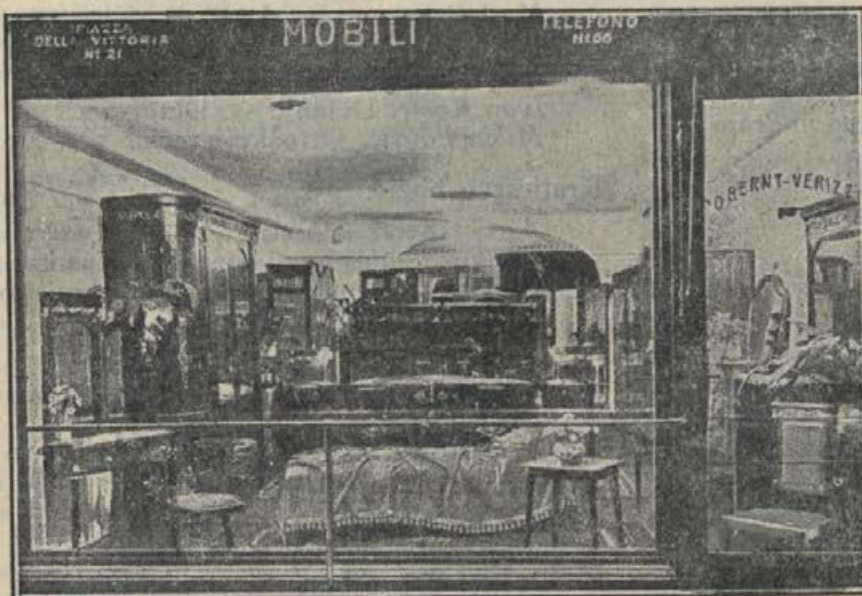
GORICA - VIA MAMELI ŠTEV. 4.

Popravila slamnikov
in drugih klobukov

LASTNA IZDELOVALNICA

MOBILIA

DOMAČEGA IN TUJEGA IZDELKA

TAPECERIJA

O. BERNT

== Gorica ==

Zaloga v lastni hiši:

Piazza della Vittoria 21

TELEF. 66.

Stalna razstava: Via Mameli 2

Podružnica: Via Dreossi 2

Delavnica in skladišče: Androna
Coceviutta 4, 7 - - - - -

Spalne — jedilne sobe — kuhinjsko pohištvo — železno in medeno pohištvo — predsobe — opreme za društva in pisarne — stolice in naslonjači v veliki izbiri — mizice — otroški vozički — divani — žimnice vsake vrste — sušile — kovinaste mreže itd. itd. | | | | |

Popolne opreme za gostilne, sanatorije in zavode.

Sprejema vsakovrstna naročila in zagotavlja natančno in solidno izvršitev.

Razumna žirafa.

M. U.

Dr ALFONZ SERJUN v TOLMINU

sprejema v lastni hiši poleg
nekdanjega gasilnega doma.

Zdravljenje živčnih bolezni z električnim tokom. - U-
spešno zdravljenje z ultraviolečnimi žarki zlasti proti
slabokrvnosti, škrofulozi, pljučnemu katarju, ter za-
----- kasnelemu razvoju v nežni otroški dobi -----

**EDINI DOMAČI IN NAJBLIŽJI ZOBO-
ZDRAVNIŠKI IN ZOBOTEHNIČNI AM-
BULATORIJ,**

kjer se izdelujejo vsakovrstna u-
metna zobovja v kavčuku in v zlatu
po zmernih cenah.

Popravila v najkrajšem času.

Zadružna zveza v Gorici

registrovana zadruga z omenjenim jamstvom

URAD v Gorici, Corso Verdi štev. 37

SKLADIŠČE v Gorici, Via Morelli 32

POŠTNI TEK. RAČUN štev. 11/984

TELEFON INTERURBAN štev. 283

URADNE URE: Ob delavnikih od 8 do 12.

PODPIRA svoje članice v vsakem pogledu s svetom, navodili in kreditom

POSREDUJE zanje v vseh denarnih poslih

IZVRŠUJE nad njimi revizijsko oblast

SPREJEMA hranilne vloge

BLAGOVNI ODDELEK ZADRUŽNE ZVEZE

posreduje pri nabavi in oddaji vsakovrstnega blaga. Nabavlja na debelo
in oddaja na debelo in drobno

UMETNA GNOJILA

Tomaževo žlindro

Superfosfat

Kalijevo sol

Apneni dušik

Čilski soliter

MODRO GALICO in ŽVEPLO - SEMENSKI KROMPIR, ŽITO, AJDO, KORUZO
MLEKARNAM POSREDUJE ODDAJO MASLA

ČITAJTE **GOSPODARSKI LIST** GLASILO ZADRUŽNE
ZVEZE V GORICI.

Razumna žirafa.

And. Čotar

Gorica - Raštelj št. 34

priporoča svojo bogato
zalogo vsakovrstnih
čevljev domačega iz-
delka iz lastne delav-
nice in tovarniških

Blago prvovrstno.

Cene zmerne!

GOSPODARSKI LIST

berejo vsi napredni kmetje

Uredništvo in uprava: Gorica - Corso Verdi št. 37
Letna naročnina: L. 12

Anton Koren nasl. Gorica

Velika zaloga stekla, porcelana, šip
in kuhinjske posode ter sploh vseh
v to stroko spadajočih predmetov.

Na debelo!

Na drobno!

SOCIETÀ SERVIZI AUTOMOBILISTICI

TELEFON 245

Ing. F. RIBI & C.

TELEGR.: RIBIAUTO

GORICA - VIA IX AGOSTO ŠTEV. 6

DNEVNA AVTOMOBILSKA PROGA: Gorica - Idrija, Gorica - Postojna, Gorica - Komen, Gorica - Čepovan,
Gorica - Renče, Gorica - Dobrovo, Gorica - Čedad, Gorica - Palmanova, Gorica - Červinjan, Gorica - Gradež.
POSEBNE AVTOMOBILSKE VOŽNJE: v Postojno, v Gradež, Oglej, na božjo pot v Barbano in k vznožju
Svete gore. PLOVBA PO LAGUNAH iz Gradeža v Oglej, Belvedere in na božjo pot v Barbano.

Pri večkratni uporabi, za šole in zavode posebne cene.

Zaloga gumijevih koles, bencine itd. Poprave. Vulkanizacija.

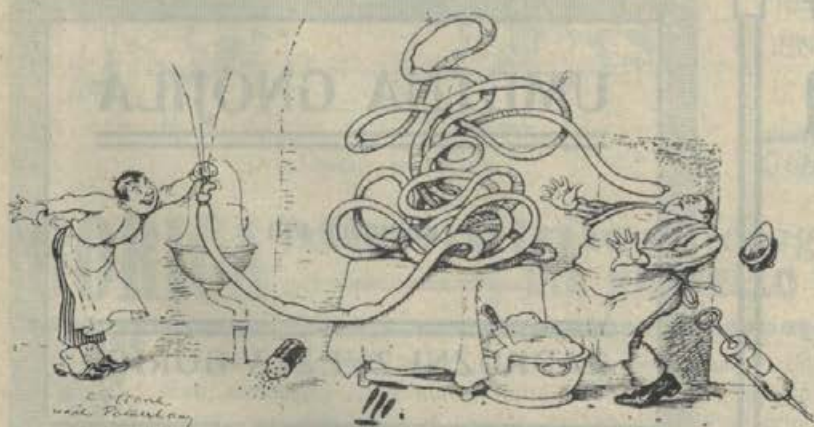
Poredni mesarček.

»Tako, sedaj je vse pripravljeno za klobase!«

»Tu je še stiskalnica.«

»!!!«

Ni bil neumen.

Zvanut je bil siromak, imel pa je konja. Tega je privezal v hlevu tako, da je prišla glava tja, kjer je navadno rep. Potem je dal razglasiti med ljudi, naj pridejo, da bodo videli konja, kateri ima tam glavo, kjer je navadno rep. Vse prebivalstvo mesta je prihitelo; od vsakega, ki je hotel v hlev, je vzel majhno vstopnino in ga spustil potem noter. Kdor pa je šel v hlev, je prišel osramočen nazaj in ni izpregovoril besede.

Obleka dela človeka.

Modrijan je prišel v mesto in je slišal, da je neki tamkajšnji mož zelo gostoljuben in da rad pogosti tujce. Modrijan je šel k njemu v stari, slabi suknji, ta pa se ni zmenil zanj in mu ni ponudil sedeža. Potrt je modrijan zopet odšel. Drugi dan je najel čisto prteno obleko, jo oblekel in šel zopet tja. Tu se mu je hišni gospodar poklonil, mu ponudil sedež zraven sebe in dal napraviti slasten obed. Ko je modrijan sedel, je začel polagati posamezne grižljaje na svojo obleko. Gospodar ga je vprašal: »Zakaj to delaš?« On mu odgovori: »Ko sem prišel včeraj v stari suknji, nisem dobil nič jesti; danes, ko pridem v lepi obleki, se mi ponudi jed. Mislim torej, da je jed določena za obleko in ne zame.« Gostitelj se je sramoval in prosil odpusčanja.

Nekdanji slikarji.

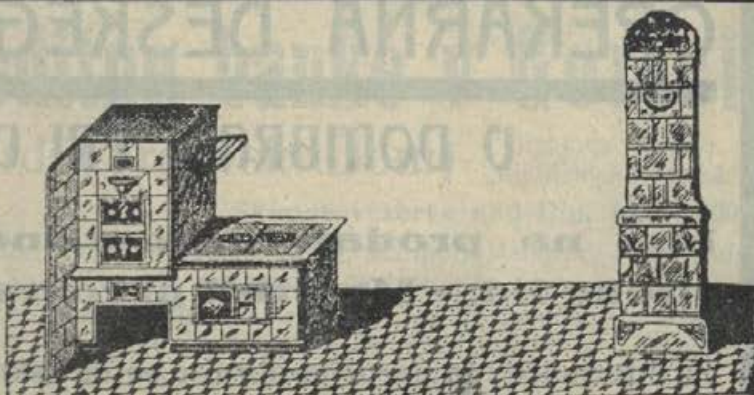
Dva slikarja sta se zmenila med seboj: »Naslikati hočeva vsak eno podobo in videla bova, katera bo najboljša.« Prvi slikar je naslikal trto z grozdom in jo obesil pred mestna vrata. Tu so prileteli ptički in kljuvali po grozdu. Ljudje so zelo hvalili podobo, šli potem na dom drugega slikarja in vprašali: »Kje imaš svojo sliko?« On jim odgovori: »Za onole zaveso so!« Prvi slikar je hotel dvigniti zaveso; ko je položil nanjo roko, je spoznal, da to ni bila zavesa, ampak stena, na katero je bila zavesa naslikana. Tedaj pravi drugi slikar: »Ti si naslikal podobo, s katero si varal ptičke, jaz pa tako, s katero sem varal slikarja.«

A. FERLUGA & C. - Gorica

ulica Garibaldi št. 20

Lastna tovarna štedilnikov. - Zaloga peči in cevi iz barvane majolike. - Sprejema naročila za opremo vsakovrstnih kuhinj, ognjišč, sten, kopelji in stopnjic.

Plošče v različnih in najmodernejših barvah za kritje podov itd.

PARFUMERIJA

Bogata izbira dišav
in vsakovrstnega mi-
la. Toaletne potreb-
ščine. Predmeti za
darila.

Drobnarije in umet-
nine, Nabožni pred-
meti. Koralde iz bru-
šenega beneškega
stekla.

Cene zelo

zmerne!

G. B. GIUMLIA - - POSTOJNA

G. CARLOTTO - GORICA

PIAZZA CAVOUR ŠT. 3 - - - TELEFON ŠT. 137

Izbrana zelenjadna
in travniška semena

Zaloga semenskih
žit in umetnih gnojil

Prodaja na drobno
in na debelo

Zobozdravniški ateljer

Robert-a Berka

Gorica, Corso Verdi št. 36

bivši asistent g. Dr. Pikl-a

zobozdravnika v Gorici

Sprejema tudi ob nedeljah in praz-
nikih predpoldne

ZALOGA
VINA IN ŽGANJA

L. FOGAR DEDIČI

GORICA
SOLKANSKA CESTA

UMETNA GNOJILA

KUPUJ LE PRI

ZADRUŽNI ZVEZI V GORICI

OPEKARNA DEŠKEGA SEMENIŠČA

V DOMBRADI PRI VOLČJIDRAGI

Ima na prodaj raznovrstno opeko za zidavo,
strehe itd. - Material prvovrsten. - Cene zmerne!

Za informacije in naročila obrnite se na oskrbnitvo v Gorici - Via Dreossi 16

Ljubezen.

Prvi teden po poroki.

Prvi mesec po poroki.

Drugi mesec po poroki.

Restavracija „CENTRAL“

V GORICI, v hiši Centralne posojilnice, CORSO VERDI 32

Izborna kuhinja
Najboljša vina
Krasen salon za goste

Za obilen obisk
se priporoča

Josipina Podgornik

Odlikovana mehanična delavnica
RUDOLF VUGA - GORICA

na Kornu - Draščekova hiša.

Zaloga dvokoles, motornih koles, vsakovrstnih šivalnih strojev, nadomestnih delov, gumijev za kolesa, olja in bencina. — Cene zmerne. Posojanje dvokoles.

RADIOLOGIČNI KABINET DR. GIOVANNI SMERCHINICH

BIVŠI ZDRAVNIK-RADIOLOG V RUDOLFOVI BOLNIŠNICI
NA DUNAJU // SODNIJSKI IZVEDENEC V RADIOLOGIJI
PREISKOVANJE IN ZDRAVLJENJE BOLEZNI Z RÖNT-
GENOVIMI ŽARKI / V TEŽKIH SLUČAJIH SE APA-
///// RAT PRENESE NA DOM /////

GORICA - VIA SEMINARIO 24 - TELEFON 117

GORICA Mirodilnica (drogerija) „Diana“ GORICA

VIA RASTELLO šte. 27

Zaloga raznovrstnih kemičnih proizvodov, medicinalnih zelišč, suhih in oljnatih barv, firnežev, čopičev, ščet, toaletnega in navadnega mila, cevi in drugih izdelkov iz kavčuka itd. — Blago prvovrstno, cene zmerne, postrežba točna in solidna, za kar jamči in se priporoča cenj. občinstvu

ANT. MERVIC

Podružnica

Ljubljanske kreditne banke v Gorici

- Telefon šte. 50 - Corso Verdi (Trgovski Dom)

Brzjavni naslov:
„Ljubljanska banka“

Delniška glavnica Din. 50,000.000

Skupne rezerve nad Din. 10,000.000

Centrala: Ljubljana — Podružnice: Brežice, Celje, Črnomelj, Kranj, Maribor, Metković, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst. — Agencija: Logatec.

Vloge na knjižice po 4% — Vloge v tekočem računu lir ali dinarjev, (najugodnejše obrestne mere). — Nakup valut, čekov, deviz in obligacij vojne odškodnine (bonov) po najugodnejših cenah. — Nakazila v tu- in inozemstvo. — Borzni in ostali bančni posli.

Gospodar išče služabnika. Kje je.

Kavarna "Commercio" Gorica pri starem ribjem trgu Gorica

Vsakovrstni slovenski, nemški in drugi
časopisi. Postrežba točna! Cossio Luigi

Mestna hranilnica ljubljanska (Gradska štedionica) v Ljubljani Frešernova ulica

sprejema vloge na hranilne knji-
žice in na tekoči račun proti
najugodnejšemu obrestovanju.

Stanje hranilnih vlog znaša nad 220 milijonov din.
Jamstvo za vloge in obresti je pri njej večje, nego
kjerkoli drugod, ker jamči za ves Mestni hranilnici
ljublanski zaupani denar poleg lastnega hranilni-
čnega premoženja Mestna občina ljubljanska z vsem
svojim premoženjem in z davčno močjo

Zaradi tega nalagajo pri njej sodišča denar ne-
doletnikov, župni uradi cerkveni denar, občine
pa občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke
največ v naši hranilnici, ker je tu denar popolnoma
varno naložen

Hranilnica daje posojila po nizki
obrestni meri na posestva in menice

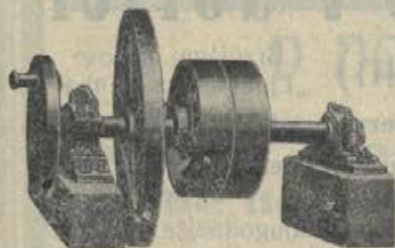
GORIŠKA LIVARNA IN MEHANIČNA DELAVNICA

G. PRINZIG & FIGLIO

GORICA - - VIA BRIGATA CASALE ŠT. 13. - - TELEFON ŠT. 92 - - GORICA

IZDELUJE VSAKOVRSNE KME-
TIJSKE STROJE, MLINE, ŽAGE,
HIDRAVLICNA KOLESNA TER
POSAMEZNE DELE / ZALOGA
STISKALNIC ZA GROZDJE, JE-
KLENIH CEVI, JEKLENIH PLOŠČ,
STREŠNIH OKEN, PEČI.

IZDELUJE IN ULIVA VSAKO-
VRSTNA V TO STROKO SPA-
DAJOČA DELA PO NAROČILU.

CENE BREZ KONKURENCE

Prav mu je povedala. V Pragi zaprosi pri nekem plesu mlad gospodek z nežnim glaskom češko gozspodično: »Dürfte ich um einen Tanz bitten?« (Ali bi vas smel poprositi za ples?) Ona mu odgovori: »Gospod, ali ne znate češki?« »Znam, toda nočem govoriti!« »Tudi jaz znam plesati, toda nočem!« ga zavrne vrla Čehinja.

Moderni trgovec. »Zakaj je vaš šef danes tako slabe volje?« »Konkurz je hotel napovedati in je sedaj zapazil, da ima še premalo dolgov.«

Ženski molk. »Ali pa zna Vaša žena molčati?« — »Zna prav dobro molčati toda samo takrat, ko jo jaz po čem vprašam.«

RAVNIK ŠTEFAN v KANALU

TOVARNA SODOVKE IN POKALIC

Velika trgovina z vsakovrstnim mešanim blagom. Staklo. Šolske potrebščine. Manufaktura itd. - Zaloga - usnja in čevljarских potrebščin -

RESTAVRACIJA S PRENOČIŠČEM

Domača vina - Prvovrstna kuhinja

MASLO

kupuje od naših mlekarin po najvišji ceni

Zadružna zveza v Gorici

Avto prevozno podjetje Sokol & Kebat

Prevaža vsakovrstno blago dnevno iz GORICE v TRST in NAZAJ. Posebni vozovi za PREVAŽANJE MOBILIJ. Pride in pripelje na dom.

Sedež v Gorici, via Codelli 14, telef. 140

Postaja v Trstu, via Mazzini, telef. 1348

Banca della Venezia Giulia

Anon. družba - Glavnica L 5.000.000 - popolnoma vplačana - Včlanjena v Italijanski bančni zvezi.

**Knjigarna in papirnica
Časopisi in muzikalije**

EMILIO WOKULAT & C.

GORICA, CORSO V. E. 7
in vogal via Barzellini

Priporoča svoje izvrstne **Fotografske aparate** vsake velikosti in cene ter svoje **Priročne gramafone** z najmodernejšimi ploščami.

Fotografični
atelje

ANTON JERKIČ

GORICA - Corso Verdi 36

Povečevanje slik in fotografiranje na porcelan. - -

Centralna kurjava - vodovodi - plin - kopališča

PIETRO KREN

GORICA - Via Mazzini št. 13

Dobro znana domača RESTAVRACIJA

„PRI UNIVERZI“ Na Travniku 12
(v bližini škofije)

ANDREJ FIEGEL - GORICA

streže z izvrstno kuhinjo - toči edino domača pristna vina.
Ima na razpolago snažne sobe za tujce.

Postrežba točna,

Cene zmerne.

ZOBOZDRAVNIK

Dr. Lojz Kraigher

specialist za bolezni v ustih
in na zobéh, sprejema za
vsa zobozdravniška in zobotehniška dela

v Gorici, na Travniku šte. 20

Ob sobotah in nedeljah
tudi v Ajdovščini št. 146

Centrala v Trstu, P. Goldoni 4. Podružnica v Gorici, Via Garibaldi 5. ter v Ajdovščini, Albion, Bujah, Červinjanu, Dinjanu, Gradežu, Gradiški, Idriji, Ilirski Bistrici, Kobaridu, Kopru, Korminu, Opatiji, Pazinu, Postojni, Pulju, Reki, Tolminu, Tržiču, itd.

Izvršuje vse bančne in menjalne posle.

Kje je lovec?

Zenska bridkost. Sodnik priči: »Gospodična, Vaša starost?« Gospodična molči. Sodnik: »No, gospodična, povejte, koliko ste približno takole po navadi stari?«

Za nedeljske lovce. Baron na lovu: »Kdo je tista stara baba, ki se plazi tam po grmovju?« Lovski čuvaj: »To sem naročil gospodu baronu za — izgovor, če bi nič ne zadeli.«

V družbi gostov se začne norčevati nekdo, ki je bil sam plešast, iz svojega plešastega soseda: »Le poglej, pravi, popolnoma brez las sem, a ne nosim lasulje, kakor ti.« — »Se nič ne čudim,« pravi ta — saj prazno poslopje ne potrebuje strehe.«

Mož (vpraša sprehajalca): »Pardon, ali ste mogoče videli v bližini kakega stražnika?« — Sprehajalec: »Obžalujem, ne!« — Mož: »No, potem mi pa blagovolite prijazno izročiti denar in vašo urol!«

Kože domačih živali, kakor tudi kože lisice, zajca, jazbeca, divjih koz itd. plačuje po najvišjih cenah

FR. STRES - - KOBARID

Zaloga usnja in čevljarskih potrebščin. - Zaloga raznovrstnega obuvala. - Prodaja na drobno in na debelo.

ALOJZIJA ŠORLI

V TOLMINU

Trgovina z manufakturnim ter mešanim blagom. Usnje, klobuki

Največja manufakturna trgovina v Gorici

RUGGERO VENUTI

GORICA - CORSO G. VERDI ŠT. 19 - TELEF. 95

JAKOB ŠULIGOJ

VIA CARDUCCI 19 - GORICA - GOSP. UL. 19

△△△△△△
priporoča svojo veliko zalogo najfinjših švicarskih preciznih ur vseh vrst in znamk
Z jamstvom do 5 let
▽▽▽▽▽▽

△△△△△△
Zaloga zlatih in srebrnih izdelkov po najnižjih cenah
Kupuje in zamenjava zlato in srebro
Ima tudi vse optične predmete.
▽▽▽▽▽▽

VALENTIN TREVEN
==IDRIJA==

TRGOVINA Z MEŠANIM BLAGOM

USTANOVLJENA LETA 1871.

NAJVEČJA KNJIGARNA

Toplo priporočamo:

HOTEL - RESTAVRANT „MODRIJAN“

Oskar Gaberščik

v Tolminu

➔ Zaloga pive ➔

LEOPOLDO ZAKRAISEK

GORICA, CORSO GIUSEPPE VERDI 15

ALUMINIJ, STEKLOVINA, PORCELAN ITD.

IGRAČKE VELIKA IZBERA OPANK.

GIUSEPPE CULOT

GORICA - - - VIA RASTELLO ŠTEV. 2

ZALOGA: drobnarij, igračk in nabožnih predmetov. **POSEBNOST:** športni predmeti

FRANC KSAVER GOLI - - - IDRIJA

TRGOVINA

USTANOVLJENA LETA 1875.

z manufakturnim, špecerijskim in kolonijalnim blagom na debelo in drobno. Zaloga vseh vrst sukanca za izdelovanje idrijskih čipk!

Bogata zaloga volne, domače in inozemske, svile, žameta, tepihov, preprog, zaves, lino-
leum — Platno in perilo vsake vrste —
Žima in perje za štramace. Sploh vse blago za neveste..... Cene zelo ugodne!

Kje je mož?

MODRO GALICO in ŽVEPLO

KUPUJTE PRI

ZADRUŽNI ZVEZI V GORICI

Na Dunaju je v nekem hotelu nagovoril postrežček novodošlega trgovca z besedami: Vaša milost. Ta mu ponižno pojasni, da ni ne plemeniti ne milostljivi gospod. — »Vaša milost,« odvrne postrežček, »ne bodite užaljeni za to; pri nas nagovorimo vsakega lumpa tako.«

Da mu ne ukradejo. Profesor: »Učite se pridno, dragi moji, kajti tega, kar se naučite, vam nihče ne more ukrasti.« Dijak: »E, če je tako, potem mi še težje ukrade to, česar se — ne naučim.«

Kirurg primarij sanatorija
Villa S. Giusto in občinske
bolnišnice v Gorici

Dr. Lojze Sussig,

bivši asistent na
dunajski vseučiliščni kli-
niki profesorja Hohenegga
- sprejema vsak delavnik
od 2 do 3 popoldne Corso
Verdi 21-II, telefon št. 196

RESTAVRACIJA S PRENOČIŠČEM

„ALLA TRANSALPINA“

I. GRUSOVIN - Nasproti severnemu kolodvoru - GORICA

Toči izborna domača vina - Sveže
pivo - Mrzla in gorka jedila ob vsa-
kem času - Velik, senčnat vrt - -
Postrežba točna! - - Cene zmerne!

Aromatična esenca

„Marcantonio“

Zdravilo, ki se pridobiva z destilacijo iz aromatičnih alpskih zelišč. Z izbornim uspehom se rabi zoper bruhanje, zlasti pri slabostih in nosečnosti. Olajša takoj bolečine v trebuhu, glavobol in umiri živčevje pri nervoznih in histeričnih napadih.

Cena steklenici L. 3-50

Zaloga v lekarni: **G. B. Pontoni** Gorica, Via Rastello

Rabarberova tinktura

Jeruzalemski balzam

Ta tinktura, ki se dobi iz kitajske rabarbere in drugih medicinskih rastlin, je pravi balzam za tiste, ki trpijo na želodčnih boleznih. Zlast dobro deluje pri slabi prebavi, popravi kmalu tek in se z uspehom rabi že dosti let pri različnih bolečinah želodca, kakor tudi pri hemoroidih. Pije se: 2-3 krat na dan po 1 žličko, samo ali na vodi.

Cena L. 4-00

Zaloga v lekarni: **G. B. Pontoni** Gorica, Via Rastello

Katoliška knjigarna v Gorici

via Carducci 2

je dala na svetlo in ima v zalogi naslednje knjige:

Toso bukvice

I. Svetne knjige.

1. *Valerija*. Roman iz katakomb. Ant. de Waal. Razprodan.
2. *Junaštvo in zvestoba*. Zgodovinski roman iz časov francoske revolucije. Jos. Spillmann. 362 str. Lit. 16—
3. *Pogodba*. Burka s petjem v dveh dejanjih. Dr. Ivo Česnik. 40 str. 2—
4. *Enodejanke*. Pefiger: Ivanč. Vse naše! Kje je meja? Damoklejev meč. Satan. Fr. Bevk. 116 str. 5—
5. *Slepi slavčki*. Povestice za mladino. Karel Širók. Slikal Avgust Černigoj. Krasna izdaja. Vezana. 120 str. 5—
6. *Malčki in palčki*. 85 najlepših pesmi za otroke zbral France Bevk. Nevezano 3, vezano 4—
7. *Radi oreha*. Ljudska igra z mešanimi vlogami. Dragotin Vodopivec. 30 str. S pisateljevo sliko 3—
8. *Rast*. Publikacije primorskih dijakov. Trije snopiči po 2—
9. *La questione economica*. Govor drž. poslanca dr. E. Besednjaka v rimski zbornici dne 3. aprila 1925. 2—
10. *Slovenski pritrkovavec*. Prof. Ivan Mercina. Navodilo za pritrkovanje. 243 vzorcev. — Take knjige nima noben drug narod. 136 str. s pisateljevo sliko. Nevezano Lit. 8, vezano 11—
11. *Zadnji dnevi velikega mučenika*. Povest iz Amerike. Boštjan Franko. 80 str. 18 risb. 4—
12. *Oče budi tvoja volja*. Istrski roman. Dr. Ivan Pregelj. S slikami 96 str. Kartoniran 3/50
13. *Spominska knjiga ob 70 letnici prevzv. dr. Fr. Sedeja, kneza in nadškofa v Gorici* 10—

Nadalje je „Katoliška knjigarna“ prevzela zalogo „Naše založbe“

14. *Jadranski almanah 1923*. Pregled kulture Slovencev v Italiji. Nad 40 so-trudnikov. Z ilustracijami 6—
15. *Jadranski almanah 1924*. 6—
16. *Faraon*. 15 povestic. Fr. Bevk. 127 str. 4—
17. *Za novi rod*. Tri enodejanke: Profesor Gradnik. Knjigovodja Hostnik. Zamorka. 72 str. Nevezan Lit. 2, vezan 3—
18. *Plebanus Joannes*. Zgodovinski roman iz 14. stoletja. Dr. Ivan Pregelj. 198 strani 8—

19. *Bedak Pavlek*. 5 iger: Bedak Pavlek. Skrb in Smrt. Kraljič in služabnik. Neubogljienci. Dobrota je sirota. 4 strani glask. France Bevk. 100 str. Lit. 3—
20. *Slovenski italijanski slovar*. — Spisal dr. Josip Valjavec. 404 str. 28—

II. Verski spisi.

21. *Na Sveto goro*. Zgodovina Sv. gore z majniškimi premišljevanji. 270 str. Dr. M. Brumat. Nevez. 4, vez. 6—
22. *Dve uri krščanskega nauka*. 30 strani debela knjižica, ki obsega poglavne resnice in molitve, pripravne za recitacijo v 2 zborih v šoli in v cerkvi 0/60
23. *Molitve za Markovo*. 20 str. debela brošura z molitvami, ki se opravljajo ob prošnjih dnevih 0/60
24. *Mali strežnik*. Navodilo za cerkvene strežnike 0/60
25. *Mali katekizem*. Izšel 1. septembra 1926. Broš. Lit. 1.50, vez. 2—

III. Naši molitveniki.

26. *Oče naš*. 126 str. Cene od 1/80 do 8 Lit.
27. *Angelček*. Najmanjši slov. molitvenik. 192 str. Od 2/70 do 10 Lit.
28. *Zdrava Marija*. 190 str. Od 4/50 do 40 Lit.
29. *Kam greš?* 200 str. Od 2/70 do 10 Lit.
30. *Zgodi se tvoja volja*. 430 str. Od 6 do 16 Lit.
31. *Za Jezusom*. 256 str. Od 3/50 do 8/50 Lit.
32. *Reši dušo*. Silno velike črke. 396 str. Od 6-8.50 Lit.

Naše molitvenike smo izdali v vseh mogočih vezavah: od najbolj priproste do najbolj razkošne. Pripravljata se novi izdaji Slomškovega „Življenja srečni pot“ in Baragove „Dušne paše.“

KUPUJTE

„ADRIA“
ČEVLJE in SANDALE

Prodaja na drobno v GORICI
CORSO VERDI 32 ter v nad 50
komisijskih zalogah pri raznih
trgovcih in zadrugah po deželi.

ADRIA čevlji so izdelek
edine domače industrije te stroke
edine industrijske zadruga

Čevljarske zadruga v Mirnu

ADRIA čevlji so izdelek naših domačih
ljudi, in denar, ki ga potrosiš za ADRIA
čevlje, ostane med nami v deželi.

Ko pridete v Gorico, oglejte si vedno
zanimivo izložbo v oknih trgovine

„ADRIA“, Corso Verdi 32

